

Barışın güçlenmesi için

Varşova Antlaşması Üyesi Devletlerin Yeni Girişimleri

14 ve 15 Mayıs 1980 günleri, Polonya Halk Cumhuriyeti başkentinde, Varşova Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması Politik Danışma Komitesi toplandı.

Toplantıda Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'ni Bulgaristan Komünist Partisi MK Birinci Sekreteri ve BHC Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov'un, Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti'ni Çekoslovakya Komünist Partisi MK Genel Sekreteri ve ÇSC Cumhurbaşkanı Gustav Husak'ın, Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni Almanya Sosyalist Birlik Partisi MK Genel Sekreteri ve DAC Devlet Konseyi Başkanı Erich Honecker'in, Macaristan Halk Cumhuriyeti'ni Macaristan Sosyalist İşçi Partisi MK Birinci Sekreteri Yanoş Kadar'ın, Polonya Halk Cumhuriyeti'ni Polonya Birleşik İşçi Partisi MK Birinci Sekreteri Edvard Gierek'in, Romanya Sosyalist Cumhuriyeti'ni Romanya Komünist Partisi MK Genel Sekreteri ve RSC Cumhurbaşkanı Nicolae Ceauşescu'nun, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni Sovyetler Birliği Komünist Partisi MK Genel Sekreteri ve SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu Başkanı L. İ. Brejnev'in başkanlığındaki delegasyonlar temsil etti.

Politik Danışma Komitesi'nin toplantısında Varşova Antlaşmasının 25 yıllık faaliyetinin bilançosu yapıldı ve Avrupa'da yumuşama ve güvenliğin, dünyada barışın güçlendirilmesiyle ilgili güncel sorunlar ve ödevler üzerinde duruldu.

Varşova Antlaşması Politik Danışma Komitesi'nin toplantısına katılanlar, yeryüzündeki tüm halkların barışçı geleceğe bağladıkları umuttan esinlenerek yeni girişimlerde bulundular.

Tüm delegasyonların yöneticileri tarafından imzalanan Bildirgede, Varşova Antlaşması üyesi devletler, dünyanın bütün bölgelerindeki devletlerin en yüksek düzeydeki yöneticilerinin katılacakları bir toplantının yakın bir zamanda düzenlenmesini önermektedirler. Yapılacak olan böyle bir toplantının gündeminde başlıca yeri, Avrupa halklarını olduğu kadar tüm

insanlığı derinden ilgilendiren bir ödev, yani uluslararası gerginlik ocaklarının kaldırılması ve savaşın engellenmesi ödevi yer almalıdır. Bu arada Avrupa güvenliğine ve Avrupa'da barışı koruma sorunlarına ayrı bir önem verilmelidir. Böyle bir toplantı devletler arasında yapılacak görüşmeler sonucunda kararlaştırılabilir.

Bugünkü durum, bu durumun yarattığı endişeler ve hiç te tükenmemiş olan olanaklar, sonuncusu, anti-Hitlerist bağışıklığın bugüne kadarki tarihsel deneyimi karşılıklı anlaşmanın ve sürekli barışın sağlanması için en güvenilir yolun en yüksek düzeyde görüşmeler olduğunu ortaya koymaktadır.

Avrupa ve dünyadaki durumun değerlendirilmesi ve politik ve askersel yumuşama sürecinin geliştirilmesine yönelik yeni adımlar atılmasıyla ilgili öneriler, silâhlı yarışının engellenmesi ve genel olarak dünya ölçüsündeki politik havanın sağlamlaştırılması için gerekli olan etkili önlemlerin alınması konusundaki görüşleri toplantıda hazır bulunanlar oybirliğiyle kabul ettikleri bildiride dile getirdiler.

Bildiride kendi halkları ve dünya halkları karşısındaki sorumluluklarının bilincinde olan tüm devlet yönetmenlerinin, hükümetlerin, parlamentoların ve toplumsal güçlerin çabalarını aşağıda sıralanan yönlerde yoğunlaştırmaları gerektiği belirtilmektedir:

Birincisi: İyiniyetli ortak bir eylem olarak, belirli bir tarihe kadar Avrupa'da hiçbir devletin, hiçbir devlet grubunun bölgelerinde silâhlı güçlerini, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın Sonuç Belgesi'nde saptanan sayının üstüne çıkarmamaları konusunda anlaşmaya varılmalıdır.

İkincisi: Sonuç Belgesi'nin bütün koşullarına titizlikle uyulmalıdır. Bu her şeyden önce Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na katılan devletlerin kılavuz edinmeyi yükümlendikleri ilkeler için geçerlidir.

Üçüncüsü: 1980 yılının sonlarında yapılması kararlaştırılan Madrid Toplantısı'nın başarıyla yürütülebilmesi amacıyla, daha toplantının başlangıcında Sonuç Belge'nin daha büyük ölçüde gerçekleştirilmesine yararlı pratik adımların atılmasıyla ilgili sözleşmelere olanak sağlayacak genel anlaşmaya varılması yönünde ikili ve çokyanlı görüş değiş-tokuşu artırılmalıdır.

Dördüncüsü: Avrupa'da askersel yumuşama ve silâhsızlanma konferansının hazırlanmasına hız verilmeli, bu hazırlıkla ilgili ikiye ayrılmış somut görüş değiş-tokuşu artırılmalı, Madrid Toplantısı'nda söz konusu konunun, güven duygusunun artırılması başta olmak üzere, ilk aşamasının gündemi dahil, ödevi, süresi, yeri ve usulü ile ilgili olarak pratik kararlar alınmak üzere konferansa katılacak devletlerin temsilcileri arasında çokyanlı danışma toplantıları yapılmalıdır.

Beşincisi: Silâhlı yarışının sınırlandırılması ve önlenmesiyle ilgili olarak yapılmakta olan çokyanlı görüşmelerde anlaşmalara varılması için

çabalar harcanmalıdır. Durdurulan veya ara verilen görüşmeler bir an önce yenilenmelidir.

Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasında imzalanan stratejik silâhların sınırlandırılması (SALT-2) anlaşmasının onaylanmasının yanı sıra, silâhlanmanın önlenmesiyle ilgili pratik önlemler arasında nükleer denemelerin tam ve genel olarak yasaklanması; radyolojik silâhların yasaklanması; kimyasal silâhların yasaklanması ve bu gibi silâh stoklarının yok edilmesi; nükleer silâhların nükleer olmayan ve nükleer silâh bulundurmeyen devletlere karşı kullanılmaması ve bu gibi silâhların, şimdiye kadar bunlara sahip olmamış devletlerin topraklarına yerleştirilmemesi konusundaki anlaşmalar başta gelen, ertelenmez ödev sayılmalıdır.

Altıncısı: Sosyalist devletlerce aralıksız olarak ortaya atılan ve Birleşmiş Milletler Örgütü'nce ele alınan, fakat şimdiye kadar görüşülmesine başlanmayan silâhlanma yarışının durdurulması ve savaş tehlikesinin önlenmesiyle ilgili bazı olgunlaşmış sorunlar vardır. Geciktirilmeden ele alınacak olan bu sorunlar şunlardır: Zora başvurulmaması konusunda dünya çapında bir anlaşmaya varılması; nükleer silâh üretimine son verilmesi ve bu gibi silâh stoklarının tamamıyla yokedilinceye dek azar azar ortadan kaldırılması; yeni çeşit ve yeni sistem yığınsal kırım silâhları üretiminin yasaklanması; başta büyük devletlerinki olmak üzere ülkelerin askersel bütçelerinin azaltılması.

Ertelenmeden çözüme bağlanması için uluslararası ölçüde çaba harcanmasını gerektiren bir sorun da nükleer silâhların kullanılmasının tamamıyla yasaklanması, tüm devletlerin anlaşmazlık halinde birbirlerine karşı zor kullanmaktan vazgeçmesi, yabancı üslerin kaldırılması ve yabancı ülkelerdeki silâhlı güçlerin geri çekilmesi, silâhlı güçlerin ve silâhların azaltılması, Avrupa dahil dünyanın çeşitli yerlerinde nükleer silâhsız bölgeler, barış bölgeleri meydana getirilmesi sorunudur.

Yedincisi: Barışın çıkarları ve uluslararası durumun gerekleri ve aynı zamanda en önemli denizyollarından güvenle ve engelsiz olarak yararlanmanın güvence altına alınmasının çıkarları açısından, örneğin Birleşmiş Milletler Örgütü çerçevesi içinde Atlantik Okyanusu, Hint Okyanusu, Pasifik Okyanusu, Akdeniz, ya da Basra Körfezinde savaş filolarının ve askersel faaliyetin sınırlandırılması ve azaltılması konusu ele alınabilir.

Varşova Antlaşması üyesi devletler bu önerilerinin olumlu yankılar uyardıracağı, tüm Avrupa ve dünya devletlerince dikkatle inceleneceği, gerek Avrupa gerekse dünya kamuoyunca geniş ölçüde destekleneceği umudunu beslemektedirler.

Varşova Antlaşması üyesi devletler, dünya devletlerinin ve halklarının yüksek bir sorumluluk duygusuyla hareket etmeleri halinde barışın korunmasını ve pekişmesini, insanlığın özgürlük ve ilerleme emeklerinin gerçekleştirilmesini sağlayabileceklerine derinden inanmaktadırlar.

Bariş paktı ve saldırı paktı

Boris Ponomaryov

SBKP Merkez Komitesi Politik Büro aday üyesi ve SBKP MK Sekreteri

Varşova Antlaşması'na üye devletlerin Politik Danışma Komitesi'nin 14-15 Mayıs 1980 günlerinde Varşova'da yapılan jübile toplantısı, uluslararası politik iklimin iyileştirilmesi için, yumuşama sürecine yeniden hız kazandırılması için, silâhlanma yarışına karşı savaşımın güçlendirilmesi için yeni girişim önerileri getirdi.

Mayıs-Haziran aylarının yaklaşık olarak aynı günlerinde, Brüksel'de, Buda'da (Norveç) ve Ankara'da NATO yönetim organları oturumları yapılmış bulunuyor, ve buralarda alınan kararlar, silâhlanma yarışının daha öte artırılmasını ve uluslararası gerginliğin daha da keskinleşmesini hedef tutuyor, bir savaş olasılığının artması tehlikesini gizliyor.

Böylelikle, iki politik hareket hattı arasında, NATO ile Varşova Antlaşması Örgütü'nün (VAO) hedefleri ve sınıfsal iç niteliklerinin taban tabana zıt olduğu bir kez daha belirmiş bulunuyor.

1.

Saldırganlık, NATO'nun daha doğuşuyla kendini gösteren özelliğidir. SSCB Dışişleri Bakanlığı'nın «Kuzey Atlantik Paktı'na dair» başlıklı deklarasyonunda, bu örgütün saldırı planlarını gerçekleştirmek, yeni bir savaş çıkarmak için oluşturulduğu vurgulanıyordu. O zamandan beri 30 yıl geçti. Nice gizli belgeler bugün artık yayımlanmış ve bu değerlendirme tamamen doğrulanmış bulunuyor.

O zamanları şöyle bir anımsayalım. Pentagon, atom bombasını tekeli altında tutmakla mağrur, «Dropshot» operasyonu denilen harekâtı hazırlamaya girişti. Bununla, Sovyetler Birliği'ne 300 nükleer darbe indirilmesi öngörüliyordu. Bu erekle atom bombası yedekleri artırılırken, Washington'da savaş tutkuları da kabarıyordu. Emperyalist strateji uzmanlarının imgesi, kolay elde edilecek bir nükleer utku tablosu çiziyordu.

NATO blokunun örgütçüleri, bunu kolektif savunu amaçlı bir bölgesel pakt olarak gösterimiye çalışıyorlardı. Ama ne Birleşik Amerika'ya ne de paktı oluşturan diğer devletlere karşı hiç kimse her hangi bir saldırıya hazırlanmazken, savunudan nasıl söz edilebilirdi? Churcill'in bir söylevinde kullandığı «Sovyet tehlikesi» uydurmacasıyla; bunun dil pelesengi haline getirilmesiyle, emperyalist devletler arasında kapalı bir askersel bağlaşma meydana getirilmesi ve bu bağlaşmanın militarist hazırlıkları haklı gösterilmek isteniyordu.

NATO'yu meydana getirenler kendileri de defalarca itiraf etmişlerdir

ki, Sovyetler Birliği tarafından bir saldırı gelebileceği yollu düşüncelerin, buna dayalı tehlike endişelerinin hiç bir tutarlı temeli yoktur. NATO'nun eski genel sekreteri P. H. Spaak 1957 Mayıs'ında şunları söyledi: «Konuşmalarımda, benim, komünist rejime ve Sovyet dış politikasına karşı düşmanca davranışlarıma tanıklık eden ne kadar cümle kullandığımı allah bilir. Ama ben, Sovyetlerin sistemli olarak üçüncü dünya savaşını hazırlamakta olduklarına inanmıyorum.» Giderek komünizmin «reddi» ve «savaş uçurumu kenarında denge» doktrinlerini ortaya artan J. F. Dulles şu itirafta bulunuyordu: «Sağlam bilgi kaynaklarına dayanan birçokları, Rusya'dan Kızıl Ordu'nun saldırı savaşı yürütmek üzere Batı Avrupa'ya veya Asya'ya dalma olasılığı gibi dolaysız bir tehlike olmadığı düşüncesindedirler.»

O halde, NATO ve daha kurulduğu andan itibaren izlediği hızla silâhlanma politikası kimler için gerekiydi?

Bu soruyu, emperyalist politikacıların birçok konuşmaları, aynı zamanda resmi belgeler ve pratik eylemler yanıtıyor. Öyle ki, NATO'yu meydana getirenlerin düşüncesi, askersel bakımdan ağır basmak, atom silâhı üzerinde ABD'nin o zamanlar devam etmekte olan tekelinden yararlanmak ve kendi iradelerini Sovyetler Birliği'ne dayatmaktır.

Tanınmış Amerikan diplomatı ve politik gözlemcisi G. Kennan şöyle diyor: «NATO'nun hedeflerine ilişkin görüş, karakter çizgileriyle, son çözümde kendi koşullarımızda ve uzlaşmaya yanaşmayı gereksinmeden, politik ayarlama fonu üzerinde üstün askersel güce ulaşma ve bunu sürdürme olarak özetlenebilir.» Askersel yetkililer daha açık konuşuyorlardı. İngiliz hava güçlerinden mareşal J. Slessor şunları yazıyordu: «Apaçık söylemeliyiz ki, yaşamsal çıkarlarımız tehlikeye düştüğü zaman döğüşmeye, aynı zamanda kansız yenilgiden kaçınmak üzere gereği halinde ilk darbeyi kendimiz indirmeye hazır bulunuyoruz.» Giderek, yine o günlerde, ABD askersel hava güçleri birliği benimsedikleri stratejiyi şöyle açıkladı: «Sovyet sistemini tamamen ortadan kaldırmak bizim ulusal amacımız olmalıdır ...»

O zamanlar sayıca hiç de azımsanamayacak olan bu gibi konuşmalar kendi kendini açıklıyor. Öyle ki, hepsi ABD'nin dünya hegemonyası kurma düşüncesine indirgenebilir. Daha 1945 yılının Aralık ayında, ABD Cumhurbaşkanı H. Truman, Kongre'ye mesajında, Amerika Birleşik Devletleri'nin «dünyayı yönetme» sorumluluğunu yükümlendiğini ilân etmişti. NATO bloku eylemini geliştirmeye başladıktan sonra da, paktın silâhlı güçleri başkomutanı Amerikan generali Gruenther şu itirafta bulundu: «Hoşumuza gitsin veya gitmesin, dünyayı yönetme kaftanı bizim omuzlarımızdadır. Bu bağlaşmamızın başarısı, en çok, bu yönetimi gerçekleştirmeyi becerip beceremeyeceğimize bağlıdır.» Washington'un nice yetkilileri, o zaman, Batı Avrupa'ya ABD askersel gücünün kendine özgü bir

eklentisi gözüyle baktıklarını gizlemeyi bile gerekli bulmuyorlardı. Nitekim, NATO'da Birleşik Amerika temsilcisi olan eski havacılık bakanı T. Finletter, şöyle demişti: «Bize, stratejik güçlerimiz için eylem alanı yaratmak üzere, NATO üyesi devletler topraklarında üsler gerek.»

Sovyetler Birliği'ne karşı bir savaş açma planları, Washington'a bağlı olmayan nedenlerle, gerçekleştirilemedi. Kuzey Atlantik Pakti'nin oluşturulduğu yıl, ABD'nin nükleer silâh üzerindeki tekeli ortadan kalktı ve birkaç yıl sonra SSCB artık hidrojen bombasına ve kıtalararası roketlere sahip duruma geldi.

Batının askersel-politik yöneticileri artık «silkip atma» ve «yığınsal öğ alma» doktrinlerinden vazgeçmek zorundaydı. Ama bu olgu NATO bloğunun saldırgan niteliğini değiştirmede. Bu örgüt bir savaş hazırlama aracıydı, cepheleşme âletiydi, böylece de kalıyor. Amerikan yetkililerinin yazılarından oluşan «1945–1955 yılları ABD dış politikası» adlı derlemede NATO'nun stratejisi şöyle belirleniyor: «Bu strateji, Sovyet kontrolü altında bulunan kesim çevresinde bir politik, ekonomik ve askersel güçler çemberi oluşturulmasını gerektiriyordu. Bu çeşitli çatışma biçimlerinin sonsuz sürdürülmesi anlamına geliyordu. Bu her tür ayarlama olanağı aranmasını dışlıyordu ... »

NATO elebaşları, yıldan yıla, onyıldan onyıla askersel üsler ve silâhlı güçler sayısını artırıyor, sosyalist topluluk ülkelerine karşı yöneltilmek üzere gitgide daha ölümcül silâhlar yapıyor, askersel harcamalar düzeyini boyuna yükseltiyorlardı.

1949 yılında bütün Kuzey Atlantik Pakti ülkelerinin askersel harcamaları toplamı 18,4 milyar dolar ve bunun içinde ABD'nin harcamaları 13,5 milyar dolar kadardı. 1979'da NATO ülkelerinin askersel harcamaları 211,6 milyar doları ve bunun içinde ABD'nin harcamaları 122,3 milyar doları buldu. Önümüzdeki yıllarda, yakın geçmişte kabul edilen yeni programlar gereğince, bu harcamaların yılda 400–450 milyar dolara çıkması bekleniyor.

NATO'nun bütün varoluş dönemi boyunca, bu pakta katılanların askersel harcamaları toplamı 2,8 trilyon doları buluyor. Bu, emperyalizmin, kendi saldırganlık amaçları peşinde halklardan sızdırdığı dev ölçülere varan bir ceremidir. Böylesine büyük ödenek yapıcılık, yaratıcılık alanında kullanılsaydı, insanlık nice dev sorunlara çözüm getirebilir, nice gereksinimleri giderebilirdi!

Halen NATO'nun silâhlıklarında dağlarca silâh yığılı bulunuyor. Ama NATO elebaşları bunu da az buluyorlar. Paktın her dönem toplantısı, yönetim organlarının her oturumu, silâhlanmada yeni bir tırmanışa, militarist tutkuların yeniden kabarmasına yol açıyor.

«Atlantik» kökenli saldırganlığın başlıca etmenleri Washington'dan kaynaklanıyor. Ama savaş istersinin artmasında bazı Batı Avrupa ülkeleri

yönetici çevrelerinin de payı vardır. Bunlar kimi zaman gitgide daha keskin askersel cepheleşmeden yana demeçler veriyor, Avrupa topraklarında bir askersel çatışma halinde kendi ülkelerine yönelecek tehlikenin felâkete eşit sonuçları karşısında, şaşılması, daha doğrusu cinayetten farksız bir umursuzlukla göz yumuyorlar.

Bu konuda NATO Genel Sekreteri Y. Luns'u anmak bir zorunluk oluyor. Bu adam, yeminli militarist tutku ve eylemleri içinde, Amerikan akıl hocalarından geri kalmıyor, giderek bazan onları da geçiyor. Washington'un buyruklarını bir onbaşı bağlılığıyla harfi harfine yerine getiriyor ve bunu yaparken Batı Avrupalı kardeşlerine zerrece acımıyor. Daha geçenlerde, «Libre Belgique» gazetesinin de yazdığı gibi, Luns, Belçika başbakanını, ülkede Amerikan roketlerine yer verilmesinde ağır davrandığı için şiddetle kınamış ve uluslararası yükümleri yerine getirmekten kaçınmakla suçlamış bulunuyor.

NATO'da, sosyalist topluluk ülkelerine karşı yönelimin, bu ülkelere karşı saldırı savaşına hazırlığın, daima ulusal kurtuluş hareketine karşı eylemlerle bağlandığı görülüyor. Bu blok, kurtuluşları uğrunda savaşım veren halklara karşı nice saldırı eylemlerine girişti. Çin Hindi ve Cezayir halklarına karşı yürütülen sömürge savaşlarında, bu pakt, Fransa'ya bir hayli destek oldu. Endonezya'da Hollanda sömürgecilerine NATO yardım etti. Eğer Salazar rejimine yıllar yılı ve büyük ölçüde NATO yardım etmemiş olsaydı, hiç kuşkusuz, Angola, Mozambik halkları ve diğer Portekiz sömürgeleri halkları çok daha önce özgürlüklerine kavuşacaklardı.

NATO Yakın Doğu'da da ölümcül bir rol oynuyor. NATO üyesi ülkelerin defalarca Mısır'a karşı saldırı eylemlerinde bulundukları, Lübnan ve Ürdün'e daldıkları, İsrail saldırganlarına dolaysız ve dolaylı yardımlarda bulundukları biliniyor.

Son yıllarda NATO'nun eylem alanını genişletme eğilimleri özellikle güçlendi. ABD Cumhurbaşkanı Carter, NATO Konseyi'nin 1978 Washington dönem toplantısında, paktın tümel eylemlerine ilişkin yeni doktrini ortaya attı. Açıkcası, bu yeni doktrin, paktın «sorumluluk alanı»nın, vaktiyle kuruluş antlaşmasında belirlenen çerçeveyi çok taşan nice geniş bölgeleri kapsayacak biçimde keyfi olarak açındırılmasını öngörüyor. NATO'nun o zamanki Avrupa güçlerinin komutanı olan general A. Haig, rütbesinden kaynaklanan bir pervasızlıkla şunu söyledi: «Artık tüm yeryüzü NATO için özen konusu olmalıdır.» Öyle ki, 1978 yılında NATO silâhlı güçlerinin Zaire'de giriştikleri saldırı eylemleri, Birleşik Amerika'nın 1979–1980 yıllarında İran'a karşı giriştiği askersel kışkırtı gösterileri ve saldırganlık eylemleri söz konusu doktrinin doğrudan doğruya gerçekleşmesine yönelik adımlar oldu.

Kuzey Atlantik Paktı, aynı zamanda demokratik güçlere karşı savaşım aracı olarak, üye devletlerin içişlerine karışma aracı olarak kuruluyordu.

Kuzey Atlantik Antlaşması'nın Birleşik Amerika yasama organları tarafından onaylanması sırasında, o zamanki dışişleri bakanı D. Acheson, NATO'nun bir ödevinin de «iç kargaşalar yoluyla yapılan saldırıyı önlemek» olduğunu belirtmişti. Avrupa'ya Amerikan askersel birlikleri gönderilmesi sorunu kararlaştırılırken, Acheson şunları ekledi: «Sadece dolaysız silâhlı saldırı tehlikesi değil, aynı zamanda ikna yoluyla kafaları ve gönülleri kazanıp yayılma tehlikesi de gözönüne alınmalıdır.» NATO'nun Orta Avrupa birleşik silâhlı güçleri başkomutanı, 1956 yılında, bu paktın «fikirlerin içeri dalıp yayılması»na karşı bir set oluşturması gerektiğini söyledi. Amerika Dışişleri Bakanlığı'nın 1952'de yayımlanan bir belgesinde şöyle deniyordu: «İç komünizm büyük bir tehlike olabilir ... NATO, kendi üyesi ülkelerin güvenliğini korumak için varlığını sürdürüyor, bu güvenlik ise bir bütün olarak irdelenmelidir. İç güvenlik de dış güvenlik gibi önemlidir.» V. Finletter şunları ekliyordu: «Seçimle veya darbe» yoluyla şu veya bu ülkede iktidarın komünistlere geçmesi, «gereği halinde NATO üyesi diğer ülkeler hükümetlerinin yardımıyla» önlenmelidir.

1970 yıllarında, basın sayfalarında, NATO'nun bu işlevine ilişkin nice belgelerin içeriğini gösteren bilgiler açıklandı. Bu cümleden olarak «10-C Plânı»ndan, Avrupa'da özel ABD silâhlı birliklerinin bulunduğu ve bunların ödevinin, NATO üyesi ülkeler içinde «olağanüstü haller»de, sabotaj, kundaklama, psikolojik savaş aksiyonları ve dolaysız askersel eylemleri de kapsayan geniş önlemler almak olduğu anlaşıldı.

Bir başka belgeye («Plan 100-1») göre, ABD'nin «olağanüstü durumlar»da NATO üyesi Batı Avrupa ülkelerinde kendisi için sınırsız haklar sağlaması – bu ülkelerin topraklarına hertürlü silâh getirip, gerekli gördükçe kullanma, ulusal istihbarat örgütlerinin elde ettikleri bütün verilerden yararlanma ve en önemlisi Amerikan silâhlı birliklerinin «ABD stratejik çıkarlarını tehdit eden» her hareketi boğabilmeleri – öngörülüyor.

NATO, blok içinde olup da sol güçlerin iktidara gelmeleri olası ülkelerde iç politik durum üzerinde etki yapmaya büyük bir önem veriyor. Daha 1965 yılında, NATO üyelerinin Roma toplantısında, blok ülkeleri içinde «baltalama eylemleri»yle savaşımда paktın işlevlerinin genişletilmesini öngören bir karar alındı. Bu kararın yerine getirilmesi cümlesinden olarak, «geniş ölçüde genel direniş»in başgösterdiği devletlerin içişlerine dolaysız askersel müdahaleye yol veren bir gizli plân (McConnell Plânı) hazırlandı.

NATO «birleşik çevik kuvvetler»i komutanı İngiliz generali Walker'ın bu planların özünü açıklarken ağzından kaçırıldığı üzere, burada, hükümetlere karşı girişilen silâhlı aksiyonlarla savaşım, aynı zamanda grevlerin ve diğer «toplu çıkışlar»ın boğulması sözkonusudur. Bir başka deyişle, NATO, sömürü düzenine karşı emekçilerin sınıf savaşımalarını silâhla bastırma işlevlerini üstlenmektedir.

NATO, Batı Avrupa devletlerinin içişlerine, hem de sırf demokratik güçleri vurmak ve egemen sınıfın konumlarını sağlamlaştırmak amacıyla, defalarca müdahale etmiş bulunuyor. NATO güçleri, Portekiz devriminin gelişmesini durdurmak için hertürlü baskı aracına başvurdular. 1975 yılında Kurucu Meclis seçimleri öngünlerinde ve 1976'da hükümet kurulması çalışmaları sırasında ülke kıyıları boyunca kışkırtıcı deniz güçleri manevraları; NATO'ya yararlı bir politika izlenmesiyle koşullu «yardım» vaatleriyle birleştirilen ekonomik sabotajlar; karalama kampanyası ve politik bunalımları kışkırtmalar bunlar arasındadır. Bütün bu kaldıraçlar, NATO yönetiminin, Portekiz'in artık «politik bakımdan gitgide karışan bir ülke» olduğunu kararlaştırmasından sonra harekete getirilmiş bulunmaktadır.

1976 yazında, ABD, FAC, Fransa ve İngiltere'nin ortak kararı, yani kurulacak hükümet kadrosuna İtalyan Komünist Partisi temsilcileri de girdikleri takdirde İtalya'ya parasal ve ekonomik yardımı kesmeyi kararlaştırmış olmaları, İtalya'nın içişlerine kabaca ve pervasızca karışmanın çok dikkate değer bir örneğiydi. General Haig, o zaman, «yüksek gelişimli Batı Avrupa ülkeleri hükümetlerinde Marksist partilerin de yer almasına yol vermiyeceği»ni bile söyleyebildi. ABD Dışişleri Bakanlığı, 12 Ocak 1978'de, bir özel bildiriyle, Batı Avrupa hükümetlerinde ve özellikle İtalyan hükümetinde komünistlerin de yer almalarını Washington'un onaylamadığını açıkladı. Böyle bir olasılığa karşı açıktan açığa tehditlere bile geçildi.

NATO'nun saldırgan askersel-politik eylemlerinin gerçekleştirilmesi için dallı-budaklı ve durmadan genişletilen bir bürokratik aygıt yaratıldı. Bu aygıtın bileşimine, NATO Konseyi ve Uluslararası Sekreterlik, savunma bakanlarından oluşan Askersel Plânlama Komitesi, genelkurmay başkanlarından oluşan Askersel Komite, Nükleer Savunma Komitesi ve Nükleer Plânlama Grubu gibi örgütler giriyor. Tüm NATO mekanizması barış zamanında da tamamen savaşa hazır durumda tutuluyor. Bu erekle, NATO'nun Avrupa birleşik silâhlı güçleri yüksek başkomutanlığı, silâhlı güçler, askersel eylem tiyatroları, yönetim sistemleri genel komutanlıkları meydana getirildi. NATO'da bileşimleri savunma gereksinimlerini çok aşan, büyük miktarda silâh ve savaş araçlarıyla donatılmış silâhlı güçler birlikleri oluşturdular. Bunların üslenmeleri, ikmal işleri örgütlenmiş, gerçekleştirecekleri harekât plânlaştırılmış, kıtalarının ödevleri belirlenmiş, altyapıyı yetkinleştirmek için büyük çalışmalar yapılmış bulunuyor. Tek sözle, saldırı eylemlerini süratle yaymak için her şeyin hazırlanmış olduğu söylenebilir. NATO aygıtının olanca eylemi, hızla silâhlanma, bir savaş için aralıksız ve kesintisiz hazırlanma ve sosyalist devletlere karşı saldırı plânları oluşturma amaçlarına yönelmiş durumdadır.

NATO'nun ideolojik alandaki eylemi üzerinde özellikle durmamız gerekiyor. Bu blokun eylemleri çerçevesinde, kamuoyunun ideolojik bakımdan

«atlantizm»i destekleme ruhunda işlenmesi için, «Sovyet askersel tehdidi» konulu karalama kampanyasını alevlendirmek için bir özel merkez meydana getirildi. NATO Konseyi'ne bağlı olan ve beş özel altkomitenin eylemini yöneten İletişim ve Kültürel İlişkiler Komitesi bu merkez rolünü oynuyor. Bu organlar, Batı yığınsal iletişim araçlarının eylemini uyumlaştırıyor, baltalayıcı propaganda aksiyonları örgütüyor.

Kuzey Atlantik Pakti, ABD yönetici çevrelerinin elinde, öteki NATO üyelerini doğrudan doğruya Washington'a bağımlılığın ağına düşürmeye yarayan bir âlettir. NATO'ya katılanların askersel yükümleri, gerçekte, Birleşik Amerika'ya istediği gibi hareket etme özgürlüğü sağlayacak biçimde formüle edilmiştir. Diğer NATO üyeleri böyle bir özgürlükten yoksundur ve Washington gerekli saydığı takdirde otomatikman bir savaşa sürüklenebilirler. Amerikan emperyalistleri, bağlaşıklarını kolayca harcamaya hazırdırlar. Batı Avrupa ülkelerini Amerikan «nükleer şemsiye»si altına alarak, âdeta kendi rehinelere haline getirmişlerdir.

Vaktiyle, Fransa'nın Kuzey Atlantik Bloku askersel örgütünden çıkmayı kararlaştırdığı sırada, NATO içindeki ilişkilerin gerçek anlamı, devlet başkanı De Gaulle tarafından şöyle açıklanmıştı: «Genel olarak, bu kararımız, gerçekten Fransız olan her şey, örneğin toprak, gökyüzü, deniz, silâhlı güçler üzerinde normal egemenliğin yeniden kurulması anlamına geliyor.»

Son aylarda, ABD'nin NATO üyesi diğer ülkelerin egemenliğine el atması daha ciddi ve geniş ölçüler aldı. Washington'un, Birleşik Amerika'ya özgü ve «Atlantik dayanışması» adı altında gizlenen serüvenci emelleri gerçekleştirmek için NATO'lu partnörleri üzerinde kaba ve açık baskılar yaptığını gösteren haber ve veriler birbirini izliyor. Washington her bağımsızlık istek ve belirtisini ihanet sayıyor. NATO yönetici çevreleri, blokun bütün üyelerinden tam bağımlılık istiyorlar, ve bu çevrelerde yalnız Pentagon'un dediği oluyor. ABD yöneticileri, 1980 Moskova olimpiyat oyunlarını boykot etmeyi örgütleme, SSCB'ye karşı ekonomik ceza önlemleri alma gibi çirkin denemelerinde «Atlantik eylembirliği» mekanizmasından yararlandılar.

NATO çağdaş emperyalizmin gerçek askersel-politik karargâhı haline gelmiş bulunuyor. Kuzey Atlantik Bloku'nun 30 yılı aşan tüm varlığı ve eylem pratiği, onu örgütsel yapısına ve bütün askersel, ekonomik ve politik eylemine, Amerikalıların çoktan ilân etmiş oldukları «kuvvet konumuna dayalı» politikanın temel olduğunu gösterdi. Bu olgu, uluslararası politik iklimde iyileşmenin başladığı 70'li yıllarda da devam etti. NATO strateji uzmanlarının yorumlarına göre, «yumuşama», emperyalist devletlerin politik konum ve etki alanlarının sarsılmazlığı, ya da eşdeğer bir deyişle güce ve savaş yeteneğini boyuna artırmaya dayalı «Atlantik» politikası temel belirtilerinin sarsılmazlığı anlamına geliyor. Bundan şu yanlış tez doğmuş

bulunuyor: «NATO ne kadar çok güçlüyse, yumuşama o denli daha güvenli olur.»

Ne var ki, gerçekte, Kuzey Atlantik Bloku, barışı sağlamlaştırma ve uluslararası yumuşamayı geliştirme yararına bir kez olsun her hangi bir yapıcı girişimde bulunmadı. NATO yöneticileri, bu örgütün Washington'lu liderleri, sosyalist ülkelerin barışsever önerilerini öteden beri silkip atarak, eskiden de yumuşama çabalarını bozan adımlar atıyorlardı, ama şimdi açıktan açığa uluslararası gerginliği artırma yolunu tutmuş bulunuyorlar.

New York'ta BMO Genel Kurulu'nun silâhsızlanma konulu özel toplantı dönemi oturumlarının yapıldığı 1978 Mayıs günlerinde, NATO Konseyi'nin Washington'da yapılan olağan toplantısında, ABD'nin ısrarı üzerine, 1993 yılına kadarki dönemi kapsayan bir silâhlanma yarışını öngören bir «uzun vadeli program» kabul edildi. Bu tüm barışsever kamuoyuna karşı kabaca bir kışkırtmadan başka bir şey değildi.

Bundan başka, partnörlerinin her yıl askersel bütçelerini yüzde üç arttırmalarını isteyen, bunu dayatan Washington'un, öte yandan militarizasyonun başlıca ağırlığını Avrupa halklarının sırtına sarmaya çalışması gayet anlamlıdır. 1960'larda NATO askersel harcamalarının % 74'ü ABD'ye düşerken, 1970'lerin sonuna doğru bunun % 55,7'ye düştüğü görülüyor.

1979 yılının Aralık ayında NATO Konseyi'nin Brüksel toplantısında, ABD'nin baskısıyla, Batı Avrupa topraklarında, Sovyetler Birliği'ne karşı yöneltilecek yeni bir Amerikan nükleer-roket silâhına yer verilmesi konusunda çok tehlikeli bir karar daha alındı.

Bu kararın alınması olayı, NATO mekanizmasının nasıl çalıştığını açıkça gösteriyor.

Washington'un, bir yandan SALT-2 görüşmelerine katılırken, öte yandan SSCB'ne karşı «evro-stratejik» potansiyelini hızla artırma yoluyla askersel dengeyi kendi yararına değiştirme çabalarından geri durmadığı bir gerçektir. ABD'nin daha 1974 Haziranında Bergen'de yapılan Nükleer Plânlama Grubu oturumunda «NATO'nun nükleer olanaklarını geliştirme» sorununu ortaya atmış olduğu biliniyor. Nükleer Plânlama Grubu, Batı Avrupa'ya Amerikan kanatlı roketleri ile «Pershing-2» roketlerinin yerleştirilmesini ilke olarak 1976 yılında onaylamış bulunuyor.

Bunu, NATO'nun Avrupalı üyelerinin hükümet düzeyinde yoğun bir «kol bükme» ve bir yandan da kamuoyunu ideolojik bakımdan işleme, «beyin yıkama» çabaları izledi. Sonuç olarak, istenen karar yürürlüğe kondu. Bu militarist adım, askersel potansiyeldeki yaklaşık dengeyi bozmaya yönelik olan bu girişim, nükleer silâhlanma yarışında yeni bir aşamaya, askersel cepheleşmede daha kesin bir duruma geçilmesine yol açıyor.

Yukarıda andığımız oturumun, yani 1980 Mayıs'ında Brüksel'de yapılan NATO Askersel Plânlama Komitesi oturumunun sonunda, ABD'ne Güneydoğu Asya'da serüvenci politikasını gerçekleştirmesinde yardımcı olmak

amacıyla NATO'daki Avrupalı bağlaşıklarının sırtına bir «ek yük» sarıması kararı alındı.

Demek ki, Kuzey Atlantik Paktı'nın 30 yıllık varlığı, böylece, birbirine eklenen saldırı eylemleri, başka ülkelerin içişlerine kabaca karışmalar ve dur-durak bilmiyen militarist hazırlıklar zinciridir.

2.

NATO'nun kurulmasından sonra, birkaç yıl boyunca, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler, Avrupa'da sürekli ve sağlam barışı sağlayacak bir politik çözüm için, yani bir kolektif güvenlik sistemi yaratılması için büyük çabalar harcadılar. SSCB, ABD, İngiltere ve Fransa dışişleri bakanlarının 1954 Berlin toplantısında, Sovyetler Birliği, Avrupa çapında bir «Avrupa'da Kollektif Güvenlik Antlaşması» tasarısı ileri sürdü.

SSCB'nin bu önerisi kabul edilmedi. O zamanlar, Batı devletleri, Batı Almanya'nın militarizasyonunu hızla gerçekleştirmeye ve bu ülkeyi Atlantik Bloku'na almaya çalışıyorlardı. Nitekim, 1954 Ekiminde, dokuz Batı ülkesi temsilcilerinin Paris'te yaptıkları konferansta, FAC silâhlı güçlerinin oluşturulmasını ve bu ülkenin NATO'ya alınmasını öngören bir anlaşma imzalandı. Buna karşılık, Sovyetler Birliği hükümeti, Avrupa'da kolektif güvenlik sistemi kurulması sorununu görüşmek üzere bir Avrupa ülkeleri toplantısı yapılmasını önerdi. Ama NATO ülkeleri böyle bir toplantıya katılmak istemediler.

Buna karşın, toplantı yapıldı. 1954 yılının 29 Kasım – 2 Aralık günlerinde Moskova'da örgütlendi ve yalnız sosyalist ülkeler temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Toplantıda, sözkonusu Paris anlaşmasının yeni bir savaş tehlikesini bir hayli artırdığı saptandı. Kabul edilen bildiride, Avrupa çapında bir kolektif güvenlik sistemi meydana getirilmesi gerektiği yeniden belirtildi. Toplantıya katılanlar, bu sorunun topluca ele alınması çağrısıyla tüm Avrupa devletlerine bir kez daha başvurdular.

Ne var ki, Batı bu öneriyi de reddetti. Paris anlaşmaları 1955 yılı Mayıs'ında yürürlüğe girdi. O zamanlar öç alma politikasının yandaşları olan politikacıların işbaşında bulunduğu FAC, Kuzey Atlantik Bloku'nun eşit haklı üyesi olduktan sonra, silâhlanma yarışına etkinlikle katılmaya girişti. Böylelikle Avrupa'da savaş tehlikesi bulutları karardı, yoğunlaştı; bir askersel çatışma tehlikesi doğrudan doğruya olgunlaşıyordu.

Bu durum ve koşullar altında, sosyalist ülkeler arasında saldırgana karşı ortak ve toplu eylemleri sağlayacak bir işbirliği örgütünün varlığı ertelenmez bir zorunluk olarak hissediliyordu. Sosyalist ülkeler temsilcileri Varşova'da toplandılar. Bu toplantıya Batı ülkeleri de çağrıldı, ama onlar katılmayı bu kez de kabul etmediler.

Ve 14 Mayıs 1955 günü, tarihe Varşova Antlaşması olarak giren Dost-

luk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması imzalandı. L. I. Brejnev daha sonra bu antlaşmanın amaçlarını şöyle belirtti: «Biz bu topluluğu, her şeyden önce, emperyalizmin tehditlerine, kurduğu saldırgan askersel bloklara karşı koyabilmek için, sosyalizm ve barış dâvasını güçbirliğiyle savunabilmek için meydana getirdik.»

Varşova Antlaşması Örgütü, kurulduğu günden başlayarak tüm varlığı boyunca, barış etkeni ve savaşı önleme etkeni oldu. Aynı zamanda, kardeş ülkelerin bu askersel-politik bağlaşması, onların güvenliğinin, her türlü saldırgana kesinlikle karşı koyabilecek yetenekte sağlam bekçisi olarak gelişti. Barışın ve toplumsal ilerlemenin düşmanları, tekrar tekrar askersel üstünlük sağlamak amacıyla silâhlarını artırırlarken, Varşova Antlaşması'nı oluşturan ülkeler kendi savunma yeteneklerini pekiştirmek için önlemler alıyorlar ve alacaklardır da. Bu yıl 23 Haziranda yapılan SBKP MK Plenumu'nun kararında şöyle deniliyor: «Sosyalizm dünyası ile kapitalizm dünyası arasında ulaşılan askersel-stratejik denge, ilkesel ve tarihsel önem taşıyan bir kazanımdır. Bu, emperyalizmin saldırgan emellerini durduran, kursağında bırakan bir etkidir, ve tüm halkların temel çıkarlarına uygundur. Bu dengeyi sarsma, bozma plânları başarısızlığa hükmüldür.»

Ote yandan, Varşova Antlaşması'na üye devletler, 1980 Mayıs'ında törensel biçimde yeniden belirttikleri gibi. «Hiç bir zaman askersel üstünlük çabasına düşmemişlerdir ve düşmeyeceklerdir. Bu devletler, her zamanki gibi, daha düşük düzeyde askersel dengenin sağlanmasından, Avrupa'da askersel cepheleşmenin azaltılmasından ve buna son verilmesinden yanadırlar. Keza, bu devletlerin, savunu stratejisinden başka stratejik doktrinleri yoktu, yoktur ve olmayacaktır; nükleer darbeyi indirmede birinci olmak üzere bir potansiyel yaratma niyetleri yoktu, yoktur ve olmayacaktır.

Böylelikle, NATO'dan farklı olarak, Varşova Antlaşması, kurulduğu günden itibaren, askersel cepheleşmeyi körükleme aracı olarak değil, bunu gidermenin, uluslararası gerginliği azaltma ve Avrupa'da genel güvenliği yaratmanın araçlarından biri olarak ortaya çıkıyor.

Şunu da önemle belirtmeliyiz ki, Varşova Antlaşması'nın yapılması, bu olay, Avrupa'da politik atmosferi iyileştirmeye yönelik önlemler kompleksinin bir halkasıydı. 1955 yılında Varşova Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte, hemen hemen aynı günlerde, Sovyetler Birliği'nin, Avusturya ile devlet antlaşması, FAC ile diplomatik ilişkiler kurulması vb. gibi barış-sever girişimlerde bulunmuş olması dikkate değer bir olaydır.

Varşova Antlaşması'nda (daha ikinci maddesinde), NATO'nun kuruluş amaçlarından farklı olarak, şu nokta tespit ediliyor: «Antlaşmayı imzalayan taraflar, silâhsızlanma konusunda kendileriyle işbirliği yapmak isteyen diğer devletlerle anlaşarak, silâhlanmanın genellikle sınırlandırılması, yığılma

insan yoketmeye yarıyan atom, hidrojen silâhlarının ve başka türden silâhların yasaklanması için etkili önlemler almaya çalışacaklardır.»

Varşova Antlaşmasına katılanların, bu pakt ile Kuzey Atlantik Bloku'nun aynı zamanda dağıtılması, ilk adım olarak da her iki paktın askersel örgütlerinin varlığına son verilmesi önerisini defalarca ileri sürmüş olmaları da, değişmez barışsever tutumlarının bir kanıtıdır.

Varşova Antlaşması Örgütü, gerek yapılışı, gerekse tüm pratiğiyle, ardıcıl barışseverlik ve halklar arasında dostluk ilkelerine uygunluğu simgeliyor. L. İ. Brejnev şunları belirtti: «Biz açık yürekle diyebiliriz ki, bağlaşmamız, dostluğumuz ve işbirliğimiz, birlikteliği ortak amaç ve çıkarlardan, yoldaşça dayanışma ve yardımlaşmadan kaynaklanan egemen ve eşit haklı devletlerin bağlaşması, dostluğu ve işbirliğidir. Biz yardımlaşarak, elden geldiğince süratle ilerlemek için çabalarımızı, bilgilerimizi ve kaynaklarımızı birleştirerek, beraber adımlar atıyoruz.»

Varşova Antlaşması'na üye sosyalist ülkeler, ortak çıkarları savunarak, karşılıklı ilişkilerinde, hak eşitliği, bağımsızlık ve egemenliklere saygı, içişlere karışmazlık ilkelerini çok büyük titizlikle koruyorlar.

Sosyalist devletlerin tekyanlı yarar gözetmediklerini belirtmeyi de önemli buluyoruz. Varşova Antlaşması Örgütü'nün izlediği politikanın ardıcıl sosyalist karakteri, sınırlı ve dışa kapalı olma anlamına gelmiyor. Tersine, bu örgüte üye ülkeler, tüm dünya halklarının çıkarlarına açık ve uygun olarak hareket ediyorlar. Bu ülkeler, gerek sosyal sistemleri ayrı bağlantısız devletlerle, gerekse Batı ülkelerinin gerçekçi düşünen politik çevreleriyle, barışın güven altına alınması adına, karşılıklı anlaşmaya ve etkin bir işbirliği yapmaya çalışıyorlar.

Bir başka deyişle, Varşova Antlaşması'na üye devletler, NATO üyesi ülkelerden farklı olarak, barışsever duygu, düşünce ve emelleri uyarınca, sırf sınıfsal çıkarlar çerçevesini aşan ve tüm insanlığın çıkarlarına uygun düşen bir politika izliyorlar. Sosyalist dış politikanın derin hümanizmi ve demokratizmi de burada gizleniyor.

Varşova Antlaşması'nın varolduğu 25 yıl içinde Politik Danışma Komitesi 16 defa toplantı yaptı. Politik Danışma Komitesi'nin dönem toplantılarında ileri sürülen yapıcı öneriler, Avrupa ve dünya politikasının gündeminde daima önemli bir yer aldı. Batı ve Doğu devletleri arasındaki ilişkileri karmaşıktırان nice sorunların çözümüne yardım etti. İnsanlık için en endişe verici günlerde, Varşova Antlaşması'nın sağlam ve gerçekçi konumu, askersel çatışmalara kaymanın yolunu kesme yardımcı oluyor, uluslararası durumun düzeltilmesine katkıda bulunuyor. Varşova Antlaşması Örgütü'nü oluşturan ülkeler, yıllar yılı, «soğuk savaş»ın önlenmesi için, askersel cepheleşme düzeyinin indirilmesi için, kapitalist ve sosyalist ülkelerin barış içinde yanyana yaşamaları için, Avrupa'da kolektif güvenlik için çabalar harcamaktan bir an bile geri durmadılar.

Uluslararası gerginliğin yumuşaması alanında 1970'lerde elde edilen başarılar herkesçe biliniyor. Bunlar arasında, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı ve Helsinki'de kabul edilen Sonuç Belgesi özel bir yer tutuyor. Varşova Antlaşması ülkelerinin etkin ve yapıcı tutumu, bu tarihsel uluslararası forumun verimli çalışması bakımından birincil bir önem taşıyordu. O zaman bu konferansın yapılması fikri ve önerisi de Varşova Antlaşması Politik Danışma Komitesi'nden gelmişti.

Varşova Antlaşması'nın ardıcıl barışsever ve yapıcı rolü, çağdaş koşullarda, 70'li yıllardan 80'li yıllara geçilirken, emperyalistlerin ve her şeyden önce ABD'nin tutumu yüzünden uluslararası durumun oldukça karmaşık bir nitelik aldığı koşullarda yeni bir güçle kendini gösterdi.

NATO'nun kararlarında gövdelendiğini gördüğümüz serüvenci hareket hattına, sosyalist topluluk ülkeleri, akılcı ve yapıcı bir politikayla karşı koyuyorlar. Sosyalist ülkeler, 80'li yıllarda, 1970'lerde olduğu gibi, yine yumuşamanın aksammasından değil, pekişmesinden yanadırlar; halklar arasında yapay yabancılaşma ve düşmanlıklardan değil, yakınlaşma ve karşılıklı anlaşmadan yanadırlar. SBKP'ye gelince, Parti Merkez Komitesi'nin Haziran Plenumu, bu ilkesel hareket hattını en büyük kesinlikle vurgulamış ve ABD'nin ve yarıdakçılarının nice serüvenci eylemlerle savaş tehlikesini artırdıkları bugünkü durumda da, SBKP MK Politik Bürosuna Parti XXIV. ve XXV. Kongrelerinin saptadığı siyaset hattını sapmasız sürdürme ödevini vermiş bulunuyor.

Varşova'da Politik Danışma Komitesi'nin son bildirisinde, emperyalizm tarafından yaratılan patlamalara gebe «bunalım durumları»nın giderilmesine yönelik somut önlemleri ve uluslararası ilişkilerde 70'li yıllarda varılan tüm olumlu sonuçları pekiştirme ve genişletme önlemlerini içeren bir geniş program önerilmişti. Bununla ilgili olarak, dünyanın her kesiminden tüm devletler yöneticilerinin en yüksek düzeyde toplanıp görüşmeleri ve bu görüşmede her şeyden önce uluslararası gerginlik ocaklarının ortadan kaldırılması ve savaşa yol verilmemesi sorununun ele alınması önerisi özellikle güncel bir nitelik taşıyor.

Politik Danışma Komitesi toplantısında temsil edilen devletler, insanlığın yazgısını düşünerek, şu noktayı önemle belirttiler: «Tümel olsun, bölgesel olsun, politik araçlar ve yollarla çözülemeyecek her hangi bir sorun yoktur.» Bu devletler, «sınırlamaya veya karşılıklı temel üzerinde kısıtlamaya hazır olmadıkları bir silâh türü bulunmadığı»nı da yeniden vurguladılar.

Varşova Antlaşması ülkelerinin, Madrid toplantısında yapıcı bir ruhta ele alınan sorunu, Avrupa'da askersel yumuşama ve silâhsızlanma sorununu görüşmek üzere bir konferans yapılması önerilerinin de barışın pekişmesi bakımından büyük bir önemi vardır.

Varşova Antlaşması Örgütü'nün tüm çalışmalarının başlıca sonucu, Av-

rupa halklarının artık kırk yıldır barış içinde yaşamakta olmaları, o trajik çevrimin, dünya savaşları arasında yalnız kısa süreli barış dönemlerinin girdiği çevrimin kırılmış olmasıdır.

Kesinlikle söyleyebiliriz ki, insanlık tarihi, bu kadar soylu amaçlarla kurulan ve çalışan ve bu kadar olumlu sonuçlara ulaşan bir başka askersel-politik bağlaşma tanımıyor.

3.

Demek oluyor ki, NATO ile Varşova Antlaşması Örgütü'nün siyaset hattı, yapılış ve pratik eylemlerine ne yandan bakarsak bakalım, her yerde derin ayrımlar, köklü çelişme ve karşıtlıklar görülüyor.

İki bağlaşmanın ilkesel karşıtlığı temelde sınıfsal karşıtlıktır. NATO Bloku'nun özünü, politika ve örgütlenişini emperyalizmin iç niteliği, saldırı ve yayılma yönelimi belirliyor. NATO'nun siyaset hattı, tekelci burjuvazinin en saldırgan çevrelerinin, askere-sanayi kompleksinin, genellikle emperyalist gericiğin çıkarlarını dile getiriyor.

Varşova Antlaşması Örgütü'nün politikasının ve yapısının özünü sosyalizmin barışsever iç niteliği belirliyor. Bu bağlaşmanın politik hareket hattı, işçi sınıfının, emekçilerin çıkarlarını, yani soyguncu ve saldırgan hedeflere yabancı olan çıkarları dile getiriyor. Bu hareket hattı, savaştan çıkarı olmiyan, savaş vurgunları beklemiyen, diğer halkları sömürmekle ilişkisi olmiyan güçlerin oluşturduğu toplumun çıkarlarını temsil ediyor.

Bu tartışma götürmez gerçeklerin ve kanıtların ışığı altında, çağdaş uluslararası politikada tüm kötülük ve felâketlerin emperyalizmden ve onun Pekin hegemonyacılarından destek görerek gerçekleştirdiği saldırgan siyaset hattından değil, hem ABD'nin, hem de Sovyetler Birliği'nin uyguladıkları «bloklar politikası»ndan kaynaklandığı yollu savlar, gerçeğe tamamen aykırı düşüyor ve gerçek durumu epeyce karıştırıyor.

Birbirine taban tabana zıt olan bu örgütlerinin eylemlerini «blok politikası»nda birleştirmekten, eşitlemekten daha yanlış bir şey olamaz. Devletler arasında şu veya bu bağlaşmanın izlediği politika, böyle bir bağlaşmanın varlığıyla, sadece bu olayla değil, bu bağlaşmada birleşen devletlerin sosyal-ekonomik düzenleriyle, reel politik çıkarları ve hedefleriyle, ideolojileriyle belirlenir.

Şimdi bütün iyiniyet sahibi insanların, tüm barış ve toplumsal ilerleme yandaşlarının bir «soğuk savaş»a yeniden dönülmesini önlemekten daha önemli bir kaygı ve edişeleri olmadığı günümüzde, savaş ve barış sorunu konusunda uluslararası güçler dengesi hakkında, savaş tehlikesinin nereden kaynaklandığı ve bu tehlikenin önlenmesi için en çok kimlerin çaba harcadıkları hakkında açık, kesin bir görüş sahibi olmadan, bu sorunun çözümüne yardım edilmesi olanaksızdır.

Askersel kümeler halinde cepheleşme, söz yok, çağdaş uluslararası yaşamda olumsuz bir etkidir. Ama bu etkenin ortadan kaldırılmasına, blokların dağıtılmasına çalışma başka şey, NATO'nun ve Varşova Antlaşması Örgütü'nün sınıfsal-sosyal ve politik özündeki ilkesel köklü ayrımları, uluslararası ilişkilerde her birinin oynamakta olduğu apayrı rolü görme-mek çok daha başka bir şeydir.

Marksistler, askersel-politik kümelenmeler konusundaki biçimsel ve özünde anti-bilimsel yaklaşımı daima silkip atarlar. Vaktiyle, geçen yüzyılın sonunda ve yüzyılımızın başında Üçlü Bağlaşma ve Antant oluşturulduğu zaman, devrimci işçi hareketi ve her şeyden önce Lenin ve Lenin-ciler her ikisine de eşanlamlı bir değer verdiler. Bu bağlaşımların birincisi, de, ikincisi de, aynı emperyalist soy ve boydan bloklar olup, bir-birinin boğazına sarılmaya, sömürgeleri kapışmak, kendi halklarını ve başka halkları soyamak için o zamana kadar eşi görülmedik bir savaş açmaya, halkları korkunç bir salhaneye sürüklemeye hazırlanıyorlardı. İşte bu biricik doğru, bilimsel ve sınıfsal görüş ve konumdan gerileme, bilindiği gibi, işçi sınıfının çıkarlarına karşı, kendi ülkelerinin gerçek ulusal çıkarlarına karşı ihanetlere yol açtı.

Sonra, İkinci Dünya Savaşı'na hazırlık olarak saldırgan emperyalist devletler bloku, Berlin–Roma–Tokyo mihveri kurulduğu ve buna karşılık, artık savaşın içinde anti-Hitler koalisyonu oluşturulduğu zaman da, bütün ülkeler komünistleri, bu iki askersel-politik kümelenmeye, amaçlarına ve politikalarına göre sınıfsal açıdan açıkça değer biçtiler. Öyle ki, bir yanda, insanlığa kölelik, yıkım ve yığınsal kırim getiren, toplumsal ilerlemenin yüzyıllar yılı edindiği kazanımları yoketmeye yürüyen bir saldırgan blok; öte yanda sosyal-politik düzenleri apayrı olsa bile, somut tarihsel durum ve koşulların zoruyla, ilerici amaçlar adına, faşist saldırganı yenilgiye uğratma adına, uygarlığı kurtarma adına çabalarını birleştiren devletlerin bağlaşması vardı. Bu durumda, İkinci Dünya Savaşı yıllarında oluşan sözkonusu iki kümeyi aynı tahtaya koymak ve sırf her ikisi de biçimde askersel-politik bağlaşımlar olduğu için bunları aynı «bloklar politikası» boyasıyla boyamaya kalkışmak ancak dogmatizme ve skolastik düşünceye büsbütün batmış olanların harcıdır.

Bu dediğimiz, zamanımızın, karşıt sosyal-ekonomik sistemleri temsil eden askersel-politik bağlaşımları için yani NATO ve Varşova Antlaşması için çok daha geçerlidir.

Geçmişte en korkunç dünya savaşları içinde iki kez yanıp yıkılmış olan kıtamızda barışın korunmakta olmasının başlıca nedeni, çözücü nedeni, bu kıtada bir sosyalist devletler sisteminin yaratılmış olması, bu sistemin ekonomik ve askersel-politik bakımdan yeterince güçlenmesi ve bu güce dayanarak aktif bir barışçı dış politika izlemekte olmasıdır. Kaldı ki, Var-

şova Antlaşması, Kuzey Atlantik Bloku'nun kurulması yüzünden gerekli görülerek ve sosyalizmin dış politikada bir koordinasyon biçimi olarak oluşmuş bulunmaktadır.

Eğer düşün ürünü ve soyut sonuçlama şemalarından değil de, nesnel gerçekliğe dayanarak hareket edersek, *emperyalist* askersel blokları somut olarak (politik ve pratik açıdan) içyüzüyle açıklama ve eleştirmeden kaçınmanın, bunun yerine özünde NATO'dan ve Varşova Antlaşması'ndan «aynı derecede uzak kalma» tezine dayanan «blok politikası» gerekçeli eleştiriye sarılmanın anlamı nedir? Barış savaşımının, genelde, askersel kümelenmelerin sınıfsal karakterinden ve eylemlerinin somut içeriğinden kopuk olarak irdelenen «blok politikası»na karşı yöneltilmesi çağrıları ne demektir? Bunun bir tek gerçek anlamı olabilir: Barışı koruma hareketini, SSCB'nin ve diğer sosyalist ülkelerin dış politikasının karşısına koymak, çatıştırmak. İşte, bir yandan Sovyet politikasına, öte yandan Amerikan politikasına karşı koyabilecek ve böylece uluslararası ilişkiler alanında kendine özgü «üçüncü yol» olacak bir «yeni güçler bağlaşması» meydana getirilmesi çağrısında bulunanlar, sorunu tıpkı böyle ortaya koyuyorlar.

Barış uğrunda savaşımı, sosyalizmin dış politikasına karşı savaşım, şu veya bu biçimde anti-sovyetizmle bağdaştırma denemeleri yalnız ütöpik olmakla kalmıyor. Buna yeltenenler, pratik-politik plânda, barışsever güçlerin parçalanmasında elbette çıkarları olan ve sözkonusu «üçüncü yol»u böyle özünde anti-sovyetik bir gerekçeye dayandırmayı her araçla destekleme ve körüklemeye çalışan emperyalizm ve saldırı güçlerine tamamen reel bir öncelik tanımış oluyorlar.

Bununla ilgili olarak, Çin yönetiminin evrimini anımsatmak yerinde olur. Öyle ki, Çin yöneticileri, bir süre anti-sovyetizmi anti-emperyalist bildirilerle bağdaştırmaya çalıştıktan sonra, eninde sonunda açıktan açığa emperyalizmi desteklemeye kadar vardılar. Uluslararası durum ve koşullarda bugünkü gerginlik, artık Çin yöneticilerinin hegemonyası ve militarist siyaset hattıyla doğrudan doğruya bağlıdır. Çin yönetiminin emperyalizmle bağlaşmasını Deng Siaoping'in «Çin'i NATO'nun 16. üyesi haline getirmek» diye kabaca formüle ettiği de bilinmektedir.

Önemli bir nokta daha var: Uluslararası yaşamda olumsuz olguların sorumluluğunu Varşova Antlaşması Örgütü ile NATO arasında «eşit olarak bölme» denemeleri, ister istemez NATO'ya karşı eleştirinin zayıflamasına, onun politikasının allanıp pullanmasına yol açıyor.

Gerçek kanıtlar, NATO'nun bir «savunu bağlaşması» olduğunu savlayanın kesin bir hata sayılması gerektiğini gösteriyor. İşte, şu veya bu Batı Avrupa ülkesinde demokratik güçlerin üstün gelmesi halinde, NATO'nun «uluslararası istikrarı» sağlamlaştırma aracı ve giderek kendine özgü bir

«savunu kalkanı» (kime karşı belli değil) olarak kullanılması olanağına dair en azından safdilde düşünceler hep böyle bir değer yargısından çıkıyor.

Ama demokratik hareket ve işçi hareketi adına söz edilirken, NATO politikasının özünün her yerde devrimci ve demokratik güçlere karşı savaşım olduğu gerçeği nasıl unutulabilir? NATO gerçekten «istikrar»ı savunuyor, ama Amerikan emperyalizminin çıkarlarına olan, bir sosyal statü ile eşitlenen, yani tekelci doruğun egemenliğine karşı yönelik ilerici toplumsal dönüşümlere yol verilmemesini öngören «istikrar»ı savunuyor.

Artık dediklerimizi toparlıyalım. «Çağımız dünyasının gerçekliklerine dayalı» bir strateji saptama düşünceleri ardına gizlenerek NATO ile Varşova Antlaşması'nı aynı tahtaya koyma denemesi, pratikte, yalnız bu gerçekliklere saygısızlık olmakla kalmıyor, aynı zamanda hem barış davasına, hem de kapitalist ülkelerde emekçilerin çıkarları uğrunda yürütülen savaşıma ciddi zararlar getiriyor.

Bunun anlamı şudur:

– Avrupa'da barışın korunmasında, otuzbeş yıl boyunca bir dünya nükleer savaşının çıkmasını önlemede sosyalizmin rolünü inkâr etmek;

– Sosyalizmin dış politikasının gerçek hedefleri konusunda, emekçileri ve genellikle barışsever demokratik güçleri yanlış yola saptırmak, reel sosyalizmi kötülemek ve böylelikle barışseverlik hareketinin potansiyelini elden geldiğince düşürmek;

– NATO hakkında hayal ürünü olumlu yargıların tohumlarını saçmak, onun eylemlerini haklı göstermeye çalışmak ve örgütün, büyük sermaye egemenliğini güçlendirmeye yönelik, Amerikan emperyalizminin her yerde, giderek ilgili devletlerin içişleri üzerindeki diktasını korumaya yönelik gizli plânları konusunda yığınların dikkat ve uyanıklığını zayıflatmak;

– Savaş tehlikesinin ve silâhlanma yarışının gerçek kaynakları konusunda insanların kafalarında karışıklık yaratmak, Batı'nın barışseverliği yollu efsaneler yaymakta olan emperyalist propagandayı daha da özendirmek ve aynı zamanda «Sovyet tehlikesi» gibi karalama kampanyasının alevlenmesine yardım etmek;

– Silâhlanma yarışının sosyal-ekonomik sonuçlarına karşı (askersel bütçelerin kabarması, vergilerin artması, enflasyonun alıp yürümesi, sosyal yardım ödeneklerinin kısıtlanması, işsizliğin büyümesi) emekçilerin yürütmekte oldukları savaşıma zayıflatmak;

– Yığınların, çok tehlikeli bir olasılığa, «soğuk savaş»a dönülmesine karşı savaşımını zayıflatmak ve onları, bu barış ve yumuşama savaşımında sosyalist ülkeler gibi güçlü bir sosyal-politik dayanağa güvenebilecekleri inancından yoksun etmek.

Bütün bunlar, «soğuk savaşa doğru bir dönüme barışsever güçlerin ortak eylemleriyle karşıkoyma gerekliliğinin kesinlikle hissedildiği şimdiki durum ve koşullar içinde özel bir anlam ve önem kazanıyor.

Gerçek kanıtlar, Varşova Antlaşması Örgütü'nün, silâhlanma yarışına karşı, savaş tehlikesine karşı etkinlikle savaşım vermekte olduğunu açıkça gösteriyor. Bu antlaşmanın eylemi, barış dâvasına, sosyalizmin tarihsel ödevinin, insanlığı yeni bir dünya savaşına sürüklenmekten kurtarmanın gerçekleşmesine hizmet ediyor.

Tarihin akışı geri döndürülemez

ZAMANIMIZIN EĞİLİMLERİ VE ABD EMPERYALİZMİ

Gus Hall

ABD Komünist Partisi Genel Sekreteri

Tarihsel süreçler takvim yapraklarının kesin çerçevesine sığdırılmaz. Bu nedenle her ne kadar yüzyılımızın 80'li yılları, 70'li yıllara kıyasla kendine özgü çizgileri beraberinde getirse de, yine de geçmişte tarihin akışını, dünya ölçüsündeki gelişmelerin karakter ve yönünü belirleyen nesnel süreçler gelecekte de geçerli olacaktır. Doğal olarak bu gelişme yeni bir düzeyde oluşacak ve daha olgun meyvalar getirecektir. Yüzyılımızın 80'li yıllarında, 70'li yılların bellibaşlı eğilimleri güçlenecektir, çünkü sosyalizmin pekişmesi devam ediyor, kapitalizm ise kendisini zayıflatmakta olan genel bunalımın kısılcacından kurtaracak güçte değildir.

Toplumsal gelişmenin yasallıklarının bilinmesi, sınıf savaşımının daha da güçleneceğinin, etrafına giderek daha fazla insanı çekeceğinin kavranmasına olanak veriyor. Nesnel süreçler ulusal kurtuluş hareketinin daha öte gelişmesine, güçlenmesine yardım edecektir. 80'li yıllar ulusal bağımsızlık tarihinde son bölüm olarak yer alacaktır. 80'li yıllarda gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve toplumsal bağımsızlıklarının gerçekleşmesi birincil derecede önem kazanacaktır.

Geride bıraktığımız on yıl içinde birçok ülke reel sosyalizmin kuruluşunda ilerlemeler kaydetti. 80'li yıllarda yeni yeni halklar yaşamlarını sosyalist temeller üzerinde kurmaya başlayacaklardır. Bu aşamadan geçmiş olanlar ise ekonomi, bilim, teknik ve kültür alanlarında yeni gelişmeler sağlayarak komünizm kuruculuğu yolunu tutacaklardır.

80'li yıllarda daha önceki on yılda tanık olduğumuz çelişkiler daha da artacaktır. Özellikle temel çelişki, yani işçi sınıfıyla sömürücüler sınıfı arasındaki uzlaşmaz çelişki keskinleşecektir. Amerika Birleşik Devletleri diğer önde gelen kapitalist ülkelerle anlaşmazlıklarını çözüme bağlayamayacaktır. Emperyalist devletlerle, gelişmekte olan ülkelerin çıkarları arasındaki çatışmalar keskinleşecektir. Uluslararası ilişkilerde hammadde kaynaklarına sahip ülkelerle, bu kaynakları giderek azalmakta olan kapitalist devletler arasındaki ilişkilerin rolü büyüyecektir. Bu çelişkiler tüm toplumsal gelişmeyi etkileyecektir.

Bu gibi süreçlerin genel sonucunu da kestirmek olanaklıdır: Yeryüzünde güçler dengesi emperyalizmin zararına değişmeye devam edecek, yumuşama ve barış içinde yanyana yaşama ideleri gitgide daha sağlam bir biçimde yerleşecektir. Bu ideler, artık zamanı geldiği için, vazgeçilmez bir tarihsel zorunluluğa dönüşecektir.

Kapitalist ülkeler için 80'li yıllar ekonomik sarsıntıların artması koşulları içinde başlamaktadır. Kapitalizmin görece ekonomik istikrarlılık dönemi artık geçmiştir. Bunun yerini bunalım ve kararsızlık ögelerini de beraberinde taşıyan kısa süreli canlanma dönemleri almaktadır. Kapitalist dünyaya şimdi yavaş yavaş yeni bir ekonomik bunalıma girmektedir. Bu bunalımın kendine özgü bazı özellikleri vardır. Ekonomik gelişmenin yavaşlamasına koşut olarak enflasyon artmakta ve askersel üretim hızla genişlemektedir. Reel işçi ücretleri azalırken tekellerin gelirlerinde artış rekorları kırılmaktadır. Bütün bunlar toplumsal durumun daha da keskinleşeceğinin işaretleridir.

Dünyadaki olaylar hızla gelişiyor. Son 10 yıl içinde yeryüzünün görünüşü yeniden değişti. Güney Vietnam, Angola, Etyopya, Nikaragua, İran, Kamboç, Güney Yemen, Laos, Afganistan ve daha bir sıra ülkelerin halkları yazgılarını belirleyecek duruma geldiler. On yıllık kahramanca savaştan çıkan birleşmiş Vietnam yaşamını sosyalizm temeli üzerinde yeniden kurmaktadır. Petrol üreten birçok eski sömürgeler şu veya bu ölçüde doğal zenginlikleri üzerinde şu veya bu ölçüde denetim sağlıyorlar. Tarihin gidişi gözlerimizin önünde gitgide daha açık olarak belirlemektedir ...

Ciddi gözlemçiler şimdi şu soruları soruyorlar:

– Acaba bu olumlu, ilerici gelişme 80'li yılların genel eğilimi olacak mı?

– İşçi sınıfının güçlenmesi devam edecek mi?

– Yumuşama süreci yaşama yeteneğini koruyabilecek mi, tüm dünyada barış sağlanabilecek mi?

– Ulusal kurtuluş hareketleri başarılarını sürdürebilecek mi?

Bütün bu sorulara, ikircimliğe kapılmadan olumlu yanıt verilebilir.

Burjuva ideologlarından çoğu işçi sınıfının, genel olarak halkların, yaşam düzeylerinin düşmesine razı olmaları gerektiğini ileri sürüyorlar. Onlara göre toplum artık ilerlemenin doruğuna gelmiş ve şimdi iniş yolunu tutmuştur. Bu nedenle, diyorlar, yaşam koşullarının kötüleşmesi önlenemez. Bu tür propagandalar devlet-tekel kapitalizminin emekçilere karşı yürüttüğü ideolojik savaşıma yardım etmektedir. Eğer insan, geleceği düşünürken dünyanın görüntüsünü ölmekte olan toplumsal-ekonomik sistemin çerçevesine sıkıştıran kapitalist koşum başlığından seyrederse, gerçekten de geleceği karanlık görebilir. Ama günümüzde toplumsal gelişmeye geniş, nesnel bir açıdan bakılınca insan iyimser olabilir.

Başlangıcında bulunduğumuz onyıllın politik eğilimini herşeyden fazla yumuşamanın güçlenmesi etkileyecek, bu amaca varılmak üzere verilecek savaşım ise birbirine karşıt sınıflar arasındaki çatışmanın merkezinde yer alacaktır. Dünya ölçüsünde barış için en büyük tehlike, yumuşama ala-

nındaki olumsuz ögelerin çoğunun kaynağı bugün de ABD emperyalizmidir. Bu nedenle de uzun süreli doğru tahminlerde bulunabilmek için her şeyden önce emperyalizmin Carter yönetimi tarafından gerçekleştirilmekte olan politikasını gözönüne almak gereklidir.

Yumuşama uğrındaki savaşımın en önemli ögesi Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasındaki askersel gücün ve her şeyden önce iki tarafın nükleer gücünün aşağı yukarı dengeli olmasıdır. Barışın korunmasında ana etmen ve aynı zamanda yumuşama idesinin daha da gelişmesinde önkoşul budur.

70'li yıllarda Washington'da uzun ve çetin bir iç savaşımın sona, politik etki alanında egemenlik askersel dengenin gerekliliğini ve kaçınılmazlığını kabul eden tekelsel çevrelerin eline geçti. Buna dünyadaki güçler dengesindeki değişiklik ve ABD emperyalizminin Vietnam'da uğradığı yenilgi büyük ölçüde yardımcı bulundu. Askersel denge görüşünün benimsenmesi Amerika Birleşik Devletleri'nin, her ne kadar ağır da gelse, politikasında köklü değişimler yapmasını gerektiriyordu. Bunun anlamı ABD'nin nükleer silâhlar alanında üstünlük sağlamaktan ve «ilk darbe» stratejisinden vazgeçmesi demektir. Artık ABD'nin dünya egemenliği görüşüne ve sosyalizmin «siline» denemesine daha az ağırlık verilmeye başlanmıştı. Washington'un güttüğü politikanın dünyadaki reel koşullara uydurulması eğilimi ortaya çıkıyordu.

Washington'un askersel denge gerçeğini kabul etmesi, yumuşama politikasının başarı kazanmasına geniş ölçüde yardım etti, bu politika bazı tekelsel kapitalist grupların kâr sağlamasına katkıda bulundu. Gelgelelim bu sermayenin diğer grupları ve Pentagon'daki yüksek rütbeli komutanlar, askersel denge görüşünü de, yumuşama görüşünü de benimsemediler. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'ndeki devlet-tekelsel kapitalizminin yönetici çevrelerinde bu ana sorunlar etrafında, uzun yıllar boyunca, değişken sonuçlar veren bir savaşım yürütüldü.

1979'dan bu yana, Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyaya egemen olma fikrinden hiçbir zaman vazgeçmeyen, askersel dengeyi kabul etmek istemeyen, diğer bir deyişle yumuşamaya karşı çıkanlar Carter yönetiminde ve Senato'da belirli bir üstünlük elde ettiler. Bu savaşım bugün de sürmekte ve şimdilik üstünlük sağcı, gerici çevrelerin elinde bulunmaktadır. Bundan dolayı Carter yönetimi, özellikle son zamanlarda, Amerikan dış politikasını yeniden ABD'nin dünya egemenliği eğilimine nükleer silâhlar dahil, silâh üstünlüğü sağlamasına hizmet edecek biçimde bazı adımlar attı.

Sovyetler Birliği'ni kuşatmak gibi temeli bundan altmış yıl önce atılan ve iflâs eden politikanın bir benzeri şimdi sosyalist ülkeler topluluğunu nükleer silâhlarla kuşatma denemesidir. Batı Avrupa'ya kanatlı roketler ve «Pershing-2» roketleri yerleştirme tasarılarının anlamı budur. «MX»

tipi roketlerin ve «Trident» tipi denizaltılar üretilmesinin anlamı budur. Amaç «ansızın saldırı potansiyeli»ni yaratmaktır.

İran'daki devrimci olaylar ve Amerikan kuklası olan Şah'ın alaşağı edilmesi, ABD emperyalizminin son derece önemli petrol yataklarının bulunduğu bu bölgede egemenlik kurma niyetlerini altüst etti. Carter yönetimi bu bozguna Basra Körfezi ve Hind Okyanusundaki askersel güçlerini hızla artırarak yanıt verdi. Bölgeye onlarca savaş gemisinden oluşan bil filo yollandı. Diego Garcia adasındaki askersel üssün genişletilmesiyle ilgili çalışmalara hız verildi. Çin ile Pakistan'ın desteğine dayanan ABD emperyalizmi Afganistan'da 1978 yılında gerçekleştirilen devrimi ortadan kaldırmak ve bu ülkeyi «dünya egemenliği» plânlarının bir üssü haline getirmek için denemelerini sıklaştırdı.

Beyaz Saray'ın politikası ciddi bir uluslararası bunalıma yol açtı. Washington Karayip denizinde askersel manevralar düzenlemekle «güçlü el» taktiğini uygulayarak Küba'yı, Nikaragua'yı, Granada ve Salvador'u tehdide kalkıştı. İran'a karşı askersel güç kullanılması gibi tehlikeli bir karar, hiç de resmi çevrelerin savladıkları gibi «insancıl bir kurtarma operasyonu» değildi. Bu, İran'daki anti-emperyalist hükümeti devirmeye ve ülkenin petrol zenginliklerini yeniden Rockefeller gibilerinin eline teslim etmeye yönelik çılgınca bir askersel serüvendi. «Carter Doktrini» Amerikan halkını ve dünyanın geri kalan kısmını ABD emperyalizminin kölesi haline getirmeye yönelik geniş bir plândan başka bir şey değildir.

Carter yönetimi ABD'nin egemenliği altında bulunacak bir dünyada, küçük ortakları haline getirmek için NATO üyesi ülkeler üstündeki baskıyı artırdı. Washington Umman'da, Kenya'da ve Somalya'da üsler meydana getirilmesine ayrı bir önem vermekte, tüm dünyada polis ödevi görecektik «çevik birlikleri»nin kurulmasını hızlandırmaktadır.

SALT-2 Anlaşması, Afganistan olaylarından çok daha önce arşife kaldırılmış dosyalar arasında yer almıştı. Carter yönetiminin silâh şakırdatma hevesi Pekin'deki yönetici kliğin Amerikan emperyalizmine dalkavukça hizmet etmeyi kabullenmesinden sonra daha da arttı. Daha önce savunma bakanı yardımcılığı yapan ve şimdi sağcı senatörlerin ve Carter yönetiminin en çok sözü dinlenen danışmanlarından biri olan Paul Nietze geçen yıl bir demecinde şunları söyledi: «Biz, kamuoyunun isteği gereğince, Ruslarla oturup konuşmalıyız. Ama görüşmeleri öyle bir ustalıkla yürütmeliyiz ki, kamuoyunu Moskova ile ancak Rusları sinmeye zorlayacak muazzam bir askersel üstünlüğün yaratılması için gerekli olan «artan güç» konumundan konuşulabileceğine inandıralım».

Silâhsızlanma ve uluslararası gerginliği azaltma hareketi Avrupada da başladı. Buna özellikle nükleer silâhlar alanı başta olmak üzere askersel güçlerdeki denge olanak sağladı. Bu işe Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bağnaz-militarist emperyalist çevrelerin çıkarlarına uygun düşmüyordu.

Bu nedenle dengeyi, nötron bombası ve Avrupa topraklarına 600 kadar yeni orta menzilli roket yerleştirme yoluyla bozmaya kalkıştılar. Bu önlemler ABD emperyalizminin «nükleer üstünlük» elde etmek amacıyla hazırladığı global plânın bir bölümünü oluşturmaktadır.

Afganistan olaylarına, CIA'nin bu bağımsız ve blokardışı ülkeyi Sovyetler Birliği'ne karşı hazırlanan planları gerçekleştirmek ve İran'da karşıdevrimci operasyonlar yürütmek için bir üs haline getirme denemeleri dahil ABD'nin dış politikasındaki bu kesin dönüş neden olmuştur.

ABD silâhlı güçlerinin artırılmasındaki amaç nedir? Birincisi, dünyanın kilit noktalarında askersel denetim üsleri meydana getirmek ve böylelikle başta petrol üretenler olmak üzere şu veya bu ülkede egemenlik kurmak, gerekirse bunları askersel yoldan işgal etmektir. İkincisi, ABD ile diğer emperyalist devletlerin, sahip oldukları ve en ucuz fiyatla kapatmayı istedikleri önemli hammaddelerden çoğuna sahip genç bağımsız devletleri kendi etki alanları içine çekmektir. Üçüncüsü, sosyalist topluluk ülkelerini nükleer roketlerle kuşatmak ve «ilk darbeyi» indirme potansiyelini yaratmaktır. ABD Savunma Bakanı Harold Brown, açıktan açığa: «İlk ateşi karşı tarafın açmasını beklemeye hiç te gereksinim yok» demiştir.

Bu saldırı politikası ile ilgili somut hazırlıklara ve pratik uygulamalara son zamanlarda Carter yönetiminin planlarında çok büyük öncelik tanındı. Uluslararası sorunları «kuvvet konumundan» çözme temeline dayanan bu serüvenci politikanın sürdürülmesi yönündeki baskılar çeşitli emperyalist çevrelerden gelmektedir. Bunları silâh üretiminden muazzam kârlar elde eden tekeller, durmadan yeni yeni silâhlar isteyen Pentagon'daki generaller ve halâ ABD'nin dünyada hegemonya kurabileceği hayaliyle yaşayan etkili politik çevreler ve onların ideologları oluşturmaktadır.

Sözkonusu edilen bu olumsuz tutumun 80'li yıllardaki genel politik eğilim üzerindeki etkileri neler olacaktır? Her zaman olduğu gibi bu tarihsel sürece de ileri atılmalar ve geri çekilmeler, zikzaklar, çeşitli güçlükler eşlik edecektir. Ama ne olursa olsun, başlıca etmenler ilerleme yönünde etkisini sürdürmektedir. Bir şarkının güftesini anımsayarak bunu, Misisipi nehrinin «akmaya devam eden» sularına benzetebiliriz.

Emperyalist saldırı politikası gitgide daha güçlü engellerle karşı karşıya kalıyor. Dünya hegemonyası görüşünün yandaşları güçler dengesini görmezlikten gelemeyiz. ABD emperyalizmi kapitalist bağlaşıklarının bile Washington'un savaşçı girişimlerinin desteklenmesi konusunda ciddi ikircimlikler göstermelerini hiçe sayamaz. Büyük Britanya ile Amerika Birleşik Devletleri Afrika'nın güney kesiminde kaba kuvvet kullandılar, rüşvete başvurma yolunu tuttular. Ama bütün bunlara karşın ulusal kurtuluş güçleri utku sağlayarak, Rodezya adlı sömürgeyi bağımsız Zimbabve devleti haline getirdiler. Bütün bunların yoruma gereksinimi olmadığı apaçık.

«Dünya egemenliği» doktrinin gerçekleştirilmesi eğilimi ülkenin ekono-

misi, halkımızın yaşamı için son derece zararlıdır. Askersel harcamalara ayrılan bütçe ödenekleri, savaş dönemi harcamalarıyla bile karşılaştırılamayacak boyutlara ulaşmıştır. Bu akla sığmaz harcamalar, ekonomisi, finans sistemi, toplumsal-politik yapısıyla tüm toplumsal alanlarda denge-sizliğe neden oldu. Askersel bütçe sosyal güvenliğe ait paraların gitgide daha fazlasını yutuyor. Bunun sonucu olarak enflasyon denetim altına alınmamakta, vergiler artmaktadır. Askersel harcamalar yaşam düzeyinin düşmesini ve yaşama koşullarının kötüleşmesini doğrudan doğruya etkilemektedir. Bunu işçi sınıfı, ırk veya ulusal ayrımların kurbanı olan emekçiler ve tüm halk gitgide daha iyi anlamaktadır. Faiz oranının yüzde 20'ye yükselmesi korporasyonların özellikle askersel olmayan alanlarda makinelerini değiştirmek, teknik araçlarını yenilemek olanaklarını kısıtlamaktadır. Tekelci sermaye içinde askersel harcamaların, bunların sağladığı kârı aştığı görüşü belirmektedir. «Soğuk savaş» sonucunda ortaya çıkan dışsattım kısıtlamaları ülkenin ticaret açığını milyarlarca dolar tutarında büyütmede, işsizliğin artmasını etkilemektedir.

Denebilir ki Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gelişmeler F. Engels'in başka olaylar dolayısıyla askersel harcamalarla ilgili olarak belirttiği: «Bu harcamaların ağırlığı altında ezileceklerdir» ⁽¹⁾ uyarısını doğrulamaktadır. Burada diğer bir büyük devrimcinin, Karl Liebknecht'in şu sözlerini de anımsamak yerinde olur: «Şu halde militarizm ilkönce ordunun kendisidir. Daha sonra ise ordunun çerçevesini aşarak, tüm toplumu militarist ve yarı-militarist kurumlar ağıyla saran bir sistemdir . . .» ⁽²⁾

Yeniden 70'li yılların genel eğilimlerine dönerken bu olumsuz olguların sınırlı bir karakter taşıdığını da belirtmemiz gerekir. Her ne kadar bunlar, uluslararası durumun yumuşama, barış ve silâhsızlanma yönünde gelişmesini yoldan saptırmış ve geciktirmiş olsa da, yine de olumlu eğilimler çözümleyici durumdadır. Olumsuz karaktere sahip politik eylemler zaman zaman tekelci sermaye çevrelerinde bile tepkiler uyandırmaktadır. ABD'nin eski Moskova büyükelçilerinden George Kenan bu görüşü şu sözlerle dile getirmiştir: Bana göre Washington'da gerçekten de son derece tehlikeli bir hava esiyor. Burada sadece, Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizi değerlendirmemizde egemen olan yüksek dozlu militarist düşünce tarzı söz konusu değildir. Ayrıca şu da vardır ki, görünüşe bakılırsa, karşımızdakine yumruklarımızı, gücümüzü göstererek konuşmamız gerektiği kanısında olanlar hiç te az değildir. Bana kalırsa böyle bir anlayış son derece tehlikelidir.»

Ama en önemlisi yumuşama politikasının bugün tüm dünyada şimdiye dek eşi görülmemiş bir ölçüde desteklenmesidir. Şu var ki, bilindiği gibi,

⁽¹⁾ K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 20, s. 175.

⁽²⁾ K. Liebknecht. Gesammelte Reden und Schriften. B. I. Berlin, 1958, s. 308.

genel eğilimlerin gelişmesini sadece nesnel etmenler ekilemez. Bunların yönünü ve gücünü önemli ölçüde toplumsal hareketler, halkların savaşım-ları ve aynı zamanda bu savaşımları kimlerin ve nasıl yönettikleri belir-lemektedir.

Yol ayırımının seçilmesi olanaklarının bir hayli azaldığı bir zamana gelmiş bulunuyoruz. Yeryüzünde eylem gösteren tüm güçler son derece açık bir seçenek karşısında bulunuyorlar. Bu güçler ya yumuşamayı ve barışı seçmeli, ya da yeni bir silâhlanma yarışına ve bunun doğuracağı tüm bunalım, felaket ve tehditlere açık olan politikanın yanında yer almalıdır. Bu öyle bir durum ki, bunun reel bir üçüncü seçeneği yoktur. Bu koşullar altında tarafsız tutum denen şeyin aslında tarafsızlıkla ilgisi yoktur.

Her demeç ve her eylem ya yumuşama davasına, ya da emperyalizmin saldırı politikasına hizmet etmektedir. Sovyetler Birliği'nin ve Varşova Antlaşması üyesi diğer devletlerin silâhlanma yarışının yavaşlatılması ve gerginliğin azaltılmasıyla ilgili somut girişimlerini desteklemeyenler aslında yumuşamanın düşmanlarına yardım etmektedirler. Bu girişimlerin barışın ve askersel dengenin en önemli öğelerini kapsadığı gözönünde bulundurulursa, bu konularda susmak bile, askersel üstünlük elde etmeye çalışanlara, emperyalist güçlere yardımda bulunmak anlamını taşır. Sov-yetler Birliği gibi yumuşamadan yana olduklarını ilân eden devletlerle, Amerika Birleşik Devletleri gibi yumuşamayı geciktirmeyi ya da ortadan kaldırmayı amaç edinen devletlerin politikalarını eşdeğer saymak da yine emperyalizmin yanında yer almak anlamını taşır.

Maocular «iki süper devleti» aynı arşınla ölçerken, gerek biçim gerekse öz bakımından, açıktan açığa işçi sınıfına, toplumsal ve ulusal kurtuluş hareketine, barış ve yumuşama davasına ihanet etmektedirler. İşte bu, «eşit sorumluluk» anlayışının doğal sonucudur.

Tarihsel süreçlerde, olayların nesnel gidişinde en önemli şey ilericilik ögesidir. Olumlu olanakların gerçekleşmesi geniş ölçüde işçi sınıfının devrimci güçlerinin meydana gelen durumdan yararlanmalarına bağlıdır. Genel olarak şurasını kesinlikle söyleyebiliriz ki, 80'li yıllarda dünyadaki olumlu ve olumsuz etmenler arasındaki çelişkiler toplumsal ilerleme yara-rına çözüme bağlanacaktır.

Leninizm'in özüne uyan ve uymayan şeyler

Rodney Arismendi

Uruguay Komünist Partisi MK Birinci Sekreteri

Lenin ile günümüz arasındaki bağı kurabilmek için bu tarihsel kişiliği pratikte teorisyen, politikacı, devrimci ve bir proletarya partisinin önderi olarak değerlendirmek, yaşamını ve etkisini Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin getirdiği ve bugün de çağımızı belirleyen köklü değişimler prizmasından incelemek gerekir. Bu, onun Marks'ın öğretisine dayanan teorik ve yöntemsel ilkelerinin yaşam gücünü kavramak, bu ilkelerin dünya devrimci süreci açısından belirleyici önemini kavramak demektir. Doğaldır ki, söz konusu olan Lenin'in fikirlerini mekanik bir şekilde kopya etmek veya yinlemek değil, tersine onları yaşama geçirmek, güncel savaşımıza yaklaştırmak, sosyalizmin utkusuna götüren biricik doğru yolu önceden göstermektir.

Gerçekten Lenin büyük, fikirleri de günceldir. Çünkü bu fikirler her türlü dogmatizme yabancı olan bilimsel ciddi düşünme yetisine, Rusya'da demokratik ve sosyalist değişimler saati çaldığı, kapitalizmin emperyalizm aşamasına yükseldiği ve tüm dünya ölçüsünde sosyalizme geçişin başladığı zamanda o günkü koşullara uygun olarak geliştirmeyi başardığı Marksizm'in devrimci geleneklerine ve eleştirel görüşlerine bağlılığı dayanır.

Lenin 30 yıldan biraz fazla bir zaman içinde – ilk çalışmalarından hastalığı sırasında yazdıkları mektup ve makalelerin de içinde olduğu son yazılarına kadar – çağdaş devrim anlayışına temel olan görkemli bir teorik kalıtım yarattı.

Lenin'in öğretisinin (*) – daha sonra adlandırılacağı gibi Leninizm'in – belirleyici bir özelliği Marksizm'in ilkelerinin diyalektik birliği olması ve yaratıcı şekilde geliştirilmesidir. Leninizm'de bu iki yan ayrı görülemiyecesi gibi, tersine karşılıklı şekilde birbirlerini tamamlarlar.

Marksizm'in «köşe taşlarına» özenli bakış ile birlikte anti-dogmatik

(*) Lenin'in 110. doğum günüyle ilgili olarak dünya basınında onun öğretisi, devrimci çalışmasına ithaf edilen yayın sayısı büyük ölçüde arttı. Fakat bununla birlikte günümüz dünyasında Lenin'in teorik mirasının anlam ve önemi üzerine değişik yorumlamalar yapılmaktadır. Açıkçası burjuva ve devrimci güçlerin ideologları birbirine karşı politik ve sınıfsal çıkarlarının uzlaşmazlığını yansıtan, düşünce ve tahminler savunmaktadırlar.

Fakat sol güçlerin, işçi hareketinin temsilcileri arasında da Leninizm'in güncelliği ile ilgili tartışmalar yapılmaktadır. R. Arismendi yoldaşın bu yazısında bu gibi tartışmalarda genellikle ortaya atılan anahtar sorunlar ele alınmakta, çözümlenmektedir.

yaklaşım Lenin'i yalnız 19. yüzyılın gelişmiş kapitalizmine ayak uydurmaya çalışarak Marks'ı eskimiş diye niteleyen revizyonistlerden değil, aynı zamanda ortodoks görüş yanlılarından, yani – Kautsky ve diğerleri gibi – sosyalist devrimin gerekliliğini yadsırken Marks ve Engels'i dogmatik yorumlayan veya (Plehanov da dahil olmak üzere) diyalektiği yanlış yorumlayarak sık sık vulgar (kaba) materyalizme düşmekten kurtulamayanlardan da ayırmıştır. Devrimci süreç içinde işçi sınıfının öncü rolünün unutulması her zaman bu gibi durumlara düşmeye yol açar. (1) Lenin büyük teorisyenler arasında (ancak Marks'la kıyaslanabilecek olan) Marksizm'i bütün bileşen bölümleriyle birlikte geliştirerek felsefede dönüm noktasını, tarih bilimini, ekonomi politiğin eleştirisini ve bilimsel sosyalizmi kavrayan biricik teorisyendir. Lenin materyalist diyalektiğe Marks'ta sahip olduğu şu özellikleri yeniden verir: Sağlıklı anlam ve derinliğine devrimci karakter. Bu özellikler Lenin'in bütün yapıtlarında, sosyalist devrim öğretisinde, sosyalizmin tek tek ülkelerde utkuya ulaşabileceği görüşünde vardır. Sendika sorununda Buharin'le yürüttüğü polemikte aynı özellikler kendini gösterir.

Lenin teorik araçlarını daima yaşamın gereksinimlerine göre *somut durumun somut* çözümlemesinden çıkararak kullanmıştır. Bu yöntemsel ilke, Marks'ın «Ekonomi» politiğin eleştirisine katkı'daki giriş bölümünde Hegel'in kafa üstünde duran diyalektiğini ayakları üstüne oturturken açık-

(1) Lenin'in çalışma ve yaratıcılığının bazı aşamalarını «ortodoks» culuğa indirgeyen ve oldukça yaygın olan bu sav bizce yanlıştır. Lenin'in bazı yapıtlarında, özellikle ilk yapıtlarında sık sık rastlanan Kautsky'den alıntılar ... veya Plehanov'un teorik kalıtının bazı yanlarına yüksek değer biçilmesi, onların teorik ve metodolojik yaklaşımlarının aynı olduğunu değil, daha çok, bunların revizyonizme karşı ortak savaşım da birbiriyle uyum içinde olduklarını göstermektedir. Rusya'da ve dünyadaki çeşitli akımların karmaşık savaşım alanına genç Lenin'in girmesi, Marksizm'in gelişmesinde yeni bir nitelik ilerleme olmuştur. Bu ilerleme Rusya'da gelişen devrimin teorik açıdan aydınlatılmasında, özellikle İkinci Enternasyonal'in ideologlarına özgü olan pozitivist görüşlerin etkisi altında yerleşen mekanik materyalizme tamamen yabancı olan bir teoride simgeleşiyordu. Buna benzer farklılıklar, Lenin'in son yapıtlarında özellikle açık olarak göze çarpmaktadır. Örnek olarak Plehanov'un «Militan Materyalizm» ile Lenin'in «Materyalizm ve Ampirikritisizmi»nin kıyaslanması yeter. Aynısı Lenin'in «Felsefe Defterleri»ndeki düşünceleri, Lenin'in emperyalist savaşa karşı olan tavrı, onun emperyalizm teorisi, İkinci Enternasyonal'in çöküşünün incelenmesi ve Ekim Devrimi'nden sonra onun aldığı konumlar için de geçerlidir.

Bu sorunu Antonio Gramsci «Zindan defteri» adlı yapıtında incelemeyi denedi. O, «Pratiğin Felsefesi»nin «iki kez revizyona» uğradığını söylüyor: Hem revizyonistler tarafından, hem de «Ortodoks»lar tarafından. Bunun yanısıra şunu da belirtelim ki, Gramsci «birçok Marksizm'den – yani Kautsky ve diğerleri, Bernstein ve yandaşlarından bahsetmiyor, tersine Marksizm'in revizyona uğramasının değişik biçimlerinden bahsediyor.

ladığı gibi anlaşılmalıdır: «Somut, birçok yönün toplamı olarak, yani çok çeşitlerin birliği olduğundan somuttur.»⁽²⁾

Bu ilkedен vazgeçmek, bazen pragmatizm ve gerçekte rölativizmle birleşen neo-pozitivizmin etkisi altında olduğu gibi, çeşitli ulusal koşulların çeşitli Marksizm'lerin varolmasını gerektirdiği yolundaki savı desteklemek anlamına gelir. Bu mantığa göre Leninizm, Marksizm'in Rus varyantı olarak gösterilebilir. Marksizm'in Rusya'da yayılmasından, gelişmesinin tarihsel somut koşullarından, Marksizm üzerine yapılan polemik ve düşünce kavgasından, o dönemdeki tarihsel rolünden, Ekim Devrimi'ne götüren yolun özelliklerinden söz etmek başka şeydir. Rusya'da Marksizm'i bütün ulusal bir görüntü olarak göstermeye çalışmak ise bambaşka bir şeydir.⁽³⁾

Sanki algılanabilen nesnel bir gerçek yokmuş! Sanki sıradan her çözümleme değerli ve aynı zamanda bilimsel olabiliyormuş. Teorik genelleme ise ancak dar ulusal deneyimlerin sınırları içinde olanaklıymış gibi! Eğer bu böyle olsaydı, günümüz dünyasının gerçeklerini, kendine özgü devrim yolları çeşitliliğiyle birlikte, bilimsel kategorilere yansıtma denemelerinden vazgeçilmesi gerekirdi. Bu gibi savlarda inancın rölativist savunusunu adeta yapan Paskal akla geliyor: «Gerçek olan Pireneler'in bu yanında olandır, diğer yanında olan ise yanlıştır.»

Marks dünyayı yalnız yorumlamayan, onu aynı zamanda değiştirebilecek olan bir felsefe için çağrıda bulundu. Fakat o hiç bir zaman pratiği teorinin üzerine çıkarmayı düşünmedi. Lenin devrimci teorisiz devrimci hareket ve devrimci parti olamayacağını vurguladı. Ve bunu hem teoride, hem de Rusya'nın devrimci pratiğinde parlak bir biçimde kanıtladı.

2.

Çeşitli Marksizmlerin varlığı savı, Marksologlar tarafından hemen hemen bir aksiyon olarak gösterilmiştir. Ama bu savı bazen kendini Marksist sayanlar da savunuyorlar. Bu sav Batı Avrupa ve Latin Amerika'da dil bilimi ve ideolojik sorunlar üzerinde yapılan araştırmalarla daha da yaygınlaştı. Böyle bir yaklaşım çoğu kez Marksizm'i ulusal özelliklere göre; başka bir deyişle onun şu veya bu ülkede yorumlanmasına, yahutta

(2) K. Marks ve F. Engels. Yapıtlar, c. 12, s. 727.

(3) Örneğin, Bernstein Rus Marksizminin geri kalmışlığını kendine «dert» edinmişti. Viktor Adler'e yazdığı bir mektupta, tarihsel materyalizm hakkında şunları yazıyordu: «Kanımca bu doktrin tamamen gerçekçi değil, bunu herhangi bir biçimde göstermek için şunu belirteyim ki, bu doktrin hareketin gerçek gelişiminin gerisinde kalıyor. En büyük iyimserlikle o ancak Rusya'da uygulanabilir ...» «Aldo Zanolardo» ve «Actualidad, del pensamiento politico de Gramsci Mexico», 1977, p. 67.) O zamanlar «geri kalmış» Rus'lar Marks'ın teorisini hiç de fena uygulamamışlar! Bugün Bernstein'in sentezi gülümsemelere neden olmakta ve aynı zamanda bize bir ders hizmeti görmektedir.

tahrif edilmesine uygun bir biçimde sınıflama denemesi olarak gösterilmeye çalışılıyor. Başka durumlarda da onu işçi hareketinin gelişme aşamalarını gözönünde bulundurarak bölüyorlar. (Marks dönemi Marksizmi, İkinci Enternasyonal dönemi Marksizmi, Üçüncü Enternasyonal dönemi Marksizmi vb.)

Marksizmi kendi ulusal tarihin ölçüleri içinde hapsedmeye kalkışmak rölativizmden başka bir şey değildir. Gramsci'ye göre, Marksist teorinin ardıcıl tarihselliği derin bir diyalektiğe dayanır. Bu yaklaşımın bilimsel gerçekte gizli olan göreceliği ile mutlağın birliğini yadsıyan kaba tarihselcilikle ilişkisi yoktur. Bu noktaya Lenin «Materyalizm ve Ampiririkritisizm» adlı yapıtında işaret ediyor. ⁽⁴⁾

Ulusal Marksizm'lerin varolabileceğinden hareket etmek bir yandan belirli bir ülkede yahutta bir grup ülkede devrimci sürecin somut tarihsel biçimleri ile öte yandan bilimsel teorinin evrenselliği arasında varolan diyalektik çelişkiyi basitleştirerek ilkel bir biçimde Engels'in deyiimiyle metafizik açıdan ele almak anlamına gelir. Karl Marks başka görüşteydi. O, proletaryanın savaşımının biçim bakımından ulusal, içerik bakımından da enternasyonal olduğunu söylüyor.

Hatta teorinin yahutta onun çeşitli belirli biçimlerinin doğuşunu açıklamak amacıyla şu veya bu devrimci düşünürün yapıtında ulusal yanın altının çizildiği kabul edilebilir. Gerçekten de ulusal ilişkiler tarihsel gelişme açısından bakıldığında toplumsal bilincin biçimlenmesinde etkin rol oynamıştır. Bunlar etkinin derecesi açısından üretim ve sınıfsal ilişkilerden sonra gelir. Ulusal bilinç, toplumsal üst yapının her bölümünde kendisini gösterir. Bu bilinç özellikle de, edebiyatta, sanatta, aynı zamanda dünyayı felsefi açıdan kavrama biçimlerinde özgül yansısını bulur. Karl Marks'ın şu sözlerini anımsayalım: «Fransız materyalizmi ile İngiliz materyalizmi arasındaki fark sadece bu iki ulus arasındaki farktan ileri gelir.» ⁽⁵⁾ Genellikle hiçbir gerçek devrim, eskinin yadsınmasında çözümleyici an, her halkın somut tarihinden hiç bir zaman ayrılmaz. Bu anlamda Lenin'in yaptığı ve düşünceleri Rusya'nın en ilerici, devrimci geleneklerine dayanmaktadır, bunların devamıdır.

Şu veya bu teoriyi, bilimsel yöntemi, özellikle Marksizm-Leninizm'i gözden düşürmek amacıyla bunların evrensel karakterini yadsımak tamamen başka bir şeydir. İlk İtalyan sosyalistlerinden Antonio Labriola, bir zamanlar haklı olarak şöyle yazmıştı: «Birçokları Marksizm'i Spencer'le, pozitivizmle v. b. ile tamamlamaya uğraştıkları, kimileri tarihsel materyalizmi, Fransızlaştırmaya, İtalyanlaştırmaya, Ruslaştırmaya kalkıştıkları için tama-

⁽⁴⁾ Lenin, «... her ideoloji tarihsel olarak koşulludur, ama her bilimsel ideolojinin (örneğin dini ideolojiden farklı olarak) nesnel gerçeğe, mutlak doğaya uygun düştüğü ise kesindir» diye yazıyor. (V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 18, s. 138.)

⁽⁵⁾ K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 2, s. 144.

men güçten düşmüşlerdir. İki şeyi unutuyorlar: Birincisi, Marksist öğretinin kendi içinde gerçek felsefesinin koşul ve araçlarını taşıdığını, ikincisi, doğuşu ve içeriği bakımından enternasyonal karakterli oluşunu . . .»⁽⁶⁾

Tüm halkların deneyimine dayanan dünya devrimci pratiği teoriyi yaratır ve zenginleştirir. İşte Marksizm için asıl belirleyici olan pratiğin ve teorinin birbirlerini karşılıklı olarak ve sürekli zenginleştirmeleridir. Ancak bu süreç bilimsel teorinin gelişmesinin sonucunda ortaya çıkıyor, yoksa bu teorinin sudan gerekçelerle bir yana atılmasıyla değil. Marksizm-Leninizm deyince anlaşılan (bu özellikle bugün, yirminci yüzyılın 80'li yıllarında) yalnız Marks, Engels ve Lenin tarafından kişisel olarak geliştirilmiş temel fikirler değildir. Marksizm-Leninizm, onu oluşturan klasiklerin kalıtının yanısıra günümüzün devrimci hareketinin bizim teorimiz tarafından geliştirilen tüm öğretileri de içerir. Bir anlamda bilimsel-teknik devrimin kazanımları ve çağdaş uygarlığın tüm deneyimleri dikkate alınıyor. Yaşam dinamiğinin etkisi altında bütün şemalar parçalanıyor. Bundan ötürü teorinin bugün yerine getirmesi gereken ödevler çok büyüktür. Lenin bu sorunu felsefi düzeyde inceledi ve şunu vurguladı: «Belli bir şeyin eksiksiz» tanımlanması «tüm insanlık pratiğinin, gerçeğin ölçütü olarak ve aynı zamanda o şeyin insanın gereksinimiyle arasındaki bağın pratik belirleyicisi olarak dikkate alınmasını gerektirir.»⁽⁷⁾

Ancak Marksist teori ile onun gelişmesi arasındaki ilişkileri rölativist bir yaklaşımla ele almak saçmalaktır.

Bu hiç te öğretinin çerçevesinde istoriografik (tarihi anlatan) araştırma ve tartışmalara yer verilmeyeceği anlamına gelmez. Bu tür araştırma ve tartışmalar, örneğin Marksizm'in ve Leninizm'in doğuşu, Marks ve Engels'in dünya görüşünün oluşması ve bu iki düşünürün katkılarının bir-biriyle olan bağlantısı sorunu veya Marks tarafından «üç bileşen bölümün» niteliksel yeni biçimde belirtilmesi, özellikle Marks'ın Hegel ile olan ilişkisi, yahutta kimilerinin öne sürdüğü gibi (Marks, Engels ve Lenin'de) ancak tasvir düzeyinde kalmış olan devlet sorunu üzerinde yapılmaktadır. Unutmamak gerekir ki, bugün bizim sıralarımızın içinde ve dışında Marks'ın felsefesinin sınırları bile tartışılıyor. Bu söylenenlerin bir çoğunun yanıtını, kuşkusuz, bizim için temel kaynaklar olarak kalan Marks ve Lenin'in yapıtlarında bulabiliyoruz. Ancak bu konuda yalnız nutuk vermekle yetinilemez. Teorinin sürekli olarak doğrulanması ve geliştirilmesi gerekir. Bu ise hareketimizdeki güncel sorunların eleştirel açıdan incelenmesini ve bununla ilgili görüş değiş tokuşunu zorunlu kılıyor. Marksistler arasında görüş değiş tokuşunun sürdürülmesine örnek olarak Lenin'in Rosa Luxemburg'a karşı ulusal sorun üzerinde, sermaye birikimi ve parti örgüsü

⁽⁶⁾ Antonio Labriola, *Hablando de filosofía y Socialismo*. «La concepcion materialista de la historia», La Habana, 1970, p. 244.

⁽⁷⁾ V. İ. Lenin. *Tüm Yapıtlar*, c. 42, s. 290.

konusunda yürüttüğü polemiği gösterebiliriz. Buradan çıkacak sonuç gerçeğin bunlardan birinden yana, yana Lenin'den yana olduğunu unutmak ve Lenin'in Marksizm'inin yanısıra bir de saygılı Roza'mızın aynı temel üzerinde yeni bir Marksizm'i yarattığını söylemek olmayacaktır.

Marksistler-Leninistler arasındaki polemik sorunu yeterince açık olmakla birlikte, teorimizin çağdaş tinsel yaşamın değişik belirtilerine karşı yaklaşımı oldukça karmaşıktır. Biz Marks ve Lenin'in yapıtlarının incelenmesinin ve onların buluşlarının etkisinin komünistlerin tekelinde olmadığı görüşünü özünde doğru buluyoruz. Bu alanda yeterince eleştirel olmayan bir yaklaşım bizi verimsiz eklektizmin konumlarına sürüklileyebilir, bir cins kurma teori yaratıp Marksizm'i tarihin yorumlanmasında bir ampirik yöneme, veya felsefe teorisiyle bir ilişkisi olmadığı için gerçekçi diye adlandırılan bir politikaya indirgenebilir.

Bu sorunla bağlı olarak Lenin'in «Materyalizm ve Ampiriokritisizm» adlı yapıtında uyguladığı yöntem bir örnek sayılabilir. Bu yapıt aynı zamanda Marksist felsefe ile doğal bilimler arasındaki bağın kavranmasını olanaklı buluyor. Bu örnekte, (kendî yapıtları dışında ve bazen de bu yapıtlarla çelişkiye düşerek) idealist ve agnostik görüşleri paylaştan ve her felsefeyi metafizik diye adlandıran deneyci bilim adamlarının bulgularının tüm zenginliğinin benimsenmesinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. ⁽⁸⁾ Bu tür çelişkilere genellikle neo-pozitivistlerin teoriye karşı saldırılarını cid diye alan bilim adamları düşüyorlar.

Marksizm-Leninizm'in diğer felsefi akımlar, sosyolojik teoriler ve hatta ideolojilerle ilişkisi sözkonusu olunca sorun daha da karmaşılaşıyor. Felsefe konusuna gelince felsefi idealizmin bir hata ya da bir madrabazlık olarak ele alındığı Lenin'in «Diyalektik sorunu üstüne» adlı yazısını anımsamak yararlı olur. Ayrıca burada şunu da saptamak isteriz ki, Marks'ın Hegel'in diyalektiğini «ayakları üstüne» çevirmek için uyguladığı eleştiri yöntemi günümüz felsefi düşüncesinin ilkesel olarak Marksizm'le bağdaşmayan, ancak şu veya bu özel alanda çağdaş bilimin ilerlemesini yansıtan kimi akımlarını incelemek için de geçerlidir. Sözü sosyolojiye getirirsek sosyolojik araştırmaların yöntem ve tekniğinin yetkinleştirilmesi, veya örneğin lingvistik ve psikoloji alanlarındaki araştırmalar bilim adamlarının birikmiş deneyimleri eleştirel açıdan özümseyebilmeleri için son derece

(8) Büyük fizikçi Max Born, kendi «otobiografi»sinde, Nazilerin misillemeye başladıkları zaman, kendisini gözden düşürecek yapıtlardan kurtarmaya karar verdiğini anımsamaktadır. Bu yapıtların arasında Marks'ın «Kapital»i de var. Born şöyle devam ediyor: «Aynı zamanda bu yapıtı okumayı denedim ama doğrusu fazla ilerliyemedim, çünkü bana inanılmayacak kadar zor geliyordu. Şimdi inanıyorum ki burada çıkarılan sonuçların benim tarafından içgüdüsel olarak yadsınması, bunların içinde bilimin ve bilimsel gerçeğin olduğu iddiasından ileri geliyordu ve bana, fir fizikçiye doğa bilimlerinin bir filozofuna bu çok saçma geliyordu.» «Rinascita», № 32, 1979, s. 17.

gerekli olan diyalog ve tartışmalar için ortam hazırlıyor. Son olarak şunu da belirtelim ki, Lenin bize sosyal-politik alanda – Marks'ı izliyerek – herhangi bir (yığınsal) harekette «ideolojik kılıfların saçmalığını» onun «şu veya bu kişilerin istek ve teorilerinden» bağımsız olan tarihsel içeriden nasıl ayırdedilebileceğini öğretmiştir. Bilindiği gibi Lenin bu görüşünü «Marks Amerikan ,kara bölüşümü' üstüne» adlı yazısında geliştirmiştir.

Marksizm-Leninizm, çağımızın teorik aynasıdır. Bu çağın içeriğini ve temel yasallıklarını yansıtır. O kendi içine kapanık değildir. Onun karşısına ölümcül düşmanlarının fikirleri dikiliyor. Öte yandan alaca bulaca yıldız ve gezegenler gibi Marksist ülkelerin ekseni etrafında dönen geniş bir toplumsal ve tinsel güçler yelpazesi vardır.

Lenin daha «Ne Yapmalı?» adlı yapıtında şöyle uyarıyordu: «Eğer işçiler somut ve aynı zamanda mutlaka yakıcı (güncel) politik olgu ve olaylarda toplumun tüm diğer sınıflarını, onların fikrinsel, ahlaksal ve politik yaşamlarının tüm ortaya çıkış biçimlerinde izlemeyi öğrenmezlerse, eğer işçiler tüm sınıfların, katmanların ve halk gruplarının eylem ve yaşamlarının tüm yönlerini materyalist açıdan çözümlemeyi ve materyalistçe değerlendirmeyi pratikte uygulamayı öğrenmezlerse işçi yığınlarının bilinci gerçek sınıf bilinci olamaz. Kim ki işçi sınıfının dikkatini, gözlem yeteneğini ve bilincini yalnızca ya da öncelikle işçi sınıfının üzerine yöneltiyor, o bir sosyal-demokrat değildir...»⁽⁹⁾

Lenin'in bu sözleri yaratıcı bir yaklaşımı gerektiriyor. Biz bu sözleri günümüz dünyasının tüm politik ve kültürel yaşantısıyla bağlantılı olarak ele almalıyız. Ve bunu yalnızca Gramsci'nin ve ilk Latin Amerikalı Marksistlerden Jose Carlos Mariategui'nin dedikleri gibi Marksizm diğer felsefi akımları «aşılacağı» için değil, her şeyden önce dünya devrimci sürecinin bize yakın olan kimi öğelerinin yanlış yönelişleri nedeniyle yapmalıyız.

Günümüzün üç ana akımını birleştiren büyük devrimi, toplumsal-politik bilinçte ve üst yapıda ve bu arada özellikle edebiyatta ve sanatta bir bütün olarak yansıyor. Marks'ın ve Lenin'in düşünceleri, bunların dünya pratiğinde ete kemiğe bürünmesi, çevresinde diğer görüşlerin belli ölçüde ve çelişkili olarak dile geldikleri, çalıştıkları veya gerçekleştikleri dev boyutlu değişimler eksenini oluşturuyor. Bunların bazıları sınıfsal temellere (işçi sınıfının öncülüğü ve bağılaşıklığının diyalektiği), bazıları ise sömürge sisteminin yıkılmasının ve emperyalist baskılara karşı yükselen savaşımın etkisi altında, ki bu sosyalist devrimin bir parçasıdır, güçlenen ulusal etkenlere dayanıyor. Örneğin İslamiyet gibi dinsel fikirler bile kurtuluş eylemlerinin sancaklığını yapıyor. Ve tüm bunlar Almanya'daki köylü savaşları çağında değil, yirminci yüzyılın son üçüncü bölümünde oluyor!

⁽⁹⁾ V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 10, s. 58.

⁽¹⁰⁾ V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 6, s. 69.

Marks ve Lenin'in öğretisi Latin Amerika'da yalnız yaşam gücünü kanıtlamakla kalmadı, aynı zamanda Latin Amerika'nın utkuya ulaşan devrimlerinden birinin, Küba Devrimi'nin – ideolojik temeli oldu. Aydınların en iyi bölümü bu öğretinin etkisi altındadır. Marksizm-Leninizm öğrenciler arasında da yankılanıyor. Onun fikirleri zaman zaman (Lenin'in deyimiyle) «yarı sosyalist» biçimler alsa da Latin Amerika öğrencilerinin çoğunluğu kıtada tutuşmuş olan çetin savaşların anlamını kavrayabilmek için Marks ve Lenin'e danışmak istiyorlar. Bu arayış ise üniversitelerdeki kürsülerde nutuk atan Marksologların hiç işine gelmiyor. Çünkü onlar Lenin'in önemini küçültmek istiyorlar ve bunu yaparken de Avrupa'da ötedenberi yinelenen sözleri temcit pilavı gibi öne sürüyorlar.

Lenin, Marksizm'in utkusunun, onun düşmanlarını Marksist kılığa bürünerek Marksizm'e karşı savaşımı sürdürmeye zorladığını belirtiyor. Bu düşünce bugün de ilk söylendiği zamanki kadar günceldir. Ancak bu düşünceyi harfi harfine ya da basitleştirerek anlamamalıyız, yani sanki Marksizm'in karşıtları yüzlerine bir maske takarak sahtekârlıklarını daha kolay sürdürmek istiyorlarmış gibi. Elbette en adi politik madrabazlıklar arasında bu türe de rastlanabilir.

Burada bir de Marksizm-Leninizm'in onu ancak kısmen özümseyebilmiş insanların, ya da bu teoriye en çetin sosyal-politik savaşların ateşleri içinden geçerek varabilmiş insanların ideolojisi olduğu zaman ortaya çıkan bir özel soruna da dikkati çekmek gerekiyor.

Kıscacası içinde yaşadığımız reel dünya bizlerden Lenin'in eylemlerinin ve düşüncelerinin asıl özünü oluşturan yaratıcı dinamizme uygun teorik çalışmalar ve pratik eylemler bekliyor.

3.

Leninizm ve onun gerçekleştirilmesi elbette yalnız geçmişle ve bugünle sınırlı değildir, tam tersine geleceğe, özellikle 20. yüzyılın son on yıllarına uzanmaktadır.

Leninizm'in yaşam gücünün, her ülkenin ve her partinin önündeki yeni somut sorunlara, klasiklerin yapıtlarında yanıt bulunmadığı bahanesiyle yadsınması en azından bayağılıktır. Sanki Leninizm yaşamda ortaya çıkabilecek her özgül durum için reçete ve formüller koleksiyonu olmalıymış! Lenin'in işçi sınıfının dünya ölçüsünde utkusu veya komünizmin doğuş tarihi üstüne söylediği sözlere dikkati çekerek Leninizm'in yeniden eleştirisel değerlendirilmesini isteyenler de aynı bayağılığa düşüyorlar.

Kuşkusuz bu tür eleştirileri hangi etmenlerin kolaylaştırdığını da iyi bilmeliyiz. Bunlar herşeyden önce devrimci hareketin safklarında hâlâ sürmekte olan dogmatizm ve yetersiz olgunluktur. Biz açıkça kabul etmeliyiz ki, teorik çalışmalarımız, tartışma götürmeyecek başarılarına karşın, genel gelişmesiyle çağdaş gerçeğin gerisinde kalmaktadır. Ve bu yalnız yaşa-

mın her zaman en iyi teoriden daha zengin olmasından ya da Lenin'in uyardığı gibi teorinin nesnel gerçekliği ancak şematik bir biçimde yansıtmasından ileri gelmiyor. Bu aynı zamanda araştırma, diyalog ve değişik bakış açılarının tartışılması eğilimlerini körleten dogmatik seslerden ve kendi kendini sınırlamalardan da kaynaklanıyor.

Temel içeriğiyle Leninist öğretinin doğruluğunu kanıtlayan dünya devrimci süreci Rusya'daki olayların ve diğer utkan devrimlerin yolunu yinelemekten *çelişkin* geliyor. *Birçok durumda Marksist-Leninist klasiklerce önceden görülmeyen yeni olgular doğuyor. Bunlar özünde sosyalizmin büyüyen etkisini, daha dün sömürge veya bağımlı olan ülkelerdeki kurtuluş savaşlarının güçlenişini yansıtıyor. Bu olgular Batı Avrupa'nın ve genellikle gelişmiş kapitalist ülkelerin karmaşık durumuna özgül bir biçimde yansıyor. Bugünkü dünyanın çeşitliliği de belirli ölçüde Leninizmi'n* etkusunun bir sonucudur, başka bir deyişle dünyada değişen güçler dengisinin sonucudur. Çünkü Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler topluluğu uluslararası alanda belirleyici etmen olmuşlardır.

İki toplumsal sistem arasında giderek keskinleşen çatışma sırasında yeni sorunlar ortaya çıkıyor ve bunlar dünya devrimci sürecinin üç temel koluyla diyalektik bağ içindedirler. Bu bizi ideolojik savaşımlı, barışı savunma ve insanlığın özgürlüğü davasını toplumun belirli aşamasında olanaklı olan düzeyde sürdürmekle yükümlüyor. Bu açıdan bakıldığında hareketimizin büyüklüğü ve aynı zamanda onun zayıflıkları, onun genişlemesi, büyümesi ve aynı zamanda onun çelişkileri, görüş ayrılıkları (bazan hatta trajik olan) açıkça görülmektedir. Biz politik güçler ve partiler arasındaki farklılığı çoğu zaman hepimizin ortak olan hatalarımızı göz ardı etmiyoruz. Bazen görüş ayrılıkları hatta doğruluğu artık kanıtlanmış olan ve kesinlikle bağlı kalınması gereken partilerin bağımsızlığı tezinin işçi sınıfının tarihsel övgörevini belirleyen teorik ve metodolojik görüşlerin tümüne karşı konulmasına yol açıyor. Bu sorunları serin kanla düşünerek derinlemesine kavramak için komünistler arasında kardeşçe fikir değiş-tokuşu yapılması ve ortak görevlerin (tüm ulusal özelliklerle birlikte) ön plana alınması gereklidir. Bu da kendi payına Marksizm-Leninizm'in temel ilkelerini, onun yaratıcı geliştirilmesiyle kopmaz bağ içinde, zamanın istemleri düzeyinde aktif olarak savunulmasını gerektiriyor.

Yukarda söylenenler sadece felsefe için değil, aynı zamanda onunla somut bilimlerde oluşan bağlantılar için de geçerlidir. Neopositivizm'in ve onun değişik çeşitlerinin geniş yaygınlığı – üniversitelerde, laboratuvarlarda ve kapitalist ülkelerin araştırma merkezlerinde ⁽¹¹⁾ –

(11) Ana mantığı «Araştırma Mantığı» (The logic of Scientific Discovery) olan İngiliz sosyologu Karl Popper'in adı etrafında bugün en çok Fransa'da – biraz da İtalya ve diğer ülkelerde – büyük bir reklam, büyük bir gürültü yapıldığı gözleniyor. Bu yapıttan sonra da «Tarihçiliğin Sefaleti» (The poverty of Historicism) ve «Açık toplum ve onun

onunla açıkça cepheden, derinlemesine ve bilimsel temele dayalı bir polemik yürütmeyi zorunlu kılmaktadır. Leninist olmak, ilk bilimsel devrimin koşulları altında yazılmış yapıtlardan biri olan «Materializm ve Ampiriokritisizm»in ideolojik kalıtımıyla yetinmek veya o zamanki bilimsel bilgiler ⁽¹²⁾ dikkate alınarak geliştirilmiş diyalektiğin kategorilerinde ısrar etmek, burada duraklamak anlamına gelmez. Hareketimizin içinde tartışmalara neden olan sorunların yorumlanmasında neopositivizm'in ve rölativizm'in ne denli ileri gittiklerini bize Leninci mantığın izlenmesi açıkça gösteriyor. ⁽¹³⁾ Bu kendisini Leninci öngörüğü küçümseme denemelerinde

düşmanları» (The Open Society and its Ehemien) yapıtlarını yayınlamıştır. Kendisi en tanınmış neopozitivistlerden birisidir ve özellikle, bilimsel tezlerin «doğru olmadığı» veya «çürütülebilirliği» savlarını içeren «onaylama teorisi» ile tanınmıştır. Düşüncelerinin temelini, Batı Alman Sosyal Demokrasisi'nin açık felsefi görüş noktalarının oluşturduğu kanısı yaygındır. Fransız Marksistleri – filozof ve doğa bilimcileri – Popper'le ilgili bir çok ilginç eleştiri yazıları yayınladılar. Elbetteki Fransa'nın tinsel yaşam alanında yalnızca Neo-positivizm etkin değildir. Ayrıca çok gürültücü «yeni filozoflar» da yer almaktadırlar.

Bernard Michaux'un aşağıdaki ifadesi ilginçtir: «Bugün gelişen iki yönün arasındaki bağ beni şaşırtıyor. Yıllarca egemen olan birinci yönden sonra felsefe yalnızca ölü bir harf idi ve dolayısıyla ölüm döşeginde bulunuyordu. Hayallerin yeşil yapraklarından tam bilimlerinden yoksun bırakılmış olarak, Epistemolojinin kazanımları sonucunda modası geçen yöntemlerden yoksun bırakılmış olarak, kendi dilinden yoksun bırakılmış olarak felsefe kanlar içinde mahvolmaktaydı. Ve şimdi çok eski zamanların Antik çağın metafizikçilerinden en bayağı biçimde edebiyat hırsızlığı yapan 'yeni filozoflar' ortaya çıkıyor». (Bak: «France Nouvelle», № 1759, 1979, p. 15.)

- (12) Sovyet araştırmacısı P. N. Fedoseyev şöyle diyor: «Bugün felsefi kategorileri 19. ve 20. yüzyılın başında yapıldığı gibi incelemek ve tanımlamak olanaksızdır.»

Burada bilim adamlarının-filozofların olduğu kadar doğa bilimcilerin de – iki yönlü yükümlülüğü var. Filozoflar, yasalarda ve kategorilerde çağdaş bilginin hareketini dikkate almalıdırlar. Buna karşılık doğa bilimcileri, herhangi bir bilim dalının kategorileriyle, felsefi kategorileri'ni karşı karşıya getirmemeli, aksine bunların arasındaki karşılıklı bağlantıları görmelidirler.

Doğa bilimlerinin ve felsefi kategorilerin uygulanmasında soyutlamaya, ayırmaya izin vermek tehlikeli olur. Çünkü bundan hem felsefe, hem de doğa bilimleri kaybedeceklerdir. «P. N. Fedoseyev, 'Komünizm ve felsefe', Moskova, 1971, s. 115.

- (13) Positivizmin «Bilim'in kendisi bir felsefedir» biçimindeki eski belgisi neopositivistler diye adlandırılan bir çok yazardan oluşan karışık bir yapıya esin kaynağı olmaktadır. Tanınmış bilim adamları üzerindeki etkisi ve önemi nedeniyle bu ayrıntılı bir eleştiriye gerektiriyor. (Neopositivizm'in dış görünümünün çekiciliği, onun bilimsel ilerlemeyi savunmasından, soyut spekülasyon ve sonuç çıkarma yapmadığını savlamasından ileri geliyor. Aslında ise bu, sık sık yadsımacılığa kaçan ve sürekli rölativist olan idealist bir felsefedir. Ayrıca sosyalist ve işçi hareketinin içinde ve dışında Marks'ın felsefesini «aşma» çaba-

de gösteriyor. Bu tür denemeler, Marks'ı onun felsefi öğretisini diğer teorilerle eş tutarak veya Marksist olmamakla itham ettikleri Engels'ten ayırarak, Marks'ın kısmi yadsınmasına elverecek bir yol açmaktadır. Bu denemeler ayrıca, komünist harekete kökten yabancı olan akımlara, gedik açmak için, Marksist öğretinin bileşen bölümlere ayrılmasına uygun yol açmaktadır ... ⁽¹⁴⁾ Buradan, Batı Alman sosyal demokrasinin Marksizm'le hiç bir yakınlığının olmadığını açıkça ilân ettiği Badgodesberg sınırından uzak değildir.

Günümüz dünyasındaki devrimci dönüşüm, Büyük Oktob'dan, yeryüzü-

larının, bilimsel bilgilerin devrimci kazanımlarını izlediğini veya onunla aynı zamana düştüğünü anımsatmak yerinde olur. Yeni-kantçılık, Alman revizyonizminin felsefi temeliydi, ve Lenin'e göre Kant'tan sağa bir dönüştü. O bilginin «gneseoloji»sini kurmak için, bilimleri eleştirisel açıdan inceliyerek materyalizmi, pozitivistizi, romantik konstruktivistizi de dahil, aşmak istiyordu. Özellikle Marburg ekolü, rasyonalizm çerçevesi içinde doğa bilimlerine ve matematiksel fiziğe yönelme eğilimi gösteriyor. Baden ekolü ise kendi açısından, doğa bilimlerinin mantığının temellerini geliştirdiğini savlıyor. Her iki ekolün pozitivistizmle olan akrabalığı, «dünyayı tanıma, somut pozitif bilimlerin bir ayrıcalığı» olduğu savında daha açık görülmektedir. Her ikisi de bilimsel bilgilerin göreceliği konusunda birleşmektedirler.

Lenin'in dâhice çalışmalarında eleştirilen yeni ampirik akımların çeşitliliği, fiziğin ve diğer bilimlerin yinelenen yeniden bir doğuş anı ile aynı zamana rastlamaktadır. O zamanlar Bogdanov ve arkadaşları, kendi usullerince Neopozitivistizm'in renkli akımlarının sıralarına yerleşerek Marks'ın felsefesini «aşkılları» konusunda çok acele ettiler. Bu nedenle «Materyalizm ve Ampiriokritisizm», daha uzun zaman Marksizm'in felsefi hasmı olacağına benzeyen Neopozitivistizm'in eleştirisinin derinleştirilmesinde güncel olan metodolojik yön belirlemeyi bize göstermektedir. Bu yalnız, bizim doğal olarak ortaya çıkan çabayı kendisine çeken bilimde bir dönüşüm yaşadığımızdan; felsefenin zaten her bilimin içinde var olduğu ve geri kalan her şey metafiziğe ait olduğu varsayımından ötürü değildir. Bu aynı zamanda pozitivistizmin ve benzeri akımların 19. yüzyılın sonlarından itibaren sürekli hareketimizin içine sızmasından ötürüdür.

Bu Bernstein'in Bogdanov ve Ampiriokritikçilerle ittifak içinde küstahça gerçekleştirilen revizyon işte böyleydi. Diğer durumlarda bu Ortadokslar diye adlandırılanların temsilcilerinin bilimsel maskeleşmesi ve fakirleştirilmesi aracılığı ile oldu. Günümüzde bu (dipnotlarda incelenmesi zor olan) olay değişik biçimlerde yeniden üretilmektedir. Marksizm'e, kapalı bir sisteme benzetilebilir gerekçeyle felsefe olduğunu belirtmesi yasaklanmaktadır. Marksizm'in genel geçerli ilkelerinin varlığından şüphe edilmekte veya bunlar öyle asgari düzeye indiriliyor ki, aslında teorisinin işlevleri pratiğin hanesine yazılmaktadır. Sonuçta Marksizm'de genel bilimsel gerçek diye bir şey kalmıyor. Bu gerçek Marksizm'in temel ilkelerini yadsıyanlar veya tahrif edenler de dahil olmak üzere bir süre yol arkadaşlığı edenlerin gerçeğinde eyirip gitmektedir. Böylece ereştirisel çözümlemenin yerini rölativist yaklaşım almaktadır.

(14) Hatta bazıları, Akademikleşmiş ve işçi hareketinin ve sosyalist devrimin etkilerinden uzak bir «Teorik Marksizm» kurmaya niyetlendiler.

nün altıda birindeki sosyalizmin utkusundan ve sağlamlaşmasından, yeni yeni sosyalist devletlerin ortaya çıkmasından, emperyalizmin, sömürge sisteminin çökmesinden, dünya çapında işçi sınıfının rolünün artmasından, başka sözlerle komünist hareketin tarihinden, Leninizm'den ayrılmaz. Bu koşullar altında devrimci süreç, her zaman komünistlerin arzu ettikleri gibi gelişmektedir. Kahramanlıklarla dolu dünyayı değiştirme eylemlerimizde zaman zaman hatalar da olmuştur. SBKP'nin XX. Parti Kongresi'nde yapılan cesurca eleştirisel çözümlemenin de gösterdiği gibi, bu hatalar bütün hareketimizi etkilemiştir. Bu aynı zamanda, yüzlerce milyon insanı kucaklayan bu karmaşık hareketin somut pratiğinin eleştirisel incelenmesi, bugün henüz yeterli düzeyde olmayan bu inceleme de bunu doğrulamaktadır. Ama dünya, Lenin'in sosyalist devrim teorisinde öngördüğü her şeyi kapsayan tarihi dönüşümlerin muazzam tablosunu sunmaya devam ediyor. Ayrıntılar bir yana bırakılırsa, geçici yenilgilere karşın bugünkü dünya Marksist-Leninist düşüncelerin utkusuna tanıklıktır: Sovyetler Birliği'nden Vietnam'a, Küba'ya kadar, Avrupa ve genç Afrika devrimlerinden, Latin Amerika'daki çelişkili olaylara kadar – utkan Nikaragua'dan küçük ama kahraman El Salvador'a, Şili'ye, Uruguay'a ve diğer ülkelere kadar! Bütün kıtalarda, Leninizm, her halk için kahramanca yaratıcılığın yol göstericisidir.

4.

Zamanımızın her utkan devrimlerinin tekrarlanmayan özelliğinde, dünya sosyalist devrim teorisinin değişik tarihsel koşullar altında yeniden üretilen diyalektik bağlantısı ile Rusya'daki devrimin teori ve pratiğini birleşmektedir. Bu, devrimci partilerin gerçek bir politik güce dönüşmesi için uygulanan somut politika olarak anlaşılması gereken sosyalizme giden yolların çeşitliliği tezi ile asla çelişmez. Buradan, her partinin devrimin teori ve pratiğini özerkçe kendisinin geliştirmesi görevini yüklenmesi gerektiği sonucu çıkar. Başka bir deyişle, kendi halkının tarihsel gelenekleriyle uyum içinde, toplumun alt ve üst yapısındaki somut süreçlerin toplamı ile, sınıf savaşımının özgüllüklerine uygun olarak hareket etmek gerekir. Böyle bir yaklaşımın sosyalizme giden özgül yolları başarıya ulaştırmış devrimlerin deneyimlerine karşı koyan, tarihselliğe karşı tutumla bağdaşmayacağı apaçıktır. Böyle bir tutum kaçınılmaz olarak, sosyalist ülkelerin, barış, demokrasi, ulusal kurtuluş ve sosyalizm için savaşımındaki uluslararası rolünü dikkate almamaya götürür.

Lenin ulusal ve uluslararası ödevlerin birliği görüşünü Ekim Devrimi'nin utkusundan sonraki koşullarda geliştirdi. Uyumlu ve eksiksiz bir taslak hazırlayarak, barışın korunması ve barış içinde yanyana yaşama ve tek bir ülkede sosyalizmin kuruluşu ve gelişmesi tezlerini birleştirdi. Lenin şu görüşteydi: Yeşeren yeni Sovyet Cumhuriyeti bütün dünya devrimlerine ışık tutmalıydı, örnek olmalıydı ve sömürgelerin ve bağımlı halk-

ların kurtuluş eylemlerinde gerçek dayanağı olmalıydı. Lenin işçi sınıfının gerçek devrimci partilerinin oluşmasını sağlayan «Komünist Enternasyonal»i kurdu. Bazı tarihçilerin yazdıkları aşağıdaki tezin, sosyalizmin bir tek ülkede veya bir grup ülkede etkisi düşüncesinin sözde Stalin'in ulusal bir buluşu olduğu ve bunun dünya devrimine zarar verdiğini savlayan görüşün gerçeklerle ilgisi yoktur. Bu görüşe karşı olan Troçki ve solcu komünistler adını taşıyanların ortaya attığı devrim savaşı gibi «intiharıcı tez»in de aynı şekilde gerçeklerle ilgisi yoktur. Çünkü birincisi, Ekim Devrimi'nin ve meyvalarının korunması dünya çapında bir ödev olarak duruyordu. İkincisi, sosyalizmin varlığı uluslararası durumda nesnel gelişmelere neden oluyordu. Üçüncüsü, uluslararası dayanışma yeni niteliklere kavuşuyor ve gerçek gücünü kazanıyordu.

Sosyalist veya demokratik anti-emperyalist devrim, hangi biçimde olursa olsun, yalnız sözkonusu halkın sorunu olabilir. Devrimler ihraç edilemez. Ancak sosyalizmin varlığı dünya devriminin bir unsuru olarak emperyalist girişimler ve bir karşı-devrimin ihracı dönemelerini etkisiz bırakabilecek aktif bir etmen olabilir. SSCB'nin enternasyonalist politikası, elverişli koşulların yardımıyla Moğolistan'ın bağımsızlık savaşı direnişinde yardımcı oldu ve onun sosyalizm yolunda ilerlemesini sağladı. Ayrıca, SSCB Çin devriminde ve diğer ülkelerdeki devrimlerde etkin bir destek oldu ve Alman faşizmine ve Japon militarizmine karşı savaşta etkisini tam olarak kanıtladı. İspanya'da eğer güçler dengesi başka olsaydı, eğer başka bir coğrafi durum olsaydı iç savaş başka türlü sonuçlanırdı. Halklar, bu ülkede yaşananlardan önemli tarihsel dersler aldılar. Bu ülkede iki görüş karşı karşıya geldi: Bunlardan biri ikiyüzlü bir tutumla barışa çağıran, içişlerine karışmama politikasını savunan, ama bunu enternasyonal dayanışma ilkesine karşı koyan Leon Blume'nin görüşüydü. Diğer Sovyetler Birliği'nin ve aynı zamanda İspanya halkına yardıma gelen Enternasyonal tugayların görüşüydü. İspanya'da yalnız iç karşı-devrimcilere karşı değil, aynı zamanda, ve özellikle, karşı-devrim ihracına karşı savaşım veriliyordu. Tarih tekrarlanıyor, ama her defasında kuşkusuz kendine özgü bir biçim de alıyor. Vietnam'dan Küba'ya, Angola'dan Etiyopya'ya, Zimbabve ve Namibya'ya kadar gelişmeler bunu doğruluyor. Bugün Küba'nın ve diğer Latin Amerika ülkelerinin Nikaragua halkının etkisine yaptıkları katkı, ya da Afganistan'daki son gelişmeler, çözümlenirken bu gerçek unutulmamalıdır.

Çağımızda önemli olumlu gelişmeler gerçekleşmektedir. Ama aynı zamanda emperyalizmle sert çatışmalar sürmekte, ona karşı çetin sınıf savaşımı verilmektedir. Önümüzde duran ödevler çeşitli ve birbirine bağlıdır: Termo-nükleer yıkımı ortadan kaldırmak ve aynı zamanda halkların kurtuluşu uğrunda savaşımı sürdürmek için barışı ve yumuşamayı korumak. Barış içinde yanyana yaşama ve yumuşama dünya devrimci sürecinin gelişmesiyle çelişiyor mu? Hayır, onlar ancak emperyalizm ve onun

işbirlikçileri devrimci hareketin merkezlerini bastırdıkları zaman güçlüklerle karşılaşılıyorlar. Barış içinde yanyana yaşama, varolan istatükonun korunması, ve özellikle de dünyayı en büyük devletler arasında etki alanlarına bölmek anlamına gelmiyor. Devrimlerin yenilgisi barışın korunmasını kolaylaştırmaz. Bu yenilgiler doğaları değişmeyen emperyalistlerin işine yarar. Sosyalist ülkeler tarafından yapıcı ve gerçekçi bir bilinçle uygulanan barış içinde yanyana yaşama ve yumuşama politikası halkların barış savaşımlıyla birleşir ve nesnel olarak onların kurtuluşuna yönelik eylemlerinin güçlenmesine yardım eder.

Böylesi bir tutum Leninizm'in özüne uygundur.

Latin Amerika proletaryası ve anti-emperyalist savaşımında bağlaşıkları

«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisinin 6. sayısında bildirildiği üzere bu yılın Mart ayında Havana'da «Latin Amerika ve Karayip'ler bölgesi ülkelerinin sınıfsal yapısı» konulu bir uluslararası teorik konferans düzenlendi. Bu konferans Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi ile «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi Yazı Kurulunca örgütlendi. Konferansa Latin Amerika'dan 33 komünist, işçi, sosyalist ve diğer devrimci parti ve hareketlerinin temsilcileri katıldı. Konferansın materyallerini yayınlıyoruz.

LENİNİZM VE DEVRİMİN POLİTİK ORDUSUNU YARATMA SORUNU

Konstantin Zarodov

SBKP Merkez Komitesi aday üyesi ve «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi başyazarı

Anti-emperyalist savaşımın yeni bir hız kazandığı Latin Amerika'da proletarya ve bağlaşıklarının rolü, birincil önemde bir sorundur. Kuşkusuz bu savaşımın güncel görev ve somut güçlüklerini ve bunları aşma olanaklarını en iyi, ona doğrudan katılanlar bilmektedir. Bu nedenle konuşmacı yalnızca konunun bazı genel teorik ilkelerine dikkati çekmek ve bu ilkelerin gerçekleştirilmesinde tarihsel deneyimin, özellikle de Rusya devrimci hareketinde kazanılan deneyimlerin, bazı yanlarını ele almak istiyor.

Proletaryanın tarihsel misyonu öğretisinin başlangıç ilkeleri, bilindiği gibi, bilimsel sosyalizmin kurucuları olan, Karl Marks ve Friedrich Engels tarafından işlenmiştir. Lenin bu ilkelere dayanarak, bunları kapitalizmin emperyalizm aşamasına yükselişi koşullarında geliştirerek ve günümüz devrim biliminin son derece önemli bir bölümünü yarattı: Yalnız sosyalizm için verilen savaşta değil, burjuva-demokratik hareketlerde, ulusal kurtuluş hareketlerinde ve anti-emperyalist hareketlerde de proletaryanın hegemonyası (öncülüğü) fikri 20. yüzyılda utkuya ulaşan bir dizi demokratik halk devriminin proletaryanın öncülüğü sayesinde sosyalist devrime erişmesi bu fikrin yaşam gücünü ve doğruluğunu kanıtlıyor. Fidel Castro yoldaş işçi sınıfına «devrimci bir dünya görüşünün taşıyıcısı olarak ve köylüler ve toplumumuz orta tabakalarıyla yakın bağlaşıklık içinde öncü rol düştü ve o, yeni devrimin karakterini canlandırdı» (!) diyor.

Diğer yandan, yenilgiye uğrayan ya da sosyalist devrime erişemeden yarı yolda kalan demokratik devrimlerin deneyimleri, proletaryanın şu ya da bu nedenle öncü misyonunu yerine getiremediği için, demokratik, anti-

(!) «Komünist» dergisi, Sayı 2, 1974, s. 99–100.

emperyalist ödevlerin veya ulusal kurtuluş ödevlerinin çözülemediğini ya da ancak kısmen çözölebildiğini gösterdi.

Zamanımızın dikkate değeri özelliğı şudur; kapitalist toplumun, tekelci burjuvazinin açık temsilcilerine kadar varan tüm politik güçleri işçi sınıfının ve emekçi insanların desteğini almak ve onları «toplumu yenileştirme» projelerinin üstünlüğüne inandırmak istiyorlar. Konuşmacı, bu durumu yaratan en önemli etmenleri sıraladı ve işçi sınıfının kendisini ulusun öncüsü olarak görmesinin bugün her zamankinden daha haklı olduğunu söyledi. Proletaryanın etrafında oluşan anti-tekelci anlayıştaki emekçiler çoğunluğu bir slogan değil, aksine canlı gerçekliktir. Kapitalist sömürünün geniş kapsamlı sistemi, emekçi köylülerin yanısıra, çeşitli diğer halk tabakalarının ve küçük mülk sahibi, hizmetli, aydın ve öğrencilerden sayısız grupların işçi sınıfına yaklaşımları sonucunu doğuruyor.

Konuşmacı daha sonra, işçi hareketinde belli ölçüde yaygınlık kazanmış olan iki anlayışı eleştirisel ele aldı.

Birinci anlayış, halkın anti-tekelci çoğunluğunun, günümüzde, işçi sınıfının taşıdığı temel çıkar ve toplumsal ölkölelere bağılı, toplumsal bir koalisyon haline geleceğı görüşünü içermektedir. Ve buradan, bu çoğunluğun doğrudan sosyalist dönüşömlere giden yolu açacağı sonucu çıkarılmaktadır.

İkinci anlayışa göre tekellerle toplumun çoğunluğu arasındaki çelişki önemsizdir ve toplumu bölen çatlak herşeyden önce toplumsal piramidin aşağısından – en fazla sömürölen ve aşağıılanan gurupları ayıran çizgiden – geçmektedir. Bu değeriendirme, nihayet işçi sınıfının devrimci eğilimlerini «kaybettiğı» ve sermayeyi erkten indirmenin tek yolu hakları en çok gasbedölen azınlığın ayaklanmasıyla olacağı sonucuna varıyor. Her iki anlayışın da ortak yanı, konuşmada vurgulandığı gibi, kapitalizmin sosyal ekonomik yapısının yalnızca bazı özelliklerinin çıkışı noktası yapılmasıdır. Buna karşılık Leninizm, bu özellikleri bir bütün olarak dikkate almakta ve adı geçen anlayışlardaki gibi tekyanlı olmayan sonuçlara varmaktadır.

Lenin'in teorisine göre, devrimin politik ordusu, demokratik ve toplumsal dönüşömlerde çıkarı olan tüm toplumsal tabakaların temsilcilerinden oluşuyor. Bu ordunun yapısı, devrimin karakteri ve bu ya da şu tarihsel dönemde karşılaşılan ödevler söz konusu ölkenin toplumsal gelişmesinin eriştiğı nokta ile ve diğer somut olgularla belirlenir. Ancak ne olursa olsun, proletaryanın sayıca zayıf olduğu ölkelerde karşılaştığımız koşullarda da emekle sermaye arasındaki çelişki kapitalist toplumun temel sınıfsal çelişkisi idi ve temel sınıfsal çelişkisi olarak kalacaktır. Toplumsal devrimin öncüsü olarak işçi sınıfının yerini kimse tutamaz. Lenin, devrim teorisinin en önemli tezlerinden birisini şuna dikkati çekerek ifade ediyordu: «Proletaryanın gücü, herhangi bir kapitalist ölkede, proletar-

yanın tüm nüfustaki payıyla kıyaslanamayacak kadar büyüktür.» ⁽²⁾ İşçi sınıfının toplumsal rolü, herşeyden önce onun toplumdaki aktif durumuyla, nitel özellikleriyle ve kapitalizmden sosyalizme geçişin «fikirsel ve ahlâksal itici gücü ve fiziksel uygulayıcısı» ⁽³⁾ olma gerçeğiyle belirlenir. Tam da bu, işçi sınıfını farklı devrimci akımlarının çabalarının temsilcisi ve koordinatörü yapar.

Konuşmada, proletaryanın hegemonyasının günümüz devrimci savaşımının neden bu kadar önemli bir etmeni olduğu araştırıldı.

Demokratik ve halk hareketlerinde proletaryanın hegemonyası, herşeyden önce bu hareketlerin genişliğinin, gücünün ve perspektifinin ilke olarak proleter kitlelerin devrimci aktivitesine bağlı olmasından kaynaklanır. Komünist Partisi açısından görev, hiç de devrimci harekette proletaryanın egemenliğini «yaratmak» değildir — bu nesnel olarak ortaya çıkar. Söz konusu olan, bunu politik olarak gerçekleştirmektir. Çünkü işçi sınıfının aktivitesi spontan olarak, kendiliğinden de gelişebilir. Ne var ki, politik savaşımın gidişine olan etkisi, eğer bu aktivite bilinçli, örgütlü ve hedefli ise, kuşkusuz kat kat artar. Bu gerçeği dikkate alan Marksçı-Leninci partiler, programsal hedeflerinde ve politik pratiklerinde, toplumsal gelişmede sosyalizm yolunu açacak dönüm noktasına yalnızca işçi sınıfının aktif politik savaşımı sonucu varılabileceğine dikkati çekmektedirler. Yakın zamanda yaygınlık kazanan başka bir görüşü benimseyenler, burjuva demokrasisinin bugünkü biçimlerinde proletaryanın yalnızca demokratik ve halk hareketinin öncüsü olmadığını, kapitalist toplumun kendisinde de öncülüğü kazanabileceğini savunuyorlar. Somut olarak bunu, ekonominin devlet mekanizmasının ve kitle iletişim araçlarının adım adım işçi sınıfı tarafından denetim altına alınacağı şeklinde tasarlamaktadırlar. Aynı süreç eğitim alanını, orduyu ve hatta kiliseyi kapsayacakmış. Sonunda sosyalizme geçiş sorunu, toplumda işçi sınıfının öncülüğü nedeniyle, sonucu önceden belli olan ve artık yalnızca şekilsel bir işlem haline gelen bir halk oylamasıyla rahatlıkla çözülmüş.

Böylesi düşünceler, kanımıza göre, yanlış varsayımlardan ve proletaryanın öncülüğünün nesnel temelini doğrudan doğruya kapitalizmin emperyalizm aşamasındaki üretim ve sınıf ilişkilerine dayandığı gerçeğinin gözden kaçınılmasından kaynaklanıyor. Açık ki, bu görüş taraftarları «egemenlik» ve «öncülük» kavramları arasındaki farkı gözden kaçırıyorlar. Kuşkusuz sınıf egemenliği, belli bir sınıfın tüm en yüksek, etkin, yönlendirici ve devlet mekanizmasına dayanan yeri ile belirlenir. Proletarya, bu yeri elde etme ve egemen sınıf olma çabasıdadır. Ne var ki bu yalnız, proletaryanın yönettiği hareketin utkuya ulaşmasıyla ve toplumun, erkin doğrudan sınıf karakterinin değişmesiyle, yani devrim sonu-

⁽²⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 40, s. 23.

⁽³⁾ Bak: V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 26, s. 73.

cunda, olabilir. O halde devrim, proletaryanın harekette hegemonyasının, toplumda işçi sınıfı egemenliğine dönüştüğü, sıçradığı noktadır. Buna karşın, sosyalist devrimin utkuya ulaşmadığı bir toplumda proletaryanın öncülüğünden söz etmek, kanımızca, devrim bilimini hayali, utopik bir şemayla değiştirmek anlamına gelir.

Burjuva toplumunda proletaryanın olası bir öncülüğü konusundaki düşüncelerde yadırganan nedir? Kuşkusuz, işçi sınıfının konumlarını toplumsal ve devlet yapısının tüm hücre ve alanlarında güçlendirmek için gün be gün çaba sarfetme çağrılarına karşı çıkmıyoruz. Bizim yadırgadığımız, hakim sınıfın rolünün evrimci yolla, toplumda devrimci dönüşümler olmaksızın, burjuvaziden proletaryaya geçebileceği gibi bir durumu olanaklı görmeleridir. Diğer yandan proletaryanın burjuva toplumunda öncü olacağı saati beklemek gerektiğini öne süren reçete hiç de yeni değildir. Örneğin 1917 Şubat devriminden sonra Rusya'da reformcu – uzlaşmacı partilerin tüm politik stratejisi bu görüş ile yoğurulmuştur.

Konuşmada politik bağlaşıklıklar sorunu, işçi sınıfının devrimci öncüsünün halkın orta katmanlarıyla işbirliği olanakları ve bu işbirliğinin sınırları sorunu, hem işçi sınıfının peşlerinden çekebildikleri bölümlerinin ve hem de toplumun proleter olmayan, küçük burjuva bölümünün, toplumun «ara» katmanlarının çıkarlarını temsil eden partilerle bloklar sorunu küçümsenmeyecek bir yer tutuyor.

Demokratik çabaların ortaklığı, demokrasinin korunması ve geliştirilmesi, politik bağlaşıklıklar için son derece önemli birleştirici bir etmen ve bu gibi her bir koalisyon ve bloka katılanların çıkar ve konumları arasında zorunlu bir bağdır.

Buna ilişkin olarak, konuşmacı devrimci güçlerin günümüzdeki stratejisinin hazırlanmasında, düşünceleri en güvenilir bir kaynak oluşturan Lenin'in bu tür sorunlara nasıl yanaştığını araştırmanın önemini vurguladı.

Lenin demokratik hareket ve komünist partisinin bu hareketteki rolü üzerine bir çok kere polemik yürütmek zorunda kaldı. Lenin, geniş, büyük halk yığınlarını kapsayan demokratik bir hareketin var olduğu koşullarda partinin, politik koalisyonlardan vazgeçip yalnız ve yalnız proletaryanın sınıfsal istemleri için savaşmasının devrimci eylemden vazgeçme, kuyrukluğa kayma ve politik başarı perspektifini kaybetme anlamına geleceğini gösterdi. Lenin, proletarya partisinin genel demokratik savaşımında özel bir aktivite geliştirmesine gerek olmadığı, bu görevlerin burjuva ve küçük burjuva hareketlerince kendiliğinden yerine getirileceği savını ileri süren çeşitli sektör kişileri acımadan eleştirdi. İşçi sınıfı partisinin bağımsız çizgisini koruma bahanesiyle öne sürülen bu tür görüşler aslında, partinin dar bir mesleksi örgüte dönüşmesine ve politik yaşamda tüm önemini kaybetmesine yol açar.

Bunun yanı sıra Lenin şöyle yazıyordu: «Devrimin çıkarı açısından, ülkü-

müz hiç de tüm parti, tüm yön ve doğrultuların devrimci bir kargaşada erimeleri olamaz.» ⁽⁴⁾

Bugün yer yer komünistlerin amacının – diğer partilerle bağlaşıklık kurduklarında – bunların üzerinde egemenlik kurmak olduğu öne sürülüyor. Bu eğilim, komünistlerin öteden beri partiler arasındaki eşitliğe aykırı tavırlarının bir göstergesiymiş. Şu soruyu sormaya izin versinler: Diğer partiler (örneğin bunlar arasında reformistler), politik koalisyonlarda öncü konumu alma çabasında değiller mi? Neden onlara kendi egemenliklerini kurma ve partiler arasındaki eşitliğe aykırı davranma suçlaması yapılmaz? Lenin'in vurguladığı gibi, «savaşmada öncü rol, herkesten daha çok enerjik savaşıma, düşmana bir darbe indirmek için her fırsatı kullanana, söyledikleri ile yaptıkları birbirine uyana aittir . . . » ⁽⁵⁾

O halde Lenin'e göre, komünist partisinin rol ve otoritesi emirle değil, aksine savaşımla kazanılır. Bu, birincisi, komünistlerin var olan durumu doğru değerlendirme ve emekçi kitleler yararına gerekli girişimlerde bulunma yeteneği ile kazanılır. İkincisi, proletarya ve tüm emekçilerin devrimci-demokratik ve sosyalist hedeflerini gerçekleştirmek için, en başta ve en kararlı savaşma yeteneğiyle kazanılır. Üçüncüsü, demokratik ve devrimci ilkesel çizgiden tüm sapmaları ortaya çıkarmak, emekçi halk çıkarları açısından gerekli uzlaşmalara girmek ve gerektiğinde devrimci hedeflerin gerçekleştirilmesi için kurban da vermeye hazır olmakla kazanılır.

Bu nedenle Lenin'in düşüncelerine başvurma komünistlerin devrimci güçleri birleştirme mücadelesi açısından büyük bir güncelliğe sahiptir.

Tarihsel deneyimler ve günümüzdeki pratik ayrıca, devrimci proletarya partisinin güçlendirilmesinin ve kitleler arasında etkisinin artırılmasının, sol koalisyonlar kurma yolunu açan, birinci derecedeki ön koşullardan olduğunu göstermektedir. Örneğin, sağ sosyalist partilerin kendilerini komünist partilerden daha çok güçlü kabul ettikleri ülkelerde bağlaşıklık kurmaya yanaşmadıkları bilinmektedir. Başka bir şey daha bilinmektedir: Sol güçlerin bağlaşıklığı alt kademelerdeki işbirliği ve partilerin sıradan üyelerinin somut ekonomik ve politik hedefler uğruna verilen ortak mücadelesinin yakınlığı ölçüsünde sağlamdır. Başka bir deyişle: Yalnızca emekçilerin, halk kitlelerinin eseri olan bağlaşıklık gerçekten güçlüdür.

„Lenin'e göre demokratik ve sosyalist devrimde işçi sınıfının sınıfsal öncü rolünün gerçekleştirilip proletarya diktatörlüğünün kurulmasının anahtarı komünistlerin bağımsız çizgisinin ilkesel bağlaşıklık politikası ile birleştirilmesinde yatıyor. Çünkü, Marks'ın belirttiği gibi, «sınıf savaşı zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne yol açar . . . » ⁽⁶⁾

⁽⁴⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapılar, c. 9, s. 281.

⁽⁵⁾ Agy, s. 186.

⁽⁶⁾ K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 28, s. 427.

Dünya değişti. Günümüzde devrimci hareket içinde zaman zaman şu soru soruluyor: Proletarya diktatörlüğü zorunlu mudur? Konuşmada bu sorun inceleniyor ve şöyle çözülüyor:

Kuşkusuz dünya değişti. Ne varki dünya, proletarya diktatörlüğü düşüncesinden vazgeçilecek kadar değişti mi? Günümüz burjuva devleti, onun yapısı ve işlevleri, sermayenin gücüne karşı emekçilerin uzun yıllar süren ardıcıl savaşımı etkisi altında oluşan öğeler içermektedir; devlet, kendini bu iç baskıya uydurmak zorunda kaldığı gibi, sosyalist dünya sisteminin ortaya çıkışı ve güçlenmesiyle ve onun insanlara yaptığı örnek olma etkisiyle bağlı, değişen dış koşullara da kendini uydurmak zorunda kaldı. Kuşkusuz her bir ülkede kendini aynı biçimde göstermeyen ve farklı önemde olan bu değişiklikleri dikkate almamak yanlış olur. Fakat burjuva devletinin özü aynıdır; çünkü açık ki onun ilk görevi, sermayenin işlerliği için gerekli koşulları sağlamak ve burjuva devletini güvence altına almaktır.

Diğer yandan her devletin sınıfsal karakteri ve burjuvazinin kendi egemen konumunu tehdit eden değişikliklere karşı gösterdiği direnç, toplumun politik ve ekonomik yönetim mekanizmasının sınıfsal özünü değiştirip alaşağı edilmiş sömürücüleri ve bunları destekleyen dış güçlerin sabotaj ve karşı devrimci şiddetini baskı altına almak söz konusu olduğu an proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu birinci derecede belirleyen şeydir. Özel mülkiyeti barışçı yoldan kaldırabilme arzu edilirdi ve kuşkusuz komünistler, buna karşı çıkanlar içinde sonuncu olurladı diye yazıyordu Engels «Komünizmin ilkeleri» çalışmasında. Ama o, «devrimlerin» kasıtlı ve keyfi yapılamayacağını, aksine devrimlerin her yerde ve her zaman tek tek parti ve sınıfların irade ve yönetiminden bağımsız koşulların zorunlu sonucu olarak olduğunu», komünistlerin, «çok iyi bildiklerini» (7) işaret ediyordu.

Komünistler, kapitalist ülkelerde proletaryanın burjuvaziye egemenliği silâhlı direnişe, karşı devrimci şiddet ve sabotaja başvurmayı denemeden emekçilere bırakmak için zorlama olanağını yok saymıyorlar. Lenin'in belirttiği gibi, kapitalizmden sosyalizme geçişin böyle bir yolu kuşkusuz en iyisi ve yeğ tutulması gerektirir. Ne var ki bu, şimdilik daha pratikte pekiştirilmemiş bir varsayımdır.

Diğer yandan, eğer Marksçı-Leninciler, işçi sınıfının, kendi egemenliği ve diktatörlüğünü kurmak için yalnızca devrimci tarihten örnekleri kopya etmekle yetineceğini ileri sürselerdi, teorilerinin yaratıcı özüne sadık kalmamış olurlardı. Tersine onlar, devrim için ayaklanan her ulusun, Lenin'in söylediği gibi, proletarya diktatörlüğünün şu ya da bu türüne kendine has bir katkıda bulunacağını inanmaktadırlar. (8)

(7) K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 4, s. 331.

(8) Bak: V. I. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 30, s. 123.

Dahası, günümüzde düzinelerle komünist partisi, programlarında bunu, kitlelerce daha kolay anlaşılır «işçi sınıfı ve bağlaşıklarının politik egemenliği» sözleriyle ifade etmeyi yeğ tutuyorlar. Söz konusu olan bu egemenliğin içeriği olduğuna göre Marksist-Leninistler bu içeriğin pratikte, yeni düzenin kazanımlarını sömürücü sınıfların saldırılarına karşı koruyabilmek için yerine getirmesi gereken baskı işleriyle kuruculuk işlerinin sürekli bağlanması anlamına geldiği görüşündedirler. Bu bağlılık içinde kuruculuk işleri öncelik taşır. Lenin'in sık sık belirttiği gibi, proletarya diktatörlüğü, «sömürücülere karşı yalnızca ve hatta aslında başlıca şiddet değildir.»⁽⁹⁾

Bazen de soru şöyle sorulmaktadır: Neden kimi ülkelerde önemli bir çoğunluğu meydana getiren diğer sınıf ve tabakaların çıkarlarını görmezlikten gelerek bir sınıfın egemenliğinden söz edilmektedir? Ne varki bilindiği gibi durum böyle değildir. İşçi sınıfı egemenliğini tüm diğer emekçilere karşı sürdürmez, onlara ters değil, aksine onlarla birlikte yürütür. O, yalnız diğerlerinden daha çok sorumluluk ve böylece de daha fazla yük üslenir. Bu, hem proletarya diktatörlüğünün toplumsal özünden, hem de, öncelikle devrimin utkusunun sağlamlaştırılmasıyla bağlı politik işlevlerinden meydana gelir. Lenin, Bolşevikler, proleter olmayan emekçi kitlelerin çoğunluğunu kendi taraflarına çekmeyi ve onları diğer partilerin etkisinden kurtarmayı başaramasalar, 1 Ekim Devrimi'nin utkusu geçici ve değişken olurdu, diye yazdı. O, «işte sorunun özü budur»⁽¹⁰⁾ diye vurguluyordu.

Rusya'da Bolşevikler, sosyalist devrimin gerçekleşmesinde ve onun utkusunun sağlamlaştırılmasında iki sömürülen sınıfın — proletarya ve emekçi köylülük — savaş bağlaşıklığının kurulmasına esas dikkatlerini vermişlerdir. Ne varki bu, diğer halk tabaka ve gruplarının onları ilgilendirmede anlamına gelmez. Örneğin devrimin politik ordusunun önemli bir bölümünü asker kitleleri oluşturdu. 1 Ekim Devrimi'nden daha çok önce Lenin, «devrimin kitle hareketi haline gelmediği ve askeri birlikleri de kapsamadığı sürece ciddi bir savaştan söz edilemeyeceğine»⁽¹¹⁾ dikkati çekiyordu. Toplumun bir tür yansıması olan ordu, onun sosyal çelişkilerini, gelişmesinin ilerici ve gerici eğilimlerini özel şekilde yansıtır. Buradan hareket ederek Lenin, özü askersel birliklerin demokratikleştirilmesi için mücadele ederek devrimcileştirilmesi olan stratejik rotayı geliştirdi. Bu rotanın Bolşeviklerce ardıcıl gerçekleştirilmesi sayesinde, asker elbisesi giymiş milyonlarca köylü ve işçi devrimci proletarya ile aynı safta yer alıyordu ve çarlık devrinde devrimin cellatlığını yapan ordu, devrimin yedeği ve önemli bir bölümüyle onun vurucu gücü haline geldi. Lenin,

⁽⁹⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 39, s. 13.

⁽¹⁰⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 40, s. 10.

⁽¹¹⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 13, s. 372.

daha Ekim-Kasım 1917'de ordunun «yarısının bolşevikleştiğine» dikkati çekiyor ve şöyle diyordu: «Bu böyle olmasaydı utkuya ulaşamazdık.» ⁽¹²⁾

Bu nedenle, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin ve onu izliyen utkan devrimlerin deneyimlerine dayanarak haklı olarak şunu söyleyebiliriz: Sosyalist devrim ve onun utkusunun sağlamlaştırılması, işçi sınıfının öncüsü tarafından bilinçli yönlendirilen bir süreçtir. Sosyalist devrim sosyalizme düşman güçlerin direncini kıran, bununla birlikte en geniş, bu arada komünist olmayan, devrimci olmayan güçlere de bilinçli bir şekilde dayanan proletarya diktatörlüğü yardımıyla kitlelerin temel istemlerini sürekli gerçekleştirme sürecidir. Şu Leninci tezinin ölmez güncelliği apaçıktır: «En çeşitli çalışma alanlarında komünist olmayanlarla bağlaşıklık olmadan başarılı bir komünizm kuruculuğundan söz edilemez.» ⁽¹³⁾

Proletaryanın enternasyonal dayanışması sorununa değinen konuşmacı, işçi sınıfının savaşının ana alanının ulusal alan olduğu ve olacağına işaret etti. Böylelikle Marksçı-Leninciler için, işçi sınıfı ulusal birliklerinin kendi devrimci girişiminin önde gelen önemi ve herbir komünist partisinin kendi strateji ve taktiğini geliştirmede bağımsız sorumluluğu tümüyle bellidir ve altı çizilmektedir.

Ne var ki, işçi sınıfının çıkarlarını ardıcıl savunmak isteyen politik güçler, çağımızın merkezsel sınıf çatışması ile aralarına mesafe koyma şeklinde anlaşılan bir bağımsızlığa yönelebilirler mi?

Marksçı-Leninciler için, deniliyor konuşmada, konunun seçimi önceden belirlenmiş dogmatik bir şemadan hareket ederek dikte ettirilmiyor, aksine, zamanımız gerçeklerini serin kanlı bir şekilde dikkate alarak, sınıfsal açıdan birbirine yakın güçlerin işbirliğinin zayıflamasının dünya çapında kaçınılmaz olarak «bağımsızlık» yönünde değil, tam tersine sınıf düşmanı güçler yönünde bir adım olacağı bilinciyle yapılıyor. Uluslararası politik yaşamdaki olumlu değişiklikleri boşa çıkarma ve dünyadaki gelişmeleri soğuk harbin en kötü dönemlerine doğru geri çevirme çabalarında emperyalizm, ümidini özellikle devrimci, demokratik güçlerin uluslararası dayanışmasını bozabilmeye bağlıyor. Bu nedenle, yalnızca proletaryanın ortak düşmanının varlığından çıkarılan sonuç ve belirleyici anı – ortak temel sınıf çıkarlarını – dikkate almama, sadece koşullu doğru ya da tümüyle yanlış olabilir.

Böylesi geniş bir anti-emperyalist koalisyonun, kitlelerin demokratik çabalarına, işçi sınıfı ve emekçilerin politik savaşım görev ve hedeflerine uyaacağı kuşkusuz tartışma götürmez. Dahası, böylesi bir koalisyon uzun süredir gerçekleşti, realite oldu, örneğin dünya çapındaki savaşa karşı hareket gibi. Bu harekette, büyük burjuvazinin ve hatta feodal ağaların

⁽¹²⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 40, s. 9–10.

⁽¹³⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 45, s. 23.

temsilcilerine kadar günümüz dünya toplumunda var olan tüm sınıf ve sosyal tabakalar temsil edilmektedir. Bunların hepsini birleştiren emperyalizmin, öncelikle de ABD emperyalizminin başlatmak istediği bir dünya savaşının genel tehlikesini görmeleridir.

Bunun yanı sıra, demokratik güçlerin en geniş uluslararası birliği ve beraberliği için çalışan Marksçı-Leninci partiler, proletarya enternasyonalizmi ilkelerini kararlılıkla izlemeyi ve tüm ülkeler emekçilerinin sınıfsal dayanışmasını – her uluslararası ilerici hareketin bu tek güvenilir dayanağını – güçlendirmeyi zorunlu görüyorlar. Bu dayanışmanın sağlamlığı uluslararası işçi sınıfının tarihsel devrimci misyonunu yerine getirme, dünya politikasını etkileme, emperyalizmin, karşı devrimin güçlerine ve yumuşamanın düşmanlarına karşı daha etkili mücadele etme (yalnız lafla değil, eylemle de) yetenek ve olanaklarını kat kat artırır.

SBKP 25. Kongresi kürsüsünde Brejnev yoldaş şöyle diyordu: «Günümüzde proletarya enternasyonalizminin ne kadar önemli olduğunu özellikle belirtmek istiyoruz. O, Marksizm-Leninizm'in ana ilkelerinden biridir ... proletarya enternasyonalizminden vazgeçilmesi, komünist partilerin ve tüm işçi hareketinin elinden güçlü ve denenmiş bir silâhın alınması anlamına gelir. Bu, anti-komünist eylemlerini uluslararası düzeyde aktif koordine eden sınıf düşmanı için iyi bir hizmet olurdu. Biz Sovyet komünistleri, proletarya enternasyonalizmini savunmayı her Marksçı-Lenincinin soylu bir görevi olarak görüyoruz.» ⁽¹⁴⁾

Konuşmada son olarak, dünya devrimci sürecinin günümüz koşullarında şekil ve araçları açısından olağanüstü zenginlik taşıdığı vurgulandı. Kapitalizmden sosyalizme geçiş yolunu dünya çapında hazırlayan, politik hareketlere, dünya toplumunun en geniş toplumsal tabakaları dahildir. Bu, 20. yüzyılın en önemli özelliklerinden biridir.

21. yüzyılın eşiğinde, üretim güçlerini ve toplumsal yaşam biçimlerini yenileyen süreçlerin eşi görülmemiş bir ivme kazandığı koşullarda, dünyanın sosyalistçe değiştirilmesi için verilen mücadelenin yeni toplumsal katmanları uyandırıp harekete geçireceğini ve işçi sınıfının bağlaşıklar cephesini genişleteceği kesinlikle söylenebilir.

Dünya devamlı ilerliyor. Dünyanın çehresini yenileştiren sosyal ve ekonomik koşullar ne kadar değişirse değişsin, işçi sınıfı ve bağlaşıklarının rolü üzerine Marksçı-Leninci öğretide yer alan gerçekler eskimeyecek, solmayacak. Tarihsel deneyimler bu gerçekleri bir kez daha doğrulamakla kalmıyor; bu deneyimler, neden bunları çürütme çabalarının günümüzün olguları karşısında başarısız kaldığını, daha iyi anlamaya da yardım ediyorlar.

(14) L. İ. Brejnev, Lenin'in yolunda, Söylev ve yazıları, c. 5, Moskova, 1976, s. 483.

KÜBA TOPLUMUNUN SINIFSAI YAPISI

Antonio Diaz Ruiz

Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi İdeolojik Çalışmalar Şubesi şefi

Küba'da proletarya 19. yüzyıl başlarında oluşmaya başladı. O zamanlar daha çok zayıftı ve işçi sınıfına özgü savaşım gücüne sahip değildi. Fabrika proletaryasının büyümesi, bir yüzyıl boyunca her şeyden önce şeker ve tütün endüstrisinin makinalaşmasıyla bağlıydı. Köy proletaryası, 1886'da köleliğin kaldırılmasıyla ve şeker endüstrisi ile şeker kamışı tarımı arasındaki «işbölümü» sonucu ortaya çıktı.

Sayıda az olmasına karşın işçi sınıfı, ulusal kahramanımız José Martí'nin yönettiği bağımsızlık savaşında önemli bir rol oynadı. 1898'de cumhuriyetin ilânı ve ABD sermayesinin artan girişi proletaryanın hızlı oluşum ve gelişimini kolaylaştırdı. Küba tarihinde yeni bir dönem, kapitalist gelişme dönemi başlıyordu. Ne varki bu gerçek bir gelişme değildi. ABD sermayesine bağımlılık ve ekonomimizin deforme karakteri ülkemizi geri kalmışlığa mahkûm ediyordu.

Bu dönem, cumhuriyetin kuruluşundan sonra önemli bir tarihsel güç olarak ortaya çıkan işçi sınıfının giderek güçlenen savaşımıyla belirleniyordu. İlk zamanlar anarşist ve reformist öğelerin etkisi altında kalan proletarya, ki bu onun ideolojik zayıflığını ve K. Marks ve F. Engels'in görüşlerini gerektiği gibi tanımadığını gösterir, kısa bir süre sonra Marksizm'e bağlılığını kanıtıyor ve 1925'de Küba'nın ilk Marksist-Leninist partisini kuruyordu. Bu olay, Küba işçi hareketi tarihinde bir dönüm noktasıydı.

O zamandan beri işçi sınıfı, politik yaşamda nitel yeni bir rol oynamaktadır. Emperyalizme bağlı Machado hükümetine karşı verilen savaşım işçi sınıfının katılmasının özel bir anlamı vardı. Ülke tarihinde ilk kez işçi sınıfı, halk yığınlarının savaşkan öncüsü olarak ortaya çıkarak zorbalığın devrilmesini önceden belirledi. Proletarya, Küba'nın en önemli devrimci gücü ve Marks ve Engels'in «Komünist Partisi Manifesti»nde tarihsel önemini ortaya koydukları öz görevi üstlenebilecek, gerçek bir ilerici sınıf haline geliyordu.

İşçi hareketinin gelişme koşulları, «soğuk savaş» döneminde emperyalizmin Küba'nın bağımlılığını artırmak ve onun koşulsuz «itaatini» sağlamak istediği dönemde kötüleşti. Ne var ki komünistler tarafından yönetilen işçi örgütleri buna karşı çıktılar. Emperyalizm yanlısı oligarşik Batista hükümetini erke getiren 10 Mart 1952 hükümet devirmesinden sonra durum daha gerginleşti. İşçi hareketi içinde birliğin olmamasına ve onun başında hükümet tarafından atanan sendika bürokratlarının bulunmasına

karşın işçi hareketi, savaşım gücünü ve kararlı tavrını tekrar tekrar gösterdi.

Daha sonraları Küba proletaryası, kentlerde illegal devrimci savaşı örgütlemeye ve kahraman isyan ordusunu kurma ve güçlendirmede belirleyici bir rol oynadı.

Burjuva ideolojisinin etkisine karşın işçi sınıfımız, üzerine düşen tarihsel görevi onurla yerine getirdi. Castro yoldaş Monkada kışlasının 20. yıldönümü nedeniyle yaptığı konuşmada şöyle diyordu: 1868 devrimi, büyük toprak sahipleri sınıfı tarafından başlatılıp 1895'de daha çok köylü yığınlarca sürdürülürken, 1953'de artık, köylüler ve halkımızın orta katmanlarıyla yakın bağlaşıklık içinde olan ve yeni devrimin karakterini belirleyen bir işçi sınıfı vardı.

Küba Komünist Partisi'nin program platformunda (1975) şöyle deniyor: «1 Ocak 1959 devriminin utkusu, ülkenin sosyal sınıfları arasındaki ilişkiyi temelinden değiştirdi. Burjuva – büyük toprak sahipleri bloku politik erkten uzaklaştırıldı. Tarihimizde ilk kez erk, işçi sınıfı ve emekçi köylülerin çıkarlarının belirleyici rol oynadığı ve utkan isyan ordusu ve onun devrimci yönetimi tarafından temsil edilen halk yığınları birliğinin eline geçti.»⁽¹⁵⁾

Devrimin birinci evresinin özü neydi, onun ana görevleri nelerdi? Eylem kılavuzu niteliğindeki «Monkada programıyla uyum içinde ve ülkenin yeni sömürgeci bağımlılığı ve ekonomik geri kalmışlığı koşullarında ilk evrede, halk yığınlarının çıkarlarını koruma önde gelen görev olarak saptandı ve ulusal, demokratik ve anti-emperyalist karakterde bir önlemler paketi kabul edildi.

Devrim düşmanı politik düzenbazların dürüst olmayan yanlardan sağladıkları mal ve mülkün devletleştirilmesiyle, şeker fabrikaları, yapı işyerleri, çelik fabrikaları, kimya endüstrisi, taşıt işletmeciliği, toprak, hastaneler ve 1960'da gayri safi ulusal gelirin % 1,4'ünü oluşturan hizmet sektörünün çeşitli alanları devletin eline geçti. Böylelikle, ekonomik gelişmenin gelecekteki yönünü belirlemede bir bakıma deney olacak olan küçük bir devlet sektörü kurulabildi.

Ülkenin sınıfsal yapısını temelinden değiştiren ilk önlem, kuşkusuz, yerli ve yabancı toprak sahiplerini ekonomik temelden yoksun eden, 17 Mayıs 1959'daki toprak reformu yasasıydı. Yasanın 1. maddesi şöyledir: «Büyük toprak iyeliği yasaktır. Gerçek kişi ya da tüzel kişi en fazla 30 caballerias (402,6 ha) toprak sahibi olabilir . . . »⁽¹⁶⁾

Yapılan bu reformla işlenen toprağın % 30'u köylülere dağıtıldı, % 40'ı

(15) Küba Komünist Partisi'nin Birinci Kongresi. Havana, 17–22 Aralık 1975 Moskova, 1976, s. 309.

(16) Bak: Las leyes de Reforma Agraria en Cuba. CIDA, INRA, pag. 14.

devlet iyeliliğine geçti. Kalan % 30 ise, çoğunluğu orta köylü olan sahiplerinin elinde kaldı.

Toprağın önemli bir bölümü köylülere verilmedi. Bunun nedeni, tarımda sosyalist devlet sektörünün kuruluş koşullarını hazırlamaktı. Köylülerin aldığı toprak onların iyeliliğine geçti; böylelikle daha başlangıçta köylüler ile diğer halk yığınlarının çıkar birliği sağlanmış oldu. Aslında bu, daha devrimin etkisinden önce Sierra Maestra'da başlatılan toprak reformunun devamı ve baskıya karşı savaşı destekleyen ve isyan ordusu saflarına katılan köylülüğün hakkını tanıma idi.

Büyük toprak sahiplerinin toprağını elinden alan devrim, onların ekonomik temellerini, devlet yararına ortadan kaldırıyordu. Küba'da sömürgecilikten beri var olan ve emperyalizme yakından bağlı bulunan büyük toprak sahipleri sınıfı, bu köklü önlem sonucu kaybolmaya başlıyordu.

17 Mayıs 1974'de La Plata'da (Sierra Maestra) yaptığı konuşmada Castro yoldaş şunu vurguluyordu: Emperyalistlerin aniden Domuz körfezine çıkarma yapmalarının nedeni toprak reformu yasası olmuştur. Emperyalistleri şekerimizi almama, bize petrol vermeme, Küba'ya karşı ekonomik abluka uygulama konusunda harekete geçiren, toprak reformu yasasıydı.

Devrim tarafından emekçilerin çıkarına alınan diğer önlemler de, varlıklı sınıfların önce pasif, daha sonra aktif direnciyle karşılaştı. Kendi ayrıcalıklarının tehlikede olduğunu anladıkları an, ilk zamanlar devrime yaptıkları küçük yardımı durdurup ekonomik sabotaja giriştiler.

Sorunun dış politik yönü sözkonusu olunca şunu belirtmek gerekir ki, toprak reformunun ilânından sonra ABD, Küba'ya karşı askersel hareketleri desteklemeye, devrime karşı savaşın her biçimini teşvik etmeye ve desteklemeye başladı. ABD, Küba'ya ticaret kredisi vermeyi durdurdu, propaganda araçlarıyla ve diplomatik yollardan kışkırtma kampanyasını hızlandırdı, ülke ekonomisini felce uğratmak için yakıt satımını kesti, yedek parça dışsatımını yasakladı ve nihayet 1960'da (ki bu en önemlisiydi) yaklaşık 90 milyon dolar değerindeki 856.000 t şeker almayı reddetti. (17)

Böylesi önlemler yanıtsız kalamazdı. Verilecek yanıt, yalnız devrimi savunmakla kalamazdı, aksine, ülkeyi ilerletecek, geliştirecek şekilde olmalıydı. Hemen cumhuriyet anayasasında, ABD şirketlerini devletleştirmeyi sağlayan değişiklikler yapıldı. 6 Ağustos 1960'da 851 numaralı yasa gereği en önemli ABD şirketlerinin mallarına el kondu (36 şeker fabrikası, 3 petrol işletmesi, elektrik ve telefon şirketi). Bunların kamulaştırılmasıyla devlet, şeker üretiminin % 40'ını, yaklaşık tüm petrol rafinerilerini, yakıt dağıtımını, elektrik ve telefon ağını kontrolü altına aldı.

ABD'nin Küba'daki ekonomik varlığının temellerinin önemli ölçüde sarılması ve zayıflaması, devrimin anti-emperyalist aşamasının görevlerinin

(17) Bak: Documentos de las Plenos del C. N. del PSF, 1959–1960, p. 117.

başarıyla yerine getirildiğini kanıtlıyordu. Ne var ki, bankalar ve 164 ABD firmasına daha dokunulmamıştı. Bunlar daha sonra, aynı yılın sonbaharında kamulaştırıldılar. ABD iyeliğinin kamulaştırılmasında atılan son büyük adım da güçlenen sınıf savaşımının bir ifadesiydi; Küba'ya yapılan mal dışatımını tamamen durdurma kararına karşı verilen bir yanıtı.

Devrimci önlemler, bütünüyle demokratik, tarım ve anti-emperyalist halk devrimi aşamasının görevlerini, hedeflerini, yerine getirme olanağı verdi. Bu aşama kuşkusuz, görevlerin çözümüyle şu ya da bu şekilde ülkenin daha öte gelişmesi için gerekli temeli yarattığından, sosyalist aşamayla sıkı sıkıya bağlıydı.

Bu zamana kadar devrimci önlemler yerli kapitalistlere yönelmemişti; buna karşın onlar, ulusal çıkarları (ki bu arada kendi çıkarlarını da) savunmak ve en azından bir süre ülke gelişmesine yardım etmek yerine açıkça devrime karşı çıktılar. Şeker üretimine katılmayan sanayi burjuvazisi gelişen sürecin anlamını kavrayamıyordu. Başlangıçta devrimi destekledi, ama daha sonra devrimci önlemlere karşı düşmanca tavır aldı ve devrimi sabote etmeye başladı. Bu gelişme, bir yandan burjuvazinin sınıf olarak tarihsel zayıflığıyla, sömürücü karakteriyle, emperyalizme uşaklığıyla, öte yandan devrimden korkusuyla açıklanabilir.

Bu nedenle daha 13 Ekim 1960'da, yani ABD şirketlerinin iyeliği kamulaştırılmazdan önce, yerli kapitalistlerin büyük işletmelerini devletleştirme kararı alındı. Böylelikle şeker endüstrisiyle bağlı burjuvazinin ve ticaret büyük burjuvazisinin – emperyalizmin Küba'daki politikasının en önemli silâhı olan ve hâlâ yaşayan bu iki oligarşik gücün – çıkarlarına, aynı zamanda diğer branşlar endüstri burjuvazisinin çıkarlarına doğrudan dokunuldu.

Böylece 1960'ın ikinci yarısında tüm yerli burjuvazinin gücünün ekonomik temeli elinden alındı. Bu, büyük toprak sahipleri iyeliğinin ve yabancı şirketlerin egemenliğinin ortadan kaldırılmasının yanısıra, çok kısa bir sürede Küba toplumunun yeni-sömürgeci sınıfsal yapısına son verme olanağını verdi. Kapitalist üretim ilişkileri pratikte yalnız tarım burjuvazisi, orta burjuvazi ve küçük burjuvazinin ekonomik faaliyet alanlarında kalıyordu.

13 Ekim 1960'tan sonra, sanayi ve ticaret burjuvazisinin iyeliğine el konulduğu zaman, içeriği bakımından sosyalist olan, devrimci dönüşümlerin yeni bir aşaması başlıyordu.

Sosyalist kuruluşun ilk yıllarında, sınıf savaşımının arttığı görüldü. Bu savaşım, yeni biçimler alıyordu ve ABD emperyalizminin politikasıyla yakından bağlıydı. 3 Ocak 1961'de ABD ile olan diplomatik ilişkilerin kesilmesi, kiralık askerlerin Domuz Körfezi'ne çıkarma yapması ve ABD tarafından Küba'ya karşı alınan tam abluka kararı (Nisan 1961) bunu kanıtlıyordu. Yiyecek maddelerinde karaborsacılık genişliyordu; bu malları sak-

layan orta ve küçük tüccarların bozguncu eylemleri, devrimci hükümetin çıkardığı bir yasa sonucu (Aralık 1962) 5.000'in üzerinde küçük ticaret işletmesi kamulaştırılarak engellendi. 1962 Ekim krizi ve daha bir sıra olay sonucu durum daha da gerginleşti. Küba'nın eski yerli ve yabancı zalimleri provokasyonlarını artırıyorlar ve erki yeniden ele geçirmeye çalışıyorlardı. Ne var ki bunlar, Kuba devrimi tarafından sürekli geri püskürtülüyordu.

Tarım burjuvazisinin sınıf olarak ortadan kaldırılması sorunu özel bir ilgiyi gerektirmektedir. Bu sınıf, savaşa başlayan karşıdevrimcilere yardım etmekle, kendi kendini yokalmaya mahkum etti. Bu nedenle, Ekim 1963'de açıklanan, ikinci bir toprak reformu yasasını gerçekleştirmek zorunlu oldu.

Birinci toprak reformu yasasının uygulanmasından sonra yaklaşık daha 130.000 caballerias (1,7 milyon ha) toprak, yaklaşık 10.000 toprak sahibinin elinde özel iyelik olarak kalmıştı. Devrimci süreç derinleştiği ölçüde, Küba köy burjuvazisi, devrime karşı giderek daha aktif tavır alıyordu. Köy burjuvazisi önce Matanzas bölgesinde, Eskambray'da ve Las Villas bölgesi kuzeyinde eylem gösteren CIA tarafından yetiştirilmiş haydutlara yardım etti ve 1962'den sonra ekonomik sabotaja başladı. İkinci toprak reformu yasasının kabul nedeni işte buydu. Yeni yasa, sosyalizmin kurulmasına başlamış olan bir toplumda çıkarılmıştı ve yasanın amaçları bu kuruluşun gereklerince belirlenmekteydi.

İkinci toprak reformu, toprak iyeliğinde en yüksek ölçüyü 30'dan 5 caballerias'a düşürerek köy burjuvazisinin ekonomik temelini ortadan kaldırdı. Ayrıca yeni yasa, Küba tarımında, devrimci devletin sosyalizme yönelmesinden sonra girilen toplumsallaştırma sürecini destekliyordu. Toprağın, devlet iyeliğinde bulunan $\frac{0}{10}$ 40'ı sosyalist iyelik ilân edildi (bunlar bugün işlenen toprağın $\frac{0}{10}$ 70'ini oluşturuyor.)

Küba'da devlet sektörünün yanısıra küçük köylüler sektörü var. Bunlar, büyük çoğunlukla, daha çok birinci toprak reformuyla toprak elde etmiş olan-küçük ve orta köylülerdir.

Köydeki dönüşümlere bağlı olarak, özel sektörde üretim güçlerinin yüksek derecede gelişmesi ile eski üretim ilişkileri arasındaki çelişkileri aşmak ivedilikle zorunlu olmuştu. Tarım sorununun çözümündeki güçlükler, ülkenin toprak alanı az iken, nüfus yoğunluğunun artmasından ileri geliyor. Bu nedenle ve ayrıca kentlerin genişlemesi ve köyde altyapısının kurulması sonucu tarımsal kalkınma alanı azalıyor. Öte yandan ufak toprak iyeliklerinin varlığı, yeni tekniğin kullanılmasını, toprağın verimli değerlendirilmesini, ürün ve iş üretkenliğinin artırılmasını engelliyor.

İleri üretim biçimlerini uygulamaya geçmek için devrim, köylülere iki yol gösteriyor: Devlet çiftliklerine, ya da kooperatiflere üye olmak. Bu iki yoldan hangisinin seçileceği, ülkenin ilgili bölgesinin doğal özelliklerine, ulusal ekonominin gelişme programına ve bizzat köylülerin arzusuna bağ-

lıdır. Parti ve devlet yönetimi, ileri üretim biçimlerine geçiş yolunun köylüler tarafından gönüllü seçimini, ilkesel bir sorun olarak ele almaktadırlar. Fidel Castro, bu işte ikna etmenin en önemli rolü oynaması gerektiğini defalarca belirtti.

Köylülerin daha yüksek toplumsal üretimin biçimlerine geçişi ve her şeyden önce kooperatiflere girişleri, yavaş yavaş ama sürekli oluyor. Kooperatifler, tarımsal üretimin hemen hemen tüm bölümlerinde vardır. Ne var ki çoğunluğu şeker kamışı, tütün, yumru kökler, sebze ve kahve üretimiyle bağlıdır. Tarımsal üretim kooperatiflerine bağlı olmayan birçok köylü, tek tek küçük köylü işletmeleriyle kooperatifler arasında bir ara halka oluşturan, kredi ve hizmet kooperatifleri üyesidir.

Ülkenin politik yaşamında büyük bir rol oynamış olan kent küçük burjuvazisine gelince, bu sosyal ara katmanın bir bölümünün dünya görüşünde 1 Ocak 1959'dan sonra temel değişiklikler gerçekleşti. Proletarya ve köylülükle birlikte devrimi koşulsuz desteklemeye ve işçi sınıfının konumlarına geçmeye başladı. Bu, her şeyden önce küçük burjuvazinin tarihsel gelişim özelliklerine dayanmaktadır. K. Marks ve F. Engels şunu belirtiyorlar: «... Küçük sanayici, küçük tüccar, el sanatkarı, köylü» bunların tümü, orta katmanlar olarak varlıklarını sürdürebilmek için burjuvaziye karşı cephe alırlar... Devrimci iseler, gelecekte proletaryaya geçme açısından, şimdiki çıkarlarını değil gelecekteki çıkarlarını savunduklarından, proletaryanın görüşüne gelmek için kendi görüşlerini bıraktıklarından devrimcidirler.»⁽¹⁸⁾

Ne varki küçük burjuvazinin az olma sayıda temsilcileri emperyalistlerin aldatıcı, «tatlı» sözlerine inanarak, oligarşi ile bağlaşıklık kurdu. Bunlardan kimileri aktif karşı-devrimci oldu, kimileri ülkeyi terketti ve böylece açıkça halkına ihanet ettiler.

Geçen yıllarda küçük burjuvazi ortadan kalktı. Bunun bir bölümü, belirttiğimiz gibi, gönüllü işçi sınıfı konumuna geldi; diğer bölümü de, devrimin kendisini savunmak için almak zorunda kaldığı önlemler sonucu, özellikle de 1968'de tüm ticaret ve sanayi burjuvazisinin mallarına el konulmasıyla, sınıf olarak varlığı son buldu. Günümüzde bu sektör, yalnızca özel taksî şoförleri tarafından temsil edilmektedir.

Yukarda da belirttiğimiz gibi devrimin utkusunun ilk gününden başlayarak yeni erk her şeyden önce işçi sınıfı ve emekçi köylülüğün çıkarlarını savundu ve halkın çıkarlarına uygun olan bu önlemleri yığınlar desteklediler. Bu tarihsel aşamada en önemli rolü işçi sınıfı oynadı. Yeni erkin kurulmasından beri işçi sınıfı, hegemon işlevini yürütmektedir; bu, alınan önlemlerin henüz daha ulusal kurtuluş yararına yapılan dönüşümler çerçevesini aşmadığı zaman için de geçerlidir. Proletaryanın öncülüğü ve onun köylülükle, diğer kol emekçileri ve aydınlarla bağlaşıklığı teme-

(18) K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 4, s. 434.

linde Küba'da proletarya diktatörlüğü sistemi kuruldu ki, bunun çerçevesinde özü bakımında tamamiyle demokratik olan devlet – özellikle halk egemenliği organları yarattıldıktan sonra – bu sınıf ve halk katmanlarının toplum yönetimine katılmasını güvence altına almaktadır.

Emperyalizme, oligarşiye, ulusal burjuvaziye ve küçük burjuva karşı-devrimci unsurlara karşı verilen savaşımın başarısının gelişmesi ölçüsünde, devrimci egemenliğin işçi sınıfı tarafından desteklenmesi artıyordu. İşçi sınıfı tarihsel misyonunu çok hızlı kavradı ve devrimin utkusuna belirleyici katkıyı yaptı.

1980'de sosyalist toplumu kuran işçi sınıfı, 1959'da ulusal kurtuluş hareketine katılan işçi sınıfından nitel olarak farklıdır. Bugün Küba proletaryasının yüksek bilinci, uzman, doktor, öğretmen, asker v. s. olarak yüzbinlerce emekçinin Orta Doğu, Afrika, Latin Amerika ve Asya halklarına yardıma hazırlığıyla birleşmektedir. Bu, Küba devrimi proletarya enter-nasyonalizminin en yüksek ifadesidir.

Devrimin etkisiyle Küba toplumunun sınıfsal yapısında olan değişiklikleri değerlendirerek şöyle bağlayabiliriz: Küba toplumunda öncü yeri, işçi sınıfı ⁽¹⁹⁾ almaktadır, onun ardından diğer kol ve kafa emekçileri ve köylüler ⁽²⁰⁾ yürümektedir. Tüm bu sınıf ve katmanlar için karakteristik olan ortak çıkarlardır. Onların birliği bozulmaz, ne arada çıkan çelişkilerle ne de, düşmanın entrikalarıyla zayıflar. Bu birlik, onsuz ülkemizde sosyalizmin kurulmasının güvence altına alınamayacağı, proletarya diktatörlüğü temelini oluşturur.

Konferansta yapılan konuşmaları da Küba Komünist Partisi MK üyesi ve KPK'nin dergimizdeki temsilcisi Raul Valdez Vivo şöyle özetledi:

Konferans, kanımızca, büyük teorik ve pratik önem taşıyordu. Birinci, konusu, bölgemiz sorunlarının araştırılmasında ağırlık merkezlerinden birini oluşturuyor. İkinci, konferans, Latin Amerika'nın devrimci sürecinde çok önemli bir ana rasladi. Latin Amerika'nın ve Karayipler bölgesinin halkları şimdi barışın ve insanlığın en tehlikeli düşmanına, Amerikan emperyalizmine karşı verilen savaşımın en ön sıralarında yer alıyor. Kıtamız, sürekli olarak bir volkana benzetiliyor. Bu karakteristik bugün her zamankinden daha fazla doğrulanmaktadır, çünkü sınıf savaşımı daha önceleri görülmemiş boyutlara ulaşmış ve devrim tek bir ülkede değil, artık kıtanın üç ülkesinde utkuya ulaşmış bulunmaktadır.

Havana'daki toplantıya katılan 33 komünist, sosyalist ve işçi partisinin ve diğer sol partilerin ve hareketlerin temsilcileri, ABD emperyalizmi ile

⁽¹⁹⁾ 1977 istatistiğine göre ülkede 1 milyon 326 bin 100 işçi vardı. Bu tüm ücretlilerin yüzde 55,3'ü idi.

⁽²⁰⁾ Ülkede 19,596 üyeyi sıralarında birleştiren 847 tarım üretim kooperatifi vardır. Çiftçilikle uğrasanların toplam sayısı 142,865 kişidir.

Latin Amerika ülkelerinin çoğunluğu arasında ortaya çıkan ilişkileri değerlendirmede aynı görüşteydiler. Somut örneklerle dayanarak tarihsel bir zorunluk olan köklü toplumsal değişiklikleri gerçekleştirmenin yabancı emperyalist baskıyı ortadan kaldırmadan olanaksız olduğunu gösterdiler.

Konferansta, böyle değişikliklerin olanaklı olduğundan hiç kimsenin kuşkusu yoktu. Katılanların vurguladığı gibi Ekim Devrimi bu soruya olumlu yanıt verdi. Ekim Devrimi'nin doğrudan etkisi altında kıtada devrimci proletarya partileri kuruldu. Bunlar, sonul utkuya inanmakla beraber Küba Devrimine dek kurtuluşun böyle kısa bir tarihsel süre içinde elde edilebileceğine inanmıyorlardı. Küba Devrimi geniş halk yığınlarına (ve onların düşmanlarına da) ulusal ve toplumsal kurtuluş çağının artık Latin Amerika ülkeleri için de gelip çatıldığını gösterdi. Bu, 1975 Haziranında Küba Komünist Partisi'nin 1. Kongresinden birkaç ay önce Havana'da yapılan Latin Amerika ve Karayip ülkeleri komünist partileri konferansının vardığı en önemli sonuçtu. Küba Komünist Partisi'nin 2. Kongresinden kısa bir süre önce Havana'da yapılan foruma katılanlar işte bu görüşten yola çıktılar.

Kuşkusuz bu konferans 1975 konferansıyla karşılaştırılmaz. O zaman yapılan, Latin Amerika toplumunun sosyal yapısı içinde tek tek sınıfların ve halk katmanlarının durumunu araştıran bilim adamlarının ve politikacıların katıldığı bir toplantıydı. Görevleri arasında kıtanın iki ana gücü: bir yandan her ne pahasına olursa olsun eski, gerici, tarihsel açıdan mahkum olmuş toplumsal sistemi korumaya çalışan emperyalizm ve yerli oligarşi ve öte yandan ise bu sistemi yıkmaya çalışan ve gelişmekte olan devrimci sınıf proletarya ve bu savaşımının sonucunu önemli derecede etkileyecek olan bağlaşıkları arasındaki savaşımı çözümleme de vardı. Ulusal kurtuluşunu kazanmış ve yeni bir toplum kurma yoluna girmiş olan Nikaragua ve Grenada heyetlerinin konferansa katılımı, (ki 1975'de yalnızca Küba bu durumdaydı), geleceğin devrime ait olduğunu ve ona giden yolun anti-emperyalist aşamadan geçtiğini bütün teorik yansımalarından daha iyi gösteriyor.

HALKLARIN BAŞ DÜŞMANI

Latin Amerika'nın başlıca emperyalist devletlere bağımlılığı sorunu, çoktandır dünya ilerici kamuoyunun dikkat merkezinde yer alıyor. Bu sorun etrafında iki yaklaşım ortaya çıktı. Bir kısım bilim adamı ve politikacı kıtadaki önemli bir sürü ekonomik ve politik sürecin temelde iç etkenlerce belirlendiğini ileri sürerlerken diğerleri dış etkenlerce ve her şeyden önce emperyalizmin etkisi altında belirlendiği görüşündeler. Havana toplantısına katılanlar bu açıdan da iç etkenlerin kuşkusuz belirleyici olduğu yolundaki yaklaşımlarında görüşbirliği içindeydiler. Ama aynı

zamanda da ABD emperyalizminin bir dış etken olmanın ötesinde toplumsal yapının bir iç elemanı durumuna geldiğini vurguladılar. Bu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin, ana emperyalist rakiplerini bölgeden sürüp çıkartmayı başarmasıyla özellikle hissedilmeye başladı. Transnasional şirketlerin (her şeyden önce ABD kökenli) ortaya çıkması ve daha sonraları Latin Amerika'nın politik ve ekonomik yaşamındaki rollerinin artması ve kitada bağımlı kapitalizm gibi bir olgunun ortaya çıkışı bunun bir kanıtıdır.

Bazı Latin Amerikalı bilim adamları bu kavrama karşı çıkıyor ve bölgedeki ülkelerin politik olarak bağımsız olduğunu söylüyorlar. Genel olarak ta bu böyledir. Ancak uluslararası ekonomik ilişkiler çerçevesinde, dünya kapitalist işbölümü sistemi içinde bu ülkeler bağımlı bir konumdadırlar. Ve bu hem göreceli olarak gelişmiş devletler hem de ekonomik bakımdan geri kalmış devletler için karakteristiktir.

Örneğin Arjantin son on yıllarda bir tarım ülkesi olmaktan çıkıp tarım endüstri ülkesi oldu. Fakat ülke, Arjantin Komünist Partisi temsilcisi *Diego Sanchez*'in de vurguladığı gibi, yine de emperyalizme bağımlı, ekonomik açıdan geri kalmış ve eşitsiz gelişmiş bir ülke olmaktan kurtulamamıştır. Ekonomisinin ana dalları emperyalist tekellerin, büyük çiftlikçi (Latifundist) oligarşinin ve aracı büyük sermayenin kontrolü altında kalmaya devam etmiştir. Yabancı sermaye, iç gayri safi hasılanın üçte biri endüstri alanında olmak üzere yüzde 40'ını kontrol etmektedir.

Emperyalist sermayenin tam anlamıyla işgaline Brezilya Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi *Joze Souares* dikkati çekti: Bölgenin en büyük ülkelerinden biri olan ve yakın geçmişlere kadar endüstriyel büyüme hızı dünyada en yüksek oranlar arasına giren Brezilyada emperyalist sermayenin tam salgınına uğradı. Yabancı tekellerin Brezilya'ya iyice yerleşmesi, içpazarın artan gereksinimlerini karşılama girişiminde bulunduğu 30'lu yıllarda başladı. 50'lerde ve özellikle 1964'teki gerici askersel darbeden sonra emperyalizm, konumlarını daha da sağlamlaştırdı. Bu, genellikle şirketin çalışmalarının denetimini sağlayan hisse senetlerinin topluca ele geçirilmesiyle veya yerli özel ve devlet sermayeleriyle birleşerek, halk yığınları üzerinde sömürünün artırılması sonucunda ulusal firmaların transnasional şirketlerce yutulmasıyla gerçekleşti.

Zengin doğal kaynaklara sahip ülkelerin yeni sömürgeci bağımlılıktan kurtulmayı başarabilecekleri ileri sürülebilirdi. Ama bu gerçekleşmedi. 50'lerde ve 60'larda ABD'nin petrol gereksiniminin üçte ikisi Venezuela'dan karşılandı. Ama bunu sağlayanlar ulusal şirketler değil, Rockefeller'ce yönetilen tekellerdi. 1976 yılında petrolün kamulaştırılması yalnızca bağımlılığın biçimini değiştirdi. Venezuela Komünist Partisi MK üyesi *Pedro Ortega Dias* şöyle dedi: «Ülkenin temel ekonomik dalı olan petrol endüstrisi kamulaştırıldı, ama hammaddenin satımı ve teknoloji üzerin-

deki denetimlerini sürdüren aynı tröstlere bağlı kaldık ... 1979 yılında «Exxon» ve diğer emperyalist petrol şirketleri tarihlerinin en yüksek kârlarını elde ettiler.»

Ekvador'u ele alacak olursak 1972 yılında başlayan «petrol patlaması»nın, bu ülkeyi kısa bir sürede ekonomik gelişme düzeyi açısından kıtada son sıralardaki yerinden önlere doğru ittiği kuşku götürmez. Gayri safi hasılanın yıllık artış oranı 1973–1977 yılları arasında % 11'i aştı. Ekvador – Venezüella'dan sonra Latin Amerika'nın ikinci büyük petrol ihracatçısı durumuna geldi. Ama tüm bunlardan kimler yararlandı? Ekvador Komünist Partisi MK Yürütme Kurulu üyesi *Efraín Alvarez Fialla* şunları vurguladı: «Üretim ilişkileri pratikte eskisi gibi kaldığı için, ekonomik büyüme bağımlı kapitalizmin güçlenmesine, bir yandan emperyalist konumların daha da güçlenmesine, öte yandan da yerli egemen çevrelerin, özellikle finans, endüstri ve ticaret burjuvazisinin konumlarının daha da sağlamlaşmasına yol açtı.»

Gayri safi hasılasının boyutları açısından Latin Amerika'da dördüncü sırada yer alan ve orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelere yaklaşmakta olan Kolumbiya'da da buna benzer bir durum vardır. Kolumbiya Komünist Partisi Merkez Komitesi Yürütme Kurulu üyesi *Jaime Caicedo*'nun belirttiği gibi son yıllarda gözlenen hızlı gelişme yabancı sermayenin yatırım alanlarının ana yönünün değişmesiyle bağılıydı: Bugün yatırımlar genel olarak endüstriye ve bu arada kimyasal ve petro – kimyasal işletmelere, kağıt üretimine, kömür çıkarımına ve makina yapımına akmaktadır. Bu arada emperyalizm ülkenin bağımlılığını yalnızca ekonominin yeni dinamik dallarını kontrolü altına alarak değil, aynı zamanda aralarında toprağı ve işgücünü ihracata dönük modern kapitalist işletmeler kurma yolunda kullanan kahve üreticilerinin de bulunduğu büyük toprak sahipleriyle olan ilişkisini sağlamlaştırarak da arttırmaya çalışıyor. Caicedo şunu vurguladı: «Emperyalist tekeller bu yoldan Kolombiya'daki endüstrileşme sürecinin kalbine girdiler ve içerde eylem göstererek tüm And Paktı üyelerini kendilerine bağımlı kılmaya çalışıyorlar.» ⁽²¹⁾

Faşist rejimlerin işbaşında olduğu ülkelerde bağımlılık kendi açısından tüm ekonomik sistemin vazgeçilmez bir parçasıdır. Burada egemen sınıfların direnci ya genellikle yoktur, ya da son derece azdır. Bunun nedenleri yalnızca politik değil, aynı zamanda sosyaldır.

Şili Komünist Partisi'nin delegesi *Julietta Campusano*, bununla ilgili ola-

(21) And Paktı ya da And grubu Bolivya, Ekvador, Kolombiya, Peru ve Venezüella'yı kapsayan alt bölgesel bir ticari ve ekonomik birliktir. And Paktı Antlaşması 1969'da imzalandı. And Paktı üyesi ülkeler yabancı sermayeye karşı yabancı tekellerin eylemlerinin belirli ölçüde kısıtlanmasını öngören ortak bir politika izlemektedirler. Şilide 1976 yılına kadar bu örgütün üyesiydi. Faşist cunta bu örgütün politikasını onaylamadığı için bundan ayrıldı.

rak Şili Komünist Partisi Genel Sekreteri Luis Corvalan'ın Latin Amerika ülkelerinin büyük burjuvazisi ile emperyalist sermaye arasında oluşan bağlaşıklığı nasıl değerlendirdiğini anımsattı. L. Corvalan şunu belirtiyordu: «Emperyalizm kıtanın azımsanmayacak kadar ülkesinde giderek artan ölçüde bir «iç» etken olurken, yerli burjuvazinin bir kesimi, özellikle finans burjuvazisi de emperyalizmin sömürü sisteminin bir ögesi durumuna geldi. Böylelikle Latin Amerika'da faşizm için yeni bir sınıfsal temel ortaya çıktı. Emperyalist tekelci sermaye ile iç klanın birleşmesi.»⁽²²⁾

Faşist bir cuntanın erkte olduğu Şili, diğer her hangi bir ülkeden çok daha açık olarak böyle bir birleşmenin ne demek olduğunu göstermektedir. J. Campusano, Allende hükümetinin emperyalizme kapamaya çalıştığı kapının yeniden açıldığına dikkati çekti. Emperyalist sermayenin yatırımları genellikle aralarında bakır endüstrisinin de olduğu ekonominin kilit dallarına yönelmektedir. Ülkenin sömürülmesi genellikle mali bağımlılığın artırılmasıyla sağlanmaktadır. 7 yıllık faşizm döneminde ülkenin dış borçları iki katından fazla artarak 8,5 milyar dolara erişti. «Yeni» ekonomi son derece deforme olmuştur. Hedefleri ulusal çıkarlarla tamamen çelişmektedir.

Uruguay'daki durum Şili'dekinden çok az farklılık gösteriyor. Burada da bağımlı faşizm modeli ağır bastı. Uruguay Komünist Partisi temsilcisi Luis Fernandez şunu belirtti: «Emperyalizm artık bir dış etken olmaktan çıktı. O artık ülkenin iç yapısının bir paçası, bizim iç çelişkilerimizin ayrılmaz bir unsurudur.»

Meksika'nın sosyal yapısı da özel bir çözümlemeyi gerektiriyor. Meksika Komünist Partisi MK üyesi Carlos Schaffer'in de belirttiği üzere, bu ülkenin son hükümetleri dış politikada, ABD'den bağımsız ve sosyalist Küba'yla olan ilişkileri sürdürmeye ve Orta Amerika'daki kurtuluş hareketlerini desteklemeye yönelik bir rota izlediler. İçte ise reformist «ulusal devrimci» veya sosyal-demokrat (Meksika usulü) bir proje gerçekleştirdiler. İkinci Dünya Savaşından sonra ülkede sermayenin yoğun bir merkezileşmesi gerçekleşti. Yerli burjuvazi büyük bir atılım yaptı ve durumunu sağlamlaştırdı. Bu da onun 70'li yıllarda uluslararası tekeli burjuvaziyle kaynaşması ve endüstri alanında sermaye yatırımlarını artırması için gerekli temelleri yarattı. Ekonomik ilişkiler üzerinde çok büyük bir etki yapan ve tekelleşmeyi hızlandıran endüstrileşme süreci, sonuçta emperyalizmden teknolojik ve mali alanlarda bağımlılığı daha da artırdı. Schaffer, bu tip endüstrileşmenin dış ve iç borçlanmanın hızla artması, bütçe açığının kabarması ve ticaret dengesinin bozulması, yüksek enflasyon oranları ve Meksika'nın yiyecek maddeleri ihracatçısı olmaktan çıkıp

(22) Luis Corvalan, «Bizi yeni savaşlar bekliyor», Seçilmiş yazı ve söylevleri, Moskova, 1978, s. 479.

yiyecek maddeleri ithalatçısı durumuna gelmesiyle olanaklı kılındığını vurguladı.

Daha göreceli olarak yüksek bir gelişme aşamasına varmış ve endüstrileşmede hayli ilerlemiş olan ülkeler emperyalizmden bağımsız duruma gelmeyi veya bu bağımlılığı hiç olmazsa azaltmayı başaramamışlarsa, ekonomik açıdan geri kalmış olan ve stratejik hammadde stoku olmayan ülkelerin durumu kelimenin tam anlamıyla kritiktir. Bu ülkelerde toprak, eskiden olduğu gibi başlıca üretim aracı olarak kalmıştır.

Bu, kuşkusuz kapitalizmin, yarı-feodal kalıntılar karşısında gerilediği anlamına gelmez. Kıtada kapitalist üretim biçimi yerleşmiştir ve onun daha öte biçimsiz ama sürekli gelişmesi, büyük çiftçilik, feodal kalıntılar ve küçük meta üretiminin toplumsal ilişkiler sistemi üzerinde önemli derecede etkide bulunmasına karşın, ağır basan eğilimdir.

Latin Amerika ülkelerinin, yapısında iç etken durumuna gelen emperyalizm bu ülkelerin politik yaşamına karışmasını arttırmıştır. Bağımsızlık savaşımı, burjuvazinin savunucularının kanısına göre izin verilemeyecek sınırları aştı mı emperyalizm ekonomi dışı zorlamaya başvurur. CIA'nin ve transnasyonel şirketlerin eylemleri içiçedir ve giderek daha da eşgüdümlü duruma gelmektedir. Bunun bir kanıtı son 20 yılda 30.000 insanın ABD tarafından paralı askerlerin yardımıyla ülkeye dayatılan faşist rejimin kurbanı olduğu Guatemala'dır. Guatemala Emek Partisi MK üyesi *Antonio Castro*, Guatemala halkının 1944–1954 devriminin yalnızca burjuva-demokratik dönüşümleri gerçekleştirmesine karşın ağır baskılara uğradığını belirtti.

Emperyalizm, büyük toprak sahipleri oligarşisini ortadan kaldırmak niyetinde değildir; daha çok onu burjuvallaştırmak, ortak kapitalist şirketler kurmaya çekmek; böylelikle kendisine bir iç dayanak sağlamayı yeğlemektedir. Emperyalizm, yerli burjuvaziyle kaynaştığında ona ikinci derecede önemi olan ekonomik dalların ve kesimlerin kontrolünü bırakmaktadır. Tarımda ve endüstride ana, küçük ortak rolü vermektedir.

Orta Amerika'da ve Karayipler bölgesi ülkelerinde görülen bağımlı endüstrileşme sürecinin kapsamı içinde, yeni bilimsel ve teknik devrimle ilişkili olan dalların gelişmesine ilgi duyan yabancı emperyalist tekellerin üretmek istemediği ürünler üretilebilir. Bunun sonucunda yarım yamalak bir endüstrileşme gerçekleşir. Ama bağımlılık etkeni iyice ortaya çıkar.

Farabundo Marti adını taşıyan halk kurtuluş kuvvetleri yöneticilerinden Jorge Martinez, Salvador'da böyle bir gelişmenin emperyalizmin uysal bir ortağı olan yerli burjuvazinin ortaya çıkmasına yolaçtığını bildirdi. Bu burjuvazi bağımsız, ulusal bir politika izlemek için en ufak bir yeteneğe bile sahip değildir. Yerli burjuvazi iki gruptan oluşuyor: Burjuva büyük toprak sahipleri oligarşisi (14 aile tüm toprakların % 60'ını kontrolü altında tutmakta ve ekonominin bütün dallarına sermaye yatırım yap-

mıştır; tarıma, ticarete, endüstriye, bankalara) ve oligarşinin dışında kalan çevreler (bunların etkisi bir iki dalla sınırlıdır). Yani bu ülkede yarım yüzyıldır gerici, emperyalizme bağımlı bir rejimin bulunmasında şaşılacak bir şey yok. Geçen yılın Ekim ayında erki ele geçiren askersel hristiyan-demokrat cunta bazen reformlara sarılarak bazen de tam anlamıyla yığınsal kırım biçimi alan baskılara başvurarak işte bu rejimi kurtarmakla görevlidir.

Benzeri bir görünüm Dominik Cumhuriyeti'nde de gözleniyor. Dominik Komünist Partisi MK Politbüro üyesi, *Carlos Dore* şunu belirtti: «Bağımlı kapitalist gelişme, tarımsal üretimin düşük düzeyi yabancı veya emperyalist burjuvaziden, yerli büyük burjuvaziden (endüstri, ticaret, finans ve tarım burjuvazisi), büyük toprak sahiplerinden, yüksek düzeydeki yöneticilerden ve ara teknik katmanlardan, kilise ve ordu hiyerarşisinden oluşan bir sosyal egemenlik blokunun kurulmasına yol açtı. Bu blok içinde doğrudan veya dolaylı biçimde uluslararası finans oligarşisinin, özellikle en büyük ABD şirketlerinin çıkarlarını savunan emperyalist sermaye egemen durumdadır.»

Nikaragua, Grenada ve Surinam'daki emperyalist egemenliğin ise belirli özgüllükleri vardır.

Orlando Nunez (Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi) Sandinist'ler tarafından yıkılan rejimi emperyalizme bağlı bir rejim olarak niteledi. Ve devamla şunu belirtti: «Nikaragua tipi ülkelerde kapitalist gelişme mutlaka ulusal sermayenin birikimi süreciyle bağlı olmayan üretim ve yeneden üretim biçimleri yaratabilir. Eğer burjuva-demokratik dönüşümler bazı nedenlerden ötürü gerçekleşmemişse, emek ve sermaye arasında varolan çelişkiler yalnızca işçiler ve kapitalistler arasındaki ilişkileri etkilemekle kalmaz.»

Bu bağlamda Latin Amerika ve Karayipler bölgesi ülkeleri arasında genel ve hatta birçok açıdan aynı niteliklerin varolmasına karşın somut tarihsel, toplumsal, politik ve coğrafi farklılıkların bulunduğunu vurgulamak gereklidir. Her yerde aynı tipten bağımlı kapitalist toplum sistemi yerleşmiştir. Ancak bunların gelişme düzeyleri çeşitlidir. Kuşkusuz Brezilya ve Arjantin, tekelci aşamaya vardıktan sonra teorik olarak emperyalist devletler durumuna dönüşebilir. Ancak buna onların daha büyük emperyalist ortağı pek izin vermez. Aynı zamanda Guatemala gibi bir ülkenin bu duruma gelebilmesi için hiç bir potansiyeli yok. Bu ülkede kuşkusuz egemen ekonomik biçim durumuna gelen kapitalist yapının yanısıra ekonomik yaşamın çeşitli eski biçimleri de varlıklarını sürdürmektedir. Bu küçük devletin gelişmiş bir içpazarı yoktur, doğal ve işgücü kaynakları sınırlıdır ve sosyal-ekonomik gelişmesi burjuva toprak sahibi oligarşi ve ABD emperyalizmi tarafından sıkı denetim altında tutulmaktadır.

Latin Amerika ve Karayipler bölgesi komünist partilerinin 1975 yılı

konferansında ulusal ve toplumsal kuruluş arasındaki diyalektik bağ olduğu vurgulanmıştı. Bu arada şunlar saptandı: «İşçiler, köylüler ve Latin Amerika'nın diğer emekçileri işsizliği, yoksulluğu, düşük ücreti, alfabetizliği, topraksızlığı ve toplumsal eşitsizliği yalnızca ülkelerindeki yabancı sömürüye son vererek yok edemezler. Bu sorunlar, büyük toprak sahipleri ve burjuvazi saf dışı edilmedikçe çözülemez.»⁽²³⁾

Havana Konferansında bu çözümleme tekrar vurgulandı ve bağımlı kapitalizmin ağır bir bunalım geçirdiği gösterildi.

Bağımlılık koşulları altındaki gelişme ekonominin belirleyici olmayan ve üstelik yabancı sermayenin veya karma sermayenin kontrolü altında bulunan dallarının güçlenmesine, gelişmiş endüstri ülkelerinin, özellikle ABD'nin ucuz hammadde ele geçirmesine yolaçtı. Bunun da ötesinde Latin Amerika ülkeleri üretim aletlerini ve gerekli malları yüksek fiyatla satın almak, buna karşılık kendilerinininkini düşük fiyatla satmak zorunda kalmaktadırlar. Tüm bunlar ise 1979 yılında 100 milyar doları bulan dış borçların artmasına yolaçmaktadır. Bölgede başlıca yatırım yapanlar eskiden olduğu gibi çok büyük kârlar elde eden yabancı tekellerdir.

Bağımlı kapitalizm koşullarında ulusal bağımsızlığı tam anlamıyla koruyabilmek olanaksızdır. Bölgenin üretim potansiyeli, eğer bölge yeni – sömürgeciliğin yaptığı işbölümünden kurtulursa, eğer bölge ülkeleri sosyal adalet, uluslararası sorunlarda karşılıklı eşitlik, ekonominin planlı ve rasyonel gelişmesi yolunu tutarlarsa, tam bir etkinlikle kullanılabilir.

Bağımlı kapitalizmin tarihsel olarak geçersizliği özellikle Birleşmiş Milletler uzmanlarının verdiği şu verilere göz atılacak olursa tüm çıplaklığıyla ortaya çıkıyor: Her üç Latin Amerika'lıdan biri «son derece yoksul» yaşamakta, kulübelerde veya gecekondularda kalmakta, fakirliğe, cahillığe ve hastalığa mahkûm durumdadır.

Latin Amerika ülkelerinin geri kalmışlığının nedenleri toprak büyüklüğü veya nüfus sayısı ile ilgili değildir. Burjuva propagandasının yıllar boyu saçmalamasının aksine halkı «mucizeyi» hissetmemiş olan Brezilya örneği bunu doğruluyor. Kârın giderek artan bir şekilde tekellerin, özellikle yabancı tekellerin elinde toplanması politikasının on milyonlarca emekçiyi yoksulluğa mahkûm ettiğini ve mulak yoksulluk bölgelerinin oluşmasına yolaçtığını Brezilya delegesi belirtti. 40 milyon insan toprak, iş ve daha iyi yaşam koşulları peşinde yadelerde dolaşmaktadır.

Peru'da 1968 yılında askerlerin erki ele geçirmesinden sonra bir dönüşüm yolunda ümitler doğdu. Ama bu ümitler, devrimci dönüşümler sürecinin geriye döndürülmesiyle söndü. Peru Komünist Partisi MK Politik Komisyonu üyesi *Pedro Mayta* şunu vurguladı: «ABD emperyalizmi, oli-

⁽²³⁾ «Emperyalizme karşı, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve halkın genliği», barış ve sosyalizm için savaşında Latin Amerika. Moskova, 1975, s. 36.

garşi ve hükümet pratikte bunalımın yükünü emekçilere yükleyen, fiyatların ve aktif nüfusun yüzde 54'ünü kapsamına alan işsizliğin ve kısa süreli çalışmanın arttırılmasına yol açan bir politika izliyorlar.»

Havana konferansına katılanlar, bağımlılığın gelişmeyi dışlamadığını, ama üretici güçlerin, bilimsel ve teknik devrimin koşulları altında daha da yükselen «geri kalmışlık baryerinin» aşılmasını son derece zorlaştırdığını, hatta genel olarak olanaksız hale getirdiğini vurguladılar. Bağımlılık bağımlılığı getirir. Daha doğrusu, bağımlılık, kapitalizmin evriminin bir üst seviyesinde yeniden üretilir. Bağımlılığın yeni biçimleri ortaya çıkar, ama geri kalmışlığın temeli, yani üretici güçlerin gelişmesinde ekonomik açıdan geri kalmış ülkelerle emperyalist ülkeler arasında görülen muazzam uçurum nesnel olarak varolmaya devam ettiğinden bağımlılığın temeli değişmez.

En önemlisi diyor José Marti «bize hor bakan, doymak bilmeyen kaba Kuzeyin» egemenliğine son vermektir. Latin Amerika uğruna birçok devrimci kuşağın savaştığı ve canını verdiği «özgür insanların anayurdu» olmalıdır.

TOPLUMUN İTİCİ GÜCÜ

Konferansa katılanlar, Latin Amerika ülkelerinin kapitalist yoldan evriminin işçi sınıfının gelişmesini de beraberinde getirdiğini gösterdiler. İşçi sınıfı sayıca gelişmekte, sınıf bilinci ve savaşımcı daha yüksek bir aşamaya varmaktadır. Başka bir deyişle erk için savaşım verilmektedir. Bugünkü aşamada bu savaşım, son derece karmaşık olsa da, bu savaşım da ilerlemeler ve gerilemeler göstermekle birlikte genellikle yükselen bir eğri biçiminde gelişmektedir. Küba, Nikaragua ve Grenada'daki üç utkan devrim, ABD emperyalizminin ve gerici güçlerin tüm yıkıcı eylemlerini boşa çıkartmaktadır. Washington'daki uzmanlar, Latin Amerika'nın ellerinden kaçabileceği korkusundadırlar. Bunu El Salvador'da ve diğer ülkelerdeki olaylar doğrulamaktadır. Uluslararası alanda güçler dengesinin (ABD'nin ve Çin'in insanlığı soğuk savaş dönemine geri çevirme, onu nükleer bir çatışmanın eşiğine getirme yolundaki çabalarına karşın) barıştan yana, dünya devrimci sürecinden, sosyalist ülkeler topluluğundan, ulusal kurtuluş hareketlerinden ve uluslararası işçi hareketinden yana değişmesi savaşan halkların işini kolaylaştırmakta, onlara yalnız utkuyu kazanma olanağı değil, aynı zamanda bu utkuyu savunma olanağı da vermektedir.

Latin Amerika'da, Asya ve Afrika'dakinden önemli ölçüde farklı olan özel bir durum oluşuyor. Proletaryanın kıtamızdaki oranı, yoğunluk ve politik bilinç düzeyi çok daha yüksektir. Burada 50 milyonun üzerinde ücretli işçi vardır ki, bu sayı aktif nüfusun yüzde 55'ini oluşturmaktadır.

Proletaryanın gerçek gücü ve yetenekleri ancak somut durum çözümlendiğinde ortaya çıkar. Konferansta konuşmacılar da bunu belirttiler. 1920'de Brezilya'da 30 milyonluk nüfusun ancak 294 bini işçi idi ve ülkenin az sayıda federal eyaletinde toplanmıştı. 1967'de bu sayı 10 katına, yani 3 milyona ulaşmıştı ki bunlar tüm ülke çapında dağılmış bir durumdadır. Aynı zaman süresi içinde nüfus sayısı yalnızca üç katına çıkmıştır. Buna ek olarak ta tarımda çalışan 5 milyon tarım işçisi vardır.

Arjantin'de ise 8 milyon ücretli işçi vardır. Proletaryanın dörtte biri imalat sanayiinde toplanmıştır ve yaklaşık 700.000'i tarım işçisidir. Başkent ve Buenos Aires kentinde 85.000 işletme vardır ve bunlarda endüstri işçilerinin yüzde 60'ından fazlası çalışmaktadır.

70'li yılların ortasında Kolombiya'da 7 milyonu bulan aktif nüfusun 3 milyonunu kentte ve kırdaki çalışan işçiler oluşturuyordu, endüstri proletaryası 900.000'i buluyordu ve fabrikalarda çalışan çekirdeği ise 500.000 kişiydi.

Kapitalizmin Şili'de gelişmesi de aynı biçimde işçi sınıfının büyümesine yol açmaktadır. İşçi sınıfının toplumdaki payı büyümektedir.

Ekvador proletaryası önemli ölçüde artmıştır. 1972'den 1977'ye kadar yalnızca 5 yıl içinde endüstrideki sayı % 22,8 artarak 330.000'e yükseldi. Bu arada aktif nüfusun miktarı da 2.190.000'e ulaştı.

Uruguay'da da proletaryanın giderek artan bir hızla büyüdüğü gözlenmektedir. Yalnızca Montevideo'da 25.700 girişimciye 362.000 ücretli işçi düşmektedir (yani aktif nüfusun yüzde 68,7'si).

Peru'da Velasco Alvarado yönetimindeki askersel hükümetçe gerçekleştirilen devrimci dönüşümler büyük toprak sahiplerinden oluşan oligarşinin konumlarını yavaş yavaş yıktı ve iki uzlaşmaz toplumsal ana grubun, yani burjuvazi ve proletaryanın konumlarını sağlamlaştırdı. Bu arada proletarya, köylülüğün şahsında şimdiye kadar olduğundan daha bilinçli ve daha örgütlü bir bağlaşıklar elde etti.

Sınıf savaşının sertleşmesi ve artan toplumsal ayrışma, göreceli olarak az gelişmiş kapitalist ülkeler için de karakteristiktir. Guatemala'da 1944-1954 yıllarındaki gelişmeler ve daha sonra karşı-devrimin etkisinden sonra kapitalizmin gelişmesi, işçi sınıfının gerek nicel ve gerekse de nitel bakımdan gelişmesine yol açtı. 1964'te yaklaşık 31.000 fabrika işçisi vardı. Bu sayı 1976'da 65.000'i buldu. Ayrıca geçmişteki ırgatlardan tarım işçileri ortaya çıktı.

Benzeri süreçler diğer ülkelerde de gelişmektedir. Peru Devrimci Sosyalist Partisi Yürütme Kurulu üyesi *Arturo Valdes Palacio*, Honduras Komünist Partisi MK sekreteri ve Politik Komisyon üyesi *Enrique Albarenga*, Jamayka İşçi Partisi Politik Büro üyesi *Don Rabothan*, Paraguay Komünist Partisi temsilcisi *Rogelio Gonzales* ve diğer katılanlar, raporlarında bu konuya değindiler.

Yalnızca küçük Guadelup adası bir istisnadır. Guadelup Komünist Partisi Politik Komisyon üyesi *Serge Pierre Justen*'in belirttiği üzere bunun nedeni Fransız sömürgeci boyunduruğudur. İşletmelere artık üretim fonlarını yenilemeleri için yatırım yapılmıyor ve bu durum işçilerin özellikle de kalifiye işçilerin göçünü artırıyor. Son yıllarda proletaryanın sayısı hızla azalmıştır. 1977'de 317.000 dolayındaydı ki bu ada sakinlerinin yüzde 6'sını veya aktif nüfusun % 20'sini oluşturuyor.

Konferansa katılanların konuşmaları, Latin Amerika proletaryasının giderek daha çok dar sınıfsal istemleri aşan ve derin toplumsal değişiklikleri amaçlayan görevleri benimsemekte olduğunu ortaya koydu. İşçi sınıfının savaşımının, ve bu arada ekonomik savaşımının da gelişmesi bu sınıfın toplumda köklü değişiklikleri yapabilecek bir hareketi yönlendirebilecek bir güç olarak ortaya çıkmasını hızlandırmakta, geniş halk katmanlarının işçi sınıfı etrafında birleşmesinin önkoşullarını yaratmaktadır. Kuşkusuz potansiyel tarihsel olanaklar kendiliğinden proletaryayı geniş anti-emperyalist ve anti-oligarşik koalisyonun itici gücü durumuna getirmez. Bu konuda çok şey somut koşullara, toplumsal güçler dengesine, fakat herşeyden önce devrimcilerin proletaryanın önder sınıf durumuna gelmesi ve burjuvazinin henüz daha güçlü olan ideolojik etkisinden kendisini sıyırması için elverişli olanakları sonuna kadar kullanabilme yeteneği ve ustalığına bağlıdır. Bölgemizde devrimci ve karşı-devrimci güçler arasında, demokrasi güçleri ve faşist gericilik arasında şiddetli bir çarpışma süregittiği için zamanımızda bu özellikle büyük bir önem kazanmaktadır. Şili ve diğer bazı ülkelerin trajik deneyimleri gericiliğin en ağır darbeleri özellikle işçi sınıfına indirdiğini kanıtlıyor. Aynı zamanda karşı devrimin ideologları, proletaryanın sınıf savaşımına karaçalmak, onu karanlık, yıkıcı bir anarşi gibi göstermek için geniş bir propaganda kampanyası sürdürmektedirler. Havana konferansına katılanlar şunu vurguladılar: Bu entrikalara yalnızca karşı çıkmakla, yalnızca burjuva ideologlarının iftira dolu saldırılarını boşa çıkarmak için, işçi sınıfının savaşımının tarihsel deneyimlerinden inandırıcı deliller bulmakla yetermemeli, aynı zamanda işçi sınıfının ideolojisine etkinlik kazandırılmalıdır.

DIŞ VE İÇ BAĞLAŞIKLAR

Proletarya, kurtuluşu uğruna verdiği ağır savaşı yalnız başına yürütmemektedir: Onun dış ve iç doğal bağlaşıkları vardır. 1975 konferansında vurgulandığı gibi dış bağlaşıkları sosyalist topluluğa bağlı ülkeler, ulusal kurtuluş hareketi ve uluslararası işçi sınıfıdır. Havana Konferansına katılanlar çözümlemelerinde işte bu noktadan hareket ettiler.

Böyle bir yaklaşım yasalıdır. Yalnızca çok sayıda komünist partisi değil, daha birçok örgüt de kendi deneyimleriyle doğruladılar ki çağımızın bu

üç devrimci gücü, yani sosyalist ülkeler topluluğu, uluslararası işçi sınıfı ve ulusal kurtuluş hareketi, Arşimet'in meşhur tümcesiyle söyleyecek olursak «eski dünyayı yerinden oynatacak» dayanak noktasını oluşturmaktadırlar. Küba devrimi bunun en iyi kanıtıdır. Bugün bu gerçeği emperyalistlerin, Maocuların, her türden gericilerin tedirginliğine neden olacak biçimde, komünistlerle beraber Latin Amerika'nın ulusal ve toplumsal kurtuluş için çarpışan diğer devrimci güçleri de kavramaktadır. Bölgenin sosyalist partilerinin ve gerilla örgütlerinin temsilcileri de dış bağlaşıklar konusunda komünistlere paralel olarak aynı görüşleri belirttiler.

Ama iç bağlaşıklar kimlerdir? Konferansta vurgulandığı gibi bu soruya hiçbir uluslararası forum tüm ayrıntılarıyla, her yönü kapsayan bir yanıt veremez. Bu proletaryanın her bir ulusal bölümünün kendi sorunudur. Ve yalnızca bağımsızlık sorunu açısından değil. Önemli olan sorunun dogmatizme yer vermeden doğru bir biçimde ele alınmasıdır.

V. İ. Lenin'in emperyalizm çağında burjuvazi gerici bir sınıf durumuna geldiğinden proletaryanın yalnızca sosyalizm savaşımında değil, aynı zamanda burjuva demokratik, anti-emperyalist, ulusal kurtuluş hareketlerinde de öncü güç olduğu yolundaki görüşü Konferansta yapılan tüm konuşmaların odak noktasını oluşturdu. Proletaryanın köylülükle ve tüm emekçilerle oluşmakta olan bağlaşıklığı bir propaganda belgisi değil, bir zorunluluktur. Evrensel kapitalist sömürü sistemi emekçi köylülüğün yanı sıra halkın diğer katmanlarının da, küçük mülk sahiplerinden oluşan çok sayıda grubun, memurların, aydınların, öğrencilerin işçi sınıfına yaklaşmasına yol açar.

Küba delegasyonu üyesi *German-Sanchéz* konferansta bununla bağlı olarak şunları söyledi: Ücretli işin, değer yaratılmasına doğrudan katılmayan, fakat sermayenin yeniden üretimine katkısı olan katmanlar arasında yayılmasının yanı sıra emekçilerin yaşam koşullarının kötüleşmesi proletaryayı tüm sınıflar ve gruplar içinde ön plana çıkartır, kendi maddi çıkarlarının diğer halk kesimlerinin, özellikle yoksullaşmış orta katmanların, radikalleşmiş küçük burjuvazinin, köylü nüfusun ve ara katmanların çıkarlarıyla uyuşması olanağını genişletir.

İşte benzer koşullar altında yaşayan ve sömürülen çeşitli sınıflar ve katmanlar, nesnel olarak proleter devriminin öznesi olarak ortaya çıkan halkın çoğunluğunu oluştururlar. Marksist-Leninist partiler için *halk* kavramının güncelliği gerçek önemini işte bu çerçevede içinde kazanıyor. «Tarih beni aklayacaktır» başlıklı meşhur konuşmasında Fidel Castro şunları söylüyordu: «Savaşım sözkonusu olduğunda biz halk denince hakkı hukuksuz olmayan, türlü çeşitli vaatler yapılan, sürekli aldatılan ve ihanet edilen, daha iyi, kendisine lâyık ve adaletin egemen olduğu bir anayurdun özlemini duyan, kuşaklar boyunca haksızlığa uğradığı ve dolandırıldığı için ezelden beri adalete duyduğu özlemle dolup taşan, her alanda büyük

ve enine boyuna düşünölmüş değışikliklere özlem duyan ve bir şeye veya birine, herşeyden önce ama kendisine inanıyorsa, güveniyorsa kanının son damlasını bunun için vermeye hazır olan büyük kitleyi anlıyoruz.» (24)

Burada tek istisnayı burjuva-büyük toprak sahipleri oligarşisi ve devlet aygıtı içindeki uçaklarından oluşan bir grup oluşturmaktadır ki, bu işçi sınıfının geniş bir bağlaşıklık politikası izlemesi için nesnel temeli yaratır. Bu, konferansta bir kez daha vurgulandı. Tam ulusal bağımsızlığın temeli olan ekonomik bağımsızlığın elde edilmesi ve ardıcıl bir biçimde sağ-lamlaştırılması, işçi sınıfının kendi, dolayısıyla tüm halkın kurtuluşu için verdiği savaşının en önemli hedeflerinden biri olduğu özellikle belirtildi. Bu, diğer sınıflardan ve halk katmanlarından gelen ve kendi çıkarlarını savunmakla beraber yurtsever duyguların etkisi altında emperyalizmin ve oligarşinin boyunduruğunu protesto eden insanlara kapıların kapalı olduğu anlamına gelmez.

Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbüro üyesi *Carlos Rafael Rodrıgez* konferansa katılanları dikkatlerini bazı yeni sorunlar üzerinde yoğunlaştırmaya çağırđı. Örneğin bazı ölkelerde artık tekelci kapitalizmin çok somut biçimlerinin oluşması, Latin Amerika ölkelerinde sınıfların sosyal yapısına ve davranışlarına nasıl yansıyor? Bilindiği gibi tekelci kapitalizm doğası bakımından geridir. Buna karşın emperyalizme karşı verilen savaşının programı hazırlanırken ölkelerimizin ekonomisinin yabancı tekellere bağımlı olmasını ve *transnasyonal* şirketlerin çalışmalarının yanında, bu temel üzerinde ortaya çıkan çelişkilerden geçici bile olsalar faydalanmanın ve onları (geçici de olsa) bağlaşık olarak kazanmanın ne ölçüde olanaklı olduğunu görmek ve saptamak gereklidir.

C. R. Rodrıgez şöyle devam etti: «Tekelci sermayenin varlığı, devrimci örgütlerin bazı üyelerini tekelci sermayenin ortaya çıkışının, sınıfsal yapının yeterince geliştiği ve ulusal kurtuluş devrimi evresinin kapandığı, proletaryanın doğrudan ve kesin olarak sosyalist devrime yönelmesi ve devrimci savaşının tüm aşamalarını reddetmesi için bir işaret olduğu yolunda bir düşünce tarzına yöneltti. Bu ilişkide kendimize şu soruyu yöneltmeliyiz: Bu sonuç kaçınılmaz olarak mı ortaya çıkıyor? Doğru veya yanlış bir stratejinin saptanması bu sorunun çözümüne bağlıdır. Bundan ötürü bu soruya doğru yanıt verilmesi devrimci savaşının başlıca istemi haline geliyor.»

Havana konferansına katılanlar gerçek anlamda devrimci bir stratejinin emperyalizme ve transnasyonal şirketlere karşı verilen savaşında Latin Amerika halklarının birliğini gerektirdiğini vurguladılar. Hatta varolan farklılıkların çerçevesi içinde olsa bile. Eğer Avrupa'da komünistlerin diğer devrimcilerle barış savaşında birleşmeleri son derece zorunlu (bu süreç de gelişmektedir) ve o kadar da güç oluyorsa (çünkü birlik için gerekli

(24) Fidel Castro. *La historia me absolvera*. La Havana, 1973, p. 77.

olan düzeye henüz erişilememiştir), Latin Amerika ve Karayipler bölgesi ülkelerinde de komünistlerin, sosyalistlerin ve sol güçlerin genç bölüklerinin daha yüksek devrimci bir temelde birlik ve bağlaşıklığı adım adım gelişmekte, pekişmektedir. Bu hedefe giden yolu aşmak tüm devrimcilerin en önemli ödevlerinden biridir.

DEVİRİMİN POLİTİK ORDUSUNUN YARATILMASI

Bağlaşıklar nasıl kazanılır?

Karl Marks, 19 yüzyılın ortasında Fransa'daki sınıf savaşımını çözümlerken yalnızca proletaryanın kimlerin kendi bağlaşığı olacağını kavramasının yetmediğini, aynı zamanda ötekilerin de proletaryanın kendilerine öncü olabileceğini görmeleri gerektiğini vurgulamıştı. Ve bunu da yığınların en büyük öğreticisi olan pratik sağlar. K. Marks şunları yazmıştı: «Eğer devrimin gelişmesi ulusun proletarya ve burjuvazi arasındaki yığını oluşturarak köylüleri ve küçük burjuvaları bu düzene karşı öfkeli kılmasıydı, onları proletaryayı öncü güç olarak görüp onun arkasından gitmeye zorlamasaydı, Fransız işçileri tek bir adım ileri atamaz, düzenin tek bir yerine dokunamazlardı.» ⁽²⁵⁾

Proletaryanın ve köylülüğün devrimci süreç içindeki rolleri üzerinde konferansa katılanlarda bir anlaşmazlık yoktu, ancak orta katmanların ve ulusal burjuvazinin yerinin saptanmasında farklı yanıtlar görüldü.

Salvador Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreter yardımcısı *Albert Munoz* görüşlerini şöyle açıkladı: «Salvador işçi sınıfının (veya endüstri proletaryasının) büyük kesimi kısa bir süre önce biçimlendi; öz itibarıyla dükkân köylülerden oluşmakta ve sınıf bilinci artmış, ama hâlâ daha yetersiz bir düzeyde bulunmaktadır. Öte yandan varolan geleneksel orta katmanların yanısıra yeni orta katmanlar da belirmiştir. Bunlar endüstriye, ticarete, hizmet sektörüne ve devlet yönetimine bağlılardır.

Ülkenin bağımlılık çerçevesinde gelişmesinin sonucu olarak köylü yığınları hızla proleterleşmektedir, ve marjinal grupların hızla arttığı gözlenmektedir. Bunalıma karşı yüksek öğretim sistemi daha da geliştirilmekte ve bu da varolan düzen çerçevesinde iş bulma perspektifi olmayan çok sayıda öğrencinin, uzmanın ve serbest meslek sahibinin ortaya çıkmasına yolaçmaktadır. Tüm bu katmanlar durumlarından hoşnutsuzluk duymaktadırlar. Protestoları günden güne artmakta ve proletarya ile beraber savaşım çekilmeleri giderek hızlanmaktadır.»

Alberto Munoz, daha sonra emperyalizmden bağımsız olmak, özgürlük, adalet ve toplumsal ilerleme için verilen ortak savaşımında birliğin, çeşitli politik örgütlere bağlı devrimcilerin, Latin Amerika'daki yeni sol hareketin

⁽²⁵⁾ K. Marks ve F. Engels, *Yapıtlar*, c. 7, s. 17.

varolan toplumsal temel üzerinde ortaya çıktığını ve bunun üzerinde varolduğunu kavramaları halinde sağlanabileceğini vurguladı ve şöyle devam etti: «İnanıyoruz ki, gerçekten de son derece yaygın olan bir durumun, yani geri kalmış bağımlı ülkelerin komünist partilerinin devrimci öncü rolü oynama düzeyine yükselememelerinin nedenini, yalnızca bu ülkelerdeki toplumsal temelin yeni sol güçlerin ortaya çıkmasına elverişli olmasında değil, bu temelin aynı zamanda bazan derin kökleri salan popülist ve burjuva-reformist eğilimlerin gelişmesine yardımcı olmasında da aramak gereklidir.»

Latin Amerika ve özellikle Nikaragua'daki olaylar Latin Amerika'daki politik süreçlerin araştırılmasının, örneğin «sol hareket» kavramının analizi gibi önemli bir konu üzerine bile olsa, gerçekliğin gerisinde kaldığını göstermektedir. Kimlerin yeni sola dahil edilmesi, kimlerin edilmemesi, kimlerin gerçek sol olarak, kimlerin sahte devrimci olarak tanımlanması gerektiği üzerine uzun zamandır tartışılmaktadır. Munoz yoldaşın, bu konu üzerine tekrar geri dönülmesi ve hangi toplumsal temel üzerinde ve hangi koşullar altında şu veya bu savaşıyan örgüt ve grubun ortaya çıktığının incelenmesi yolundaki çağrısı yerindedir ve zamanında yapılmıştır. Bu, gerçek kahramanları, «göğe akın edenleri», Troçkist'ler ve Maoist'ler gibi devrimci lafazanlık yapan ve sol güçler adına kirli bir anti-komünist kampanya yürüten demagoglardan ayırt etmekte yardımcı olabilir.

Konferansa, Kostarika Halkının Öncü Partisi, Kostarika Sosyalist Partisi ve Kostarika devrimci halk hareketi adına ortak bir raporla katılan Kostarika'lı devrimciler de dikkatleri işte tam bu konuya çektiler. Orta katmanlarla ilgili olarak raporda şunlar belirtiliyor: «Kimileri orta katmanların sürekli olarak veya en azından Latin Amerika'da son 20 yılda olan olaylarda burjuvazinin dümensuyunda gittiği ve devrimci potansiyelinin pratikte sıfır olduğu fikrindeler. Bu savın yandaşları, işçi sınıfının kendi güçsüzlüğü sonucu hegemonyasını kuramadığı ve 'ikili' toplumsal yapısı olan orta katmanları da arkasına takmayı başaran burjuvazinin yönetimine geçen devrimci hareketin deneyimlerine işaret ediyorlar.»

Orta katmanların büyük bir ağırlığa sahip olduğu ve gelişmiş demokratik geleneklerin ve sosyal kazanımların büyük ölçüde onların savaşımı sayesinde varolduğu Kostarika'da bu sorun özel bir keskinlik kazanıyor. İşçi sınıfı ve örgütleri bu durumu, önceleri gibi, gözönüne almak, orta katmanlarla sürekli olarak ilişki içinde kalmak, ve onların egemen çevrelerce etkilenmesine izin vermemek zorundadırlar.

Guyana İlerici Halk Partisi Genel Sekreteri *Cheddi Jagan* ülkesinin deneyimlerinin, «küçük burjuvazinin ikili çelişkili doğasını doğruladığını» belirtti. Bazı aşamalarda işçi sınıfının öncülüğünü kabul etmekte ve anti-empyrist konumlardan çıkarak ilerici bir rol oynamakta ve bağımsız ulusal bir ekonomiden yana çıkmaktadır. Sonraki bir aşamada ise başka

bir eğilim ağır basmaktadır. Küçük burjuvazi tarafından kontrol edilen ve yönetilen bir devlet, yalnızca küçük ve orta burjuvazinin çıkarları doğrultusunda gerçekleşecek bir sermaye birikiminin aracı olmakla kalıyacak, aynı zamanda emekçi halk yığınlarının ezilmesi ve baskı altında tutulmasının da bir aleti olacaktır.»

Bu sorunun tartışılmasına Panama delegasyonu da katkıda bulundu. Panama Halk Partisi Merkez Komitesi Politbüro üyesi Cleto Manuel Souza şunları söyledi: «Anti-emperyalist bir nitelik taşıyan Panama'daki devrimci sürecin günümüzdeki aşamasında işçilerden, köylülerden, orta katmanların ve küçük burjuvazinin temsilcilerinden oluşan halk güçlerinin yanı sıra ulusal burjuvazinin önemli bir kesimi de yer aldı. Eğer işçi sınıfı ulusal krizin en keskin olduğu süre boyunca ideolojisini yeterince yaygınlaştıramazsa, köylülükle bağlaşıklığı gerçekleştiremezse, bu bir yandan askerlerin devrimci eylemlerine, yani yığınlardan kopuk olarak 'tepeden inme devrime' etki yapar ve öte yandan da ulusal burjuvazinin belli kesimlerinin de söz konusu anda oluşan güçler blokuna katılmasına yol açar. Ama etkisi o kadar güçlü olur ki, hegemon rolünü halktan gelen askerlerin oynamasına karşın, süreç burjuva bir içerik kazanır.

İşçiler, köylüler, öğrenciler, tüm emekçiler, devrimci sürece, bunun temel itici gücü olmamalarına karşın, aktif olarak katılmaktadırlar. Aynı zamanda burjuvazinin ve proletaryanın ideolojileri arasında yalpalayan orta katmanlar ve küçük burjuvazi, dönüşümlerin derinleşmesinden güvensizlik, kararsızlık ve korku duymaktadırlar.»

Arjantin komünistlerinin bu sorunla ilgili konumu şöyle açıklandı: İşçi sınıfı için bağlaşıklıklar sorununun yaşamsal önemi vardır. Bu yüzden öncü, doğru bir strateji izlemeli ve her somut an için doğru taktik uygulamalıdır. Arjantin Komünist Partisi, hem işçi sınıfının hem de ulusal burjuvazinin büyük kesimini kapsayan en geniş bir birliğin kurulmasını öngören bir strateji geliştirdi. Bu birliğin çekirdeğini, proletaryanın öncü güç rolü oynadığı işçi-köylü bağlaşıklı oluşturmaktadır.

İstenen hedefe, yani sosyalizm yolunda gelişen demokratik, tarımsal ve anti-emperyalist devrime erişilmesi, Arjantin delegesinin belirttiğine göre, faşist çevrelerin kesin bir yenilgiye uğratılmasını, herhangi bir şart koşmadan geniş bir toplumsal diyalogun kurulmasını, sivil ve askersel çevrelerin ortak bir asgari program etrafında biraraya gelmesini ve yenileştirilmiş bir demokrasiyi amaçlıyan ve askerler ve sivillerden oluşan bir koalisyon hükümetinin kurulmasını öngörür.

Anti-faşist cephe sorunu konferansta *J. Campusan* tarafından ortaya atıldı. Günümüzde çıkarları diktatörlükten zarar gören sınıfların ve halk katmanlarının bağlaşıklığını sağlamak için nesnel koşulların varolduğunu belirtti. Bu noktada işçi sınıfının hem sendikal hem de politik birliği ve proletaryanın köylülükle ve sayısal gücü ve politik rolü gittikçe artan orta

katmanlarla olan ilişkisi birincil önem kazanıyor. Devlet-tekel kapitalizminin egemen olması burjuvazinin büyük kesiminin ve hatta finans oligarşisinin bazı küçük gruplarının çıkarlarıyla çelişmektedir. Bu ise nesnel olarak diktatörlüğün zayıflamasını teşvik eder ki bunu proletarya göz ardı edemez. Şili delegesi, «Demokratik Projemiz» başlıklı belgeden Luis Corvalan'ın şu görüşlerini aktardı: Alternatif olan faşist devletin yerine sosyalist ya da burjuva bir devlet kurmaktan ibaret değildir, bu, faşist devleti toplumsal gelişmenin nesnel zorunluluğuyla koşullanan değişiklikleri olanaklı kılacak yeni, demokratik bir halk düzeniyle değiştirmektir. En önemlisi ise ekonomiyi faşizmin yıkılmasından sonra, işçilere, memurlara, uzmanlara, serbest meslek sahiplerine ve sürgünde yaşayan milyonlarca Şili'liye iş sağlayacak bir biçimde yeniden canlandırmaktır. Bu, işçilerin, memurların, yarıproleterlerin, kırsal nüfusun çok büyük kesiminin, tüccarların, ulaşım araçları sahiplerinin, serbest meslek sahiplerinin ve ulusal burjuvazinin geniş kesimlerinin çıkarlarına uygundur. Bu, kuşkusuz anti-faşist bağlaşıklığın yaratılmasında anahtar sorunlardan birisidir.

Buna karşılık bazı konuşmalarda ulusal burjuvazinin anti-emperyalist cephede yer alma olanağı kuşkuyla karşılandı. Bu görüşün yandaşları, özellikle Şili'li sol devrimci hareketin temsilcileri, anti-emperyalist savaşta arı bir anti-kapitalist programdan yana çıktılar.

Konferansta ayrıca gerici, ırkçı ve emperyalizmden yana olan oligarşilere karşı verilen savaşıma toplulukların varolma hakkını, toprak ve tarlalarını, kültürel değerlerini savunan yerli halkı çekmenin çok önemli olduğuna işaret edildi. Bu konuya Şili, Guatemala ve Peru'dan gelen sol örgütlerin temsilcileri değindiler.

Bilindiği gibi işçi sınıfının sömürülen diğer halk katmanlarıyla bağlaşıklığı, genellikle kısa veya uzun süreli ortak çalışmayı öngören ortak bir program temelinde iki veya daha çok politik ya da toplumsal örgütün anlaşmasıyla ortaya çıkar. Latin Amerika'nın ilerici güçlerinin önünde bir dizi ortak görev durmaktadır: Emperyalist bağımlılıktan kurtulma, yabancı şirketlerin ulusallaştırılması, endüstrinin kontrol altına alınması, köklü bir tarım reformu yapılması, hem endüstride hem de tarımda üretim teknolojisinin modernleştirilmesi, öğrenim sisteminde köklü değişiklikler yapılması ve alfabetizliğin ortadan kaldırılması, halkın maddi ve kültürel düzeyinin yükseltilmesi, toplumsal yaşamın demokratikleştirilmesi vb. Böyle bir programı, bugün kıtadaki birçok ülkede, geniş etkisi olan politik çevrelerin bir kesimi imzalar. Bunlar işçi sınıfını, köylülüğü, kent orta katmanlarını, aydınlar kesimini, küçük burjuvaziyi ve orta burjuvazinin bir kesimini temsil eden güçleri içerir. Bu güçlerin bağlaşıklığının sağlanması savaşımın, açıkça formüle edilmiş birlik fikrinin nesnel olarak komünistlerin ve diğer devrimci güçlerin bağlaşığı olan ya da olabilecek durumda olan geniş halk katmanlarınca (hepsi tarafından olmasa bile) benimsendiği koşullarında ve aşamasında olanaklıdır.

Aynı zamanda birliğin sağlanması yolunda öznel nitelikli zorluklar da vardır. Proletaryanın partisi, bu zorlukları, somut koşullarda ortaya çıkılabileceği ümidiyle göz ardı edemez, onun görevi bunlar karşısında hazırlıklı olmak ve tüm ilerici güçleri harekete geçirebilmeyi sağlamak için kendisini bunları aşmaya hazırlamasıdır.

Birliğin, özellikle devrimci bölüklerin birliğinin bu belirleyici önemini Küba'lı delegeler kendi deneyimlerine dayanarak önemle vurguladılar. Fidel Castro'nun Küba Komünist Partisi'nin 1. Kongresinde okuduğu çalışma raporunun başlığının sembolük olarak «Birlik, bizi utkuya götürdü» şeklinde olmasının bir yasallığının sonucu olduğunu belirttiler. Bu Küba devriminin sorunun çözümüne olan olumlu katkısını yansıtmaktadır.

Her yazınsal benzetme, bilindiği gibi koşulludur. Buna karşın Latin Amerika kıtasını yanardağların aktif olduğu bir bölgeye benzetmek tamamıyla doğrudur. Bu şu anlama gelir: Bir yanardağın patlaması, kaçınılmaz olarak diğer yanardağları patlamaya sürüklemese bile, her yanardağın patlamaya hazır lavı vardır. Farklılıkların unutulmaması gerekir. Bu farklılıkların bütünsel tarihsel bir süreç içinde ortaya çıktığı unutulmamalıdır. Latin Amerika bölgesinde yaklaşık 30 ülke vardır. Bütün bu ülkelerin benzer bir tarihi, birbirine yakın bir kültürü vardır ve hepsi coğrafi olarak birbirine yakındır. Tarihlerinde ikinci kez ortak bir düşmanla karşı karşıyadılar: Sömürgeciliğin başlangıcında Avrupalı güçler ve şimdi ABD emperyalizmi. Her yerde uzlaşma tanımayan bir savaşım verilmektedir.

Latin Amerika ve Karayipler bölgesi ülkelerinin toplumsal yapısı içinde sömürülen sınıfların ve katmanların konumu öyledir ki bir devrimi kaçınılmaz olarak görenler artık yalnız komünistler değildir. Kuşkusuz hiç bir kimse kesin bir tarih verme niyetinde değildir. Ama devrim gündeme gelmiştir.

Teorik konferans, odak noktasında proletaryanın olduğu devrimci savaşımın önkoşulları olan sosyal-ekonomik etkenlerin önemi üzerinde bir genelleştirme yaptı. Konferans ayrıca bu savaşımın durdurulamayacağını belirtti. Eğer öncü güç yığınların eylemlerini doğru olarak yönlendirebilirse, hiç bir gerici erk onu durduramaz. Aynı zamanda, eğer gerici bir doğrudan bir askersel müdahaleye kalkışacak olursa, bu Fidel Castro'nun belirttiği gibi yalnızca yeni bir Vietnam'ın ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Konferansın yapıldığı sırada Salvador'da faşist bir çete bir ayın sırasında, ayine katılanların gözünün önünde Salvador katolik kilisesinin başı ve oligarşiye ve emperyalizme karşı cesur çıkışlarıyla tanınan Başpiskopos Oscar Arnuffo Romero'yu öldürdü. Böyle bir olay, kıta tarihinde ilk kez olmaktadır. Sınıf savaşımının sertliğini gösteren bundan daha iyi bir kanıt olabilir mi? Kilise ve ordu içinde bir ayrışma başlamıştır.

Büyük burjuvazinin kendisi bile çeşitli grup ve fraksiyonlara ayrılmıştır.

Faşist rejimin sağladığı mezarlık suskunluğunun uzun sürmeyeceğini o da anlamıya başlıyor. Faşist «çözüm» çelişkileri toplumsal merdivenin en üst basamağında bile keskinleştirmektedir ve bu halk yığınları için yeni bağlaşıklar kazanmanın önkoşullarını yaratmaktadır.

Konferansa katılanlar, bu sürekli değişikliklerin ve çatışmaların iç gerilimi arttırdığını ve yanardağın üzerindeki karabulut gibi yaklaşan toplumsal patlamaları haber verdiğini saptadılar. Bu arada proletaryanın ortaya çıkan sürtüşmelerin «patlayıcı maddesinden» yararlanmasını ve sömüren ve sömürülenin olmadığı yeni bir toplumun kurulması yolunu açacak olan halkın demokratik kurtuluş devriminin gerçekleştirilmesini engelleyen etmenler belirtildi. Çünkü yalnız böyle bir toplum çok yönlü gelişme stratejisini başarıyla gerçekleştirebilir.

Konferansın kapanış oturumunda, «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi sorumlu sekreteri ve Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi *Pavel Auersperg*, konferansın konusunun yalnızca Latin Amerika ve Karayipler bölgesi devrimcileri için değil, aynı zamanda dünyanın diğer bölgelerindeki devrimciler ve ülkelerinin özgür, egemen ve bağımsız olmasını, eşit haklara sahip olmanın ve barış, demokrasi ve toplumsal ilerlemenin nimetlerinden tatmasını isteyen herkes için son derece önemli olduğunu belirtti.

Havana toplantısının yapılması, başlı başına proletaryanın en önemli silâhı olan enternasyonalizm ile ilişkili olan derin dayanışma duygularının bir ifadesi oldu. Gerçek yurtseverliğin en ön saflarında yer almayı enternasyonalizm sağlar. Konferansa katılanlar, proletaryanın ve halkın büyük çoğunluğunu oluşturan potansiyel bağlaşıklarının sayıca büyümesine işaret ettiler, aynı zamanda Latin Amerika ve Karayipler bölgesi ülkelerinin hızla artan bir devrimci potansiyele sahip olduğunu da belirttiler. Kapitalizmden sosyalizme geçiş çağında bu güç tarihsel olarak kısa bir zaman içinde emperyalist boyunduruğun ve onun yerli işbirlikçilerinin zincirlerini kıracaktır.

Havana konferansına katılanlar, Latin Amerika ve Karayipler bölgesindeki devrimci güçlerin dünyayı yorumlamadan onun devrimci yoldan değiştirilmesine geçmeye hazır oldukları görüşünde birleştiler. İşçi sınıfının toplumsal yaşamın her alanında artan rolü, politik olgunluğu ve yüksek savaşım gücü bu iyimser yargıya varmayı haklı kılıyor.

İşçi «Katılımı» Konusunda Komünistlerin Görüşü Sorunu

Uluslararası sempozyum materyallerinden özetler

«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi ile Alman Komünist Partisi yönetimi tarafından örgütlenen (Leverkuzen kentinde) «Kapitalist ülkelerde emekçilerin üretim yönetimine katılımı sorunları ve komünistlerin konumu» konulu uluslararası sempozyuma ilişkin materyalleri yayımlamaya devam ediyoruz. (1) Sempozyuma katılanların konuşmalarını kısaltılmış olarak ve özetliyerek sunuyoruz. Bunları, tartışmaların gidişi boyunca ortaya çıkan en önemli sorunlara göre sıralamış bulunuyoruz.

Sempozyumda yapılan ilk iki konuşma — L. Müller'in (AKP) ve B. Ramelson'un (Büyük Britanya Komünist Partisi) konuşmaları — ki bunları daha önce yayınladık —, bu «katılım»ın son derece güncel ve aynı zamanda teorik ve politik bakımdan karmaşık bir sorun olduğunu apaçık gösterdi. «Katılım» konusunda çeşitli yaklaşımlar, daha doğrusu bu sorunda yaklaşımda bazı farklar görüldü. Ve bunlar tartışmanın daha öte akışında merkezsel bir yer aldı. Görüşmeler, ortaya atılan görüşlerin gerçekten farklı olduğunu, ama bunların bazı kasıtlı yorumlarda gösterilmek istendiği gibi çelişik olmadığını gösterdi. Aslında, yönetime katılım konusunda komünistlerin konumlarının birçok değişik etkenlere bağlı olarak oluştuğu gerçeği ortaya çıktı.

«KATILIM»IN BİÇİMLERİ VE ÖZÜ ÜSTÜNE

Her şeyden önce belirtmeliyiz ki, «katılım» kavramı hiç de tekanlamlı değildir. Bu kavram, sempozyumda da belirtildiği gibi, yalnız ekonomi alanında tanık olduğumuz uygulama öngörülse bile, birçok bakımdan yeterince açık değildir. «Katılım» denilince, çoğu kez hem «kazanca katılım», hem «yönetime katılım» anlaşılıyor ve birinin ötekine karıştırıldığı oluyor. Yönetime katılım şimdi değişik düzeylerde — büyükçe üretim bölümlerinde, «özyönetim»li kümelerde, kuruluşlarda, firmalarda, işkolalarında — geliyor. Artık kimi uygulanan veya sadece propaganda edilen birçok «katılım» biçimi ya da modeli yaratılmış bulunuyor; bunlarda işçilerin yönetime katılım derecesinin aynı olmadığı görülüyor. Öyle ki, katılım, örneğin, haberleşme, danışma, elbirliğiyle kararlar alma biçiminde oluyor. Kimileri, toplu sözleşmeleri de «katılım» biçimlerinden biri

(1) İlk materyal: «Barış ve Sosyalizm Sorunları», sayı 5, 1980.

sayıyorlar. Bir yandan, çoğu kez özdeş ve belirgin olmaktan çok uzak çeşitli «katılım» belirtilerini yansıtan nice terimler ortaya atılıyor. (2)

Sempozyumda söz alanlar, bu olgu üzerinde, gerek genelde, gerek özü, niteliği bakımından, gerekse belirli bir ülkedeki somut belirtileriyle, sınıfsal bir çözümleme yapmaya çalıştılar.

«Katılım»ın şu veya bu somut biçimini çözümlemede, doğal olarak şöyle sorular çıkıyor ortaya: Bu «katılım» üretimde alınan kararlar üzerinde işçilerin ne ölçüde reel etkiler yapmalarına olanak veriyor? *Sosyal açıdan*, emekçilerin maddesel durumunda her hangi bir değişikliğe götürüyor mu? *Ekonomik bakımdan*, yani her şeyden önce işçinin üretim araçlarıyla ilişkisinde bir şey değişiyor mu; ücretli işçi olarak üretim aracından tamamen kopuk, böyle bir araca iyelikle ilişkisiz oluşu hiç değilse bir yere kadar aşılabiliyor mu? Aynı zamanda salt işçilerin yönetimde yer almalarına ilişkin hayaller yaratan önlemler, ekonomik anlam ve önemden çok ideolojik anlamlı önlemler; yahut da sermayeden bazı ödünler, işçi sınıfının yararlanabileceği ve savaşıyla gitgide daha gerçek kazanımlara dönüştürebileceği ödünler koparılması söz konusu oluyor mu?

Lüksemburg Komünist Partisi'nden *Fernand Pasqualoni* dedi ki: Lüksemburg'ta 1920 yılları sonlarından beri ve günümüze kadar, işletmelerde personelin temsil organları olarak üretim komiteleri vardır ve bunların varlığı devam etmektedir. Bu komiteler, dört yılda bir, tüm kolektifin genel kurul toplantısı tarafından seçiliyor. Komitelerin belirli bir anlam ve önemi var. Öyle ki, işçiler, patronlara, istek ve istemlerini bu komiteler aracılığıyla duyuruyorlar. Bu organların bileşiminde komünistler de yer alıyor ve daha ötesi, örgüt içinde önemli bir etkiye sahip bulunuyorlar.

Ne var ki, 1970'lerin başlarında, kuruluşların yönetimine katılım sorunu üzerinde tartışmalar bir hayli alevlendi. Sağcı sosyalistlerin ve bazı sendika yöneticilerinin girişiyle, işçilerin ve hizmet personelinin kuruluşlarda *iki düzeyde* yönetime katılımı uygulamasına geçilmesini öngören bir yasanın çıkarılması sağlandı. Birinci düzey karma üretim konseyleri; ikincisi yönetim konseyleri.

Şimdi bu sistemin niteliğini ve emekçilere neler getirdiğini görelim. *Karma üretim konseyi*, bir yanda işçiler ve hizmet personeli temsilcileri, öte yanda sermayenin temsilcileri olmak üzere, eşit temsilcilik temelinde oluşturuluyor. Konseyin üretim üzerindeki etkisi üç biçimde gerçekleşiyor: *Ekspertiz* (uzman olarak inceleme ve kanı bildirme), karar alma ve dene-

(2) Bu terimlerin örnekleri çok: Almanca «Mitbestimmung» («ortak katılım» veya «ortaklaşa karar»), Fransızca «participation» («katılım») ve «cogestion» («ortaklaşa yönetim»), İngilizce «codetermination» («ortaklaşa karar»). Katılım modellerine «ekonomik demokrasi tasarısı», «üretimsel demokrasi», «işçi fonları» vb. gibi isimler de veriliyor.

tim. İşletmenin yönetim konseyi, altı ayda, ya da yılda bir, karma üretim konseyi enformasyon toplantısı örgütlemeyi üstleniyor ve bu toplantılarda birçok sorunlar görüşülüyor. Ama bütün bu sorunların görüşülmesinde üretim konseyi *danışma* oyu hakkına sahip bulunuyor. *Kararlar alınmasına* katılım alanı, tekniksel yeniliklerin uygulanması ve işçilerin emek verimliliği (işçinin tuttuğu işyeriyle uygunluğunu değerlendirme) sorunlarıyla sınırlı oluyor. Üretim konseyinin *denetim hakkı* sosyal eyleme ilişkin sorunlara indirgeniyor. Tarafların bu düzeyde bir uyuma varmaları olanaksızlığı halinde, sorun, çözüm istenmek üzere ulusal hakem kurulu katına götürülüyor.

Üretim konseyi üyeleri, yayılmasında sakınca görülen enformasyonun gizli tutulması kuralına uymakla yükümlüdürler. Sistem, bu kurala aykırı hareketlere karşı cezalar öngörmektedir.

Peki, böyle bir model hakkında neler söylenebilir? Apaçık görülüyor ki, bu model «sosyal partnörlük» ruhuyla doludur ve işçilere de, hizmet personeline de, çıkarlarını etkinlikle temsil etme olanağı vermekten uzaktır. Konsey üyesi emekçi temsilcilerinin üretimsel gizleri yaymaktan kaçınmakla yükümlü tutulmaları, kendilerini ikili bir oyuna, bazan çalışma arkadaşlarının güvenini yitirmeye yol açan bir oyunu sürdürmeye zorlamaktadır. Bu da, kuşkusuz, işçilerin sıralarında bölünme yaratmaya çalışan patronların ve yöneticilerin yararınadır. Emekçiler bu konseylerden durum hakkında belirli ölçüde haber ve bilgi alabilirler. Ama sermaye temsilcileri çok daha geniş haberleşme olanaklarına sahiptirler ve düzmece rakamlar, hesaplar ve istatistik verilerle oyuna girmekten çekindikleri de yoktur.

Böylece, bu tür «katılım»la, bu somut uygulamayla, üretimde işçinin durumuna gerçek bir değişme getirildiği düşünülemez.

Ama biz «sosyal partnörlük» fikrine yalnız «katılım»ın hizmet etmekle kalmadığını da biliyoruz. Bu «sosyal partnörlük», temelde, üçlü konferansa, yani patronlar, hükümet ve sendikalar temsilcilerinin en önemli ekonomik sorunları kararlaştırdıkları konferansa dayanıyor. Bu kararlar dar bir çevre içinde alınıyor, ve giderek yalnız bu olgu, işletmelerin üretim ve yönetim konseylerinde diğer işçi ve hizmet personeli temsil organlarına tanınan yetkiyi özünden yoksun etmeye yetiyor. Biz, yürürlükteki «katılım» biçimlerini yalnız yadsımakla sınırlı kalmanın ve sermaye temsilcilerinin kararlarına işçilerin *daha şimdiden* müdahalede bulunma çabalarını küçümsemenin de doğru olmayacağını anlıyoruz. Lüksemburg Komünist Partisi, yığınları, üretimde emekçilerin haklarının genişletilmesi için, yönetim kaldırıcılarına yaklaşabilmeleri için savaşıma seferber edebilecek istemler ileri sürüyor. Bu savaşımında, işçilerin sınıf bilinci gitgide gelişiyor ve bugünkü istemlerin son amaçla ilişkisini kavramada daha yüksek bir olgunluk düzeyine varılıyor.

Lars Brönnberg'in (İsveç Sol Komünistler Partisi) anlattığına göre, İsveç komünistlerinin uğraşı konuları arasında hem «özyönetimli gruplar», hem yönetime «katılım» işi, hem «işçi fonları», yani çeşitli «katılım» belirtileri yer alıyor. Bunlar nasıl doğmuştur?

1960'ların sonunda ABD'nden alınarak uygulamaya geçirilen yeni üretim örgütü ilkeleri, emekte yoğunlaşmaya (hız ve şiddet artımına) yol açtı ve bunun sonucu olarak da İsveç işgücü pazarındaki sürekli sükûn dönemi sona erdi. Tüm ülkeyi, çoğu «kendiliğinden-gelme» çıkışlardan kaynaklanan bir grev dalgası kapladı. Bu durumda, sermayeciler, üretim yönetimi için yeni ilkeler oluşturma gerekliliğini açıkça gördüler. Hükümet içindeki reformistler de aynı görüşe vardılar.

Öte yandan, bazı sendika yöneticileri de durumun özelliğini kavradılar ve bu sorun üzerinde düşünmeye başladılar. İsveç Merkez Sendikal Birliği (İMSB)'nin ileri gelen ekonomistlerinden Rudolf Meidner, ekonomide demokratikleşme reformu tasarısını hazırlamak üzere bir çalışma grubu oluşturulması fikrini kabul ettirdi. Böylece meydana getirilen tasarı, daha sonra (1976) İMSB Konferansı tarafından onaylandı ve «Meidner fonları» veya «İşçi fonları» adını aldı. ⁽³⁾ Bu tasarının giriş bölümünde İMSB Başkanı Gunnar Nilsson'un şu satırları yer alıyor: «Ülkemizde, demokratik denetimin erişemeyeceği bir iyelik ve erk yoğunlaşması devam ediyor. Sermaye birikimi oranında bu yoğunlaşma da artıyor. Sermaye birikimi temelde her şeyden önce emeğe dayanıyor. İşçi hareketi, bundan ötürü, üretim üzerinde erki de emekçilerin ellerinde tutmaları gerektiği kanısındadır. Emekçilerin gitgide artan sermayede payları olmalı, emek de kazançlar üzerinde emekçiler erkinin kurulmasına yol açmalıdır.»

İsveç komünistleri, sendikaların bu soruna yaklaşımında görülen değişikliğe sevindiler, çünkü iyelik ve erk sorunu ilk kez ön plâna çıkarılıyordu. Ama Meidner «fonları» sisteminde karşılaşılan sorunların çözümünde işin tekniksel yanına ilişkin birçok eleştirisel notumuz da vardı. Aslına bakılırsa, kazançlara katılım, bu olayın kendisi, kapitalizm için henüz her hangi bir tehlike oluşturmuyordu ve giderek bir yerde ona destek olduğu da söylenebilirdi. Bu katılım, kapitalistlere, erki ellerinde tutma amaçlı manevralarında bütün olanakları veriyor, sendikalar yine eli-kolu bağlı kalıyor, iyelik sahipleri ile işbirliği yapmak ve onlara karşı dürüst davranmak zorunda bırakılıyordu. Kaldı ki, «işçi fonları»nın paraları gerçekte kapitalistler tarafından öncelikle kendi çıkarlarına kullanılacaktı.

(3) Tasarıya göre, işletmenin (kuruluşun) gelirlerinin belirli bir bölümü işçi fonlarına ayrılmalı; ana bölümü ilgili kumpanyanın hisseler edinmesine harcanmalı ve işçiler kerte kerte sermayenin gitgide daha büyük bir bölümünün sahibi haline gelmelidirler. Tasarının ayrıntıları, görüşmeler boyunca birçok kez değişikliğe uğradı ve üzerinde düzeltmeler yapıldı. *Not red.*

Bunun yanı sıra, sendikalar, kapitalistler ve hükümet içindeki reformistler, kendilerine göre, ayrı yoldan, İsveç İşverenler Birliği'nin «Gelecek işletmecilik eylemlerinde işbirliği» konulu raporunda yer alan ilkelere uygun yoldan yürüyorlardı. İşte katılım yasası ve aynı zamanda emeği koruma ve işgücü pazarı yasası böylece meydana getirildi.

Birinci yasa, iletişimi iyileştirme ve görüşmelerde sendikalara daha geniş haklar tanınması gerektiğini kabul ediyor, ama yine de kapitalistlere eskisi gibi kendi iradelerini dayatma kapıları açık kalıyor. İkinci yasa, işgücü pazarında daha büyük bir istikrar yaratılmasına yardım ediyor. Ne var ki, her iki yasanın bazı maddeleri, sermayenin elinde, sözümona yasa-dışı grevlere karşı yürüttüğü savaşımdaya kullanabileceği yeni bir ağır silâh oluyor. Kapitalistler şimdi grevcileri işten çıkarmak üzere ilk kez yasa dışı bir hakka kavuşmuş bulunuyorlar, ve bundan böyle sendikalar bu baskı önlemini tanıyacaklardır.

Gerçekte, IMSB, İşverenler Birliği'nin raporunda oluşturulan yönetime katılım ilkelerini kabul etmiş durumdadır.

«Meidner fonları» tasarısı üzerindeki tartışmalar bu arada devam etmiş olsa da, her şeyin bu fikir yararına çalıştığı söylenemez. Bunun biçimce değişik ve özden yoksun varyantı, fikir daha önce Sosyal-Demokrat Partisi tarafından desteklenmiş olsa da, parti sıraları içinde yönetime «katılım» ilkeleri ile çelişkiye düştü. Ve fonlar sistemi kabul edilmedi. Fonlar sisteminin uygulamaya geçirilmesinin önlenmesi, sol kanadın birçok temsilcileri ve Sosyal-Demokrat Partisi'nin sendika militanları için bir yenilgiydi. Bu durum ve olgular, biz komünistlerin, iyice temellendirilmiş bir politika izlememizi gerektiriyor.

Freddy Madsen (Danimarka Komünist Partisi) konuşmasında şunları belirtti: «Kuşkusuz, sermaye, emekçilere «sosyal partnörlük»ü dayatmaya çalışıyor. Ama «katılım»ı sadece bu çerçeve içinde, katkısız bir ideolojik olgu olarak irdelemek doğru olur mu? Böyle bir yaklaşım, herhalde dar ve sınırlı olur. Ne kadar belirsiz olursa olsun, «katılım», bir olgu olarak, nesnel bir temele dayanıyor.

Nesnel temel, her şeyden önce, «insan etkeni»nin rolünü artıran çağdaş üretimin iyi çalışacak ve işiyle maddesel bakımdan ilgili işçiyi gerektirmesinden; ücretli emeğin, üretim araçlarından kopuk üreticilerin verdikleri emeğin üretim güçlerinin geliştirilmesi istemlerine uygunluğunu gitgide yitirmesinden oluşuyor. Nesnel durum, aynı zamanda, büyük tekelci kuruluşlar tarafından alınan kararların, tüm ülkenin ekonomik ve sosyal süreçleri üzerinde, tüm toplumun gelişmesi üzerinde etki yapmasından ileri geliyor. Bu nedenle, üretimin yönetimi üzerinde toplumsal denetim uygulanması gerektiği bilinci olgunlaşıyor.

Üretim gelişmesinin koşulladığı bu nesnel istemlere şimdi verilen yanıtların ne derece uygun, ne kadar özdeş olduğu elbette ayrı sorundur.

Danimarka işçileri, dedi F. Madsen, 1971 yılından beri, anonim şirketlerin yönetimlerinde temsilcilere sahip bulunuyorlar. Ama bu olgu gerçekte kararlar alınması sürecine yansımış değildir. Anonim şirketler, eskisi gibi, yalnız kâr çıkarlarından yola çıkarak eylem göstermeye devam ediyorlar.

Sendika hareketi yöneticileri, 1973 yılında, sosyal-demokratlarla birlikte, «ekonomik demokrasi» konusunda yeni öneriler ileri sürdüler. Bu önerilerde, her şeyden önce, işletmelerin, ücret ödemeleri toplamının belirli bir bölümünü merkezsiz bir fona yatırmaları ve bunun işçi temsilcilerinin buyruğunda olması söz konusu oluyordu. Büyük işletmelerde, bu paraların üçte ikisi hisse senetleri satın alınmasına harcanmalı, bir miktarı da merkezsiz fona girmeli ve bu fon tarafından diğer işletmelere, özellikle bunalımın en çok sarstığı işletmelere yatırılmalıydı.

Böylece, bir yandan iyelik sorunu, üreticilerin üretim araçlarından kopmasının giderilmesi düşüncesi de öngörülüyor sanıyorum. Ama komünistler böyle bir reforma karşıdır. Niçin?

Birincisi, söz konusu fon, iş ücretinden ayrılan parayla oluşturuluyor ve böylece ücret azalıyor.

İkincisi, bu gibi önlemlerin, işçilere, işletmelerin çalışması üzerinde gerçek bir etki yapma olanağı vereceği ümitleri tamamiyle hayal ürünüdür. Önerinin kendisinde, işçilerin, hisse senetlerinin ancak % 50'si kadarına sahip olabilecekleri kaydı vardır. Bundan başka, 2.025 yılına doğru, firmalar tarafından her hangi bir karşı-önlem alınmadığı halde bile, işçilerin ve hizmet personelinin tüm hisse senetlerinin ancak % 40 kadarını edinebilecekleri hesaplanıyor. İşin en zor yanı büyük şirketler üzerinde denetim sorunudur. Danimarka'da günden güne rolleri artmakta olan yabancı konsernler ise, tamamen bu önlemin kapsamı dışında kalacaklardır.

Üçüncüsü, komünistlerin kanısınca, kuruluşların üretimi ve serveti işçilerin ve hizmet personelinin emeğiyle yaratılmaktadır. Bundan ötürü, kendi paralarıyla bir kez daha üretim aracı satın almaları gereksizdir. İşçilerin etkisi üretimde oynadıkları role dayanmalıdır.

Dördüncüsü, işçi sınıfını ideolojik bakımdan silâhsızlandırmak için «ekonomik demokrasi»yi kullanma isteği apaçık ortadadır. Bir yandan da, hayalden kaynaklanan bir düşünce, işçilerin de güya işletmelerin sahipleri oldukları ve bu nedenle isteklerini «kendi» işletmesinin rekabet yeteneği ile uyumlaştırmak zorunda oldukları düşüncesi yayılmak istenmektedir.

Partinin çabaları sayesinde bu öneri işçi sınıfı tarafından kesin bir tepkiyle karşılandı. Dikkate değer bir nokta olarak şunu da belirtelim ki, bu gibi fikirler, burjuva çevreleri tarafından da, iyelik hakkını şu veya bu biçimde zedeliyecek hertürlü değişikliğe karşı oldukları için, büyük bir direnişle karşılanıyor. Bunun sonucu olarak, sosyal-demokratlar son ay-

larda taktiklerini değiştirdiler. Hükümet ekonomik sorunlarla ilgili olarak parlâmentoya birçok yeni yasa tasarısı sundu. Bu kez, özellikle, işletmenin iş ücretleri toplamından belirli bir yüzde yerine, merkezsel fona ek gelirden % 10 yatırması öneriliyor. Ama bununla birlikte iş ücretlerinin tamamen dondurulması, 1979 yılı târife anlaşmasında vaadedilen saat ekinin kaldırılması öngörülüyor. Bu önlem, işletmelerin sahiplerine milyarlarca kazanç sağlayacak, öte yandan burjuva ekonomistlerinin ihtiyatlı hesaplarına göre de işçilerin reel iş ücretleri % 5 oranında düşecektir.

Demek ki, bu takdirde apaçık ortada olan sonuç şudur: *İyelik* sorunu, ücretli işçinin üretim araçlarından kopması sorunu çözülüyor, işçiler sosyal açıdan hiç bir şey kazanmıyacak ve giderek kaybedeceklerdir.

ÇELİŞİKLİĞİN ÖZÜ VE NEDENLERİ

Kapitalist toplum koşullarında «katılım» hangi biçimde olursa olsun kaçınılmaz bir çelişkili olgudur. Bu olgu, kuşkusuz, işçilerden uzlaşmaya gitmelerini istiyor. Çünkü sermayecileri iyelikten, mal ve mülklerini kullanma hakkından yoksun etmiyor. Ama bu aynı zamanda burjuvazi açısından da bir uzlaşma oluyor, çünkü «katılım» burjuvazinin üretimde tek yanlı buyruk olma hakkını kullanmasında belirli bir sınırlamayı kabullenmesi anlamına geliyor. Bundan ötürü katılım sorunu üzerinde kıyasıya bir sınıf savaşımı yürütülüyor. Giderek, bu olguya ilişkin kavramları yorumlama sorunu bile savaşım konusu oluyor.

Fransız Komünist Partisi'nden *Jacques Scheibling* konuşmasında şunları söyledi: Fransa'da «katılım» ve «özyönetim», hem FKP, hem sosyal-demokratlar, hem de kapitalistler ve erk çevreleri tarafından kullanılan iki formüldür. Ama bu «birlikte» kullanım sadece sözün biçimsel anlamı çerçevesinde doğrudur, zira bu terimin içeriği açısından bizim katılım anlayışımız ile patronların ve erkin «katılım»ı anlama tarzı arasında her hangi bir ilişki yoktur. Bilindiği üzere, bizim katılım anlayışımız, üretimin yönetilmesine ve sosyal-ekonomik ve politik yaşamın gelişme doğrultularının her düzeyde belirlenmesine emekçilerin eylemde katılmaları olanağını öngörmektedir. Bunun gibi, reformist stilde «özyönetim» ile bu konuda bizim FKP XXIII. Kongresi'nde formüle edilen yaklaşımımız arasında da bir ilişki yoktur.

«Katılım» ve «özyönetim» bizim açımızdan sınıf savaşımında iki amaç olarak beliriyor.

Önce *katılım* üzerinde duralım: Bunalım koşullarında, üretime ilişkin sorunlara çözüm getirmede emekçilerin etkili olması gerekliliği ortaya çıkıyor. Bunalım, üretim ilişkileri sistemi tarafından üretim güçlerinin dondurulması olgusu olarak, ancak demokrasi temeli üzerinde giderilebilir

ve aşılabılır. Bunalım, ortaya çıkan sorunlara hükümetin çözüm getirebilecek güçte olmadığını gösteriyor ve aynı zamanda yığınları yeni istek ve atılımlara yönlendiriyor. Otoriterliğe, bürokrasiye, merkeziliğe, devletin, patronlar erkinin her yere sokulan etkisine karşı direniş, bir yandan da gençliğin, kadınların, emekçilerin kendi varlık ve benliklerini bulma ve kabul ettirme bilinciyle etkinliklerini artırmaları, kendi semtleri ölçüsünde, çalıştıkları işletmelerde ve çalışma saatleri dışında da toplumsal yaşamda belirli sorumluluklar yükümlenme istekleri olarak sıralıyabileceğimiz bu atılımlar, kendiliğinden gelme nitelikte olsa bile, güvenle kendine yol açıyor.

Sermaye temsilcilerinin, işletmelerdeki demokrasi eğilim ve atılımına kendi çıkarlarını gözetererek yön vermek istedikleri söz götürmez. 1960'larda ve özellikle emekçilerin 1968 yılındaki güçlü çıkışlarından sonra, Golizm, salt büyük sermayenin egemenliği olan erke yığın temeli kazandırmanın, ya da onu bu temele dayanır göstermenin üniversal aracını «katılım»da bulduğu düşüncesiyleydi. Ama emekçiler, amaç doğrultusundaki çıkışların tümü içinde, işin bu özünü, temelde gerçekleştirilmek istenen paternalist manevrayı (büyük sermaye erkinin babaca duygularla davranır görünme manevrasını) görmekte gecikmediler.

Ne var ki, patronların denemeleri bununla bitmedi. 1975 yılında Giscard d'Estaing yönetimi, işletmelerde reformu ve bunun gerçekleşmesinde açıktan açığa işçi sınıfı ile entegrasyonu öngören bir rapor (Sudreau raporu) hazırladı. Bu doğrudan doğruya bunalıma bir «ilâç» bulma ve emekçileri bir «sıkı tasarruflar» rejimini kabule zorlama denemesiydi. Ama bir yandan emekçiler Giscard d'Estaing'in bu düşüncesine karşı çıktılar; öte yandan kapitalistler Sudreau'nun önerilerinden korktular ve bunları tehlikeli, işletmelerde idarenin gücünü sarsabilecek nitelikte bulduklarını gizlemediler. Böylelikle, erk gücünü ellerinde tutanların ve patronların bir yerde manevra olanaklarının sınırlı olduğu anlaşıldı. Ve buradan da Alman usulü «katılım» modeline gösterdikleri ilgi doğru (bu konuda sosyal-demokratlarla görüşlerinin birleştiği noktalar var). Bu modelde, işçi sınıfını bunalımın yönetimine katılmaya zorlama olanağı görüyorlar.

1968 yılında, sosyal-demokrat partiler, sosyalistler ve solcu gruplar, bir yere kadar Golizm'e benzer tarzda, «özyönetim» belgisini kullanmaya yeltendiler. Bu politik manevranın anlamı açıktı: Özyönetim uygulaması getirme bahanesiyle kapitalist iyelik sorununu gündemden düşürmek, işçi sınıfını ve örgütlerini politik alanın dışına sürmek, «üçüncü güç»ün sağcılarla politik birliğinde bunalımdan çıkış çaresi aramak. Biz işte bundan ötürü bu politik manevraya kesinlikle karşı çıktık.

Sol güçlerin ortak hükümet programının kararlaştırılması sırasındaki (1977) çetin tartışmalarda, sosyalistler, özyönetime bağlılıklarını söyle-

diler, bu konumdan kalkarak kamulaştırmaya karşı çıkışlar yaptılar. Kamulaştırmanın sözde «devletçiliğe açık» uygulamayla özdeşleştiği bahanesini ileri sürerek, üretim yönetiminde demokratikleşme kurumlarını da yadsıdılar.

Yine 1977 yılında, Fransız patronlarının kongresi sırasında, patronlar örgütü ulusal konseyinin başkanı François Ceyrac aynen şöyle dedi: Serbest işletmecilik özyönetimsel ütopyanın olumlu temel görüşleriyle, yani toplu çalışmada insanlara girişimde bulunma ve yaratıcı çalışma olanağı verilmesi ve kendi düzeylerinde, sorunların çözümünü üstlenmeleri düşüncesiyle bağdaşabilir durumdadır. (4)

Demem o ki, Fransa'da kapitalistler daha o zaman, özyönetim fikrini kendilerine özgü biçimde ve kendi çıkarlarına göre anlayıp kullanmak istediler. Bunun yanı sıra, iddia edebiliriz ki, emekçiler de, yürüttükleri etkin savaşımla, bu «özyönetim» güldürüsünü «zincirleri kırma» isteğine, emek sürecine, bunun içeriğine, üretime müdahale hakkının söz konusu olması gerektiği düşüncesini vurgulama ve gerçekleştirme isteğine dönüştürmeye çalıştılar. Emekçiler, patronlar usulü «özyönetim»i silkip atarak, emek alanında ve emeğin örgütünde diğer özyönetim görüşü adına sermayeyi gerilemeye, ödün vermeye zorlayarak artık hücumu geçiyorlar, ve temelde savaşım sürecinin yeni nitelik çizgisi de budur.

FKP XXIII. Kongresi, bir özyönetim perspektifi, süs değil de taban olabilecek bir özyönetim önerisi getirmesi bakımından, bu doğrultuda, sermayeyi gerileme alanında sınıf savaşımını geliştirme doğrultusunda önemli bir olay sayılıyor. Bu savaşım, kuruluşlar içindeki savaşımın birlikte, kapitalistleri konum değiştirmeye zorlamada yeterli oldu. 1979 yılında sözü geçen François Ceyrac, özyönetimle ilişkili girişimlerin genişletilmesi fikrinin desteklenmesini salık verdi. Böylece, «özyönetim» ve «katılım» kavramlarının çerçevesini politika ve sınıf savaşımı amaçlarının doldurduğu gerçeği apaçık görülüyor.

Belçika Komünist Partisi'nden Pierre Joye şöyle konuştu: «Katılım» kavramı, hiç değilse Fransızcada («participation») tekanlamlı değildir, birkaç anlamda yorumlanabilir, ama bence iş yalnız sözcüğün anlamında da değildir. «Katılım» pratikte de çok çeşitli sonuçlara yol açabilir. Bu cümleden olarak, işçi hareketinin kapitalist sistemle bütünleşmesine götürebilir; öte yandan başka türlü düşünülen «katılım» da, emekçilerin etkisini artırma ve haklarını genişletme, sosyalizm yolu boyunca demokrasi ve ilerlemeyi geliştirme savaşımının bir bölümünü oluşturabilir.

Bizce, dedi P. Joye, işçi hareketi ilkesel olarak hertürlü «katılım»dan, sermaye temsilcileriyle görüşme ve anlaşmadan vazgeçmemelidir. Kapitalizm varolduğu sürece, bu hareket, ekonomik yaşama hertürlü müda-

(4) Bak: J. C. Poulain. Decider au Travail. 1979.

halden kaçınma gibi bir kısır döngüde kapalı kalamaz. Ensonu, başarılı bir grev de amaçladığı sözleşmenin imzalanmasıyla noktalanır, ve bu sözleşme özellikle emekçileri temsil eden örgütün varlığının belgelenmesi, varolma ve temsil hakkının tanınması anlamına gelir. Ve zaten bütün XIX. yüzyıl ve XX. yüzyılın yarısı boyunca hep bu amaçla savaşım verilmiştir.

Belçika'da İkinci Dünya Savaşından hemen sonra meydana getirilen eşit temsilcilik temeline dayalı örgütler, bütün düzeylerde patronlar ve işçiler temsilcilerini birleştiren örgütler piramiti vardır. *Piramidal uyum sağlama sistemi* denilen bu örgüt şu işlevlerde ifadesini buluyor: a) *İşletmelerde*, tüm işletme çapında konseyler, emeğin korunması ve sağlıklı ilgili konseyler meydana getirilmesi; b) *Her sanayi kolunda*, hakça eşit ulusal ve bölgesel komisyonlar örgütlenmesi; c) İçinde sendikaların patronla eşit temelde yer aldığı *ulusal kapsamlı yetki sahibi organlar* – Ekonomi Merkez Konseyi, Emek Ulusal Konseyi vb. – kurulması ... Bütün bu kurumlar piramiti, her şeyden önce danışsal işlevler görüyor, değişik düzeylerde alınan kararlar temel ekonomik ve parasal sorunları konu edinmiyor.

Bununla ilgili olarak «katılım» tanımlamasına, AET tarafından, örgütün bir belgesinde, yani «emekçilerin çalıştıkları işletmelerde alınan kararlar üzerinde etki yapmak üzere sahip oldukları araçlar» başlıklı belgede yapılan tanımlamaya bakacak olursak, Belçika'da emekçilerin katılımının henüz örgütlenmemiş olduğu sonucuna varabiliriz.

Bu dediğimiz, tüm sistemin hiç de ilgilenmeye değmez olduğu ve olumlu bir şey içermediği anlamına gelmez. Ne ki, bu sistem çerçevesinde emekçilerin çıkarlarını gerçekleştirme bakımından bazı sonuçlar alınabiliyorsa, bu da Belçika'da yürürlükteki yasalara elden geldiğince büyük bir içerik kazandırma yolunda dirençli adımlar atan sendikaların gücü ve enerjik çalışmaları sayesinde olabiliyor. (Şunu da belirtmeliyim ki, Belçika'da sendikaların emekçileri kapsama oranı birhayli yüksektir: Yaklaşık olarak % 70, bazı işkollarında % 80'dir.)

1970'lerden beri, sosyalistleri ve komünistleri birleştirmekte olan Belçika Genel Emek Federasyonu (BGEF) ⁽⁵⁾ sıralarından günden güne daha geniş ve daha reel haklar isteklerini ileri süren sesler yükseliyor, işçi denetimi kurulması gerekliliğinde, yani sendika üyesi emekçilere, her düzeyde şu veya bu önlemin getirilmesinde sözlerini söyleme hakkını kullanabilmeleri için ekonomik ve sosyal durum hakkında vakitlice bilgi edinme olanağının verilmesinde ısrar ediyor. Bunun yanı sıra, ülkede, yeni yeni sosyal çatışmalara, kendiliğinden-gelme nitelikte grevlere, fabrikaların emekçiler tarafından işgal edilmesi olaylarına vb. tanık oluyoruz. Yalın

(5) Belçika'da ikinci büyük sendikal birlik Hristiyan Sendikalar Konfederasyonu'dur. *Not. red.*

bir «katılım»dan veya giderek işçi denetiminden özyönetime («autigestion») doğru, işçi yönetimine doğru, kuruluşun emekçiler tarafından yönetilmesine doğru geçilmesi eğilim ve isteği genişliyor, güçleniyor. İşte BGEF 1971 olağanüstü kongresinde bu perspektifi dikkate alarak «işçi denetiminden özyönetime doğru» belgisini ileri sürmüş bulunuyor.

Sermaye temsilcileri kampında, ya da hiç değilse bunun en dinamik katmanları arasında görülen dönüm, BGEF olağanüstü kongresinin söz konusu belgisine bir yanıt oldu. Hakça eşit anlaşma sisteminde hiç bir değişiklik gerekmediğini düşünen geleneksel iş çevrelerinin konumundan farklı olarak, sözünü ettiğimiz en dinamik katmanların yöneticileri ve en başta Metal-İş İşverenleri Federasyonu üyeleri, tam tersine, daha ileri gidilmesi, «yönetime katılım» («Mitbestimmung») Alman modeli örnek tutularak kuruluşların yönetiminde emekçilerin etkinlikle katılımının örgütlenmesi gerektiğini söylüyorlar. ⁽⁶⁾

Görüldüğü gibi, burada benzer görünüşlü iki terim – «özyönetim» ve «yönetime katılım» terimleri – kullanılıyor, ama bunlar ülkemizde karşıt eğilimleri yansıtıyor. Ben «özyönetim»den, bilimsel sosyalizm kurucuları tarafından artık perspektif olarak belirlenmiş olanı, yani bir birlik oluşturan üreticilerin özyönetimini anlıyorum. Bu yeni toplumun kurulması perspektifiyle ilişkilidir. En ileri türü olarak «Alman modeli»nde somutlandırılmış olan «yönetime katılım», bambaşka bir şeydir, çünkü kapitalist sistemin kendisini, onun iç mantığını sorun olarak ortaya koymuyor. Bu tür yönetim, emekçilerin eylemini sınıfsal direnişe değil, sınıfsal işbirliğine doğru yönelmeyi amaçlıyor. Bu nedenle, biz, Belçika'da «Alman modeli»ni yaygınlaştırma fikrine karşı çıkıyor, sendikaların yönelimini, yani işçi denetimini geliştirme ve ileride özyönetime dönüştürme fikrini benimsiyor, destekliyoruz.

⁽⁶⁾ Alman modeli «yönetime katılım» şunu öngörüyor: Federal Almanya'da, uzun yıllardan beri oluşturulan ve emekçilerin sürekli savaşmaları sonucu olarak değişikliklere uğraya uğraya gerçekleştirilen bir «katılım» modeli var. Bu «katılım» iki tür konseye dayanıyor: Birincisi, işletmelerde emekçiler tarafından seçilen ve sınırlı yetkileri olan *üretim konseyleri* («Betriebsrat»); ikincisi, ücretli işçilerin, bunların sendikalarının temsilcilerinden ve aynı zamanda ortakların temsilcilerinden oluşan, sırf yönetimin nasıl işlediğini denetliyen *firma gözetim konseyleri* («Aufsichtsrat»). Şimdi yürürlükte olan sözleşmeye hakça eşit «katılım»da, gözetim kurulunda her iki taraf eşit sayıda üyeyle temsil ediliyor, ama emekçilerin temsilcileri arasında özellikle yönetim personelinin kimseler olmasına dikkat ediliyor, ortakları temsil eden gözetim kurulunun başkanı da, anlaşmazlık durumlarında tartışmaya çözüm getirmek üzere belirleyici söz hakkına, yani çift oy kullanma gibi bir ayrıcalığa sahip bulunuyor. Her iki kurulun bileşimi, üyelerinin hak ve ödevleri sorunları üzerinde, giderek «Mitbestimmung» kavramının yorumlanması ve dolayısıyla bunun yaşama geçirilme derecesinin belirlenmesiyle ilgili olarak sürekli bir savaşım yürütülüyor. *Not red.*

KONUMLARDA AÇIKLIĞA DOĞRU

(Sorular, yanıtlar, replikler)

P. Jove'ya AKP temsilcilerinin sorusu. Anlattığınız Belçika uygulamasında eşit temsilcilik temeline dayalı piramidal sistem ile «Mitbestimmung» arasında ne fark vardır?

P. Jove'nin yanıtı. Bence, sorun, sendikalar temsilcileri ile patron örgütleri temsilcilerinin görüşmelerinde, tartışmalarında ve son çözümde şu veya bu konuda bir anlaşmaya varmalarında değildir. Bu gayet doğal ve gerekli; iki büyük sosyal-ekonomik gücün temsilcileri elbette temaslarda bulunmalı, görüşmeli, savaşım halinde olmalıdırlar. Fark, bizim, her düzeyde anlaşma sistemini bozmadan, buna daha büyük bir içerik kazandırmak istememizdedir, ve Belçika sendikalarının, Komünist Partisi'nin ve sosyalistlerin konumu da budur. Biz, özellikle işletmelerdeki konseylerde ve diğer düzeylerde daha çeşitli ve geniş kapsamlı sorunların ele alınıp görüşülmesini istiyoruz. Ama biz, bu gibi tartışmalardan sonra kapitalist yönetim çerçevesinde alınan kararlardan işçi temsilcilerinin *sorumluluk taşımak* zorunda bırakılmalarına razı değiliz, ve «Mitbestimmung» konusundaki tutumumuzun karakteristik çizgisi de budur. Bunun öbür taraf için çok uygun bir konum olduğu söylenebilir. Nitekim, sermaye temsilcileri sık sık bu gedikten dalıyor ve şöyle diyorlar: İşçiler hem her şeyi bilmek, saymanlık defterlerini istedikleri gibi kurcalamak, üretim planlarının akımında olmak, ticari sırlara kadar her şeyi öğrenmek istiyor, hem de, tam bilgi edindikten sonra üretim yönetimi konusunda her hangi bir sorumluluk taşımaktan kaçınıyorlar. Evet, diyor işçiler, biz, reel erkin kapitalistler ile emekçiler arasında bölüşülmediği, erk gücünün kapitalistlerde olduğu, sermayenin çıkarına çalışan sistemi onların yönettiği bir sosyal düzende yaşıyoruz. Biz bilgi edinme, sesimizi duyurma hakkını, görüşlerimizi belirtme hakkını toplu ve dirençli çıkarlarımız sayesinde, yürüttüğümüz savaşım sayesinde söke söke aldık, bu hak bize hediye edilmiş değildir; ama reel erk şimdilik büsbütün kapitalistlerin elinde kaldığına göre, biz bu durumda kapitalist sistemin sözümona sosyal dayanışma adına yönetilmesinde her hangi bir sorumluluk taşımak istemiyoruz. Sınıfların karşıt çıkarlı olduğu toplumdaki sosyal dayanışma diye bir şey yoktur. Biz savaşıma devam edeceğiz, çünkü amacımız gelecekte bu sistemin içinde daha büyük haklar elde etmekten — bu en yakın ödevimiz olsa bile — ibaret kalmıyor; biz hakça olmadığını gördüğümüz bu düzeni alaşağı etmek ve sosyalizmi kurmak istiyoruz.

Ne var ki, ben, her komünist partisinin bu kadar kesin bir konum alması gerektiği kanısında değilim. Komünist partileri, eylemlerinde, kendi somut durum ve koşullarından çıkarlar. Dolayısıyla, AKP'li yoldaşların bu konuda farklı düşüncede ve başka konumda olmalarını gayet doğal

buluyorum. FAC'de «Mitbestimmung» bir gerçekliktir. Sendika hareketi onu salık veriyor, ona inanıyor ve destekliyor. Bu koşullar altında ilkenin kendisini büsbütün silkip atmak saçma olur; önemli olan, emekçilerin haklarını genişletme yönünde ardıcıl savaşımları sürdürmektir.

J. Scheibling'in AKP'li yoldaşlara sorusu. Açıkça anlamak istediğim bir şey var: AKP «Mitbestimmung» kavramını kabul ediyor mu, etmiyor mu? Buna maledilen içeriği tanıyor mu? «Ortak yönetim» («cogestion») veya «birlikte kararlar alma») («codécision») her ahvalde «biriyle yönetim» anlamına geliyor. Kimin ve kiminle?

L. Müller'in yanıtı. Bu kavram, «Mitbestimmung» sözcüğünün kendisi hiç de isabetli değil. Bunu kavram olarak biz bulmuş değiliz; artık birkaç onyıl var ki, sendika hareketinde geniş ölçüde kullanılıyor. Bize güçlükler çıkardığı söz götürmez, ama biz bütün yazı ve konuşmalarımızda bu kavramı emek ile sermayenin hak eşitliği olarak yorumlama fırsatını kaçırmıyoruz. Şimdi kalkıp birden bu kavramdan vazgeçmemiz doğru olmaz, iyice yerleşmiş bir kere; çıkar yol, buna doğru dürüst, Marksist bir yorum getirmeye çalışmamızdır.

İki noktayı daha belirtmek istiyorum.

Sendikaların savaşımları sonucu olarak kabul edilen «katılım» yasası (1976), özü bakımından öyle ki, sendikalar bunu taşıdığı isme yaraşık bulmuyorlar, çünkü işletmelerde karar alınmasına ilişkin bütün önemli sendikal istekler Bundestag'ta kabul edilmiş değildir. «Katılım» yasasını şimdiki biçimiyle biz de benimsemiyoruz, ama bu onu büsbütün kabul etmediğimiz anlamına gelmez. Ensonu, bu yasa bazı olumlu maddeler de içeriyor; emek kolektiflerinin, bunların seçimli temsilcilerinin ve sendikaların haklarını saptamaktadır. Biz işçilere bu olumlu noktalardan yararlanmalarında yardım ediyoruz. Demem o ki, elde edilen hakların kullanılması, yasanın uygulanmasını öğrenme süreci içindeyiz. Ama biz bir yandan işin en önemli yanını, yasanın olumsuz yanını açığa vurmaya aralıksız devam ediyor, yasadaki neyin çıkarılması, yasaya neyin eklenmesi gerektiğini açıkça belirtiyoruz.

İkinci önemli sorun, üretimin yönetimine «katılım» alanında elde edilen kazanımların hukuksal açıdan perçinlenmesini sağlamaktır. Burada da görüşler ikiye ayrılıyor. Biz artık hukuksal yönden saptanmış olan haklara büyük bir önem veriyoruz. İsveçli yoldaşlar, örneğin, işletmelerde, kolektiflerin çalışma saatlerindeki toplantılarından savaşımın amacı olarak söz ediyorlar. Bizde, işletmelerin statüsünü belirleyen yasadaki, bu gibi toplantıların yılda dört defa yapılması hakkı öngörülüyor. Ama bununla beraber, aynı yasa, bütünleşmeye açık bir başka noktayı, örneğin üretim konseyi ile patron arasında güvenceye dayalı işbirliği fikrini de içeriyor. Demek ki, daima işin her iki yanını da görmemiz gerekiyor. Bir yanına karşı sürekli olarak savaşım vereceğiz, öbür yanını geniş ölçüde kullanacak,

yaşama geçirmeye çalışacağız. Biz, elde edilen yasalardan, kazanımlardan yararlanma sürecini, sınıfsal anlaşma değil, ileri atılımlı sınıf savaşımının organik bir bölümü sayıyoruz.

Öyle ki, bence, FAC'deki «katılım» uygulamasını irdeleme konusunda buradaki tartışmalarımızın bir eksiği olduğu kanısındayım. Öncelikle, sosyal-demokrasinin, sermayenin, bunların işbaşındaki hükümetinin, sağcı sendika liderlerinin «katılım»da neleri amaçladıkları vurgulanıyor. Ama yoldaşlar, şu iki noktaya dikkatinizi çekerim: Birincisi, yine bu politik ve toplumsal güçler, işçi sınıfının haklarını, etkisini ve çıkarlarını temsil oranını genişletmek üzere meydana getirilen bütün çalışma biçimlerine, organlara ve kurumlara karşı yine bu gibi amaçlar – işçi sınıfını bütünleşmeye çekerek sınıf olmaktan çıkarma amacı – güdüyorlar. Bu bütün kapitalist ülkelerde böyledir. Durum her yerde aynıdır; sözkonusu bütünleşme, işçi hareketinin yarattığı organların ve kurumların yürüttükleri eylemin anlamca yozlaştırılması ve değiştirilmesi ancak sürekli bir savaşımla önlenebilir. İkincisi, bütün emek kolektiflerinde ve değişik düzeydeki sendikalarda, sınıfsal yönelimi belirgin, yeni sınıfsal deneyim birikimiyle gitgide sağlamlaşan gayet güçlü bir akım görülüyor. Bu akım, bu güçler, «katılım»a, kapitalist işletmeciliğin sonuçlarına ilişkin sorumluluğu paylaşma gözüyle bakmıyorlar. Onlar yönetimde böyle bir katılımı ısrarla istiyor ve bunu emek kolektiflerinin, temsil organlarının ve sendikaların konumlarını genişletme olanağı olarak anlıyorlar. Ve elbette işçilerin isteklerini gerçekleştirme, haklarını savunmayı ve genişletmeyi amaçlıyorlar. Yönetime bu tür katılım anlayışı, patronlarla eylemleri koordine etmek demek değildir.

Ben kardeş partilere etraflı bilgi verilmesinde yarar görüyorum. Yönetime katılma sorunu üzerinde, yalnız Alman tekellerinin ve sosyal-demokrasinin konumu değil, aynı zamanda Alman Komünist Partisi'nin ve eylemleri işçi sınıfına açık diğer güçlerin konumu sözkonusudur. Biz sendikalarda ve emek kolektiflerindeki bu güçleri, aynı zamanda bugün şu veya bu ilerici aksiyona katılan, yarın yine entegrasyon yanlısı ve oportünist güçlerin etkisi altına düşen ikircimli ve reformist görüşlü işçilerin ve hizmet personelinin çoğunu kendi hallerine bırakmak istemiyoruz; büsbütün tekelci basın, tekelci iletişim araçlarının etkisine, sosyal-demokrasinin etkisine terk edilmelerine gönlümüz razı olmuyor. Bu nedenle, yönetime katılma sorunlarını geniş bir açıdan ele alarak konumlarımızı formüle etmeye çalışıyoruz.

Antonio Correia'nın (Portekiz Komünist Partisi) Alman Komünist Partisi temsilcilerine sorusu. «Katılım» emekçilerin savaşım perspektifleri, sosyalizm perspektifleri bakımından zarar görmelerine yol açmaz mı? Yönetime katılma doğrultusunun işçi sınıfı tarafından enson hedef sayılması tehlikesi yok mu? İşçi sınıfı, işçilere geniş haklar sağlayan sistemden sonra daha ileri doğru adımlar atmayı gereksiz saymaz mı?

Günther Blum'un (AKP) yanıtı. Sözkonusu sistem bizim düşüncelerimize yanıt veremez. Bize göre yönetime katılma erk sorununu kökten çözecek durumda değildir, ancak kısmi sonuçlar verir. Biz bunu, işçi sınıfının gücünün, sınıf bilincinin gelişmesi yolunda, tüm erki ele geçirmeye hazırlanması yolunda sadece bir araç sayıyoruz. Erki kısmen ele geçirme uğrunadaki savaşım, tüm erkin ele geçirilmesi yolunda önkoşullar yaratmalıdır, tüm erk ise sosyalizm demektir.

F. Madsen'in sorusu. Aramızda üretim konseylerinde, firmaların gözetim konseylerinde üye olan AKP'li yoldaşlar var. Acaba kendilerine göre yönetime katılma kapitalistleri yönetmenin bir biçimi mi, yoksa «sosyal part-nörlük»ün bir ögesi midir?

Rolf Knecht'in (AKP) yanıtı. Ben büyük bir Amerikan kumpanyasının kolu olan çokuluslu bir şirkette başkan ve gözetim konseyi başkan yardımcısıyım. Bu nedenle bu konuda bazı şeyler söylemek istiyorum.

İlkönce şunu belirtmeliyim ki, ben «Mitbestimmung»tan daha güzel şeyler düşünebilirim. Ama benim aklımdan geçenler başka, yaşadığım ülkede yerleşmiş belirli kurallar başka şeydir. Şimdilik bunları değiştirecek durumda olmadığımı göre, onlardan yararlanmak zorundayım.

İkinci olarak, gözetim konseyi üyesi olduğumdan bu yana çalıştığım oda değişmedi, daha yumuşak bir koltuğa oturmadım, kişisel gelirin artmadı (?), çalışma arkadaşlarım da, onların bana karşı tutumları da değişmedi. Ve hepsinden önemlisi, ki buna ben de şaşıyorum, sosyalizm karşıındaki politik tutumum değişmedi. Bir değişiklik olduysa, o da işimin artmış olmasıdır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde «katılım»dan söz ederken, doğal olarak her şeyden önemlisi, bu soruna hangi konumlardan bakıldığını bilmektir. Ben komünist olduğum için, soruna sosyal-demokrat konumlardan bakamam. FAC'nde sosyal-demokrat olmak kolaydır. Benim şuna karar vermem gereklidir: Katılıma ya sınıf savaşımı konumlarından, ya da sosyal partnör konumlarından bakmalıyım. Yani ya komünist, ya da sosyal-demokrat gözüyle bakmam gerekir. İnsan bu konuda bir kaniya vardıktan sonra, işini bu kaniya uygun olarak yürütür.

Bu gibi durumlarda en önemli olan şey işçiye gerçeği olduğu gibi anlatmaktır. Her şeyden çok dikkat edilecek nokta yönetime katılımı isteyen emek kolektiflerinde bu yolla kapitalist sistemin değiştirilebileceği, ya da onun sonuçlarının daha iyi eylemlerle değişebileceği hayalinin yer etmesidir. Diğer önemli bir nokta da, gözetim konseylerindeki görevlerin işçilerin ve memurların çıkarlarını temsil eden örgütlerin, yani üretim kon-

(?) Komünistler, gözetim konseyi başkan yardımcısı olarak aldıkları yüksek ücreti, vergiler kesildikten ve gerekli temsil masrafları ayrıldıktan sonra, çeşitli fonların emrine vermektedirler.

seyleriyle sendikaların görevlerini asla değiştirmediğinin unutulmamasıdır. Eğer işletmelerdeki üretim konseylerinin ve sendikaların işi yürümezse, bunlar sınıfsal temellere dayalı olarak çalışmazsa gözetim konseylerindeki işiçi temsilcilerinin varlığı ile yokluğu arasında fark kalmaz. Bu gibi durumlarda gözetim konseylerinin en aktif üyeleri bile pek başarılı olamaz. Eğer sözkonusu örgütler iyi işlerse, o vakit gözetim konseylerinin yetkilerinden de daha iyi yararlanabilir.

Elbette ki «katılımı» düşünenlerin bambaşka niyetlerle yola çıktıklarının farkındayım. Ne var ki, yaşamın kendi yolları vardır. Pratikte birçok şeyler bambaşka biçimde gerçekteşebilir ve çoğu kez teoride tasarlanandan farklı sonuçlar alınmaktadır. Bu konuda dikkäte değer bir örnek vereyim: Bugün FAC'nde eskiye kıyasla daha fazla «katılım» olduğu halde, grev hareketi hiç de zayıflamamıştır. Nitekim 1978 yılında FAC, grev günlerinin sayısı bakımından Avrupa'da ön sırada yer alan ülkelerden biri olmuştur. Oysa, grev günleri sayısında örneğin Fransızları geride bırakmak az şey olmasa gerek! Burada çelik endüstrisi işçilerinin olağanüstü grevini anımsatmalıyım. Çünkü bu, 30 yıl süreyle eşit koşullu «katılımı» uygulamış olan endüstri kolunun greviydi. Ne var ki işiçi sınıfının en bilinçli, en aktif bölümü bu endüstri kolundadır. Başka bir deyişle, «katılım» ile işiçi sınıfının bilinci, ya da «sosyal partnörlük» arasında, çoğu kez sanıldığı gibi, öyle pek dolaysız, otomatik bir ilişki yoktur.

Böylece sınıf savaşımı, bana kalırsa, «katılım»a bağımlı olmadan, ve belki de «katılım» yüzünden keskinleşmektedir. Anladığım kadarıyla Belçikalı yoldaş başını salladığına göre cümlenin ikinci bölümünü benimsemiyor. şu var ki, ben pratikten hareketle sınıf savaşımının zayıflamadığını, tersine güçlendiğini vurguluyorum. İtiraz etmek zorunda kaldığıma üzgünüm, ama gelişmeler, olgular beni son derece hoşnut ediyor.

Gözetim konseyleri hakkında şunları da belirtmek gerekiyor: Bu konseylerde sermayenin temsilcileri, hem de hiç te hüçümsenmeyecek sayıda temsilcileri yer alıyor. Biz oy bakımından onlardan üstün durumda olmayız, biz ancak görüşmelere katılabiliriz. Bu kadarı bile gözetim konseyleri yoluyla sosyalizme varılabileceği hayalini ortadan kaldırmaya yeterlidir. Ne var ki biz bu konseylerde, sınıf bilinci konumundan aktif olarak çalıştıkça, daha geniş enformasyon edinebiliriz. Orada sermaye yatırımı vb. gibi konularda daha erken bilgi edinmekteyiz. Ne denirse densin şimdi eskisinden daha az etkili değiliz, hatta bir ölçüde etkimiz artmıştır. Ve daha önce belirttiğim gibi, gözetim konseylerinde politik bakımdan güçlü, bilinçli temsilcilerimiz bulunması işçilerin ve memurların politik ruhunu pekiştirmektedir. Deneyimler sonucunda vardığım kanı budur.

Kuşkusuz burada reformistler ve oportünistler sözkonusu değildir. Aslında reformistler ve oportünistler, yönetime katılma olsun veya olmasın, hiçbir yerde sermayenin egemenliğine karşı harekete yanaşmamaktadır.

lar. Bence gerçeklerden ustalıkla yararlanılması koşuluyla, gerçekler «katılımı» icadedenlerin arzularından daha güçlüdür.

Edinilen bilgilerin yayılmaması zorunluluğu ile ilgili birkaç söz daha söyleyeyim. Bu konu üzerinde burada bir hayli konuşuldu. Böyle bir zorunluluk vardır ve ilerici bir doğrultusu olmayan sosyal-demokratlarca uygulanmaktadır. Buna özellikle korkanlar arasında rastlanmaktadır. FAC'nde gözetim konseyleri üyelerinin emekçi kolektiflerine dolaysız olarak bilgi verme hakkına sahip olmadıkları doğrudur. Böyle olsa da, üyesi olduğu üretim konseyi üyelerine bilgi verebilir. Bu konseylere ise bilgileri daha geniş çevreye yayma hakkı tanınmamıştır. Şu var ki, üretim konseyleri yasalar gereği güçlü konumlarda bulundukları için, gerekli gördükleri sorunlar üzerinde işletme yönetimiyle görüşebilirler. Böylelikle de söz konusu bilgiler yayılmış olur. Üretim konseyi başkanı olmam dolayısıyla işletme yönetimine, oyunlara başvurulmadan işçilere doğrudan doğruya bilgi verilmesini salık verdiğimi söylemeliyim.

Bu da bir teorik sorun değil, pratik bir sorundur. Bu hiçbir yerde hukuksal bir temele dayandırılmamıştır ve bu her şeyden önce, emekçi kolektifinin kendi temsilcilerini savunması bakımından sahip olduğu güce bağlıdır.

Burada bir şey daha eklemek istiyorum: Kendi hesabıma yavaş yavaş bir işletme yöneticisi için gerekli deneyimleri ediniyorum. İşletmeler halkın malı olacağı güne kadar sağ kalırsam, yönetim alanında büyük deneyim sahibi olabileceğim. Umut ederim ki yoldaşlar ilk bakışta bir şan-şeref hırısı gibi görünen emelimin içyüzünü değerlendirmekte yanılmayacaklardır.

F. Madsen. Bununla ilgili olarak şunu söylemek istiyorum: Tartışmalarımızda ele alınan sorunlar her zaman dinamikler içinde değil de, statik bir biçimde incelenmektedir. Bizim kanımıza göre *işçilerin bilincinin* «katılımı» sürecinin *şu veya bu biçimdeki somut koşulları içinde hangi yönde geliştiğinin* ve eninde sonunda bunun ne sonuç vereceğinin anlaşılması son derece önemlidir. Bununla ilgili bir örnek vereyim: Danimarka'da, FAC'ndeki üretim konseylerine ve gözetim konseylerine kıyasla çok daha zayıf etkiye sahip «işbirliği komisyonları» vardır. Bunların kuruluşu döneminde (50'li yıllarda) komünistler işçilere uyarıda bulunmuş, bu komisyonların, örneğin tuvalet kâğıdının rengini değiştirmekten öteye bir şey yapabileceğini hayal etmemeleri gerektiğini söylemişlerdi. Böyle olsa da biz gerek işçilerin, gerekse yoldaşlarımızın bu komisyonlara üye olmalarından yanaydık. Bunun da iki nedeni vardı: İlk neden, bu komisyonlarda başka hiçbir yerde elde edilemeyecek bilgiler edinmek olanağı vardı. İkincisi de bunlara üye olmakla, işçilerin bu komisyonların neler yapıp neler yapamayacaklarını öğrenmelerine yardımcı bulunulabilirdi. Eninde sonunda işçilerin kendi deneyimlerinin bilinçlerini etkilemesi de başlıbaşına bir

sorundur. Partinin bu görüşü doğrulanmıştır: Bugün sendikaların ve işçilerin büyük çoğunluğu bu komisyonların çok az bir anlam taşıdığı, sosyal-demokratların bunların rolü hakkında yanıltıcı bir kanı yarattığı görüşünü paylaşmaktadırlar.

Ote yandan işçi sınıfı, bugün sınırlı da olsa, sermayeye karşı taaruzunda bazı haklardan yararlanabilecek durumdadır. Bununla ilgili olarak V. İ. Lenin'in, işçi sınıfının aktif savaşım yürütmesi sonucunda, «yarım-yamalak ve iki yüzlü» reformları, «şu veya bu düzen temelinde, işçi hareketinin taaruzunda dayanak noktası haline getirebileceği ...»⁽⁸⁾ konusundaki sözlerini anımsatmak isterim.

«KATILIM»IN PERSPEKTİFLERİ

Sempozyumda söz alanların belirttiklerine göre «katılım»ın niteliği, özü egemen olan rejime, rejimin hangi sınıfın, hatta hangi grubun elinde bulunduğuna ve hepsinden önemlisi işçi sınıfının verdiği savaşımında ne ölçüde ilerleme sağladığına bağlıdır. Burada sorulacak soru şudur: «Katılım» ekonomik ilişkilerin yeni temellere göre düzenlenmesine, yani bu alanda sosyalizme doğru ilerlemeye yardım ediyor mu, etmiyor mu? Bize göre bunun yanıtı açık: Sadece «katılma» olarak kaldıkça yardım etmiyor demektir. Ama devrimci nitelikte önlemler sistemi meydana getirildiyse, işçi sınıfı kazanımlarında büyük ilerlemelere ulaştıysa, iktidarı elde ettiyse, ya da kısmen elde ettiyse, işçilerin üretimin yönetimine katılması ve bunun yanı sıra düzenlenmeye yönelmesi böyle bir düzenleme yolunda gerçek bir manivela rolünü oynayabilir. Öyle görülüyor ki bu da bir konumdur ve bu konumdan bugünkü durumun, yani kapitalizm koşullarının da emekçilerin üretimin yönetimindeki haklarının genişlemesi savaşımına bir göz atmak gereklidir.

Jose Oyarce (*Şili Komünist Partisi*). Şili örneğinin bu bakımdan son derece dikkate değer bir nitelik taşıdığını belirterek şöyle dedi: 1970 yılının sonlarında Şili'de emekçilerin yönetime katılmaları sürecinde gerçek bir gelişme başladı. Bunun temelini Şili Emekçileri Birleşmiş Sendikaları Merkezi ile Salvador Allende hükümeti arasında imzalanan bir anlaşma oluştuyordu.

Şili Komünist Partisi MK'nin 1977 Ağustosunda yapılan plenumunda Luis Corvalan yoldaş raporunda şunları belirtti: Salvador Allende kabinesi kurulur kurulmaz emekçiler birçok işletmelerin yönetimine katılmaya başladılar. Aralarından birçoğu endüstri işletmelerinde yönetici görevleri yükümlendiler. Emekçiler devlet dairelerini, bankaları yönetmeye, konseylerde üyelik yapmaya, komitelerde, illerde ve eyaletlerde cumhurbaşkanı-

⁽⁸⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 19, s. 27.

nı, yürütme organlarını temsil etmeye, bakan ve elçi görevleri yerine getirmeye başladılar ... Devlet işletmelerinde yönetim konseyleri meydana getiriliyor, birçok özel işletmelerde ve hizmetler alanında kontrol komiteleri kuruluyordu ...»⁽⁹⁾

Sendika yöneticileri başlangıçta işletmelerdeki yönetim konseyleri üyeliklerine aday olmadılar, çünkü kendi alanlarında çalışmaları gerektiği konusunda bir karar alınmıştı. Fakat zamanla bunun yanlış olduğu anlaşıldı. Kamu sektöründeki işletmelerde yönetime katılma organlarında sendika yöneticilerinin bulunmaması, sendikaların bu faaliyetten uzaklaştırılması kargaşalıklara ve emekçilerin gelişmekte olan devrim sürecini yanlış anlamalarına yol açabilirdi ve nitekim açıyordu. Bunun üzerine parti bu yanlışlığın düzeltilmesini önerdi. Buna göre işletmelerin yönetiminde başlıca sorumluluğu sendikalar yükümleniyor ve sendika yöneticileri yönetime katılma organlarında yer alıyorlardı. Partiye göre bu önlemin uygulanmasıyla, ekonomizm eğilimleri ortadan kaldırılarak ve emekçilerin işletmelerin etkin çalışmasına karşı ilgisi geliştirilecek, üretim ilişkilerinin düzenlenmesinde gerçek ilerlemeler sağlanacaktı.

Bizim kanımıza göre Halk Birliği hükümeti döneminde emekçiler ekonominin yönetimine gerçekten katılmışlardır. Bu alandaki başarılar kusura lardan fazladır.

Bugünkü diktatörlük koşullarında yönetime katılma hakkı ile ilgili savaşım durmamıştır. İşçi hareketi askersel cuntanın bu alandaki spekülatif tasarılarını reddetmiştir. Şili Komünist Partisi yönetime katılma ile ilgili istemleri, büyük işletmelerin kamu sektörüne ve büyük toprak sahiplerine dağıtılan toprakların köylülere geri verilmesi istemlerine bağlamaktadır.

Katılımın özü, doğal olarak, erkin emekçilerin eline geçmesiyle kökten değişmektedir. Denilebilir ki bu kelimenin tam anlamıyla o dönemde kargaşa sürüp gitmekte ve ekonomi ile politikada egemen olma savaşımı devam etmekte olmasına karşın «devrimin ikinci gününde» gerçekleşmektedir.

Antonio Correian konuşmasında bu soruna değindi. O şunları söyledi: Emekçilerin üretimin yönetimine işletmeler ya da işkolları çapında katılmaları sorunu Portekiz'de ancak faşist rejimin düşmesinden (25 Nisan 1974) sonra gündeme geldi. İşçi kontrolünün sağlanması ve emekçilerin yönetime katılması sınıf savaşımının sonucuydu ve bu aynı zamanda gericiliğe karşı savaşımında bir silâh rolünü oynayarak, tekellerin kamulaştırılması gibi büyük bir devrimci kazanımın sağlanmasına yardımcı bulundu.

1976 yılının Nisan ayında kabul edilen Portekiz Anayasasında «Emekçi Komisyonlarının hakları» bölümünde şunlar yazılıdır:

⁽⁹⁾ Boletín del Exterior Partido Comunista de Chile. Nº 26, 1977, p. 15.

- a) Çalışmaları için gerekli olan her türlü bilgiyi edinirler;
- b) üretimin yönetimi üzerinde denetim sağlarlar;
- c) üretim birimlerinin yeniden örgütlenmesinde görev alırlar;
- d) emekle ilgili yasaların ve kendi sektörleriyle ilgili toplumsal-ekonomik plânların hazırlanmasına katılırlar. ⁽¹⁰⁾

9 Nisan 1976 günlü Karanamede yönetimleri denetlenen ve emekçilerin bunların çalışmalarında söz hakkına sahip bulunacakları devlet işletmelerinin tek tip tüzüğü saptanmıştır. Bu tüzük emekçilerin işletmelerdeki iki toplumsal örgüte, yani Genel Konseye ve Gözetim Komisyonuna üyeler atamalarını öngörmektedir. Şu var ki bu yasa etrafında bir savaşım başladı ve bu da eninde sonunda denetim sisteminde çelişkiler ortaya çıkmasına neden oldu.

Yönetim üzerinde denetim uygulama işinde işletmeye, işkoluna ve bölgeye bağlı olarak birçok farklar vardır. Genel olarak yönetim üzerindeki denetimin iki yönde geliştiği söylenebilir: a) yönetim politikası; b) emek koşulları.

Emekçilerin kazanımları aralıksız saldırılara hedef olmakta, bunların, savaşım yürütülerek korunması gerekmektedir. Ve bu aynı zamanda Portekiz'in sosyalist geleceği uğrunda verilen savaşımdır.

Sempozyuma katılanların konuşmaları komünistlerin yönetime «katılım» konusundaki görüş ayrılıklarını saptayan belirli etmenleri ortaya çıkarmıştır. Bu görüş ayrılıkları şöyle açıklanabilir:

Birincisi, «katılım» kavramı geniş anlamlıdır ve özel olarak bu olgu çelişkilidir. Bunu, sınıf savaşımında birbirine karşı olan güçlerin katılımı kendilerine göre yorumlamaları ve bundan kendi çıkarları açısından yararlanmayı istemeleri de karmaşık hale getirmektedir.

İkincisi, çeşitli ülkelerin emekçilerinin tarihsel gelenekleri, çağımızdaki savaşım koşulları açısından birbirinden farklıdır. Bu fark özellikle katılma sisteminin «tabandan» gelmesine, emekçilerin savaşımalarının sonucu olmasında, ya da «tavandan» gelmesine, örneğin uluslararası nitelikli Avrupa Ekonomik Topluluğu organlarından ithal edilmesine bağlıdır.

Üçüncüsü, «katılma» ya da katılma isteği ve işçi denetimi, işçi sınıfının devrimci savaşım alanında ilerleme derecesine, kazanımlarının niteliğine, savaşımdaki somut aşamaya bağlı olarak değişik rol oynamaktadır.

Dördüncüsü, savaşım gelenek ve deneyimlerinin, komünistlerin katılımla ilgili görüşlerinin yansıması olarak kabul edilmesi koşuluyla, öznel etmenin de önemi vardır. Burada burjuva ve reformist kavramlar karşısında komünistlere özgü seçeneğin ne derece işlenmiş olduğu da önem taşımaktadır.

⁽¹⁰⁾ Constituição da Republica Portuguesa. Lisboa, 1977, p. 38–39.

SEÇENEK SORUNU

Sosyal-demokratlar emekçilerin üretimin yönetimine katılmaları, üretimin demokratikleştirilmesi sorunlarını ele alma girişiminde bulunurken, önerilerinin tartışılmasına sendikaları, pratikte tüm işçileri (hem de yalnız kendi ülkelerinden değil, dışarıdan da) davet ederken, komünistler sadece bu önerilerin eleştirisiyle yetinebilirler mi? Acaba inandırıcı, yığınlar üzerinde etki uyandıracak yapıcı seçenekler ortaya atmaları gerekmez mi? Bu sorun şöyle toparlanabilir: «Sosyal partnörnlük»ü onaylamak ile işçi çevrelerinde üretimin yönetimini ele alma yolundaki gerçek gereksinimlerine yanıt vermede, bu önemli sorunda girişimi yitirme arasındaki sınır nereden geçer? Şili temsilcilerinden *J. Oyarce*'nin sempozyuma katılanlardan birine sorduğu bu soruyu hemen hemen hazır bulunanların hepsi yanıtladı. Burjuva ve reformist görüşlere karşılık olarak hem yakın gelecek, hem de uzak perspektif bakımından iyi hazırlanmış bir seçeneğin gerekliliği herkes tarafından kabul edildi.

Bu sorunların görüşülmesi sırasında ufak tefek de olsa önemli ve bazen tartışılması gerekli görüşler ortaya atıldı.

P. Joye şunları belirtti: Bana göre perspektif amaç olarak «özyönetim»-in seçilmesi Belçika Komünist Partisi ve sosyalistlerce onaylanan Belçika Genel Emek Federasyonu'nun («İşçi denetimi yoluyla özyönetime doğru») belgisi doğrudur. Ne var ki burada unutulmaması gereken bir şey vardır ki o da «özyönetim» ancak tüm ekonomik ve politik sistemin ve özellikle üretim araçları üzerindeki iyelik hakkının kökten değiştirilmesinin sonucu olabilir. Son yıllarda emekçilerin işletmeleri işgal etme eylemlerinin sıklığına tanık olmaktadır. Birçok durumda emekçiler, işletmeleri işgal ettikten sonra çalışmayı sürdürmekte ve üretimi, ya da hiç olmazsa bunun teknik yanını yönetmeyi pekala başardıklarını kanıtlamaktadırlar. Fransa'daki «Lip» işletmesinin bu alandaki deneyimi ülke dışında da yankılar uyandırmıştır. Belçika'nın deneyimleriyle de ilgili olarak birçok benzer örnekler verilebilir. Yalnız şunun açıkça anlaşılması gerekir: Tüm bu «özyönetim» denemeleri kapitalist sistemi tehdit edecek durumda değildir. Bu denemelerin birkaç aydan fazla sürdüğü pek az görülmüştür. Bunun nedeni sadece işgal etme işinin çok elverişsiz koşullarda, yani yarı yarıya iflas etmiş işletmelerde başgöstermesi değildir. Bu gibi durumlarda kapitalist toplumun, kapitalist ekonominin tümü işletmeyi işgal edenlerin karşısına dikilmektedir. Ve eğer bu denemeler, emekçilerin işlerini kapitalistler olmadan da örgütleme yeteneklerine sahip olduklarını kanıtladıysa, bunun yanısıra kendi kendini yönetmeyen bir toplumda «özyönetim adacıklarının» gelişmesinin olanak dışı olduğunu da göstermiştir. Bu da özyönetime, yaklaşımda basitleştirmeden kaçınmanın ne kadar önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

Antonio Correia. Zaman zaman şöyle bir soru ileri sürülüyor: İşçiler ilke-

sel olarak üretimi özenle yönetecek, yani yalnız tüketimle yetinmeyip üretim birikimi sağlayacak yetenektedirler? Bizim devrimden sonraki deneyimlerimiz işçilerin bu yeteneklere sahip olduklarını, emekçiler olmadan ekonominin halk yararına canlanmasını sağlama olanağının bulunmadığını ortaya koymuştur.

Portekiz Komünist Partisi 1977 yılında büyük bir ulusal konferans düzenleyerek bunalımdan kurtulma yollarını araştırmak amacıyla ekonomik ve parasal konular üzerinde görüşmeler yaptı. Bu konferans işçilerin çalıştıkları fabrika ve işletmelerin durumunu, Portekiz ekonomisinin çetin sorunlarını, emekçilerin üretim sürecini yetkinleştirmek ve üretimi artırmak için gerekli olan yaratıcılık niteliklerini çok iyi bildiklerini kanıtladı.

F. Pasqualoni: Lüksemburg Komünist Partisi yönetime katılma ile ilgili sosyal partnörlük kavramının karşısına kendi seçeneğiyle çıkıyor. Bu seçenek, diğer anti-tekel önlemlerle birlikte, tekellerin egemenliğini sınırlandırmaya yönelik önlemlerden oluşmaktadır. Bizim kanımıza göre işçi sınıfı ve onun örgütleri karar alma mekanizmasında yerlerini alabilmelidir. Örneğin işçiler yatırım planlaması alanında denetimde bulunma ve karar alma haklarına kavuşmalıdırlar. İşçi temsilcilerinin kendilerine açık ve çift anlam taşımayan bir politika uygulama olanağını vermeyen «gizli tutma» zorunluluğundan kurtarılmaları gereklidir. Bunun yanı sıra yönetim organları üyelerinin saptanmasında eşitlik ilkesinin korunması, personeli temsil edeceklerin işletmedeki emekçiler arasından seçilmesi lâzımdır. Lüksemburglu komünistler ayrıca büyük işletmelerde hesap defterlerinin ve hesap bilançolarının demokratik denetimden geçirilmesini zorunlu görmektedirler. İşçiler, ancak böylelikle işlerin nasıl yürüdüğünü yakından öğrenmek olanağını bulabilirler. Lüksemburg'ta yönetime katılmanın geliştirilmesi toplumsal koşulların yeniden düzenlenmesi yolunda bir aşama rolünü oynayabilirler.

Alman Komünist Partisi temsilcilerinin F. Pasqualoni'ye yönelttikleri soru. Bu istemlerin yasalar biçiminde gerçekleştirilmesini gerekli görüyorsunuz?

F. Pasqualoni'nin yanıtı. Evet, görüyoruz.

F. Madsen: Partimiz kapitalistlere, işçi sınıfına karşı devletin desteğini garanti eden tüm yasaların kaldırılması önerisini ortaya attı. Biz bunun sağlanması için, tüm toplu sözleşmelerde «görüşmeler-uzlaşmalar-eylemler» adını verdiğimiz kaydın yer almasını öneriyoruz. Bunun anlamı nedir? Diyelim bir işletmede, ya da işkolunda görüşmelerde anlaşmaya varılamıyor. Bu durumda sendikalar ve işveren örgütleri uzlaşma yollarını arayacaklardır. Bu da sonuç vermezse işçiler grev yapma hakkına sahip olacaklardır.

Diğer bir sorun da, zaman zaman sadece birkaç saat önce yapılan uyarı sonucunda sokağa atılan işçi temsilcilerine güvence sağlanmasıdır.

Bize göre işçi temsilcilerinin işten çıkarılması sorununu ancak işçiler çözmelidir.

Yönetime katılımın sağlanmasına yönelik çeşitli girişimler yolunun açılması, sözkonusu edilen girişimlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır. Şu var ki, tüm bu sorunların sosyalizme geçişte bir aşamayı oluşturacak olan anti-tekelci demokrasi programıyla birlikte ele alınması gereklidir.

L. Brönberg: İsveç Sol (Komünistler) Partisi. Üretimde demokratik hakların sağlanmasını istiyoruz. İşçilere görüşmelerde bulunmak, grev yapmak, bilgi edinmek, her alanda denetimde bulunmak, ödenmiş çalışma saatlerinde toplantı yapmak, üretimde politik eylem yürütmek, dayanışma çerçevesi içinde politik grevler yapmak ve diğer eylemlerde bulunmak bakımdan sınırsız haklar tanınmalıdır.

Biz sendikaların satılan mallar, satın alınan maddeler konusunda, işletmelerin veya ayrı ayrı bölümlerinin başka yerlere taşınmasında veya kapatılmasında veto hakkına sahip olmalarını istiyoruz. Aynı zamanda başka ülkelere yapılan sanayi yatırımları konusunda da veto hakkının tanınmasından yanayız.

J. Scheibling: Bizim özyönetimle ilgili görüşümüzün, kapitalist işletmelere şimdiki sistem çerçevesi içinde ortaya çıkacak olan «özyönetim adacıkları» kavramıyla hiçbir ortak yanı yoktur. Bize göre santralizmin serbestçe gelişmesine meydan verecek «özyönetim çekirdeği» biçiminde bir mozayık'ın değil, özyönetimin genel çizgisinin meydana getirilmesi sözkonusudur. Bizim özyönetim anlayışımız değişimler dinamiğinin «tabanda» doğacak toplumsal harekete doğrudan doğruya dayanmasını öngörmektedir. Yeni ekonomik gelişme ile ilgili önerimizin temelinde böyle bir anlayış yatmaktadır. Burada ekonomik ödevlerle aktif demokrasi koşulları birbirleriyle sıkı sıkıya örülmüştür.

Fritz Rische'nin (AKP) J. Scheibling'e sorusu. Kuşkusuz demokrasinin tabanda canlanmasıyla ilgili öğelerin gelişmesi konusu ilginç. Ama işbölümü temelinde üretime dayalı olan bugünkü toplumda gerekli olan koordinasyon ve çoğu kez gerekli sayılan bir merkezden çözümler nasıl sağlanacak? İşçilerin çıkarlarının çok çeşitli olması onların büyük konsorsiyumların, devlet tekelleri sisteminin merkezileşmiş egemenliğine karşı savışındaki vurucu gücünü belirli ölçüde zayıflatabilir...

J. Scheibling'in yanıtı: Bizim «tabandaki» emekçilerin istemlerine fazlasıyla kulak vermemiz diğer düzeydekilerin istemlerini unuttuğumuz anlamına gelmez. Ulusal sorumluluğa evet! Ulusal planlamaya da evet! Ama planın hazırlanması tabandan tavana doğru yürümelidir. Burada vurgulanan merkezin görüşü değil, genel katılım görüşüdür.

B. Ramelson: Bize göre sendikalizmden kaçınma sorunu büyük bir önem taşımaktadır. Yerel çıkarlarla ortak sınıfsal çıkarlar arasındaki karşılıklı etkilenmeler çok karmaşık bir sorundur ve derinliğine incelenmesi gerekir.

Hem en yakın gelecek, hem de uzak perspektifle ilgili yapıcı seçenek sorunu çerçevesi içinde önemli bir başka soruna, yani sendikaların kontrol sistemindeki ve «katılım» işindeki rolüne değinmek istiyorum.

Şili’li yoldaşlarımız, özellikle erkin emekçilerin eline geçmesinden sonra, katılmada başlıca sorumluluğun sendikalara düştüğü görüşünü ortaya sürdü. Ancak bize göre, sendikaların temel görevi işçileri temsil etmek, onların çıkarlarını savunmak değil mi? Bu görev başlıca amacı üretimde en üstün etkiyi sağlamak olan ve bu amaç gerektirdiği zaman «emek gücünün çıkarlarının» sınırlarını aşan menecerlik görevleriyle çelişmez mi? Sendika yönetmeni aynı zamanda menecer ise iki amaç arasında «parçalanmış» olmaz mı? Bunun yerine, bizde olduğu gibi, işçiler tarafından seçilen ve geçiş döneminde yönetimde eylem yürüten sıradan bir işçi düşünemez miyiz? Böyle bir kimsenin aynı zamanda sendika temsilcisi olması niçin gereklidir?

G. Blum. Rammelson yoldaş, doğru anladıysam, size göre sendikalar karar alma işini menecerlere bırakmalı, kendileri sadece bu kararların sonuçlarına karşı savaşımı yetinmelidir. Sizce sendikaların zamanında bilgi sahibi olmaları ve karar alma sürecine katılmaları gerekli değil midir? Böylelikle menecerlerin aldıkları kararların işçiler için olumlu sonuç vermesi önlenmiş olmaz mı?

B. Ramelson. Siz bilgi edinilmesinden söz ediyorsunuz. Acaba iki işin birbirine karıştırılması doğru olur mu? Biz, yöneticileri sendikalara gerekli bilgiyi vermekle görevlendirecek yasalar hazırlanmasını istiyoruz ve bu alanda bazı başarılar elde etmiş bulunuyoruz. Bu bakımdan yönetim organlarına katılma zorunluluğu yoktur. Sorunun diğer yanına gelince, sizin ülkenizde olduğu gibi bizde de sendikalar işçilerin yönetimde temsil edilmesinden yanadırlar. Şu var ki sendika liderleri (kapitalist toplumda-kiler sözkonusudur) her zaman sendikalara en geniş demokrasinin egemen olmasından yana değildirler. Bu liderler en büyük yetkilerin *kendi ellerinde* yoğunlaşmasını istemekte ve *sıradan* sendika üyelerini yönetime katılmaya teşvik etmeye yanaşmamaktadırlar. Bununla da kalmamakta, tabandan, işçilerden gelen istemleri hiç te hoş karşılamamaktadırlar. Biz işçilerin sadece *örgütleri aracılığıyla* yönetime katılmalarıyla yetinmemeli, sıradan işçilerin üretimi etkilemeleri için *bütün* olanaklardan en geniş ölçüde ve en aktif biçimde yararlanmalarını sağlamalıyız.

J. Oyarce. Bize göre sendikaların üretimin yönetimine katılımın dışında tutulmaları, bu katılımın sendikalar aracılığıyla olana kıyasla daha temsili, daha demokratik olmasını *garantilemez*. Böyle bir yaklaşım katılımın daha verimli veya bağımsız olmasını da garanti altına *almaz*, *çünkü* emekçilerin katılım yoluyla elde edecekleri kazanımları yönetim organlarındaki işçi temsilcilerinin (kapitalist koşullar sözkonsu ise) eylemi sonucunda değil, yığınların savaşımı sayesinde sağlanacaktır. Burada en

elverişli, en etkili araç sendikadır. Sendikaların yönetime katılma çerçevesinin dışında bırakılması-Şili deneyimine dayanarak böyle bir görüşe varılmıştır-ideolojik ve politik anlaşmazlıklara neden olmakta, emekçiler arasında yanlış anlayışların yayılmasına yol açmaktadır.

Bu durum, yoldaşların belirttiği gibi, özellikle erkin tamamıyla ya da kısmen emekçilerin eline geçmesiyle elle tutulur hale gelmektedir. Böyle olunca yönetim organlarında temsil edilen emekçilerin bir kısmı halkın genlik düzeyinin iyileşmesi için gerekli olan üretimi vargüçleriyle düzenlerken, diğer bir kısmı hiçbir şeyi hesaba katmadan sadece ücretlerin artırılması, bazen en yüksek düzeyde artırılması isteklerini ileri sürmektedir. Bu ise gerçekten ikiye bölünmedir ve son derece tehlikelidir.

F. Madsen: Çıkarların çatışması, yolsuzluklar sorunu ve benzer konular hakkında birkaç söz söylemek istiyorum. Böyle sorunların varolduğu bir gerçektir. Ama bunlara tüm kapitalist toplumlarda rastlanmaktadır. Çünkü bu gibi şeyler kapitalist toplumun yasal bir özelliğidir. Üretim Konseyi üyesinin birkaç bin mark, ne kadar olduğunu tam bilmiyorum, aldığı doğrudur. Ama bazı sendika yöneticileri çok daha fazlasını almaktadırlar. Bunlardan bir kısmı yolsuzluk ta yapmaktadır, bunu da herkes bilmektedir. Burada ele geçen para sözkonusu değildir. Bizde örneğin bir mark fazla alabilmek için iş arkadaşlarına ihanette bulunan, işverenlere ve yöneticilerine ajanlık eden işçiler vardır. Danimarka'daki tüm işletmelerin yöneticileri işçi toplantılarında neler konuşulduğunu bir gün sonra mutlaka bilirler. Bu nedenle emekçilerin yönetim organlarına katılmaları gibi genel bir sorunun, ahlâk, ve ayrı ayrı temsilcilerin kişilikleri sorunlarıyla bir araya getirilmemesi gerektiği kanısındayım. Bunu söylerken bu sorunla da ilgilenmeyelim demek istemiyorum elbette.

A. Correia: İşçi temsilcilerinin denetlenmesi sorunu, bizim kanımıza göre enerji yöntemlerle çözüme bağlanmalıdır. Eğer bu temsilcilerin konumları emekçilerin çıkarlarıyla çatışmaya başlarsa, bu temsilcileri seçen örgütler böylelerini değiştirmelidir. Yeni sendikaların bu alanda gerekli kaldıraçlara sahip olmaları gereklidir.

G. Blum: Bu görüş tamamıyla doğrudur. Alman Komünist Partisi gözetim konseylerindeki temsilcilerden işçi sınıfının, sendikaların hesap sorma, denetimde bulunma hakkına sahip olmayı, geri çağırabilmeyi, bunları daha kısa süreler için seçebilmeyi istemektedir. Belirli aralıklarla hesap sorulması ve bu temsilcilerin denetlenmesi gereklidir ve bu en ilkesel sorunlardan biridir.

KAPANIŞ KONUŞMASI

8. Ramelson: Bu son derece ilginç sempozyumun sonuna gelmiş bulunuyoruz. Şimdi izninizle Büyük Britanya Komünist Partisi temsilcisi giysile-

rimi çıkararak, görüşmelerle ilgili bir bilânço yapmak amacıyla «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi Yazı İşleri Kurulu üyesi giysilerini giyeceğim.

Dergi Yazı İşleri Kurulu ve hazır bulunanların tümü adına Alman Komünist Partisi'ne, dergiyle ortaklaşa olarak böyle bir toplantı düzenlediği ve bunu kusursuz bir biçimde örgütlediği için teşekkür eden B. Ramelson yoldaş şunları belirtti:

Sempozyumda hazır bulunanlar çeşitli deneyimlere dayanarak, çeşitli görüşler ortaya atıldılar, birçok sorunlara değindiler. Tartışma geliştikçe ortak görüşlerin ortaya atılmasına elverişli geniş bir alan açılmış oldu. Bu ise hiç te şaşılacak bir şey değildir, çünkü deneyimlerimizde bazı farklar olsa bile, hepimiz ortak bir amaca yönelmiş durumdayız ki, o da işçi sınıfının ve onun bağlaşıklarının çıkarlarını gerçekleştirmek, kapitalist toplumu sosyalist topluma dönüştürmektir. Bundan dolayı, deneyimlerimizin çeşitliliğine karşın, bana göre eninde sonunda görüşlerimizde genel bir anlaşmaya varmış durumdayız. Bu söylediklerimi pekiştirmek için görüşlerimizin birleştiği en önemli noktaları sıralamak istiyorum.

Birincisi, hepimiz hiç olmazsa benim izlenimlerime göre şu görüşte birleşmiş durumdayız: Üretim ve dağıtım sürecinde *tam bir işçi denetimi*, ya da yönetime gerçekten katılma kapitalizm çerçevesi içinde düşünülemez, çünkü politik ve ekonomik erk tekellerin elindedir. Böyle bir denetim ancak erkin işçi sınıfının eline geçmesinden sonra sağlanabilir.

İkincisi, bana göre şu görüşte de birleşmiş bulunuyoruz: İşçi denetiminin tüm düzeylerde genişletilmesiyle ilgili savaşım, işçi sınıfının ekonomik ve demokratik kazanımlarının savunulması ve pekiştirilmesi uğrundaki savaşımının ayrılmaz bir parçasıdır. Başka bir deyişle, her ne kadar işçi denetimi kapitalizm çerçevesi içinde tamamiyle sağlanamazsa da, sosyalizme giden yolda ilerlerken işçi denetiminin genişletilmesi savaşımını vermek bir zorunluktur.

Üçüncüsü, (bence bu, sözkonusu edilen Almanca deyimler ışığında son derece önemlidir) aramızdan hiç kimse bir an bile olsun, işçi denetimini genişletmenin biçimi ne olursa olsun, savaşım yürütülmeden gerçekleştirileceği konusunda kuşkuya düşmemiştir. Üretim demokrasisinin genişletilmesinde, işçi denetiminin pekiştirilmesinde, yönetime, özyönetime katılmada anahtar rolünü oynayan öge savaşımıdır.

Dördüncüsü, öyle sanıyorum ki hepimiz, kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesi ölçüsünde sınıf savaşımının daha çetin ve daha geniş bir nitelik aldığı görüşünde birleşmiş durumdayız. Bunun yanı sıra, bunalımın yükünü işçi sınıfının omuzlarına yükletmeye çalışan tekeller, bu amaçlarına ulaşabilmek için emekçilerin elinden, geçmişte işçi sınıfının aralıksız savaşım sonucunda elde ettiği hakların bir kısmını geri almaya kalkışıyorlar. Benim kanıma göre bu olguları değerlendirmede aramızda bir görüş ayrılığı yoktur.

Beşincisi, sermayenin daha yoğun olarak birikmesi ve bilimsel-teknik devrimin gelişmesi koşulları içindeki durumun niteliğini tüm olarak, bir-biriyle çelişen iki öge saptamaktadır.

Bir yandan, örgütlenmiş işçi sınıfı şunu gitgide daha iyi anlamaktadır: Artık işçi sınıfı ücretlerin artırılması, işgücünün azaltılması, emek koşullarının iyileştirilmesi, ek ücretler ödenmesi gibi geleneksel savaşımlarla yetinmeyerek, daha geniş bir denetim alanı uğrunda savaşım yürütmelidir. Artık sözkonusu olan *sermaye üzerinde denetimdir*, onun yatırım politikasının, işgücünden yararlanma politikasının, yeni işletmeleri nerelere kurduğunun, sermaye ihraç mı edilmeli, yoksa kendi ülkesinde yatırımlar yapılarak hazır mamuller ihracının mı vb. gerektiğinin denetimidir. Bu sorunlar sadece emekçilerinin yaşam düzeyleri açısından değil, aynı zamanda onlara iş sağlanması bakımından da çözümleyici bir önem kazanmaktadır.

Öte yandan, sermayenin yoğunlaşması ve bilimsel-teknik devrimin, sermaye yatırımı politikası ve sermayenin yoğunlaşması için potansiyel olanaklar ortaya çıkarması koşullarında sermaye bu olanaklardan gereğiyle yararlanmaya yanaşmamaktadır, çünkü kendisine, eninde sonunda zarar görmeyecek bir durum sağlamaya çalışan işçi sınıfının karşı eyleme geçmesinden korkmaktadır. İşçilerin demokratik haklarının kısıtlanması, savaşım yürütme olanaklarının elden gelen her araçla zayıflatılması ile ilgili eğilimler bu temele dayanmaktadır. İşçi sınıfının zayıf olduğu yerlerde otoriter uygulamalara başvurulmakta, işçi sınıfının güçlü olduğu yerlerde ise ideolojik saldırılar uygulanmaktadır. Sermaye, kapitalizmi süsleyip püslemek için çeşitli biçim ve yöntemler aramakta, bu arada işçilerin karar alma sürecine katıldıkları görünümünü yaratmaya çalışmaktadır. Oysa erkin temeli, gerçek erk sermayenin elinde kalmaktadır.

Altıncısı, anladığıma göre şu konuda da birleşmiş durumdayız: İşçi denetiminin genişletilmesinde sınıf savaşımı anahtar rolünü oynadığı gibi, bu savaşım için daha iyi koşullar yaratılması uğrunda atılan adımlar en önemli rolü oynamaktadır. İşçi sınıfının bir işletme veya bir endüstri kolu ile ilgili en önemli bilgileri edinebilmesi olanağı işçinin elinde etkili bir silâhtir. Bundan dolayı yakın zamana kadar nerdeyse ütöpik bir nitelik taşıyan geleneksel «muhasabe defterlerini açınız» belgisi bugün, bilgi elde etmenin biçim ve yöntemi ne olursa olsun, savaşımımızın önemli bir ögesi haline gelmektedir. Yöntem konusunda görüşlerimiz arasında fark olabilir, ama en geniş çapta bilgi edinme zorunluğunu hepimiz kayıtsız şartsız kabul etmiş bulunuyoruz.

Öyle sanıyorum ki sempozyuma katılan tüm yoldaşlar incelenen konunun bir bütün olarak çok karmaşık olduğunu, tartışmalar sırasında ortaya atılan birçok sorunlara şimdilik yanıt bulunmadığımızı kabul ediyorlardır.

Bizim bu sorunlara Marksistçe yanıt verilmesi gerekliliğini ortaya koymamız yararlı olmuştur.

Bana göre tartışmalar şu gerçeğin hepimizce kabul edilmesine yol açmıştır: Ele alınan sorunun, dünyada son yirmi yıl içinde meydana gelen yeni durumlar ışığında teorik bir sonuca bağlanması için, gerekli derinlik taşıyan incelemeler yapılmamıştır. Sermayenin yoğunlaşması ve enternasyonalleşmesi, global üretimin, global pazarın, global bölümünün ortaya çıkması gibi çağdaş süreçlerin de toplumsal-ekonomik sonuçları bakımından iki yanı vardır. Bunlar bir yandan kapitalistler sınıfının emekçilere karşı savaşımını, çeşitli ülkelerdeki emekçilerin çıkarlarının çatışmasını kolaylaştırmakta; öte yandan da endüstri bakımından gelişmiş tüm ülkelerdeki örgütlü işçi sınıfının olgunluğunun artmasına ve saflarının güçlenmesine paralel olarak, Marks'ın «Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!» belgisinin, belki de ilk kez olmak üzere, pratikte en kusursuz biçimde gerçekleşmesine elverişli koşullar yaratmakta ve uluslarüstü korporasyonların birliğimizi bozmalarına olanak sağlanmaması için birbirimizle dayanışmanın mutlak zorunluluğunun kabul edilmesini gerektirmektedir.

Bence çalışmalarımızın temel sonuçları bunlardır. Doğal olarak bunları tam olarak inceleyebildiğimi iddia etmiyorum. Ama aramızda bunca temel sorunlar hakkında görüş birliği bulunduğuna göre, bu bizi işçi denetiminin genişletilmesi, emekçilerin üretimi etkilemeleri açısından en yakın, güncel istemlerinin karşılanması uğrunda ortak ve aynı zamanda paralel savaşım yürütme ödeviyle karşı karşıya getiriyor. Bunun yanı sıra işçi hareketi için hayallerin ne kadar tehlikeli olduğunu, bu denetimin reformizmi yoluyla değil, somut savaşımla gerçekleştirilmesinin zorunluluğunu kanıtlama ödevi de önümüzde durmaktadır. Bu savaşım ancak devrimci yolla kurulabilen sosyalizm yolunda adım adım ilerlememizi sağlamaktadır.

Doğmaların yıkıcı gücü

V. Ribakov

BSS Yazı Kurulu yardımcısı

Kamboç konusunda ilgi uyandıran ve bu ilgiyi sürekli besleyen özelliklerle iki olgu var.

Birincisi, kendi halkına karşı soykırımı uygulamaktan suçlu olan Pol Pot Yeng Sari yönetiminin vahşetini doğrulayan yeni yeni veriler, bu yönetimin, kendine özgü biçimi ile, eşi benzeri olmayan bir olgu olduğuna hiç kuşku bırakmıyor. Ancak bu yönetim emperyalist ülkeler basını tarafından ele alınırken, insanın duyduğu doğal ve insancıl nefreti sosyalizme kara çalma amacı ile kötüye kullanma girişimi, hiç değişmeyen bir tavır olarak göze çarpıyor.

İkincisi, Kamboç'taki durum, daha doğrusu Kamboç çevresinde yaratılan durum, uluslararası durumun karmaşık düğümlerinden birisi olma özelliğini sürdürüyor. Pekin, emperyalist güçler ve bunların yandaşları, alaşağı edilmiş olan yönetimi destekliyor ve aynı zamanda da Vietnam'ı ve Kamboç'un yeni hükümetini ülkenin içinde bulunduğu güç durumdan sorumlu olmak iftirası ile suçluyorlar.

Bunun böyle olabilmesinin nedenini ve sorumluluğu kimin taşıdığını okuyucuya anlatmak, Kamboç'a yaptığım gezinin ana amacı idi.

NASIL BAŞLADI?

Pol Pot, Yeng Sari, Kiyö Samphan, Son Sen ve diğerlerinden oluşan kliğin, bunların yönetiminin niteliğini gösteren birçok veri kamuoyuna ulaşmış bulunuyor. Ancak burada da birkaç olaya değinmek, birkaç evreyi vurgulamak kaçınılmaz oluyor.

... Bu röportajın yazarı olarak, dergimizin yazı kurulu üyelerinden J. Lava yoldaş ile birlikte, yaklaşık iki yıl kadar önce Vietnam'ı gezdim. Bu gezi ile ilgili röportaja ⁽¹⁾, Hanoy hava alanına inmeden kısa bir süre önce uçağın penceresinden gözümüze çarpan görünümü anlatmakla başlamıştık: Pirinç tarlalarının yeşilliği ile çevrilmiş kahverengi lekeler, toprağın bu henüz sarılmamış yaraları, Amerikan bombalarının açtığı çukurlar. Ve şimdi de yine aynı lekeleri görüyoruz, ama bu kez de Phnom pen hava alanına inmeden önce. Bunlar, Vietnam'da ve Kamboç'ta

(1) Bak: Sayı 2, 1979.

(Laos'ta da olduğu gibi) aynı savaşı aynı araçlarla sürdürmüş olan, bunda aynı yeni sömürgeci amaçları gütmüş olan ABD emperyalizmini suçlayan silinmez izlerdir.

Kamboç'un ABD tarafından bombalanması, önceden duyurmadan daha 1969 yılında, general Lon Nol tarafından bunu izleyen yıl yapılan darbeden ve ABD ile onun Saygon'daki kuklası Tiyö birliklerinin 30 Nisan 1970'de doğrudan saldırısından önce başlatılmıştı. Bu bombalama saldırıları, gittikçe yoğunlaşarak 1973 Ağustosuna değin sürdü. Fakat ABD Kongresi'nin yasaklama kararı yürürlüğe girdikten sonra da ⁽²⁾, Amerikalılar tarafından eğitilerek gönderilmiş olan Lon Nol ve Saygon pilotlarının kullandığı Amerikan uçakları tarafından atılan Amerikan yapısı bombalar, Kamboç'un kurtarılmış bölgelerine düşmeye devam etti.

Kamboç toplumunun yıkımında ilk evre bu oldu. Burada şunu anımsayalım: Lon Nol darbesinden ve Amerika ile Saygon birliklerinin ülkeye saldırılarından sonra direniş hareketi çok çabuk örgütlendi ve aynı ölçüde çabuk başarılar elde etti. Bir, birbuçuk yıl içinde ülkenin büyük bir bölümü – dörtte üçü kadarı – kurtarıldı. Bu kurtarılmış bölgelere her gün ölüm saçan bombalar yağdırıldı. Bu yüzden, öncelikle sivil halkın çoğunluğunun Lon Nol'un erki altında kalmış olan ve yıkıma uğramamış kentlere sığınmış olması, şaşılacak bir şey değildir. 60'lı yılların sonlarında 600 ile 800 bin insanın yaşamakta olduğu Pnom pen'de 1975 yılında 2,5 ile 2,8 milyon insan üst üste yaşıyordu. Ülke nüfusunun hemen hemen yarısı demek olan, toplam 3,5 milyonun üzerinde insan Kamboç'un kentlerinde toplanmıştı. Daha önceleri ise kentlerde yaşayanların oranı yüzde 20'den azdı. Bu kaçış nedeniyle (daha o zamanlar) birçok sosyal bağlar, bu arada kişisel, ailesel bağlar kopmuş durumda idi.

17 Nisan 1975'de Devrimci Kurtuluş Güçleri Pnom pen'e girdi. Ancak «Kızıl Kmer»in utku kazanması ile, toplumun yeniden kurulması yerine ikinci bir yıkım dönemi başlatıldı. Olgular biliniyor. Hem savaşın oralara sürüklediği insanların, hem de öteden beri orada yaşayanların hepsi kentlerden sürüldüler. Pol Potçular daha sonra da, erki ellerinde tuttukları üç yıl gibi bir süre içinde geniş halk yığınlarını, kırsal kesimde bulunanları bile, sürekli olarak bir ilden başka bir ile sürdüler.

17 Nisan 1975'de Kamboç'ta erki eline geçiren klik, ABD emperyalistlerinin başlattığını, Pekin'in de desteği ile tamamladı. Ancak bu evrelerin nitelikleri değişiktir. Birinci evrede toplumsal yapıların yıkımı yeni sömürgeci emperyalist savaşın «yan etkisi» olarak kendiliğinden oldu. İkinci evrede ise bu yıkım planlı ve yöntemli olarak sürdürüldü. Bu yıkım, kendi

(2) Kongre, ABD Hava Kuvvetlerine 1973 Ağustosundan başlayarak, Kamboç'a karşı yürütülen savaşa doğrudan doğruya katılmayı yasaklamıştı. Daha ayrıntılı bilgi için bak: William Shawcross: Kissinger, Nixon and the Destruction of Cambodia. London, 1979.

halkına karşı önceden düşünülmüş ve acımasızca uygulanmış bir politika-
nın sonucuydu. Bu politika uğruna halkın ödemek zorunda kaldığı fatura
şöyleydi: Kurtuluş savaşının beş yılında 600 ile 800 bin can kaybı, Pol Pot
ile suç ortaklarının zulmü altında geçen dört yıldan az bir süre içinde
ise yaklaşık 3 milyon can kaybı.

TOPLUMUN YOKEDİLİŞİ

Pol Potçuların bu soykırımını nasıl uyguladıklarına yakından bakıldı-
ğında, bunların nasıl yöntemli ve acımasız davranmış oldukları, insanı en
çok şaşkınlığa uğratan yan oluyor. Kamboç'un Kurtuluşu için Ulusal Bir-
lik Cephesi Merkez Komitesi Üyesi prenses Sisovat Sovetvong Monivong,
o korkunç günleri anımsayarak bana şunları söylemişti: «Her şey plânlı
ve aşama aşama uygulanıyordu. İnsanların yüzleri güneşin doğuşunda ol-
duğu gibi batışında da dehşetin izleri ile doluydu.»

Tarihte onurlu bir yer alacakları konusunda ciddi ciddi spekülasyonlar
yapan Pol Potçular, tüm cinayetlerini (ki bunlar onların gözünde dünya
çapında başarılıydı) belgelerle, kararlarla, yönergelerle, raporlarla ve
fotoğraflarla saptıyorlardı. Kötü ünü bu arada tüm dünyaya yayılmış olan,
Pol Pot'un işkence yuvası «Toul Sleng» hapishanesinde yapılan idam-
ların tam bir hesabı yapılmış, her gün için bir çizelge düzenlenmişti. Bu
çizelgelerin bir bölümü bugün, sonradan bir müzeye – dünyanın en tüy-
ler ürpertici müzesi kuşkusuz-dönüştürülmüş olan hapishanenin hücre
duvarlarında sergilenmektedir. Sabahları kaç tutuklu bulunduğu – nite-
liklerine göre; kaçının idam edildiği – niteliklerine göre; kaç yeni tutuklu
geldiği – niteliklerine göre; ve akşam toplam sayıların ne kadar olduğu,
bu çizelgelerde gösterilmiştir.

Çok sayıda belge var. Bunların tümünü dünya kamuoyuna tanıtmaya
değer, çünkü bunların her biri ciddi birer uyarıdır. Ancak burada bir sınır
koymak ve Pol Pot/Yeng Sari kliğinin işlemiş olduğu soykırımı cinayetin
soruşturmasını yapan Devrimci Halk Mahkemesine sunulmuş olan iddia-
nameden alıntılar yapmakla yetinmek gerekiyor. Kamboç yetkilileri bu
belgeyi ve davanın öteki belgelerini görmeme izin verdiler. Bu belgeler
900 sayfadan çok tutuyor. 46 sayfalık iddianame ise sadece bir özet
niteliğinde.

Pol Potçular tarafından tüm ülkenin nüfusu üç gruba ayrılmıştı: 1. «Es-
ki», ya da «asıl» halk, direniş hareketinin üsleri olan kurtarılmış bölge-
lerde yaşayanlar grubu; 2. «Yeni halk», Lon Nol yönetimi altındaki bölge-
lerde yaşayan sıradan halk; 3. Lon Nol ordusunda ve yönetim kadrosun-
da bulunmuş olan kişiler. (İddianame, sayfa 2.)

Üçüncü gruptakiler yokedilmesi gereken, ikinci gruptakiler «temizlen-

mesi» (yani içlerinden seçilecek olanların yok edilmesi) gereken kişilerdi. Birinci gruptakilerin durumu ise başlangıçta iyice idi. Ancak 1977'den sonra ve giderek daha yoğun bir biçimde bunlar da «temizlendi» (Buna tepki olarak, «eski halkın» yaşamakta olduğu bölgelerde yönetime karşı ayaklanmalar başgösterdi).

Kamboç'ta 20'nin üstünde ulusal azınlık yaşar. Fakat Pol Pot yönetimi tarafından 1976 yılında yürürlüğe konan «Demokratik Kamboç» Anayasası bu gerçeği yadsıyordu. Eyalet yönetimlerine gönderilen bir yönergede şöyle deniyordu: «Kamboç devrimi bir bütündür. Kamboç ulusu da bir bütündür. Tek dil'Khmer dilidir. Bundan böyle Kamboç'ta ulusal gruplar yoktur ... Bu nedenle yurttaşlar adlarını değiştirmek ve Khmer ırkına özgü adlar almak zorundadırlar. Eski ulusal grupların dilleri, etnik özellikleri, giysileri, adetleri ve dinlerinin kökü kararlılıkla kazanmalıdır. Bu buyruğa uymayan kişiler, bunun tüm sorumluluğunu taşıyacaklardır.» (2. 4. 02 sayılı belge) Ve Khmer dilini konuşmak istemeyen, ya da bilmeyen herkes öldürülüyordu. (Sayfa 4.)

1977 yılı başlarında «halk komünleri» yöneticilerine şöyle bir yönerge geldi: «Gericiler», varolan ve olası muhalefet «yok edilmelidir». Aydınlarla, yani bir öğrenim görmüş insanlara karşı bir av başlatıldı. Daha önceden yok edilmiş olan, Lon Nol yönetimindeki asker ve memurların aile üyeleri de öldürülmeye başlandı. (Sayfa 5, 20.)

Pol Pot Partisi Merkez Komitesi'nin aldığı kararı gerçekleştirmek amacıyla, Doğu Bölgesi Bürosu'nca 5 Eylül 1977'de kabul edilen bir yönergede şöyle deniyordu: «Eski erk aygıtında hizmet etmiş olan herkese karşı, teknikerlere, öğretmenlere, doktorlara ve mühendislere karşı devrimci uyanıklığın iki kat artırılması gerekiyor. Partimiz, bu gibilerine bir iş vermeme kararı aldı.» Bu ise, uygulamada bir ölüm kararı demekti. Uzman işçileri sanayide çalıştırmama kararı da aynı anlamı taşıyordu. (Sayfa 19, 24.)

Uygulanmış olan «kültür politikasının» kimi sonuçları:

- 725 yüksek okul öğretmeninden sadece birkaç kişi,
- 2.300 orta dereceli okul öğretmeninden 207,
- 21.311 ilkokul öğretmeninden 2.717,
- 487 doktordan 54,
- 196 eczacıdan 15,
- 1.241 tiyatro-sinema sanatçısından 121 kişi kalmıştır;
- uluslararası yarışmalara katılmış 2.000'den çok sporcu, 300'ün üzerinde spor öğretmeni ve çalıştırıcı öldürülmüştür. (Sayfa 41, 42.)

Doğu bölgesinde 1978 Mayısında başlayan ayaklanmadan sonra, bu bölgedeki asker ve subayların, «yerel birlikler» savaşıtlarının tümü, aralarında ABD'ye karşı savaşta sakat kalmış olanlarla birlikte, yok edildi. Bu

bölgeden başka bölgelere çalışmaya gönderilmiş olan insanlar bile, örneğin Pursat-Battambang kanalı yükseltme çalışmalarına gönderilmiş olan, 40 bin insan da öldürülenler arasındaydı. (Sayfa 6-7.)

Merkez Komitesi Kalıcı Bürosu'nun 1978 Eylül kararında şöyle deniyordu: «Aile, Angkar (örgüt – V. R.) tarafından ve politik-ideolojik düşüncelerden çıkılarak kurulacaktır.» (S. 15.)

BİR MODEL VAR MIYDI?

1977 Eylül sonlarında Pol Pot başkanlığında bir «Demokratik Kamboç» delegasyonu Pekin'e gitti. Kabul töreni sırasında bunlar, Çin Komünist Partisi MK Başkanı ve Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Hua Guofeng tarafından şöyle silâmlanıyorlardı: «Yoldaşlar, sizler sadece eski dünyanın yıkılmasında değil, yeni dünyanın kurulmasında da dev başarılar kazanıyorsunuz . . . Bu arada iç ve dış düşmanların yıkıcı manevralarını ve sabotajlarını da bastırıyorsunuz.» ⁽³⁾

Hua Guofeng'in Pol Pot ve yordakçılarını övmesine konu olan yeni toplum «kuruculuğunun» kimi yöntemlerini, yukarıda daha yakından gördük. Şimdi de, «toplumun» kendi yapısı neydi, ona bir bakalım.

. . . «Tuol Sleng» hapisane hücrelerinde, müze yönetmeni Chum Vuti beni, duvarda asılı ve altında bir yazı bulunan bir fotoğrafa doğru götürdü. Burada Mao güler bir yüzle Pol Pot ve Yeng Sari'ye şöyle teşekkür ediyordu: «Yoldaşlar, çok büyük bir utku kazandınız! Bir darbe, ve hiç bir sınıf kalmadı ortada. Tüm Kamboç'a yayılmış olan, yoksul köylülerden ve en alt düzeydeki orta köylülerden oluşan köy komünleri, bizim geleceğimizdir.» (Burada «bizim» sözcüğünün kullanılması çok anlamlı değil mi?)

Chum Vuti, bunların nasıl birer «komün» olduklarını yakından biliyor. Kamboç Hava Yollarında eskiden hostes olarak çalışan kendisi, 1975 yılında Pursat eyaletindeki dağlık bölgelere gönderilmiş. Orada yaklaşık dört yıl boyunca, başını sokacak bir damdan yoksun – konut yapımına sadece ovalarda izin vardı – ağaç diplerinde, aklıktan kıvranarak, en güç işlerde çalışarak yaşamış. Fakat kendisinin yine de şanslı olduğunu söylüyor: Hiç olmazsa yaşamını yitirmemiş. Pol Potçular «Bir darbeye» sadece sınıfları haklamakla kalmadılar. Kamboç Danışma Bakanı Keo Chanda yoldaş (kendisi Devrimci Halk Mahkemesi Başkanı idi) benimle konuşurken, Pol Pot'un erkte bulunduğu yıllarda gazeteciler ile yaptığı çok ender görüşmelerden birinde kullandığı şu sözleri aktardı: «Tüm halk, tüm askerler ve gençlik, köy ile kent arasındaki, işçi ile köylü arasındaki, kol ve kafa emeği arasındaki çelişkileri ortadan kaldırmayı amaçlayan, sağlıklı bir toplumda birlik içinde yaşamalıdır.»

⁽³⁾ «Jermin Jibao», 29 Eylül 1977. Alıntı iddianameden.

Kentlerin boşaltılması ve daha sonra da kafa emekçileri ile uzman işçilerin fiziksel olarak yok edilmesi için verdikleri bir tek buyrukla, Pol Pot-çular bu çelişkileri «yoketmiş oldular».

Phnom Pen'deki Ulusal Banka binasına konan bir bombanın patlamasıyla (binanın yıkıntılarını gösteren bir fotoğraf tüm dünyaya yayılmıştı) paraya, pazar ekonomisine ve pazarlara da bir son verilmiş oldu.

Keo Chanda yoldaş buna şöyle değiniyordu: Onlar bunu «sürekli, hızlı, gerçek, sosyalist devrim» olarak, ya da «yüzde yüzlük, tam sosyalist devrim», «büyük atılım, güçlü gelişme, görkemli yetkinlik devrimi» olarak da tanımlıyorlardı. (Iddianamede 'de böyle belirtiliyor). Burada bilinen bir belgi, «sosyalizmi, daha çok, daha çabuk, daha iyi ve daha mutlu' gibi ilkelere göre kurmak» belgisi gözden kaçmıyor.

Evet, Pol Pot ideolojisinin ve uygulamasının Maoçu kökeni kuşku götürmüyor. Pol Potçuların kendileri de bunu hiç gizlemiyorlardı, tersine bununla gurur duyuyorlardı. Hua Guafeng'in yukarıda alıntısını yaptığımız övgülerine yanıt verirken Pol Pot tepeden tırnağa alçak gönüllülük kesiliyordu: «Biz, devrimci savaş uygulamasında Mao Tzetung'un ülkelerini yaratıcı ve başarılı bir biçimde Kamboç gerçeğine uyguladık ... Başkan Mao her zaman bize destek oldu ve bizi yüreklendirdi.» (4)

Ancak sınıfların, toplumsal temel çelişkilerin, paranın, mal değiş-tokuşunun vb. ortadan kaldırılması, Ma'nun Çin'inde bile olmamıştı. Ve bu artık sosyalizm de değildir. Acaba Pol Potçular «komünizmi» mi kurmuşlardı!

Elbette hayır. 1977 Eylülünde, partilerinin «komünist» partisi olduğunu açıklamış olmalarına karşın açıkça (en azından erki ellerine geçirdikten sonra) böylesi bir sav öne sürmedile: Yurtdışına karşı «eşitlik toplumu» kurma çabasından söz ettiler. Yeng Sari, bir İtalyan gazetecisi ile yaptığı bir konuşmada şu savı öne sürüyordu: «Khmer'in devrimci deneyiminin bir modeli olmamıştır. Bizim gerçekleştirmek istediğimiz, daha önce tarihte hiç yapılmadı. Bu nedenle biz hiç bir modele – ne Çin, ne de Vietnam modeline – özenmiyoruz. Ülkeyi yeniden düzenliyoruz, bu arada tarımı temel olarak alıyoruz ve tarımdan elde edebildiğimizle endüstriyi yaratıyoruz, ki endüstrinin son amacı da tarıma hizmet etmektir.»

Gerçekten de Pol Pot kliğinin Kamboç'ta yaptıklarından bir çoğunun aşi benzeri yoktur.

Kamboç'un Kurtuluşu için Ulusal Birlik Cephesi Merkez Komitesi Propaganda Bölümü Yöneticisi Bou Thong yoldaş şunları söyledi: «Her çağdaş toplumun, hele hele sosyalist toplumun, normal işlerlik kazanabilmesi için parayı, kültürü, uygarlığın temel varlıkları olan okulları, ulaşım düzenini, gereksinim duyduğu her şeyi yokettiler; ekonomik düzeni, teknik araçları,

(4) «Jenmin Jibao» 29 Eylül 1977. Alıntı iddianameden.

postayı ve sonunda da, en önemlisini, insanları yokettiler. Pol Pot, Yeng Sari, Kiyö Samphan ve ötekilerinin konuşmaları, başlarda kulağa devrimcilerin konuşmaları gibi geliyor idiyse de, bunlar, komünist olmak şöyle dursun, devrimci bile değildiler . . .»

Pol Potçuların yaptıklarının eşi benzeri olmaması yanında, bunların yaptıkları sadece Mao'nun ülkelerini Kamboç gerçeğine uygulamaktı, yani ortada bir model vardı.

KLİĞİN OLUŞMASI

Bou Thong yoldaş sözlerini şöyle sürdürdü: «Ülkemizdeki devrimci hareketin tarihinde iki dönem ayırdedilebilir. Birincisinin temel özelliği, Fransız sömürgelerine karşı yürütülen savaş olmasıydı ve başında Son Ngoc Minh yoldaşın önderliğindeki Issarak Cephesi bulunuyordu. O zamanlar, eski Fransız Hindicini'ndeki üç ülkede bağımsız komünist partileri kurulmasına karar alan, Hindicini Komünist Partisi İkinci Kongresi'nden sonra, 1951'de, Kamboç Devrimci Halk Partisi kuruldu. Başkan Son Ngoc Minh, Genel Sekreter Touk Samaut oldu. Bu, yeni türden Leninci bir parti idi. Parti derin illegallik koşullarında çalıştığı ve 1954 Cenevre Konferansı'nda Kamboç'un bağımsızlığı onaylandıktan sonra da, legal 'Pracheachon' grubunu oluşturdu; bu grup aynı ad altında bir de gazete yayınlıyordu.»

İkinci dönem, 50'li yılların sonlarında bir grup gencin Phnompén'e dönmesi ile başladı. Bunlar, genellikle küçük burjuva ve varlıklı küçük toprak sahipleri çevrelerinden gelmeydiler ve Paris'te yüksek öğrenim yapmışlardı. Bu, böyleleri arasında bir gelenek olagelmmişti. Bu grubun içinde bulunanlar şunlardı: Saloth Sar (sonraki Pol Pot), Yeng Sari, Kiyö Samphan, Son Sen, Huo Juon, Nu Nim, Thioun adında üç erkek kardeş, daha sonra Yeng Sari'nin ve Saloth Sar'ın karıları olacak olan iki kız kardeş Kiyö Thirith ve Kiyö Ponnari (bu iki kız kardeş, Prens Sihanuk'un söylediğine göre, onun büyük babasının ailesi ile baba tarafından akraba olan seçkin ve zengin bir aileden gelmeydiler). Aslında «Kızıl Khmer» ve «Demokratik Kamboç»un gelecekteki yöneticilerinin tüm listesi bu kadardı.

Bunların hepsi, radikal sol görüşleri ile tanınan Fransa'daki Khmer Öğrencileri Birliği'nin üyeleri idiler: Yeng Sari Birliğin başkanı, Kiyö Samphan ise genel sekreteri idi. Bunlar o zamanlar (bugün de olduğu gibi) sayısız anarşist ve Troçkist grubun cirit attığı Fransız öğrenci çevrelerinde dşşüp kalkıyorlardı. Ve daha orada, bu çevre içinde iken, bunların «kendi» Kamboçlarının geleceği ile ilgili ilk görüşleri oluşmaya başlamıştı.

Phnompén'e döndükten sonra devrimci harekete, partiye aktif olarak sızdılar. Bunun için de Çin Halk Cumhuriyeti Elçiliği'nden her türlü yardımı gördüler. Görgü tanıkları, Yeng Sari'nin daha 1960 yılında arkadaş-

larına çok sayıda Fransızca Çin gazeteleri sağladığını iddia ediyorlar. Saloth Sar, Yeng Sari ve Son Sen 1963 yılında Çin Elçiliği'nin yardımı (belki de kışkırtması ile) cengellere gittiler. 1967 yılında, Bou Thonn yoldaşın değerlendirmesine göre, parti yönetimini tümüyle ellerine geçirdiler. Bu yolda bir adım da, Pol Pot tarafından örgütlenerek Touk Samout'un öldürülmesi oldu. (1972'de de Yeng Sari Pekin'de Son Ngoc Minh'in öldürülmesini örgütledi.)

Bunlar usta demagogilerle, yolsuzluktan ekonomik durumun bozukluğundan halkın duyduğu hoşnutsuzluğu kötüye kullanmayı, halkın çoğunu kendi yanlarına çekmeyi ve Sihanuk yönetimine karşı silahlı savaşa kışkırtmayı başardılar. Battambang, Ratanakari ve öteki illerde ayaklanmalar oldu.

«Bu bir hata, aşırı solcu tipinden bir kışkırtma idi» diye vurguluyor Bou Thong yoldaş ve devam ediyor: «Pol Pot ve yordakçıları, o zamanki hükümetin politikasının ulusal bağımsızlığı, egemenliği ve tarafsızlığı pekiştirmeye yaradığı, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerin bu politikayı destekledikleri, Kamboç'a yardım ettikleri gibi gerçekleri görmezlikten geldiler.»

Ayaklanmanın önderlerini o zamanlar «Kızıl Khmerler» olarak tanımlayarak Sihanuk'un buyruğu üzerine ayaklanma kanla bastırıldı. Hükümetin iç politikasında açık bir sağa kayma başladı. Misillemenden korkan Kiyö Samphan, Hu Nim ve Huo Juon – kendileri ayrıca Sihanuk'un bakanlarından – Çin elçiliğinin yardımı ile ormanlıklara kaçtılar. Böylece «demokratik Kamboç»un gelecekteki yöneticilerinin tümü bir araya gelmiş oldu.

Daha o zamanlar – ormanlardaki savaş yıllarında – Kamboç'taki Çin elçiliği, «Kızıl Khmer» için Pekin'e illegal geziler düzenliyordu. Kamboç'lu yoldaşların verdikleri bilgilere göre Pol Pot da ilk kez 1965 yılında «kültür devriminin» ön günlerinde, ikinci kez de bunun tepe noktasına eriştiği 1967 yılında, Pekin'e geldi. Keo Chanda yoldaşın bana anlattıklarına göre Pol Pot'u «bir gerçek devrimci ruhuna sahip, seçkin bir Khmer kişiliği» olarak değerlendiren Mao, onu yanına kabul edecek ölçüde değer biçiyordu.

«İDEOLOJİK» KÖKLERİ

Paris'teki yaşam yıllarından kalma Marksist, anarşist ve Troçkist görüşlerin bir karışımı olan Mao'nun görüşleri, yeşerecek bir toprak bulmuştu sonunda. O zamanların belgelerinden elde kalanların sayısı pek çok değil. Ancak geleceğin «önderleri»nin başarı bakımından farklı oldukları görülüyor. Saloth Sar (Pol Pot) sadece bir meslek öğrenimi diploması, Yeng Sari ikinci dereceden bir bakalorya diploması almışlardı. Son Sen

ise «Ecole Normale»nin ⁽²⁾ giriş sınavlarında kalmıştı. Huo Juon ve Kiyö Samphan'ın ise daha ciddi görünüşleri vardı; bunlar Paris Üniversitesi Ekonomi Fakültesi'nde doktora yapmışlardı. Burjuva araştırmacılarının Kamboç'taki olayların «ideolojik köklerini» araştırmaya ayrılmış kitap ve yazılarında, Kiyö Samphan'ın «Kamboç'un Ekonomisi ve Sanayileşme Sorunları» konulu doktora tezine sık sık, ama oldukça belirsiz olarak değiniliyor. Ben bu tezi okudum. Benzerleri gibi sıradan bir tez. Yazı makinası ile yazılmış 192 sayfa, kahverengi bir kapakla ciltlenmiş. 13 Mayıs 1959'da Ekonomi ve Hukuk Fakültesi'nde (tutucu görüşleri ile tanınmış) Profesör G. Leduc başkanlığındaki bir kurul önünde savunması yapılmış.

Tez iki bölümden oluşuyor. Kiyö Samphan başlarda, kendi deyimi ile «uluslararası bütünleşmenin» Kamboç ekonomisinde yarattığı yıkıcı sonuçları gösteriyor, daha açık bir ifade ile burada, yabancı sermayenin erki ve sömürgecilik ele alınıyor. Kiyö Samphan, bu erkin köylerde kapitalizm öncesi yapıları kalıcılaştırdığını, pekiştirdiğini ve kentlerde ise asalak tüketimi, buna dayanan tabakaları ve «gizli işsizliği» ölçsüz oranda artırdığını saptıyor ve hizmet alanında çalışanların tümünü, devlet ve yönetim aygıtındaki memurların tümünü bu işsizlerden sayıyor. Gittikçe daha bilinçli olarak halkın karşı çıktığı bu yolda gidişte direnilirse, bu «güçlü» bir patlama ile son bulur, diye de sonuç çıkarıyor. (S. 100.)

Çözüm yolunu da açıkça söylenecek olursa, çok daya zayıf olan ikinci bölümde öneriyor. Bu çözüm yolu da, bir «tarım-manüfaktür-ticaret devleti» oluşturacak biçimde «özerk gelişme» yolu izlenmesidir. Bu ise, bir «birliği olan ulusal kapitalist (!) bir sistemin» oluşturulmasına dönük bir programdır. (S. 113.) Evet, keskin solcu ve «Kızıl Khmer»in şef ideologu Kiyö Samphan, çıkış yolunu, «ulusal» da olsa, kapitalizmde görüyor. Ve Kamboç'ta ulusal kapitalizm için ne sermaye, ne de bir pazar bulunmadığı için, asıl ağırlığın tarımı geliştirmeye verilmesi de, yine doktora tezinde öğütleniyor. Tarımdaki gelişme, daha sonrasının ulusal kapitalist adayları tarafından kullanılabilsin diye, gerekli sermaye birikimini sağlayacakmış.

İlginç olan, Kiyö Samphan'a göre bu adayların, Avrupalı ve Amerikalılardan farklı olarak, Khmer toplumuna kaynaşmaya gönüllü Çinli göçmenlerden oluşacağıdır. (S. 78.) Kiyö Samphan'ın manav olan annesinin Çinli kökeni etkisini ne de olsa gösteriyor ... Kent nüfusunun sözü edilen «asalak» tabakalarına gelince de, bunların küçük üretim alanlarına «aktarılması» öğütleniyor.

Kuşkusuz burada gerçekçi olmak gerek. Sorbon'daki tutucu bir profesör yönetiminde doktora tezini savunurken, sosyalist düşünceleri açıkça savunmanın Kiyö Samphan için zor olacağı olasılığını (bunu o zamanlar yapanlar da olmasına karşın) gözönünde bulundurmak gerek. Ve onun

(2) Paris'teki Yüksek Pedagoji Okulu.

tarımsal üretimin düzenlenmesi projesinde görülen – köylüler arasında karşılıklı yardım grupları oluşturmak, üretim kooperatifleri kurmak gibi – unsurlar kanıtıyor ki, kendisi sosyalist öğretiyi, Marksizm-Leninizm'in belli öğelerini kuşkusuz biliyordu. Ne var ki Kiyö Samphan, sosyalizmin kentlerde gelişmesine hiç olarak görmüyor; bu alandaki geri kalmışlık ve asalaklık, ona göre aşılmaz bir engeldir. Kendisi işçi sınıfının elindeki olanaklara da inanmıyordu. (Bunun yanında Leninci, kapitalist olmayan gelişme yolu teorisini de tanıımıyordu, ya da tanımak istemiyordu). Ona göre sosyalizm köyde başlıyordu, köylülerin kooperatiflerde birleştirilmesi ile başlıyordu. Ancak Troçkist bir ülkü olan, «ilk birikimi» sağlayacak bir araç olarak köylülerin ürününe son sınıra değin devletçe elkonulması ülküsü, onda daha o zamanlar ağır basıyordu: «Köylülerin vergisi azaltılır ve gelirleri çoğaltılırsa, bu onları daha çok tüketmeye ve ürünlerini teslim etmemeye yönlendirebilir.» (S. 172.) Kiyö Samphan'ın toplum modelinde ise köylüler çok tüketim yapmayacaklardı . . .

«Kızıl Khmer»in gelecekteki önderleri Paris'ten Kamboç'a döndüklerinde birlikte getirdikleri tinsel paket bu kadardı. Gördüğümüz gibi, Mao'nun »kentlerin köylerce kuşatılması« teorisini bütünüyle devralmak için zemin hazırlanmıştı. Şimdi sadece köşlülerin acımasızca sömürülmesi sonucu sağlanan «ilk birikimleri» kapitalizmden «sosyalizme» aktarmak gerekiyordu.

Ne var ki illegal parti olan Pracheachon Grubu içinde gerçek komünistler ile yapılan çalışmalar, Marksizm-Leninizm'i daha yakından tanıma olanağı sağlamıştı. Ancak küçük burjuva-radikal sol temel tutum, bu insanların Marksizm'in «Çinileştirilmiş modeline» de açık olmalarına neden oluyordu. Cengellerdeki (ormanlardaki) savaş yılları onların özellikle Troçkist-maceracı eğilimlerini, anarşist sabırsızlıklarını artırmıştı: Kamboç'ta, köylerin kentlere karşı yürüteceği içsavaşla erişilebilecek olan, «sosyalist devrimi» gündeme koyuyorlardı. Fakat daha sonra, elde edeceklerinden hiç kuşku duymadıkları utkudan sonra, ne olacağı konusunda daha açıklık yoktu.

Pol Pot ve yardımcıları 60'lı yılların ortalarında Mao ile görüştükten sonra – daha önce de gördüğümüz gibi – Kamboç toplumunun geleceği ile ilgili, başlarda bulanık olan görüşleri birden bire bir açıklık kazandı. Küçük burjuva devrimciliği yaklaşımı ile her zaman aramış oldukları bir model ellerine geçmişti.

MAO'NUN TİNSEL ÇOCUKLARI

Pol Pot 1977 sonbaharında Pekin'de yaptığı bir basın toplantısında şöyle diyordu: «Dünya devriminin kimi derslerini, özellikle de Mao Tze-tung yoldaşın yapıtlarını, Çin devriminin o yıllardaki (1957)'den sonraki

bizim için büyük önem taşıyan, deneyimlerini inceliyorduk. Kamboç'un somut deneyimlerinin bir dökümünü yaparak ve Mao Tzetung'un ülkülerini kendimize ilke edinerek, Kamboç'un somut durumuna ve koşullarına uygun yolu bulduk. Partimizin Merkez Komitesi de, parti çizgisini buna uygun olarak yeniden düzenledi.» (6)

Kamboç'lu yoldaşlar bu konu ile ilgili olarak bana şunları anlattılar: «Çin'in geçirdiği deneyimler arasında 1957 öncesi dönem, yani sosyalizmin kurulması dönemi, bilmezlikten gelindi. Bunun yanında devralınan ne idi? Bilindiği gibi Çin'de 1957 yılında ,100 çiçek kampanyasından' sonra aydınlar korkunç kovuşturmalara uğradılar. 10 yıl sonraki ,kültür devrimi' sırasında bu bir kez daha yinelandı. Ayrıca Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1958 yılında, sosyalizmi ,erken kurmak ve yavaş yavaş komünizme geçmek' için bir araç olarak görülen ,halk komünleri' hareketi başlatılmıştı. ,Komünler' daha önceki kooperatiflerde uygulanmakta olan, emeğe göre ürün dağıtımı, köylülerin yönetime katılmaları, kooperatif iyeliği ile kişisel iyelik arasındaki ayrılık gibi sosyal bağları yıkıma mahkum ettiler. Aynı zamanda Çin'de komünizme doğru ,büyük atılım' ilân edildi. Bunun belgisi şöyleydi: ,Birkaç yıl ardıcıl çalışma – 10 bin yıl mutluluk'. Bu noktada da, çalışma kampı biçimi bir çalışmayla 1979 yılına değin üç yıl içinde genel bir bolluk olacağı sözünü veren Pol Pot'un ,demokratik Kamboç'una değin uzanan doğru bir çizgi görülüyor. Ve ayrıca ,bana söylendiğine göre' Mao'nun proleterlara diktatörlüğü altında da sosyalist devrimin süreceği teorisi, şunu da öngörüyordu: Sosyalist toplumda da uzlaşmaz sınıf çelişkileri ve sınıf savaşı, genel nüfusun halk ve yokedilmesi gerek ,düşman' olarak ikiye ayrılmışlığı varlığını sürdürmektedir.»

Pol Pot kadrosu için 1977 yılının ikinci yarısında yayınlanmış olan bir ders kitabında şunları okumak olanaklıydı: «Sömürü yönetimini, sömürücü güçleri yokettik, kökünü kazıdık» ve bunun hemen yanibaşında da şöyle deniyordu: «Eşitlik yönetimini komünlerde pekiştirdik, geliştirdik ve sosyalist devrimi sürdürüyoruz.» Bu belgede bir de sınıf analizi var: «Son zamanlarda maskesini düşürdüğümüz hainler hareketi içinde bir sınıf sorunu ortaya çıktı. Hainlerin tümü sınıfsal bakımdan küçük-burjuvadan (öğrenim görmüş tüm insanlar da bunlardan sayılıyor – V.R.) ve orta köylülerin en üst tabakasından gelmektedirler ... Bunlar, yoksul köylüler ile orta köylülerin en alt tabakasını ezmektedirler.» Ne var ki kimi küçük burjuva temsilcilerinin yaşamalarına izin verilmişti: «Küçük burjuva sınıfı içinde iyi insanlar da vardır, ancak bunlar çok azdır ve bir sınıf oluşturmamaktadırlar.» (S. 6, 4. nokta.)

Görüldüğü gibi, Mao'nun dersini iyi öğrenen öğrencileri vardı.

Mao'nun «büyük devrimci» Pol Pot ile buluşma ortamını daha iyi aydınlatan başka bir olgu daha var. O zamanlar, Pekin'in Maocu modeli Afri-

(3) «Jemmin Jibao», 3 Ekim 1977, Alıntı iddianameden.

ka'daki özgürlüklerine kavuşmuş ülkelere dayatma girişimi, açıkça fiyasko ile sonuçlanmıştı. Bu ülkeler 60'lı yılların ortalarında Çin'in yoğun diplomatik saldırısına hedef olmuşlar, ancak kazanılmış bağımsızlığı koruma kararlılığı ile buna karşı durmuşlardı. Ve şimdi böyle bir olanak ele geçmişti ...

Mao ile Pol Pot şöyle kararlaştırmış olsalar gerek: Çin'de (ya da Afrika'da) yapılmış «yanlışlar» Kamboç'ta yinelenmeyecek; nesnel yasallıkları gözönüne almadan, belli bir şemaya, bir beyaz kağıda göre kuruluşu yapacağız. Ne var ki bunun yanında, ortalığın temiz olması ve bir muhalefetin oluşmaması için de, kentleri ve kent nüfusunu yoketmek, ekonomik yapıları yıkmak, parayı, ticareti, ulaşım araçlarını, insanlar arasındaki bağların her biçimini kaldırmak gibi, akıl almaz bir tasarırı da düşün-biliyorlardı.

Böylece ortaya çıkan da militarist tipten bir «toplum» oluyor, herkesin tek tip kara giydiği ve tek tip evlerde oturduğu, çok çalışıp az tükettiği, birbirlerinden soyutlanmış «tarım kooperatiflerinden» (daha sonraki «komünler») oluşan bir toplum. Ve parti yerine (tüm gerçek komünistlerin kökü kazındıktan sonra) gizli bir «Angkar», halkla herhangi bir bağı olmadan ona hükmeden, sayıca az gizli bir grup konuyor. Bunun için de, geriye dönük kararlar almaları, partiyi «yeniden oluşturmaları» ve bu arada partinin kuruluş tarihini gönüllerine göre değiştirmeleri gerekiyordu. Tassan'h'in güneyindeki dağlarda bulunan Pol Pot'un karargahının ortadan kaldırılması sırasında öteki belgelerle birlikte ele geçirilen (Pol Partisi'nin - V. R.) Merkez Komitesi'nin 30 Mart 1976 günlü, çeşitli sorunlarla ilgili kararında doğrudan doğruya şöyle deniyor: «Partinin kuruluş yılı olarak, onlarda (yani partinin asıl kurucularında) olduğu gibi 1955 yılı değil, 1960 yılı saptanmıştır.»

ADI OLMAYAN BİR PROJE

Kamboç'un Kurtuluşu için Ulusal Birlik Cephesi MK Genel Sekreteri Yos Por yoldaş benimle yaptığı konuşma sırasında, Hua Guafeng'in, eski dünyanın yıkılması ve yeni dünyanın kurulmasındaki çabaları ile ilgili olarak Pol Pot'a yönelttiği övgüleri anımsıyor ve şunları vurguluyordu:

«Bunun nasıl bir toplum olduğu, yeni bir toplum mu, eski bir toplum mu olduğu söylenemez; bunun ne olduğu tam olarak tanımlanamaz. Ancak bunun, ne sosyalizmle, ne de komünizmle herhangi bir ilgisi de elbette yoktur. Pol Pot-Yeng Sari'nin partilerini «komünist» diye adlandırmaları da bir kılıftı. Bunlar Marksizm-Leninizm'e sırt çevirmişler ve Mao'nun ülkelerini uygulamaya koymuşlardı.»

Gerçekten de Marksizm-Leninizm'in özüne, topluma zorla soyut bir

şemayı dayatmaktan, karın tokluğuna çalışılan toplama kamplarını komünizme eşit sayma girişimlerinden daha yabancı ne olabilir? Daha Komünistler Birliği'nin Birinci Kongresi (1847) Genelgesinde, birliğin tüm üyelerine, «her türlü sistem kuruculuğundan uzak durma» ve «sadece komünizmi yaratacak *toplumsal ilişkileri*» (?) gözönünde bulundurma çağrısı yapılmıştı.

Nesnel toplumsal ilişkileri hor gören ve «öndere» sadakat kültü ile Maoculuk, Marksizm'in tam karşıtıdır. Ve Kamboç'un önder adayları, Maoculuğun tam da bu yanını öncelikle devraldılar, onun proletaryaya karşı, en gerici görüşlerini benimsediler.

Pol Pot ve kılığı Maoculuktan, şema ve yöntemlerden başka, «dünyaya yol gösterme» gibi boş bir çabayı, bu aşırı küstahlığı da devraldılar. Pol Pot ve yordakçıları bu bakımdan «büyük dümeninin» kendisini bile geride bırakmak istiyorlardı.

Tipik bir olayı da prens Sihanuk, geçenlerde Paris'te yayınlanan bir kitapta anlatıyor. «Demokratik Kamboç» yöneticileri onun Çin'den ülkeye dönmesine izin vermeden önce, 1975 Eylülünde Sihanuk ve yanında Yeng Sari'nin karısı olan Kiyö Samphan o sırada ağır hasta olarak hastahane yatmakta olan Çu En Lay tarafından kabul edildi. Sihanuk'un anlattığına göre, Çu En Lay, Çin'in toplumsal gelişmenin nesnel aşamalarını atlama denemesi sırasında bir dizi ağır yenilgilere uğramak zorunda kaldığını söyledi ve «bizim 'büyük atılım' gibi kötü örneklerimizi izlemeyin» diye uyardı. Kiyö Samphan ise sadece gülümsemekle yetindi. Yine o, bundan kısa bir süre sonra Pnompenh'de Sihanuk'a «Kamboç'un bir atılımda tam komünizme ulaşabileceğini tüm dünyaya göstereceğiz ve 'böylece ülkemiz' gereksiz aşamalara gerek duymadan komünizmi gerçekleştiren ilk ülke olarak adını altın harflerle dünya tarihine yazacaktır» (8), diyordu.

Sonuç biliniyor. Marks, Engels ve Lenin'in, özgür kişiliklerin topluluğu olarak gördükleri komünizme, hapishaneden, toplama kamplarından – ki «Angkar» Kamboç'u bunlara dönüştürmüştü – daha yabancı ne olabilir? Pol Potçuların ortaya koyduklarını nasıl tanımlamalı? «Askersel ilkel sosyalizm» diye öneriyor Keo Chanda yoldaş benimle yaptığı konuşma sırasında. Bu tanımlama, olguya yakın düşüyor, ancak yine de sosyalizm sözcüğü burada tam yerini bulmuyor. «Lümpen yoksulluk sosyalizmi» – bu da uymuyor. «Askersel bürokratik ilkel komünizm» de az uyuyor, çünkü ilkel komünizmdeki eşitlikçilik ilkel üretim güçleri temelinde oluşmuştur, oysa ki Pol Pot'un eşitleyiciliği ise, varolan üretim güçlerinin yok edilmesi ve köylülüğün erkteki üst tabaka tarafından soyulması temeline dayanıyor.

Pol Pot, Yeng Sari, Kiyö Samphan'ın erki ellerinde tuttıkları yıllarda

(7) K. Marks ve F. Engels, *Yapıtlar*, c. 42, s. 411. (İtalik benim, V. R.)

(8) Norodom Sihanoul. *Chroniques de guerre ... et d'espoir*. Paris, 1979, s. 139–140.

Kamboç'taki durumu tanımlamak için, SBKP MK Genel Sekreteri L. İ. Brejnev yoldaşın «Time» dergisi redaktörü R. Cave'nin sorularını yanıtlarken yaptığı tanımlamadan başka bir tanımlama bulmak gerçekten güç: «Çin biçimi siyasal düzen». ⁽⁹⁾ Burada sosyal-tarihsel kategorileri kullanma olanağı yok.

Ancak Maoculukta olduğu gibi, bu modelin de özüne inilirse, içinde başka siyasal sistemlerin ve ideolojilerin unsurları bulunduğu da görülür. Burada karşımıza çıkan Angkor İmparatorluğu döneminde olduğu gibi, suyu kullanma temeline dayalı olarak kölecî devlet sistemini yeniden canlandırma girişimidir. Pol Potçular «suya hakim olmak» ⁽¹⁰⁾ belgisini ilk plana aldılar ve Angkor döneminde olduğu gibi, sulama tesisleri kurmak için büyük insan yığınlarını bölgeden bölgeye acımasızca sürdüler. Bunların kendilerini Angkor imparatorunun mirasçıları olarak gördükleri yeterince bilinmektedir. «Toul Sleng» de yaşamını yitirmeyen çok az hükümlüden birisi olan mühendis Ung Pech, 1978 yılında Pol Pot'un bir altın, üç gümüş ve on bronz büstünü dökme görevinin kendisine verilmiş olduğunu, Devrimci Halk Mahkemesi önünde ifade verirken anlatmıştır. Bu büstlerin modellerini eski hapisanenin bir odasında kendi gözlerimle de gördüm ...

Bu yeni dönem ele alındığı zaman, Pol Pot toplumunda geçen yüzyılın anarşist «Sosyalist Demokrasi Birliği» tarafından hazırlanmış modelin izleri de görülür. Bunların öngördüğü, «geleceğin kolektiflerinde» «herkes topluluk için olabildiğince çok üretmeye ve olabildiğince az tüketmeye çaba gösterecektir.» Marks ve Engels tam da bu konu ile ilgili olarak, «kışla komünizminin parlak bir örneği» ⁽¹¹⁾ saptamasını yapmışlardı. Bu ilişki içinde, Mao'nun gençliğinde anarşizme duyduğu hayranlığı anımsamak elden gelmiyor ...

Pol Pot'un modelinde faşizmin unsurları da vardır: Aşırı ölçüde yükseltilen milliyetçilik, iç sorunları dışta yayılma ile gizleme çabaları, kendi halkına ve komşu halklara soykırımı uygulama ve en iğrenç de, çocuklarda ahlak bozukluğuna yol açma ve bunları ihbarcılığa ve katillığe alıştırması.

Kamboç halkı için 3 yıl 8 ay süreyle bir hapisane olmuş olan bu dogmatik şema için, tarih sürecinde ille de bir yer aramak gerekir mi? Sosyologlar son zamanlarda «toplum projesi» deyimini kullanıyorlar. Yani Pol Pot ve yoldaşlarının yaptıkları, bir toplumu yadsıma projesi, bir «anti-toplum» projesi idi. Ve böyle bir proje olarak da, kendi mantığına uygun bir biçimde, terör ve soykırımını içinde taşıyordu. Eğer insanlar arasında her türlü – toplumsal, kişisel – bağlar yok edilirse, o zaman insan-

⁽⁹⁾ Bak: «Pravda», 10 Ocak 1979.

⁽¹⁰⁾ Bak: François Ponchaud. «Cambodge, année zero», Paris, 1979, s. 99.

⁽¹¹⁾ K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 18, s. 414.

ların kendilerinin varlığı da gereksiz kalır. Kamboç halkı, devrimci sürecin ve genel olarak toplumsal gelişmenin nesnel yasallıklarının Pol Pot kliği tarafından hiçe sayılmasını, üç milyon insanın canıyla ödedi. Ve bu sonuçtan çıkan nesnel yasallık da, «arı biçimde» Kamboç topraklarında uygulanmaya çalışılan Maocu denemenin iğrençliğidir, bundan çıkarılacak derstir.

ALDATMANIN SINIRI

17 Nisan 1975 ile 7 Ocak 1979 arasında Kamboç'ta neler olduğunu kavramaya çalışan herkes şu soruyu elbete kendi kendine sorar: «Fakat, bu nasıl olabildi, halka ne olmuştu?»

Kamboç'ta, Pnom pen, Siem Reap, Sisophon, Battambang, ya da Kampong Som'da, nerede olursa olsun konuştuğum kişiler şu noktada görüş birliği içinde idiler: Halk aldatılmıştır. Bu, bir dizi olgunun bir araya gelmesi ile olanaklı olmuştur.

Birinci olgu, Kamboç köylü yığınları arasındaki doğal hoşnutsuzluğun «Kızıl Khmer» önderleri tarafından ustaca kötüye kullanılmış olmasıdır. Köylüler haklı olarak, Sihanuk yönetiminin son yıllarında ve özellikle de Amerikancı Lon Nol yönetimi yıllarında köylerde hızlanmış olan sefalette, kentlerdeki asalak, spekülasyoncu sermayenin hızlı büyümesinin yansımasını görüyordu. Kurtuluş savaşı sırasında (1970–1975) «Kızıl Khmer»in baş önderi olarak tanınan Kiyö Samphan (Halk Kurtuluş Ordusu'nun komutanı idi – ve Pol Pot'un adını o zamanlar kimse duymamıştı) anlaşılaçağı üzere bu alandaki çalışmaların da şefi idi. Kendisi bu sorunu, Paris'te yaptığı doktora çalışmasında incelemişti. Köylüleri, eşitleştirme belgisinden yana kazanmak, onların duydukları hoşnutsuzluğu «kente» karşı yöneltmek hiç de zor değildi; çünkü kendiliğinden köylü ayaklanmaları hep böylesi belgiler altında olmuştu. Daha sonra da köylülere, herkese çok yiyecek, giyecek ve iyi bir konut sözü verildi ... Bunları bana, kendisi de köylü olan ve geçmişte bir «Kızıl Khmer» taburunun komutanı olan, Kompong Som Kent Komitesi Başkanı Chum Hul anlatmıştı.

İkinci olgu ise, Sihanuk zamanında «eristiği» düzeyi Lon Nol zamanında kat kat geride bırakan yolsuzluk ve yasa tanımazlık. Aydınlar yığını, yani bir öğrenim görmüş insanlar, başlangıçta kırıllığın yıkılmasını ve cumhuriyetçi bir yönetim kurulmasını, olumlu karşıladı. Ancak düş kırıklığı acı oldu. Ve 17 Nisan 1975'de, bugün Kamboç'ta söylendiği gibi «birinci kurtuluş» (ikinci ve gerçek kurtuluş 7 Ocak 1979'da başladı) geldiğinde, çoğu ne kentlerden kovulmayı, ne kara giysileri ve hatta ne de insanlık dışı ağır çalışma zorunluluğunu, o denli feci bulmuyorlardı. Çünkü sözkonusu olan sulama tesisi ⁽¹²⁾ yapımı ve pirinç üretimi idi. Hepsi de

(12) Bunların çoğu kullanılmaz durumda idi. Bu işten anlamayanların buyruğu ile yapılmışlardı ve ilkel teknikten bile yoksundular.

bunun ne denli önemli olduğunu kavramıştı. Çalışma kamplarını andıran çalışma ve yaşama koşullarına gelince, bunun geçici bir durum olduğu, buna dayanmak gerektiği düşünülüyordu.

Ve Pol Potçuların hesapları, kanlı terörün ve açlığın yavaş yavaş halkı «mağara hayvanları, yaşayan cesetler» düzeyine indireceğini ya da Kiyō Samphan'ın aynı doktora tezinde kullandığı bir deyimle «soyut varlıklar» (s. 34) durumuna getireceği üzerine kurulmuştur. Devrimci Halk Mahkemesine sunulan bir belgede haklı olarak saptandığı gibi, insanlar «az pirinç tüketen, pirinç üretme makinesi» yapılmak isteniyordu. Ve tüm bunlar yüzyılların bir-Khmer alışkanlığı olan, erkekilere boyun eğme alışkanlığı ile birlikte, her türlü direniş olanağını dışarıda bırakacaktı, yönetimin başında bulunanlar böyle sanıyorlardı.

Ne var ki her aldatmanın bir sınırı vardı. Sistemli yürütülen soykırımı, açlık politikası ve cinayetler, Kamboç halkının gözünü açtı. Hoşnutsuzluklar ayaklanmaya dönüşmeye, yönetimin ayakları altında toprak sallanmaya başladı. Pol Pot kliği teröre hız verdi. Milliyetçi diktatörlerin bilinen reçetesine başvurarak, çıkışı komşu bir ülkeye, sosyalist Vietnam'a saldırıda aramaya başladı. Pol Potçular bu alanda da yine Pekin'in tam desteğini gördüler.

Daha sonrası biliniyor. 1978 sonlarındaki ayaklanmalar dizisi ile Pol Potçuların baskısından kurtarılmış olan bölgelerde, Kamboç'un Kurtuluşu için Ulusal Birlik Cephesi oluşturuldu. Cephe tarafından kurulan ordu, Merkez Komitesi'nin başvurusu ile Kamboç'a giren Vietnam birlikleri ile birlikte, 7 Ocakta Pnompen'i ve kısa bir süre sonra da ülkenin tümünü kurtardı. Kamboç'ta Maocu denemeye son verildi. Ülkedeki cumhuriyetin önderlerinden birisi olan, Ruos Samay yoldaşın deyişi ile, «anti-maocu halk devrimi» utkuya ulaştı. Kamboç Halk Cumhuriyeti ilân edildi. Devrimci Halk Konseyi Hükümeti'nin amacı, yıkıma uğramış ülkeyi yeniden kalkındırmak, sosyal bağları yeniden kurmak, toplumu onarmaktı. Keo Chanda yoldaş bana şöyle diyordu: «Bugünkü ödev, insanların yaşamaktan yine sevinç duymaya başlamaları için, her şeyi yapmaktır.»

SOYKIRIMININ MANTIĞI

Tüm dünya, insanlığın yakın tarihinde görülen en kanlı yönetim olduğu kesin olan bu yönetimin ortadan kaldırılmasına alkış tutmalıydı. Ne var ki, kalan birlikleri ile Tayland-Kamboç sınırındaki cengellerde saklanan Pol Pot kliği kendisine yine koruyucular buldu: Yine aynı Pekin, onun bağlaştığı duruma gelen ABD emperyalizmi ve bunların dostları. Bunlar, Kamboç'un uluslararası çapta tanınmasını engelliyorlar, öteki hükümetlere ve uluslararası örgütlere de, düşürülmüş olan kliği Cumhuriyet'in «yasal» temsilcisi olarak dayatıyorlar. Pol Potçular tarafından dünyanın

hiç bir yerinde görülmemiş ölçüde çiğnenen «insan hakları» üstüne yapılan yüksek düzeydeki konuşmalar unutuldu; ve burada insan haklarının çiğnenmesinden söz edilemezdi de zaten, çünkü insan hakları yoktu ki ... Ohio (ABD) Üniversitesi Hukuk Profesörü John Quigley'in 1979 Ağustos Davası sırasında yerinde bir saptamayla dediği gibi: «Soykırımı cina-yetinin zorunlu sonuçlarından birisi, suçlanan yönetimin (ülkeyi – V. R.) yönetme hakkını yitirmesidir. Hitler hükümeti için bu böyleydi, Pol Pot-Yeng Sari hükümeti için de böyle olması gerekir. (3.03/E sayılı belge)

Pekin ile emperyalistlerin bu birlik politikasının bir halkası da, 1979 sonlarında uygulanan «Kiyö Samphan Operasyonu» ile, varolmayan «Demokratik Kamboç»un «Başbakanlığından» Pol Pot'un alınarak Kiyö Samphan'ın getirilmesi oldu. Bunların koruyucuları, düşürülen yönetime «saygınlık» kazandırma girişimi sırasında Kiyö Samphan'ı sözde Pol Pot/Yeng Sari'nin kanlı uygulamalarına karışmamış «ılımlı» bir politikacı olarak tanıtmak istediler. Ve tüm bunlar, yönetimin o zamanki ideoloji şefi ve 1967'den sonra yönetimi elinde tutan grubun, yani Pol Pot Partisi Politbüro'su'nun sürekli üyesi ve 1976'dan beri de «Demokratik Kamboç»un Başkanı olan birisi için söyleniyordu.

«Cengellerin bilinmeyen bir yerinde» görüştüğü batılı gazetecilerle yaptığı konuşmalarda ve devlet töreni ile karşılandığı Pekin'deki basın toplantısında Kiyö Samphan'ın kendisi bile yönetiminin Kamboç'ta «taşkınlıklar», «yanlışlar» yapmış olduğunu kabul ediyor, ama soykırımını asla. Bu arada da şunları sezdirmeye çalışıyor: Bırakın dönelim, o zaman her şey başka türlü olacak.

Ancak bunlar yanlışlık, taşkınlık değildi. Pol Pot yönetiminin ve onun «partisinin» belgelerince de kanıtlandığı gibi, kanlı bir acımasızlıkla yaşama geçirilmiş olan tam bir plan vardı ortada. Maocu modelin soykırımı isteyen demir mantığı vardı. Ve bir an için bile olsa bu denemenin (Kamboç'ta, ya da başka bir yerde) yinelenmediği düşünülse, aynı mantığın kaçınılmaz olarak aynı sonuca götüreceği çok açık olarak anlaşılır.

Kamboç halkına gelince. Bu halk Pol Pot, Yeng Sari, Kiyö Samphan ve yardımcılarının ülkeye geri dönemlerine izin vermemeye kesinlikle kararlıdır. Böyle bir dönüş girişimine karşı kanının son damlasına değin savaşmaya hazırdır. Konuştuğum Kamboçlular bana şunları söylüyorlardı: «Kiyö Samphan Operasyonu», ölen 3 milyon yurttaşın anısını hiçe saymak demektir. Ve Kamboç halkı, Dostluk ve Karşılıklı Yardım Sözleşmesi uyarınca Kamboç Halk Ordusu'na ülkeyi korumada yardımcı olan Vietnam askerlerine neden gereksinim duyulduğunu çok iyi biliyor. Onlar, Pekin tarafından silâhlendirilen ve kaçakların ellerinden aldıkları uluslararası yardımla beslenen Pol Potçu çetelerin geri dönmeleri için bir güvencedir. Bu nedenle Kamboç halkı ve hükümeti, bu ülke ile ilgili durumun «normalleşmesi» için önkoşul olarak Vietnam birliklerinin Kamboç'tan çe-

kilmesi yönünde her türlü istemi, haklı olarak, Kamboç'un içişlerine karışma sayıyorlar.

Ancak şaşırtıcı bir nokta da, Maocu ihraç modelinde yatan mantığın özellikle güneydoğu Asya'da – Çin Halk Cumhuriyeti ile ABD'nin açık baskısı sonucu – resmen Kiyö Samphan «hükümetini» «Kamboç'un yasal hükümeti» saymakta ısrar eden kimi devletlerin yöneticilerini, bunun üzerinde ciddi olarak düşünmeye itmemesidir. Pnompen'de Devrimci Halk Mahkemesi'ne sunulan belgelerden anlaşıldığı üzere, Kamboç sadece ilk aşama, güneydoğu Asya'nın öteki ülkelerine yayılma hazırlığı için bir yığınak bölgesi idi.

Bunun belgesel bir kanıtı, Hua Guafeng ile 29 Eylül 1977'de yaptığı görüşmelerin tutanağında saptanmış olan, Pol Pot'un şu sözleridir: «Eğer devrim, güneydoğu Asya'da saldırıya geçmek fırsatını kullanırsa, durum iyileşecektir ve biz sorunlarımızı çözebileceğiz. Burmalı, Malezyalı, Endonezyalı ve Taylandlı dostlarımızla görüş değiş-tokuşu yaptık ve bir uzlaşmaya vardık. Bu büyük bir politik başarıdır. Ancak ayrıntılara girilirse, durum daha oldukça karışıktır. Fakat kuzeydeki dostumuz Çin'in desteğini görüyoruz. Güneydoğu Asya'da erşilen birlik, bizi yüreklendiren, stratejik bir kazanımdır. Biz, daha önce de Çin'in dostluğundan emindik. Şimdi ise buna tümüyle tanık olduk.»

Görülüyor ki, söylenenler çok açıktır. Pol Pot yönetimindeki delegasyon için, Burma, Malezya, Tayland ve «Endonezya» komünist partilerinin (sonuncusu, Endonezya Komünist Partisi adını gaspetmiş, yeniden oluşturulmuş Endonezya Komünist Partisi ile hiç bir ilgisi olmayan Maocu bir gruptur) Pekin'de yerleşmiş olan Maocu yöneticileri ile bir buluşma düzenlemiştir. Bu buluşmada, güneydoğu Asya'da devrimin «Kuzeydeki Dost Çin»in desteği ile «saldırı konumuna geçmesi» kararlaştırılmıştır. Bu karara uygun olarak, Maocu «komünist partileri» ile o ülkelerdeki sayısız Çinli göçmenlerin de yardımı ile, Kamboç'ta sınanmış olan Pekin denemesinin Burma, Malezya, Tayland ve Endonezya için de sıradaki deneme tahtaları olan yazgısının hazırlanmak istendiği kuşkuyla hiç yer bırakmıyor.

Pol Pot/Yeng Sari'nin savunması için atanan Kamboç'lu avukat Dith Munt'i'nin, Devrimci Halk Mahkemesi'nin bir oturumunda söylediği gibi «Pekinli gericiler, yayılmacılar ve hegemonyacılar tarafından Kamboç'ta yapılan Maocu deneme başarılı olsa idi, ülkemiz, Mao Tzetung tarafından 1965'de dile getirilen isteme uygun olarak, saldırı için, güneydoğu Asya'da Çin'in yayılması için bulunmaz bir üs olacaktı ... Kamboç saldırı üssü olduğu gibi, aynı zamanda da başka ülkeler için bir model görevini görecekti.»

Bunun için Pekin, Mao'nun ölümünden sonra da, Pol Pot'un Kamboç'una dev yatırımlar yaptı, ardi arası kesilmeden silâh gönderdi, ülkeyi da-

nışmanlarıyla doldurdu. Bu nedenle Kamboç'taki fiyasko, Çin'in Maocu ülkeleri «üçüncü dünyaya» ihraç etme politikası açısından büyük önem taşıyor. 60'lı yıllarda Afrika ülkelerinde Maocu model dayatmaya çalışan politika başarısızlığa uğradı. Kamboç'ta da «arı biçimi ile» gerçekleştirilen Maocu model çöktü.

Kamboç'un kurtarılması ile, yukarıda adı geçen «devrimin güneydoğu Asya'da saldırısı» için alınan kararlar ilgili çalışmaların frenlendiği anlaşıyor. Ancak, dünyanın son zamanlarda birçok kez tanık olduğu gibi, Pekin'de erki ellerinde tutanlar amaçlarından kolay kolay vazgeçmiyorlar. Ve bir kez daha yineliyoruz: Yenilendiğinin savlanmasına karşın, düşürülmüş olan «demokratik Kamboç hükümetine» destek olanlar ve reel hükümete karşı çıkanlar, bunun üzerinde bir kez daha düşünülmelidirler. Bu ülkede olanlar, ötekiler için bir uyarıdır. Kamboç Halk Cumhuriyeti'nin kendisine gelince, yöneticilerinin ve halkının da haklı olarak inandıkları gibi, bu ülkede artık geriye döndürülemez bir durum oluşmuştur. Kamboç yeni bir yaşam için yeniden doğmuştur.

Nürenberg: Tarihsel yargı yürürlüktedir

Sayın Yazı Kurulu,

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra doğan kuşaktan olduğum için bu savaşın tarihiyle ilgili birçok olaylar hakkında tam bilgiye sahip olmadığım gibi, bazılarını da hiç bilmiyorum. Örneğin savaş kundakçıları ve savaş suçluları hangi yasalara göre yargılanmıştır? Nürenberg'deki uluslararası mahkeme nasıl oluşturulmuştur? Bu mahkemece saptanan hukuksal normlar bugün de geçerli midir?

Gabriel Valderrama, Üniversite öğrencisi (İspanya)

Yazı Kurulu'nun ricası üzerine İspanya'lı okuyucumuzun sorusunu Çekoslovakya Sosyalist Partisi Başkanı, Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti Federal Meclis Başkan Yardımcısı, nazi savaş suçlularını izlemekle görevli Çekoslovakya Hükümet Komisyonu Başkanı Bohuslav Kuçera yanıtlıyor.

Sayın bay Valderrama,

Bana göe sorduğunuz sorular son derece güncel ve önemli. Bilindiği gibi geçtiğimiz Mayıs ayında insanlık faşizme karşı utkunun 35. yıldönümünü törenlerle kutladı. Yakın bir gelecekte barışa candan bağlı olanlar Uluslararası Askersel Mahkemenin Nürenberg'te toplanmasının 35. yıldönümünü kutlayacaklar. Bu mahkemenin nazi saldırısına ve işgaline uğrayan ülkelerin, cephelerde çarpışan ve toplama kamplarında ıstırap çeken insanların istemi üzerine kurulduğu herkesçe bilinmektedir.

Hitlercilerin İkinci Dünya Savaşı'nda işledikleri cinayetlerin benzeri tarih boyunca görülmemiştir. Faşist katillerin başlattıkları dünya savaşında 50 milyon insan kurban gitmiş, binlerce kent ve köy yerle bir edilmiştir.

İşgal altındaki ülkelerin halklarına karşı uygulanan yığınsal terörün ve her tür muhalefeti ezmenin başlıca araçlarından birini toplama kampları oluşturuyordu. İnsanları yoketme amacıyla kurulan bu kampların büyük bir çoğunluğu birer ölüm fabrikasından başka bir şey değildi. Buralara kapatılanlar işkencelerden geçiriliyor, eninde sonunda ölümlü sonuçlanan tıbbi deneyimlerde kullanılıyor (!), soğuktan ve açlıktan ölmeye terkediliyor, zehirlenerek, asılarak, kurşuna dizilerek, gaz odalarına kapatılarak

(!) Örneğin birçok kimseler, bedenlerinin ısısı 28 dereceye düşene kadar soğuk suda tutulduklarından derhal ölmüşlerdir. Büyük yüksekliklere dayanma gücünün saptanması için ise bazı kimseler düşük hava baskılı odalara kapatılmışlardır. Ayrıca zehirli mermilerle, bulaşıcı hastalık mikroplarıyla deneyler, kadın ve erkeklerin röntgen ışınlarıyla kısırlaştırılması vb. amacıyla da deneyler yapılmıştır.

öldürülüyordu. Faşist canilerin toplama kamplarında ve diğer yığınsal öldürme merkezlerinde işkenceden geçirip öldürdükleri insanların sayısı 12 milyonu aşkındır. (2) Katliamlar, tepeleme hareketleri ve askersel olmayan hedeflerin bombalanması sonucunda öldürülenlerin sayısı ise yüzbinleri bulmuştur. Böylelikle tarihte ilk kez olarak halkları tüm halinde yoketmeyi planlayan ve ilân edenler faşistler olmuştur.

Bütün bunlara tanık olan insanlık şu sonuca varmıştır: Cinayetlerin ve canavarlıkların sorumlularına lâyük oldukları cezayı verecek ve gelecekte aynı şeylerin yinelenmeyeceğine güvence sağlayacak bir mahkeme kurulması gereklidir. Halkların bu istemini nazi Almanyasına karşı çarpışmış olan ülkelerin hükümetleri önemle ele aldılar. Nitekim 8 Ağustos 1945'de Londra'da SSCB, ABD, Büyük Britanya ve Fransa arasında bir anlaşma imzalandı. Buna göre mihvere bağlı Avrupa devletlerindeki başlıca savaş suçluları yargılanarak cezalandırılacaktı. Bu amaçla da Uluslararası Askersel Mahkeme oluşturuldu. Anlaşmanın 3. maddesine göre bu belgede imzası olan devletler, sorguya çekilmeleri ve yargılanmaları için elinde bulunan savaş suçlularını Uluslararası Askersel Mahkemeye teslim etme yükümlülüğünü kabul ediyordu. 8 Ağustos 1945 anlaşmasının temelini Uluslararası Askersel Mahkeme Tüzüğü oluşturuyordu. Bu belgede insanlığa karşı işlenmiş en ağır suçlar tanımlanıyor ve bunlarla ilgili sorumluluk ilkeleri saptanıyordu. Tüzükte saldırının suç olduğu belirleniyor ve saldırıya girişenlerin taşıdıkları cezai sorumluluk saptanıyordu.

Mahkeme 20 Kasım 1945'te Nürenberg'te çalışmalarına başladı. Sovyetler Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Fransa temsilcilerinin, suçlu Hitler rejiminin başta gelenleri olan 24 nazi yöneticisine (3) karşı hazırladıkları ithamnamede şu suçlamalar yer alıyordu: «Barışa karşı beraberce saldırıya geçmek (saldırı savaşının planlanmasına, hazırlanmasına ve başlatılmasına katılma); askersel suçlar işlemek (askersel yasa ve kuralları hiçe sayma, savaş esirlerini öldürme ve işkenceden geçirme, tutukluları öldürme, toplumsal ve özel iyelikleri yağmalama); insanlığa karşı suç işlemek (cinayetler, sivil halka zulmetme, siyasal, ırksal ve dinsel nedenlerle tutuklama, diri insanlar üzerinde canavarca denemeler yapma, sivil halkı faşizmin kölesi haline getirme, işgal edilen bölgelerde insanları zora başvurarak çalıştırma vb.).

Nürenberg'de 24 harp suçlusunun yanısıra, tarihte ilk kez olarak, suç-

(2) Hitlerciler, savaştan hemen sonra 30 milyon kadar Slav kökenli insanın öldürülmesini tasarlamışlardı.

(3) Uluslararası Askersel Mahkemeye teslim edilen naziler: Göring, Hess, Ribbentrop, Ley, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Funk, Schacht, Gustav Krupp, Dönitz, Raeder, Schirach, Sauckel, Jodl, Papen, Seyss-Inquart, Speer, Neurath, Fritzsche ve Bormann.

Bunlardan Ley mahkeme başlamadan önce intihar etmiş, G. Krupp ise iyileşmez derecede hasta sayıldığı için yargılanma dışı bırakılmıştır; Bormann bulunmadığından gıyaben yargılanmıştır.

luların meydana getirdiği kötüye kullanılmış örgütlerle, yadıkları insanlık dışı «teori» ve «idealler» de yargılanmıştır. Uluslararası Askerel Mahkemeyi kuran devletler, Hitlerci partinin «muhafız kıtaları» olan SS, gizli devlet polisi GESTAPO, güvenlik servisi SD, hücum kıtaları SA, imparatorluk dairesi, genel kurmay ve başkomutanlık gibi örgüt ve dairelerin de yargılanmalarını istemişlerdir.

Böylelikle Nürenberg Mahkemesi sadece somut savaş suçlarını ele almakla kalmayarak, aynı zamanda faşizmin erki ele geçirmesine, güçlenmesine ve bitmez tükenmez cinayetler işlemesine yardım eden Alman tekeli sermayesiyle uluslararası emperyalist gericiiliği de yargılamış oldu. Bir yıl kadar sürerek 1 Kasım 1946'da sona eren bu dava her şeyden önce anti-faşist ve anti-militarist bir nitelik taşıdı ve yüzyıllar boyunca cezasız kalmış olan saldırıyı ve saldırganı yargılamakla uluslararası hukuk tarihinde bir dönüm noktası oldu. Uluslararası Askerel Mahkemenin kararında: «... Bir saldırı savaşının kundaklanması sadece uluslararası bir cinayet olarak kalmamakta, aynı zamanda en ağır uluslararası suç niteliğini taşımaktadır. Bunun diğer askersel suçlardan farkı bütün diğer suçların en korkunç yanlarını bir arada yoğunlaştırmasıdır» denilmektedir.

Mektubunuzda Nürenberg davasının günümüz için taşıdığı önemi soruyorsunuz. İlk belirtmek istediğim şudur: Uluslararası Askerel Mahkemenin saldırıyı en ağır uluslararası suç olarak kabul etmesi ve saldırı savaşlarını hazırlayan, başlatan ve sürdüren devlet adamlarıyla, milyonlarca suçsuz insanın yok edilmesiyle ilgili cinayet planlarını örgütleyen ve yerine getirenlerin ceza hukukuna göre yargılanması yeryüzündeki bütün iyi niyetli insanlar tarafından tarihsel bir yargı olarak kabul edilmiştir. Uluslararası Askerel Mahkemenin Tüzüğü ve bu tüzüğe göre verilen kararlar barışın korunması, saldırıya karşı savaşım yürütülmesi ve saldırıların başlaması halinde savaş kurbanlarının savunulması ve saldırganlıktan ve savaş suçlarından sorumlu olanların yargılanmasına yönelik hukuksal normlar sisteminin en önemli güvencelerinden birini oluşturmuştur.

Barışa ve insanlığın güvenliğine yönelik suçlarla savaşım için gerekli zorunlu normlar olarak, Nürenberg Askerel Mahkemesi Tüzüğünde yer alan ve mahkemenin kararlarında somutlaşan uluslararası hukuksal ilkeler Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından da onaylanmıştır. Bu örgütün 11 Aralık 1946 günlü oturumunda bu ilkeler uluslararası ceza hukukunun ilkeleri olarak kabul edilmiştir.

Burada şunu da belirtmeliyiz ki, Nürenberg Mahkemesi Tüzüğünü imzalayan kapitalist devletlerin günlük uygulamalarında uluslararası hukukun normlarına uydukları söylenemez. Nitekim sözkonusu anlaşmanın ABD ile diğer devletler tarafından imzalanmasından bir gün sonra, Amerikan uçaklarından Nagazaki'ye binlerce sivilin ölümüne neden olan atom bombası atılmıştır.

Daha sonraları Amerika Birleşik Devletleri emperyalizminin barışa ve insanlığa karşı suçları, dünyanın çeşitli yerlerindeki savaş suçları durmadan artmıştır.

ABD'nde politik hakların sistemli olarak baskı altında bulundurulması, bu ülkede ezgiye, sömürüye, ırk ayırımına ve militarizme karşı koyanların polise izlenmesi gibi eylemler de insanlığa aykırı suçlar olarak kabul edilebilir. Amerika'da 25 milyonluk zenci halkla Kızılderili, Porto-Riko, Meksika kökenli vatandaşlara karşı uygulanan ırk ayırımı da aynı suç kapsamına girmektedir. ABD'ndeki Kızılderililerin çeşitli ulusal örgütleri, Birleşmiş Milletler Örgütüne gönderdikleri bir belgede Amerikan hükümetini bu ülkenin yerlisi olan Kızılderililere karşı soykırımı uygulamakla suçlamışlardır.

Nürenberg'te mahkûm edilen nazi ve faşist ideoloji ve uygulama, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki ırkçı rejimin günlük faaliyetinde yer almaktadır. Bu ülkede hapse atılanların sayısı nüfus artışından iki kat fazladır ve günümüzde hapislerdeki ırkçılık kurbanlarının sayısı 200 bini aşkındır. Güney Afrika'da yerlilere baskı yapmakla görevli ordu ve polis birliklerinin son yıllarda, çocuklar dahil, binlerce insanı öldürdükleri veya yaradıkları saptanmıştır.

Bugün faşist ideoloji ve uygulamaya Yakın Doğu'da da tanık oluyoruz. Dünyanın bu bölgesinde İsrail yöneticileri ırkçılık temelinde yığınsal sürgünler düzenlemekte, bu kadarla da yetinmeyip işgal ettikleri topraklardaki sivil halka baskı yapmakta, tutuklu Araplara işkence uygulamaktadırlar.

Hitlercilerin insanlığa karşı işledikleri cinayetler bugün Şili'deki askersel cunta tarafından da yinelenmektedir. Pinochet rejiminin gizli polisi binlerce yurtseverin öldürülmesinden ya da «ortadan kaybolmasından» sorumludur. Bu ülkede 200 bin kişi toplama kamplarına atılmış, binlerce insan keyfi surette tutuklanarak işkenceden geçirilmiştir. Şili'de insan hakları konusunda herhangi bir anayasal güvence bulunmamaktadır, rejime karşı olan kişiler sistemli olarak kovuşturulurlar.

Nürenberg Mahkemesi tarafından saptanan hukuksal ilkeler gereğince suç kapsamına giren baskı rejimleri 6 bin politik tutuklunun bulunduğu Uruguay'da, son 25 yılda politik nedenlerle 70 bin yurtseverin öldürüldüğü Guatemala'da, binlerce kişinin hapse atılıp aylarca ve yıllarca yargılanmadan tutuklu bırakıldığı Paraguay'da da sürüp gitmektedir. «Korkunun ve terörün imparatorluğu» adı verilen Haiti'de ise 23 yıldan beri «ömür boyu cumhurbaşkanı» ilân edilen Duvalier ailesinin kanlı rejiminde yaklaşık 100 bin yurtsever cinayetlere kurban gitmiştir.

Kamboç'ta üç milyon insanın kanına giren Maocu Pol Pot-Yeng Sari kliği de Hitlerci katillerin yolunu izlemiştir.

Nürenberg Mahkemesinin günümüzdeki önemine gelince, şunu belirt-

melîyiz ki, sözkonusu ettiğimiz eylemler artık şu veya bu yönetici kligin içişleri değil, uluslararası suç olarak kabul edilmektedir. Savaş sonrası dış politikasının ana çizgisi yeryüzündeki en saldırgan, en gerici güçleri desteklemeye dayanan ve biri Kore'de, diğeri Güney-Doğu Asya'da olmak üzere iki saldırı savaşına girişen ABD yönetici çevrelerinin Nürenberg Mahkemesi sona erer ermez savaş suçluları ile insanlığa karşı suç işleyenlere karşı tutumu gözden geçirmeleri bir rastlantı değildir. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde naziliğin köklerinin kazınması eyleminin ABD'nin apaçık hoşgörüsü sonucunda bir komediye dönüşmesi de rastlantı sayılamaz. FAC'nde birçok savaş suçlularına karşı dava açılmış, açılanlar ise genellikle gülünç sayılacak derecede hafif cezalar verilerek sona erdirilmiştir.

Güdülen amaç apaçıktı: FAC'deki belirli çevreler Nürenberg Mahkemesi ilkelerinin ve naziliğin geçmişteki cinayetlerinin bir an önce unutulmasını, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ilanından 20 yıl sonra, henüz yargılanmamış nazilerin aklanmasını ve hüküm giyenlerin affını sağlamak istiyorlardı. Şu var ki yakın geçmişteki felâketleri unutmayan dünya komuoyu bu planların karşısına dikilmekte gecikmedi. Böylelikle, Polonya Halk Cumhuriyeti'nin girişimi üzerine, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1968 yılı oturumunda savaş suçlularıyla insanlığa karşı suç işleyenler için zaman aşımı uygulanmasıyla ilgili bir karar kabul edildi. Bu anlaşmada sözkonusu suçluların, cinayet işlediklerinden sonra geçen zaman gözönünde bulundurulmaksızın, cezalandırılacaklarıyla ilgili olarak birçok devletlerin kabul ettikleri ilke onaylanmış oldu. (4)

Üzerinde önemle durulması gereken bir nokta varsa, o da gerek Federal Almanya'nın, gerekse Japonya'nın bu anlaşmayı imzalamaya yanaşmamalarıdır. Ne var ki, Hitlercilere karşı kurulan bağışıklığa katılmış olan kapitalist ülkelerin tutumu da bundan farklı olmamıştır ve bunun da bir rastlantı olmadığı besbellidir. Amerika Birleşik Devletleri bununla da kalmayarak yığinsal kırımın cezalandırılması ve her türlü ırk ayırımının ortadan kaldırılmasıyla ilgili olarak Birleşmiş Milletlerce kabul edilen anlaşmalara da imzasını koymamıştır. Görüldüğü gibi ABD'ndeki yönetici çevreler bu belgelerde yer alan hukuksal ilkeleri benimsemeye yanaşmamaktadırlar.

Faşizmin şu veya bu yolla aklanması ve savaş suçlusu nazilerin hakettikleri cezalardan kurtarılması denemelerinin gerek FAC'nde, gerekse diğerk birçok ülkede aşırı sağ ve faşizmden yana örgütlerin canlandırılmasıyla paralel yürütülmesi endişe uyandıracak niteliktedir. Batı Almanya İçişleri Bakanlığının verilerine göre bu ülkede askersel temel üzerinde

(4) Savaş suçlularına ve insanlığa karşı suç işleyenlere karşı zaman aşımının uygulanamayacağını öngören anlaşmayı 10 sosyalist devletin dışında hemen kapitalist ülkelerden yalnız Meksika imzaladı. Daha sonra bu anlaşmayı 12 devlet daha imzaladı.

örgütlenmekte olan neo-nazi terörist grupların kurulmasında yüzde 24 oranında bir artış görülmektedir.

İtalya'da neo-faşist İtalyan Sosyal Hareketi Partisi (MSI-DN) ve «faşist enternasyonal» ile sıkı işbirliği yapan 50 kadar örgüt bulunmaktadır.

Durum böyle olunca geçmişe karşı takınılacak tutum gelecek uğrunadaki savaşımı içiçe girmektedir. Apaçıktır ki geçmişin unutulması onun en kötü yanlarının hortlamasına yol açabilir, savaş suçlularına ve Hitler-ciler tarafından işlenmiş suçlara karşı hoşgörülü bir tutum haklı olarak naziliğe özendirme sayılabilir.

Yığinsal kırımların önlenmesi ve cezalandırılmasıyla ilgili Londra anlaşmasını ve savaş suçluları ile insanlığa karşı suç işlemiş olanlar için zaman aşımının uygulanmaması konusundaki anlaşmayı imzalayan devletlerden biri olan Çekoslovakya bu belgelerde yer alan tüm yükümlülükleri yerine getirmiştir ve getirmeyi sürdürmektedir. Çekoslovakya'da nazi savaş suçluları ile bunlara yardım edenlerin izlenmesine kurtuluştan hemen sonra başlandı. 1948 yılının sonuna kadar olağanüstü halk mahkemeleri 33 bini aşkın savaş suçlusu ve nazilerle işbirliği yapmış kişiyi mahkum etti. İşbirlikçilerin yarısını Çekoslovakya'da yaşayan Almanlar, yüzde 35'ini Çek ve Slovaklar, geri kalan yüzde 15'ini ise başka kökenli kimseler oluşturmaktaydı. Ne var ki bu mahkemeler nazilerle işbirliği yapmış olanları ulus farkı gözetmeksizin yargıladılar. Bunların tek amacı suç işleyenleri yasalara göre cezalandırmaktı.

Böyle olsa da Çekoslovakya topraklarında şu veya bu suçu işlemiş olan tüm savaş suçluları lâyük oldukları cezaya çarptırılmamışlardır. Bunlardan büyük bir kısmı savaştan hemen sonra Latin Amerika ülkelerine sığınmışlar, oradan da Federal Almanya Cumhuriyeti'ne dönmüşlerdir. Hiçbir savaş suçlusunun cezalandırılmadan kalmamasını sağlamak ödevinin yerine getirilmesi için 1965 yılında ülkemizde nazi savaş suçlularını izlemek için bir hükümet komisyonu kuruldu. Şimdiye kadar bu komisyon, en az 14 bin 560 kişinin ölümünden sorumlu olanlara karşı 180 dava açarak 662 kişinin yargılanmasını sağladı. Bu arada 430 savaş suçlusu ile ilgili suçlama dosyaları FAC ve Avusturya hükümetlerine aktarıldı ve ayrıca bazı savaş suçlularının Çekoslovakya'ya teslim edilmesi istendi.

Hükümet komisyonunun tüm toplantılarında Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki adalet organlarının, ortaya çıkarılan savaş suçlularına karşı ne gibi önlemler aldığı konusu ele alınmaktadır. Elde edilen veriler, ne yazık ki, Federal Almanya'da nazi savaş suçlularına karşı pasif davranıldığını ortaya koymaktadır. Suçluların cezalandırılmasının istenilmediğini ortaya koyan olgulardan biri şudur: Bugüne dek FAC'nde, Çekoslovakya hükümet komisyonu tarafından havale edilen davalardan bir teki olsun sona erdirilmemiş, açılan davalardan birçoğundan vazgeçilmiştir. Oysa bu davalardan birçoğu Çekoslovakya'da işledikleri suçlar herkesçe bilinen kişi-

lerle (örneğin Gestapo'nun Prag'daki son şefi Ernst Gerke, ya da nazi basın servisi yöneticisi Wolfram von Wolmar) ilgilidir.

Bizim kanımıza göre, Bundestag'ın dünya kamuoyu ve Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki ilerici güçlerin baskısı ile 1979'da kabul edilen ceza yasasında yığinsal kırım ve cinayetler için zaman aşımı kabul edilmemesi yolunda değişiklikler yapılması kararı faşizmin hortlatılması denemelerine karşı savaşımın daha etkili olarak yürütülmesi ve nazi savaş suçlularının izlenmesinin sürdürülmesi yolunda yeni olanaklar sağlamaktadır. Şu var ki, bu hukuksal olanakların pratikte gerçekleştirilmesi Batı Alman adalet organlarının faaliyetine bağlıdır. Eğer bu organlar ileride de şimdiye kadarki davranışlarını sürdürürlerse Batı Alman parlamentosunun Federal Almanya'da yaşayan ve bugüne dek ceza görmemiş olan savaş suçlularının cezalandırılmasıyla ilgili kararının gerçekleşmesi beklenemez. Fransa'da büyük sayıda insanın öldürülmesi sorumluluğunu taşıyan Kurt Lischka ile yardımcılarına hafif cezalar verilmesi ve Nürenberg Mahkemesi tarafından mahkum edilen başlıca savaş suçlularının sonuncusu olan Rudolph Hess'in affı için kampanya yürütülmesi ne yazık ki bu alanda bir değişiklik görülebileceği olanağını ortadan kaldırmaktadır.

Nürenberg Mahkemesine tarihin, halkların mahkemesi adı verildi. Bu mahkeme toplumsal bilincin yükselmesine ve savaş, barış ve insan hakları sorunlarındaki sorumluluk duygusunun daha elle tutulur hale gelmesine yardım etti. Bu duyguya, halkların ABD'nin Vietnam'a saldırması sırasında olduğu gibi, bugün de İsrail'in Arap ülkelerine saldırması, Şili'deki cuntanın cinayetleri ve Güney Afrika'daki beyazların yerli halka terör uygulaması dolayısıyla tanık oluyoruz.

Nürenberg Mahkemesinde yargılanan faşist elebaşılar hakettikleri cezadan ⁽⁵⁾ kurtulamadılar. Böyle olsa da bu kişilerin temsil ettikleri kötü niyetli güçler, etkileri bir hayli sarsılmış olsa da, politika sahnesinden tamamiyle yokolmadılar. Dahası var: Bugün de şövenizmi ve militarizmi devlet politikası haline getirmiş devletler vardır ve bu politika barış ve halkların güvenliği için büyük bir tehlikedir.

Aşırı sağcı ve neo-faşist güçlerin eylemleri de barışa yönelik bir tehlikedir. Bunlar Batı ülkelerinde, Carter yönetiminin «soğuk savaş» hortlatma yolunu tutmasından sonra eylemlerini önemli derece artırmışlardır. Hitler ile Göbels'in anti-komünizminden hemen hemen farkı olmayan bugünkü azılı anti-komünizm kampanyası yumuşamaya karşı koyanlar için çok elverişli olmaktadır.

(5) 12 suçlu, yani Göring, Ribbentrop, Keitel, Rosenberg, Kaltenbrunner, Frick, Frank, Streicher, Sauckel, Jodl, Seyse-Inquart ve gıyaban Martin Bormann asılmak suretiyle idama, üçü-Hess, Funk ve Reder-ömür boyu hapse ikisi-Schirach ve Speer 20 yıl, Neurath 15 yıl ve Dönitz 10 yıl hapse mahkum edildi.

Bütün bu nedenlerle Nürenberg Mahkemesi henüz tarihe malolmamıştır, güncelliğini sürdürmektedir. Bu mahkemenin tarihte eşi görülmemiş canavarlıkları ortaya çıkarıp mahkum eden belgeleri bize Hitler rejimini, Alman militarizmini, nazi partisini, SS örgütünü ve faşist Almanya'nın tüm diğer suç işlemiş kurumlarını kanatları altına almaya kalkışan güçlere karşı savaşım yürütmemizde yardımcı olmaktadır. Bu belgeler aynı zamanda ırkçılık ideoloji ve pratiğine karşı, soykırımına, politik ezgi ve şantaja karşı, emperyalizmin militarist ve saldırgan eylemlerine karşı savaşımda yararlı bir silâh rolünü oynamaktadır. Faşizmin ve genel olarak saldırının moral bakımdan bozguna uğratılmasına büyük katkılarda bulunmuş olan Nürenberg Mahkemesi bugün de savaş kışkırtıcılarının, tarihin derslerini hiçe sayarak militarizm, şövenizm ve saldırı ideolojisini hortlatmaya kalkışanların karşısına dikilen en sert bir uyarıdır. Tarihsel yargı yürürlüktedir!

İki tip uluslararası ekonomik ilişkiler*)

Gelişmekte olan ülkeler için dış ekonomik ilişkiler özellikle önemlidir: Ekonomileri dıştan sağlanan kaynaklardan, finansman ve yurt dışı pazarlarından bağımlı durumdadır. Kapitalist dünya ekonomisi çerçevesi içinde bulunan bu ülkeler, gitgide daha ısrarlı olarak, gelişmiş kapitalist ülkelerle olan ekonomik ilişkilerinde, ülke içindeki sosyal-ekonomik geri kalmışlığı en hızlı şekilde giderecek değişiklikler istiyorlar. Emperyalist çevrelerin hizmetindeki ideologların ve ekonomistlerin savlarının aksine, bu ilişkilerin günümüzdeki karakteristiği, gelişmekte olan ülkelerin bu isteginin gerçekleşmesini zorlaştırıyor veya tamamen olanaksız buluyor. Aynı zamanda, gelişmekte olan ülkelerin sosyalist ülkeler topluluğu ile, özünde yukarda belirttiğimiz ilişkilerden tamamen farklı olan ekonomik ilişkileri vardır. Aşağıda verilen gerçekler ve sayılar bunu doğruluyorlar.

YENİ-SÖMÜRGEÇİLİK EYLEMDE

Politik bağımsızlığın elde edilmesiyle eski sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin genel ekonomik gelişme koşulları önemli bir ölçüde değişikliğe uğradılar. Ama bu ülkeler günümüzde de hâlâ emperyalist sümürünün nesnesi durumundalar. Özellikle maden kaynakları ve ucuz işgücü tekerci sermaye için çekici oluyor. Onun akını yalnızca azami kâr sağlamaya değil, ayrıca özgürleşen bu ülkeleri kapitalist sistemin içinde tutmaya yöneliktir.

Dış ticaret yayılımı. Gelişmiş kapitalist ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde ticaret oldukça önemli bir yer alıyor. Sömürgelere, hammadde üreticisi ve endüstri malları alıcısı olarak verilen rol. Afrika, Asya ve Lâtin Amerika ülkelerinin tarım ve hammadde dalında uzmanlaşmalarını koşullandırdı. En önemli tarım ürünlerinin ve mineral-hammaddelerinin (petrol hariç) dünya ihracatının $\frac{1}{6}$ 60'ı bu ülkelere düşüyor. Bu pay oranı tek tek hammadde cinsleri için daha da yüksek. Bu ülkelerin çoğu dış ticaret muamelelerinin dörtte üçünü gelişmiş kapitalist ülkelerle yapıyorlar. Ekonomik durumlarının yüksek derecede kapitalist dünya pazarının konjüktürüne bağımlı olacağı açıktır.

Emperyalist ülkeler tarafından güdülen ithalat politikasına gitgide artan bir proteksiyonizm (bir ülke endüstrisinin dış rekabete karşı ekonomik önlemlerle korunması — ç) damgasını vuruyor. Kontenjan sistemi, gümrük ve diğer sınırlamalar, gelişmekte olan ülkelere gelen malların ithalatını önüyorlar. Örneğin, Ortak Pazar'da 65 çeşit endüstri ürünü ve 100 çeşit

(*) Bu yazı dergimiz enformasyon bölümü tarafından hazırlanmıştır.

tarım ürünü sınırlamalara tabi tutuluyor. Bazı tahminlere göre kapitalist ülkelerin 1975–1977 yıllarında uygulamaya soktukları sınırlamalar nedeniyle Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinin ihracatında 30–50 milyar dolarlık bir azalma görüldü. Bu ülkelerin dünya ticaretindeki 60'lı yılların ortasında % 30'luk payının günümüzde % 15'e düşmesi – UNCTAD'ın verileri – ayrımcılık politikasının sonucudur.

Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ticarete eşit haklar için verdikleri savaşım emperyalist çevreleri bazı ödünlere zorluyor. 70'li yıllarda 18 kapitalist ülke, eski sömürge ve yarı-sömürgelerin endüstri ürünlerinin ithalatı için genel bir tercihli-gümrük sistemini uygulamak zorunda kalmışlardı. Yalnız, tercihler özellikle birinci işleme basamağından gelen hammaddeler içindi ve asıl endüstri üretimini hemen hemen hiç içine almıyorlardı. Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinin dünya endüstri ihracatındaki paylarının % 2 olmasına şaşmamak gerekir.

Emperyalist ülkelerin gelişmekte olan ülkelerle yaptığı ticarete uluslararası şirketler giderek artan bir rol oynuyorlar. Kapitalist dünya ihracatının yarıdan fazlasını elinde tutan bu dev tekeller kapitalizmin merkezlerini hammadde ile doyuran ana kanakları oluşturuyorlar. Devlet-tekelci düzenlemeler, gelişmekte olan dünya ile yapılan ticarete, kendi toplumları için oldukça elverişli fiyat ilişkilerinin meydana gelmesine yardımcı oluyorlar. Örneğin, Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkeleri 1975 yılında kötüleşen ticaret koşulları yüzünden (ihracat ve ithalat fiyatları arasındaki uyumsuz ilişkiler) 14 milyar dolar zararlı çıktılar. Günümüzde, kapitalist dünya pazarında, bu ülkelere gelen malların fiyatları 1950'den bu yana en düşük seviyede bulunuyorlar. (1)

Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkeleri kötüleşen ticaret koşulları nedeniyle 70'li yıllarda, gelişmiş kapitalist ülkelere endüstri ürünleri satın alımını sürdürmek için gerekli olan döviz gelirlerini elde edebilmek için, 2–3 kat daha fazla hammadde ihraç etmek zorunda kalmışlardı. Ayrımcı ticaret politikası gelişmekte olan ülkelerin ticaret ve ödeme dengeleri açısından görülmemiş bir büyümeye neden oldu. İngiliz gazetesi «Financial Times»'in verilerine göre, petrol ihraç etmeyen, gelişmekte olan ülkelerin 1979 yılında ödeme dengelerindeki açık toplam olarak 41 milyar dolar. Aynı açık bu yıl 63 milyar ve 1981'de 70 milyar dolara çıkacak. (2)

Uluslararası şirketler saldırıda. Kapitalist ülkeler son zamanlarda Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinin endüstriyel gelişmelerini yapay bir biçimde önleme politikasından, bu devletleri endüstri ve tarım bakımından bağımlı takıntılar haline getirmeye yöneldiler. Bu değişiklik, ekonomik geri kalmışlığın bu ülkeleri modern yöntemlerle sömürmeyi zorlaştır-

(1) Bak: «International Herald Tribune», 2 Mayıs 1980.

(2) Bak: «Financial Times», 24 Mart 1980.

dığı gerçeği ile açıklanabilir. Emperyalist çevreler bu ülkelerin ekonomik yapısını modernleştirmek, kapitalist dünya ekonomisinin bugünkü gereksinimlerine uydurmak istiyorlar. Bu şekilde Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki pazarları ve hammadde kaynaklarını genişletiyorlar. Bu amaçlara ulaşmada ana kaldıraç rolünü devlet ve özel sermaye ihracı oynuyor. Özel sermaye, sermaye yatırımlarında en büyük paya sahip. Sermaye ihraç eden ana ülkeler ABD, İngiltere, Federal Almanya, Fransa ve Japonya. Bu ülkelerin 1960–1976 yılları arasında geliştirmekte olan ülkelere yaptıkları özel yatırımların toplam tutarı 54 milyar doların üzerindedir. Bu gelişmiş kapitalist ülkelerin Asya, Afrika ve Latin Amerika'da yaptıkları toplam yatırımların % 84,2'sini oluşturmaktadır. Aşağıdaki tablodan görüleceği gibi birinci sırayı ABD alıyor. Hammadde ve enerji elde edilmesinin pahalılaşması, işçi sınıfının savaşımlı sonucu ücretlerin artması ve temizleme tesisleri için daha çok harcama yapılması nedeniyle üretim giderlerinin yükselmesi, bir sıra üretimin Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerine aktarılması, bugün tekeller için kârlı bir iş haline geldi. Sözü edilen üretimler, enerji ve emek bakımından yoğun ve «kirli» (ekoloji açısından zararlı) işletmeleri, özellikle metalurji ve petro-kimyasal tesisleri içeriyor.

*Sermaye ihraç eden belli başlı ülkelerin
geliştirmekte olan ülkelere yaptıkları özel yatırımlar*

	1960 – 1976	
	milyar dolar	Yüzde (*)
ABD	32,7	50,7
İngiltere	6,1	9,5
F. Almanya	5,7	8,8
Japonya	4,8	7,5
Fransa	4,9	7,7

(*) Tüm kapitalist ülkelerin yatırımlarının toplam tutarına göre.

Kaynak: Dış ticaret enformasyon bülteni, 4 Mart 1980.

Ucuz işgücünün sömürülmesi tekellere dev kârlar getiriyor. Örneğin, Singapur'da işçi ücreti Batı Avrupa'daki ücretin beşte biri ve Japonya'daki ücretin üçte biri kadar. Malezya'da radyo-elektronik branşında çalışan bir işçi, aynı dalda ABD'nde ödenen ücretin otuzda birini alıyor. Yabancı firmalar, kapitalist ülkelerde işgücü metasının değeri içine giren

harcamalardan — sosyal hizmetler ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi — kurtulduklarından ek kârlar elde ediyorlar. Uluslararası şirketlerin ortalama kâr oranları batılı ülkelerde % 9,7 iken, gelişmekte olan ülkelerde % 17,5'tir. ⁽³⁾

Yabancı tekellerin girişimlerinin kapsamı hakkında aşağıdaki sayılara bakalım. ABD'nin 200'ün üzerinde dev şirketi Latin Amerika'da hüküm sürüyor. Burada tüm işleme endüstrisi üretiminin yaklaşık üçte birini kontrol altında tutuyorlar. Brezilya'da sermaye yatırımlarının endüstride % 70'i, ticaretle % 58'i ve ulaşımda % 68'i yabancı şirketlere düşüyor. Meksika'da işleme endüstrisi işletmelerinin % 31'ini yabancı sermaye kontrol ediyor. Şrilanka'da çoğunluğu İngiliz olmak üzere 700 kadar yabancı şirket bulunuyor. Endonezya'da petrolün % 80'i yabancı petrol tekelleri tarafından çıkartılıyor. Japonya Dışticaret ve Endüstri Bakanlığının verilerine göre, diğer ülkelerin işleme endüstrisi içine girmiş olan 1.554 Japon firması temsilciliğinin % 80 kadarı gelişmekte olan ülkelere, bunun % 65'i Asya ülkelerinde bulunuyor.

Emperyalizmin ekonomik yayılması gelişmekte olan dünya için ciddi bir tehlikedir. Batılı tekellerin Afrika-Asya ve Latin Amerika ülkelerindeki gitgide artan üretim potansiyeli, ekonominin ulusal kontrol alanını daraltmakta ve böylelikle ekonomik planların gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Tekelci sermayenin bu ülkelere açtığı işletmelerde üretim devresinin yalnızca bir bölümü yoğunlaştırılmıştır (mineral hammaddelerin çıkarılması ve kısmi işlenmesi, tek tek parçaların üretimi, belli ürünlerin montajı gibi). Böylece gelişmekte olan ülkeler yavaş yavaş kapitalist üretim akarbandının bölümleri haline dönüşüyorlar. Eskiye kıyasla yeni bir teknoloji temeli üzerinde de olsa bağımlılıkları azalmıyor, tersine daha da artıyor.

Emperyalist «yardım». Gelişmiş kapitalist ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki eşitsiz ekonomik ilişkilerin temel taşlarından birini, sözümona yardım çerçevesi içinde sağlanan mali olanaklar oluşturuyor. 1970'den 1977'ye kadarki toplam yardımların tutarı 87,7 milyar dolardı. Yardımların çoğunu ABD (toplam tutarın üçte biri kadarını), İngiltere, Fransa, Federal Almanya ve Japonya yapıyorlar. Ancak ayrılan bu paraların en güçlü emperyalist devletlerin ulusal gelirlerine oranı, Birleşmiş Milletler tarafından önerilen % 0,7'lik oranın oldukça altındadır. Örneğin, 1978'de ulusal gelirin ABD'de yüzde 0,27'sini, F. Almanya'da yüzde 0,38'ini ve İngiltere'de yüzde 0,48'ini oluşturmaktaydı. ⁽⁴⁾

Mali olanaklar genellikle oldukça ağır koşullar karşılığında sağlanıyor. Döviz krizinin 70'li yıllarda keskinleşmesi nedeniyle ABD Export-Import Bankası verdiği kredilerin faiz oranını % 5,5'den (1966) 1978'de

⁽³⁾ A. S. Kodaçenko. «Emperyalizmin ekonomik dış politikası ve gelişmekte olan ülkeler.» Moskova, 1977, s. 44.

⁽⁴⁾ Bak: «Financial Times», 22 Şubat 1980.

% 8'e yükseltti (aynı süre içinde kredilerin geri ödenme süreleri 9'dan 6 yıla indirildi). Amerikan kredilerinin faiz oranlarının yükselmesi tüm uluslararası kapitalist krediyi pahalılaştırdı: 1970–1977 yılları döneminde yüzde 5,3'den, yüzde 7'ye çıktı. Bu yükseliş daha sonraki yıllarda da devam etti.

Emperyalist çevreler kredilerin verilmesinde, ABD'nin himayesi altında işlev gören uluslararası kredi örgütlerine gitgide büyüyen bir rol veriyorlar. Bunlar arasında Dünya Bankası ile Uluslararası Para Fonu önemli bir yer alıyorlar. Kredi koşulları oldukça sert. 1966–1977 yılları arasında Dünya Bankasının kredi faiz oranı % 6,5'den % 8,2'ye yükselirken, aynı süre içinde geri ödenme süreleri 17 yıldan 12,5 yıla indirildi. Emperyalist mali örgütler kredilerin verilmesinin karara bağlanmasında çok büyük ödümler verilmesini istiyorlar. Dünya Bankası yapılan yardımın kullanılışı üzerinde sıkı bir kontrol kuruyor ve geliştirmekte olan ülkeler hükümetlerinin kararlarını kendi isteğine göre yöneltmeye çalışıyor. Uluslararası Para Fonu ise genellikle Fondan kredi alan ülkenin ulusal parasının değerinin düşürülmesini, yani devalüasyon yapmasını şart koşmakta ki, bu da enflasyonist fiyat artışlarını hızlandırıyor.

Yardım verilmesi koşulları, geliştirmekte olan ülkelerin para sistemlerini ve mali durumlarını daha da karmaşıklştırıyor. Geliştirmekte olan devletler (petrol ihraç edenler hariç) 1977 yılında dış borçlarını ve faizleri kapama yolunda 25 milyar dolar veya ihracaattan elde ettikleri dövizlerinin % 21'ini ödemiş bulunuyorlar. Bu tutar sonraki yıllarda daha da arttı. Aynı yılda batılı devlet kasalarından yalnızca 14,8 milyar dolarlık bir yardımın bu ülkelere akması ilginç bir saptamadır. UNCTAD'ın (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansı – ç.) tahminlerine göre, petrol ihraç etmeyen geliştirmekte olan ülkelerin 1979 yılında dış borçlanmaları 329 milyar dolara varıyor. Bu borçlanma 1980'de 384 milyar ve 1981'de 440 milyar dolara ulaşacak. ⁽³⁾ Bu olgu elbetteki bağımsız bir ekonomi politikasını sürdürmeyi büyük ölçüde zorlaştırmaktadır.

Yaşam, emperyalizmin «yardım», geliştirmekte olan ülkelere karşı uygulanan ekonomik ve politik bir baskı aracı haline getirdiğini kanıtıyor. Bu ülkeleri dünya kapitalizmi çerçevesi içinde tutmaya çalışan emperyalist çevreler, yaptıkları «yardım», Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinin sosyalist topluluk devletleri ile olan, eşit haklar temelindeki ekonomik işbirliğini de önlemek için kullanıyorlar. Buraya kadar, gelişmiş kapitalist ülkelerin geliştirmekte olan dünyaya karşı göttüğü ekonomik dış politikanın bazı niteliklerini gördük. Yaşam sürekli olarak, emperyalist çevrelerin kapitalist iş bölümünün modernleşmesini kendi bencil ekonomik ve politik çıkarları için kullandığını kanıtıyor.

(3) Bak: «Financial Times», 24 Mart 1980.

EŞİT HAKLAR TEMELİ ÜZERİNDE

Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin dış ekonomik ilişkilerini yalnızca gelişmiş kapitalist ülkelere dönük olarak yoğunlaştırdıkları zamanlar artık geride kalmıştır. Son on yıllarda bu ülkelerin sosyalist dünya ile olan ekonomik işbirliği gitgide genişledi. Bu işbirliği yeni tipten uluslararası ekonomik ilişkileri cisimlendiriyor ki, sözü edilen ilişkiler eşit haklar, karşılıklı çıkarlar, ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı gösterme ve iç işlerine karışmama temeli üzerine kurulmuştur. Bu ülke grupları arasındaki ilişkilerin ana biçimlerini daha ayrıntılı ele alalım.

Karşılıklı yarara dayanan ticaret. 1950 ile 1978 yılları arasında Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (EYK) üyesi ülkeler ile Asya, Afrika ve Latin Amerika devletleri arasındaki dış ticaret kapsamı 30 mislini aşan bir artış gösterdi. 1978'de 14,6 milyar rubleye ulaştı. ⁽⁶⁾

EYK ülkeleri bugün 100'den fazla gelişmekte olan ülke ile stabil ticaret ilişkilerini sürdürüyorlar. Ticari alış verişin en dinamik noktasını, sosyalist topluluğun bu ülkelere yönelik ihracatının % 40'ını makina ve donatılar (komple işletmeler de dahil) oluşturuyor. Bazı örneklerde bu yüzde oranı daha da yüksek. Örneğin, son yıllarda Sovyetler Birliği'nin aşağıdaki ülkelere ihraç ettiği mallardaki makina, donatım ve taşıma araçlarının oranı şöyle: Afganistan, Mali ve Meksika % 60, Yemen Halk Cumhuriyeti, Irak, Arjantin % 70, Mozambik % 90, Angola, Madagaskar, Etyopya ve Peru % 90'dan fazla. Polonya'nın Libya'ya olan ihracatının onda yedisini makine yapımı ürünleri oluşturuyor. Çekoslovakya'nın Hindistan'a yaptığı ihracatın da çoğunluğunu makina ve benzeri donatılar oluşturuyor. ⁽⁷⁾

Buna karşılık sosyalist ülkeler, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinden büyük miktarda, onların kapitalist dünya pazarında satmakta zorluk çektikleri geleneksel ihraç mallarını alıyorlar. Son yıllarda yeni bir eğilim iyice belirginleşti: Gelişmekte olan ülkelere ithal edilen mallarda tam ve yarı mamul maddelerin oranı yükseliyor. Sosyalist topluluk bu ülkelere bu tür maddeleri satın alımını arttırarak onlara işleme endüstrisi ürünlerine pazar bulma yolunda yardımcı oluyor.

Bu eşit haklara dayanan ticaret ilişkileri hükümetlerle imzalanan uzun erimli anlaşmalar (10–15 yıl) temeline dayandırılmışlardır. Böylece ticaretin dayanıklı ve düzgün bir şekilde gelişmesi ve daha da etkinleşmesi sağlanıyor.

Sosyalist ülkeler partnerlerinin sırtından kâr sağlama amacını gütmüyorlar. Gelişmekte olan ülkelerle yaptıkları ticarete en elverişli koşullar sağlama ilkesini uyguluyorlar. (Kapitalist dünya pazarında eskiden beri

⁽⁶⁾ Bak: Ekonomik Yardımlaşma Konseyi üyesi ülkeler istatistik yıllığı. 1970, Moskova, 1979, s. 373.

⁽⁷⁾ «Dış ticaret enformasyon bülteni», 21 Ocak 1978, 28 Nisan 1979.

geçerli olan «eşit olanaklar» ilkesinin sadece gelişmiş kapitalist ülkelere yaradığını ve gelişmekte olan devletlere zarar verdiğini pratik kanıtlıyor). Sosyalist ülkelerin ticaret ve ekonomik işbirliği yaptığı ülkelerin başında Asya devletleri geliyor (ticaret kapsamının yüzde 50'den fazlası). Daha sonra Afrika (yüzde 35) ve Latin Amerika (yüzde 15) ülkeleri geliyorlar.

Efektif yardım. Sosyalist ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin büyümesi diğer ekonomik işbirliği biçimlerinin — kredi, üretim, bilim ve teknik, kadro yetiştirilmesi konularında — geliştirilmesiyle birlikte yürüyor. EYK ülkeleri 1962 yılında gelişmekte olan dünyadan 34 devlete ekonomik ve teknik yardımda bulundular; bu sayı günümüzde 90'na vardı. 1978'de 240'ın üzerinde işbirliği anlaşması imzalandı; 1973'-de ise bu sayı 130 idi. Yardım hacmi dokuz misline çıktı. EYK'nin gelişmekte olan ülkelere verdiği uzun süreli kredilerin toplam tutarı 15 milyar rubledir. Bunun % 70 kadarı endüstri kuruluşları için verilmiştir. Kapitalist devletlerin mali «yardım»larından farklı olarak, sosyalist ülkelerin kredileri aşağılayıcı koşullara bağlanmamışlardır ve yüzde 2,5 faiz oranlı ve 10–15 yıl süreli olarak elverişli koşullarla verilmektedir. Sosyalist ülkelerin sağladıkları teknik-ekonomik yardımlarla gelişmekte olan ülkelerde 4.400 değişik sanayi tesisleri kuruldu; bunlardan 650 elektrik santrali ve diğer enerji ekonomisi tesisleri, 200 kadar makina ve metal işleme fabrikaları, 50'den fazla demir-çelik ve renkli madenler işletme tesisleri, yüzlerce hafif, dokuma ve gıda endüstrisi örnek olarak gösterilebilir.

Bu yardımların sık sık tüm ulusal ekonomi dallarına yönelik olmaları tipik bir olgudur. Böylece yeraltı zenginliklerinin bulunması ve çıkartılmasından tam mamul ürünlere kadar uzanan bir teknolojik zincir oluşmuş oluyor. Bu prosedürün bütünlüğüne örnek olarak Hindistan ile yapılan ortak çalışmayı gösterebiliriz. Adı geçen ülkede Sovyetler Birliği'nin yardımı ile kurulan endüstri işletmeleri çelik üretiminin yüzde 35'ini ve tüm metalurjik donatımların yüzde 80'ini gerçekleştiriyorlar. Bu tesisler petrolün yarından çoğunu çıkartıyor ve üçte birini işliyorlar.

38 gelişmekte olan ülkede sosyalist ülke uzmanları ideolojik araştırma çalışmalarına katılıyorlar. Onların yardımıyla Hindistan ve Suriye'de petrol, Afganistan'da yergazı, Gana'da demir ve Cezayir'de polimetal yatakları bulundu. İran ve Suriye'de fosfat, Tanzanya'da altın, Nijerya'da koklaştırılabilen kömür ve demir, Gine'de boksit yatakları ortaya çıkarıldı. Sosyalist topluluk ülkelerinin kurduğu yergazı çıkartma tesisleri ve dağıtım boruhatları sayesinde gelişmekte olan ülkeler yılda 30 milyar metreküp yergazını hem kendi gereksinimlerini karşılamak, hem de ihracat için kullanabiliyorlar. Sovyetler Birliği ve Polonya Asya ülkelerine kömür yataklarını geliştirmelerine yardımcı oluyorlar. Hindistan'da Sovyet uzmanlarının yardımıyla açılan kömür yataklarının toplam kapasitesi 10 milyon tondur.

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli tüketim mallarını kendilerinin üretmesi politikası EYK ülkelerinin aktif desteğini görüyor. Sosyalist ülkelerin yardımıyla 500'den fazla hafif sanayi ve gıda endüstrisi tesisleri kuruldu ve kuruluyor.

Bu ülkeler yaptıkları çok yönlü teknik yardımlarla Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerindeki devlet sektörünün konumunun güçlenmesine birinci derecede önem veriyorlar. Bugün devlet sektörünün endüstri üretimindeki payı, örneğin Hindistan'da yüzde 60'ı, Irak'ta yüzde 70'i ve Suriye'de yüzde 75'i buluyor.

Gelişmekte olan ülkeler sosyalist topluluktan aldıkları kredileri kendi ürettikleri mallarla geri ödüyorlar. Sovyetler Birliği'nin 70'li yılların ortalarında gelişmekte olan ülkelerle olan ithalatının yarısından çoğunu böylesi ödemeler oluşturunuyordu. Bir örnek: 1978 yılında Sovyetler Birliği ve Fas fosfat üretimi için, takas temeli üzerinde, uzun süreli bir ekonomik-teknik işbirliği anlaşması imzaladılar. Bu anlaşma gereğince, alınan fosfata karşılık Sovyet kurumları, yılda 10 milyon ton kapasiteli ocak işletmesi dahil olmak üzere maden yataklarının açılması için gerekli tüm çalışmaları yapıyorlar. Takas temeli üzerindeki işbirliği, gelişmekte olan ülkelere dış borçlanmadan kurtulmakta yardımcı oluyor, karşılıklı yarara dayanan bir iş bölümünün oluşmasını sağlıyor ve dış ticaret kapasitesinin genişlemesine ve yapısının iyileşmesine katkıda bulunuyor.

Sosyalist topluluk ayrıca, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerindeki endüstriyel olmayan ekonomi dallarının geliştirilmesine de – tarımın kalınmasına – önemli derecede yardımcı oluyor. EYK ülkeleri 270 kadar tarım tesisinin kurulmasına yardım ediyorlar. Onların desteğiyle kurulan toprak ıslah sistemleri sayesinde kuraklığa mahkum olmuş 3 milyon hektarlık tarla sulanıyor. Mısır'da 840.000 hektarlık eski çöl toprakları 60'lı yıllarda kurulan Asuan barajı gölünden sulanmaktadır. Suriye'de sulanan toprakların alanı Fırat-Kompleksi ile 640.000 hektar daha büyüyecek. Bulgar uzmanları Libya'daki toprak ıslah sistemlerinin kurulması ve Cezayir'deki Mitidya sulama tesislerinin planlarının hazırlanması çalışmalarına katılıyorlar.

Gelişmekte olan ülkeler için yapılan ekonomik ve teknik yardımlar gitgide daha sık bir şekilde çok yönlü ve koordine bir temel üzerine oturtuluyor. EYK çerçevesi içinde yardımların koordine edilmesi gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını daha iyi dikkate alma olanağını sağlıyor.

Son yıllarda sosyalist ve gelişmekte olan ülkeler, ortaklaşa üretimin geliştirilmesi yoluyla iş bölümünün derinleştirilmesine büyük önem veriyorlar. Örneğin, Polonya ve Brezilya makina (traktör ve gemi yapımı dahil), madencilik ve dokuma sanayiinde ortak çalışma yürütüyorlar. Macaristan, Hindistan ile su santrallerinin yapımında, Fas ve Arjantin ile de liman vinçleri üretiminde işbirliği yapıyor. Gelişmekte olan ülkelerin sosyalist

dünya ile ortak üretim yapmaları, onların bilimsel-teknik ilerlemenin kazanımlarını kendilerine mal etmelerine yardımcı oluyor.

Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerine yapılan teknik yardım onlara ulusal kadrolar yetiştirmeyi de içeriyor. Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın 100'den fazla ülkesinden 40.000 kişi EYK ülkeleri yüksek okullarında öğrenim görüyorlar, 600.000'in üzerinde, insan kendi ülkelerinde endüstri ve diğer işletmelerin kurulması sırasında meslek öğrenimi gördüler. Sosyalist topluluk bu ülkelerde 32 yüksek okul, 120 mesleki eğitim merkezleri ve meslek okulları kurulmasına yardımcı oldu. 70'den fazla öğrenim yeri kurulma aşamasında bulunuyor.

Sosyalist ülkelerle giriştikleri çok yönlü ortak çalışmalar geliştirmekte olan devletlerin sosyal-ekonomik kalkınmalarını önemli ölçüde hızlandırıyor, onların politik ve ekonomik bağımsızlık için verdikleri savaşı kolaylaştırıyor. Sosyalist topluluğun Asya, Afrika ve Latin Amerika devletlerine karşı güttüğü enternasyonalist politikaya ilerici dünya kamuoyunda büyük değer verilmesine şaşmamak gerekir.

Kapitalist devletlerle sosyalist topluluk devletlerinin geliştirmekte olan ülkelerle olan ekonomik ilişkileri işte bu kadar birbirinden farklıdır. Bir yanda zayıfın güçlü tarafından sömürülmesi ile, güçlünün zayıf üzerinde ekonomik baskısıyla karşı karşıyayken, öte yanda adalet, eşit haklar ve karşılıklı yarar temelinde derinleşen uluslararası bir iş bölümünü görüyoruz. Eğer sosyalist dünya ile olan ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesinin ve genişletilmesinin geliştirmekte olan ülkeler için yaşamsal bir önem taşıdığına işaret edersek, şunu kesinlikle söyleyebiliriz ki, bu aynı zamanda onların yeni-sömürgeciliğe karşı verdikleri savaşın başarıya ulaşması için vazgeçilmez bir koşuldur.

Pekin ve Washington'un «paralel elemleri» ne anlama geliyor? *)

Portekiz'den redaksiyona gelen bir okuyucu mektubunda şöyle deniyor: «Son aylarda, Çin Halk Cumhuriyeti ile başta gelen kapitalist devletler arasındaki bağlantıların genişlediği yönündeki basın haberleri yoğunluk kazanıyor. Bu ilişkide özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ve ABD'nin «paralel eylemleri»nden söz ediliyor. Redaksiyon, bunun ne şekilde somutlaştığını açıklayamaz mı?»

Setübal, Carlos Ribeiro

Çin'in politikası, günümüzün karmaşıklaşmış uluslararası durumunda halkların çıkarlarına ve dünya çapındaki gelişmenin ilerici yönlerine giderek daha fazla ters düşüyor. Pekin yöneticileri bu politikayı barış lafazanlığıyla gizlemek istiyorlar. Ancak bu, gerçeklerin gösterdiği gibi, bir propaganda manevrasından başka bir şey değildir. Pekin'in izlediği stratejik doğrultunun ana hedefi öteden beri Çin'e kendi iradesini başka halklara dayatmasını sağlayacak hegemonyacı konumlar elde etmektir. Şimdiki Çin yönetiminin dış politikasında aşırı anti-sovyetizm ve SSCB'nin dostlarına karşı açık düşmanlık belirgin durumdadır. Çin yöneticileri, bir tür «en geniş uluslararası birlik cephesi»ni veya başka bir deyimle Sovyetler Birliği ve dünya sosyalizmine düşmanlıkta birleşen çeşitli güçlerin bir blokunu oluşturmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Pekin yönetimi uluslararası gerginliğin giderek artmasını böylesi bir blokun oluşturulması için uygun bir ön koşul sayıyor. Çin yöneticileri bunun için silâh şakırdatanları, silâhlanmayı tirmandıranları, maceracıları uydurma bir «Sovyet hegemonyacılığı»na karşı koyma belgisi altında «kararlılık» gösterenleri, «uzlaşmazca kavga verenleri» kışkırtıyor ve bunlarla açıkça birleşiyorlar.

Pekin'de ana emperyalist devlet olan ABD ile ilişkilere özel önem veriliyor. Mayıs 1978'de Çin Halk Cumhuriyeti başkentinde ABD başkanının güvenlik danışmanı Z. Brzezinski karşılandı. Washington delegesinin Pekin yöneticileri ile konuşmaları açık anti-sovyetik bir hava içinde geçti. Brzezinski Washington'a dönüşünde «Sovyetler Birliği'nin ana karşıtları ABD ve Çin'in paralel çıkarları» olduğunu açıkladı. (!)

ABD-Çin yakınlaşmasında bir sonraki adım, Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi başbakan yardımcısı Deng Siaoping'in 1979 ABD gezisi ve

(*) Bu materyal, SSCB Bilimler Akademisi Uzakdoğu Enstitüsü bilim işçilerinden V. P. Lomikin ve «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi enformasyon bölümü tarafından hazırlanmıştır.

(!) «International Herald Tribune», 30 Mayıs 1978.

J. Carter ve başka resmi kişilerle görüşmeleri oldu. Deng Siaoqing bu geziyi ABD yönetiminin onayıyla Sovyetler Birliği'ne hakaret etmeye fırsat bildi. SSCB ve sosyalist ülkeler topluluğuna karşı Çin, ABD, Japonya ve Batı Avrupa ülkelerinin askersel blok oluşturmaları yönünde açık çağrı yaptı.

Çin'in sosyalist Vietnam Cumhuriyeti'ne karşı 17 Şubat 1979'da başlattığı askersel saldırının, gerçekte Pekin ile Washington arasında kararlaştırılmış bir eylem olduğu kesinlikle söylenebilir. Paris'te yayınlanan «Afrique-Asie» dergisi bu ilişkide, ABD'nin, bağlaşıklarının ve Asya'daki kukla rejimlerinin diplomatik desteğini almaksızın Çin'in Vietnam'a saldırıya cesaret edemeyeceğini belirtmiştir. Dergi, Çin'in Vietnam'a karşı askersel bir eyleme girişeceğini ABD tarafından önceden bilinmekte olduğunu da vurgulamıştır.

Amerikan-Çin bağlaşıklığının daha da sağlamlaştırılması eğilimi ABD başkan yardımcısı W. Mondale'nin Ağustos 1979'daki Çin gezisiyle kanıtlandı. W. Mondale burada, gelecek beş yıl süresince karşılıklı alışverişleri finanse etmek üzere hükümetinin 2 milyar dolar tutarında bir kredi fonu oluşturma kararı aldığını açıkladı. Ayrıca ticarete öncelik tanıyan anlaşmanın onaylanması işlemlerinin hızlandırılacağına söz verdi. Bu bağlamda Çinlilere, sorunun çözümünün Sovyetler Birliği'ne aynı şartların tanınmasıyla bağlı olmadığı bildirildi. Çin Komünist Partisi MK Başkanı ve Çin Halk Konseyi Başkanı Hua Guofeng'in geçen yılın sonbaharında yaptığı Batı Avrupa gezisi Pekin'in, yumuşamayı baltalama yönündeki Washington politikasını desteklemekte kararlı olduğunun bir kanıtıdır. Hua Guofeng'in Fransa, Federal Almanya, İngiltere ve İtalya'daki görüşmeleri, Çin yönetiminin ABD'yle birlikte, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin Avrupa'da politik ve askersel yumuşamayı sağlama yönündeki girişimlerine karşı saldırıya geçtiğini açığa çıkardı. Hua Guofeng Batı Avrupa yöneticilerini Sovyet hegemonyası tehlikesiyle korkutmakla kalmadı, onları ayrıca Batı Avrupa'da yeni Amerikan nükleer silâh sistemleri yerleştirilmesine yönelik ABD planlarını onaylamaya çağırdı.

Bu yılın Ocak ayında Çin Halk Cumhuriyeti'ni ABD Savunma Bakanı H. Brown ziyaret etti. Bu ziyaret, ABD ile Pekin arasında askersel alanda dolaysız bağların kurulmasını sağladı. Taraflar «ortak hedefleri» saptayarak yumuşamayı baltalamak ve uluslararası durumu gerginleştirmek amacıyla Washington ile Pekin arasında uyumlu «paralel eylemler» yapmayı kararlaştırdılar. Özellikle, Afganistan'lı karşı devrimcileri geniş çapta desteklemek ve Pakistan'a silâh yardımını artırmak üzere somut anlaşmaya varıldı.

ÇKP Merkez Komitesi Politik Büro üyesi ve ÇKP Merkez Komitesi Askerel Komisyonu Genel Sekreteri Geng Biao'nun başında bulunduğu bir

askersel delegasyonun ABD gezisi bu yılın Mayıs/Haziran aylarında oldu. Sözkonusu delegasyon ABD Başkanı J. Carter, Devlet Sekreteri E. Muskie ve Savunma Bakanı H. Brown ile görüşmelerde bulundu ve bir dizi Amerikan askersel üssünü gezdi.

Bu gezi askersel alandaki Amerikan-Çin ortaklığının hissedilir oranda genişlediği bir zamanda yapıldı. Washington, Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkeler topluluğunun diğer üyelerine gönderilmesi yasak olan bazı stratejik silâh türlerinin Çin'e ihracını resmen onayladı. ABD yönetimi, radar tesisleri, askersel taşıma uçağı, helikopter iletişim araçları vb. «savunma karakterli» savaş materyallerinin Çin'e verilmesine «yeşil ışık» yaktı. Bir de Geng Biao'nun başında bulunduğu delegasyona, ABD'nin Çin'e silâh endüstrisi kurmada yardım edeceğine ilişkin söz verildi. Burada özellikle, büyük helikopterlerin yapımı ve elektronik hesap teknolojisinin oluşturulması için gerekli olan hareketli montaj bandı sağlanması sözkonusudur. Ve nihayet, UPI ajansının bildirdiği gibi, ABD yönetiminin resmi sözcüleri, Çin askersel delegasyonunun ABD gezisine ilişkin olarak Washington ve Pekin'in bundan böyle «askersel operasyonlarını koordine edeceklerini» açıkladılar.

ABD emperyalizmiyle giderek içiçe geçen bir blok oluşturan Pekin aynı zamanda diğer NATO ülkeleri ve Japonya ile askersel-politik ilişkiler kurmak için küçümsemeyecek ölçüde çaba harcıyor. Pekin yöneticileri bu arada ortaklarına sürekli olarak çağrı ve «uyarı»da bulunuyor: «Sovyetler Birliği ile anlaşmalara hiç bir zaman güvenilmez», «ABD, Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya askersel harcamalarını artırmalı, silâhlanmayı hızlandırmalı ve Sovyetler Birliği'ne karşı savaşı öne çıkarmalıdır». Çin yöneticileri ayrıca Japonya'da erkte bulunan Liberal Demokrat Parti'nin bir yöneticisine askersel harcamaları iki katına çıkarma ve böylece «askersel bir süper güç» olma yönünde öğüt vermişlerdir. Pekin strateji tasarımcılarına göre bunu gerçekleştirmesi gereken Japonya'nın görevi ABD ve Batı Avrupa ile birlikte «Sovyet hegemonyası»na karşı savaşımdır.

Bu yılın Mayıs sonu ve Haziran başlarında Devlet Konseyi Başkanı Hua Guofeng yönetiminde bir delegasyon Japonya'da bulundu. Yorumculara göre bu gezinin başlıca amacı ABD, Japonya ve Çin arasında askersel-politik bir ortaklığın temelini hazırlamaktı. Çin Halk Cumhuriyeti başkalarının Japonya gezisi sırasında sürekli olarak uydurma bir «Sovyet tehdidi» üzerine saçmalaması karakteristik oldu. Öte yandan o hiç bir şekilde ABD'nin dünyanın çeşitli yönlerindeki askersel konumunu genişletmesini, bu yılın Nisan ayında İran'a karşı giriştiği provokasyonu veya yılın başlarında Güney Kore'deki halk ayaklanmasının kukla rejim tarafından bastırılmasında Washington'un destek ve yardımını kınayan tek söz söylemedi.

Hua Guofeng'in Japon devlet adamlarıyla görüşmelerinde bir diğer

konu da bilim ve teknik dallarında ortak çalışmaydı. Bu, Çin militarist çevrelerinin Japonya'nın endüstriyel ve bilimsel-teknik gücünden yararlanmada ne denli arzulu olduklarını açığa vurdu. Çin askersel yönetiminin özel ilgisini Japonya'nın elektronik ve elektroteknik endüstrisi çekmektedir.

NATO müttefik silâhlı kuvvetleri eski başkomutanı Amerikalı general A. Haig bir süre önce Çin'i şu şekilde değerlendirmişti: «... Çin bir anlamda NATO'nun 16. üyesidir.» (2) Zaman bu değerlendirmeyi doğrulamakla kalmadı, aynı zamanda Çin'in günümüzdeki yöneticilerinin yayılımcı hedefler doğrultusunda emperyalist devletlerle giderek içiçe geçen bir askersel-politik blok politikasını şaşmadan yürüttüklerinin yeni kanıtlarını da beraberinde getirdi. Bu politikanın gizlediği tehlike şundan ileri geliyor: Bu politika ABD'nin saldırgan eylemlerinin yanısıra uluslararası gerginliğin ve barışa karşı ciddi bir tehdidin kaynağını oluşturuyor.

Çin yönetimi, emperyalist güçlerden modern silâh ve savaş tekniği satın almağa giderek artan bir ilgi gösteriyor. Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu ilgisini emperyalist güçler severek karşılıyorlar. Kapitalist devletler tarafından Çin'e silâh satışlarına 50'li yıllarda konan yasağın kaldırılması ve Çin ordusunun NATO ülkelerinin silâhlarıyla donatılması bunu açığa çıkarıyor.

Böylece, sayın Carlos Ribeiro, sorunuzun yanıtlanmasında, Pekin yöneticilerinde emperyalist güçlerle askersel alanda ortak çalışma yönünde giderek yoğunlaşan bir istek olduğu sonucu çıkarılabilir. Elbette askersel bir bağlaşıklıkta henüz bahsedilemez. Ancak böylesi bir yakınlaşma günümüz uluslararası durumunda Asya halkları, özellikle Çin'in komşuları ve tüm dünya tarafından kuşkuyla karşılanan tehlikeli bir ortam oluşturuyor. Ve gerçekten de, Pekin'in ABD emperyalistleri ile «paralel eylem» anlaşmaları Asya halkları için reel bir tehlikedir. Bu anlaşmalar Sosyalist Vietnam Cumhuriyeti'ne karşı yeni bir silâhlı saldırının yinelenmesine, ASEAN ülkeleri üzerinde baskıyı artırmaya, Pakistan yöneticilerinin Demokratik Afganistan Cumhuriyeti'ne karşı yıkıcı girişimlerini kışkırtmaya, Pakistan-Hindistan ilişkilerini karmaşık bir duruma getirmeye yönelik tehlikeleri daha da arttırıyor. Pekin son zamanlarda Kamboç halkı tarafından kovulan Pol-Pot haydutlarının kalıntılarına yardımını artırdı. Çin yöneticileri aynı zamanda Hindistan ve Vietnam gibi komşu ülkelerin topraklarına eskiden beri bilinen isteklerini ileri sürüyor.

Pekin yöneticilerinin uyguladıkları politikanın tehlikesi, gerçeklerin kanıtladığı gibi oldukça sezilir biçimde ortaya çıkıyor. Bu arada, «Çin kozu»nu kendi çıkarları ve başkalarının zararı yönünde oynamak isteyen-

(2) «Panorama», 14 Şubat 1978, s. 54.

lerin ne denli kısa erimli düşündüklerini de belirtmek gerek. ABD'nde yayınlanan «Christian Science Monitor» gazetesinde bu ilişkilerle ilgili şöyle deniyor: «Bir gün Çin'in çıkarları, askersel ve ekonomik alanda önemli bir güç durumuna geldiği zaman, Batının çıkarları ile çatışabilir. Uzun süreler gözönüne alındığında bu gibi düşünceleri atlamamak gerek.» Böylesi kuşkular için bir temel vardır.

TÜSTAV

Bildiri

Türkiye işçi sınıfı, uluslararası işçi ve sendika hareketi, yiğit evlatlarından birini yitirdi. Faşist caniler, sendikal hareketin seçkin önderlerinden, bağımsızlık, demokrasi, barış ve sosyalizm savaşçısı Kemal Türkler'i alçakça öldürdüler.

Maden-İş sendikası genel başkanını kurşunlayanlar, MESS patronlarının, halk düşmanı hükümetin, Amerikan emperyalizminin kiralık katilleridir. Faşist MHP'nin terör örgütleridir. Türkler'in öldürülmesinden, yıllardır sınıf sendikalarına her yöntemle saldıran ve sendika düşmanı kışkırtma yapan Demireller, Narinler sorumludur. Hiçbiri hesap vermekten yakasını kurtaramayacaktır. Bu cinayetin amacı, sınıf sendikacılığına darbe indirmek, Maden-İş'in grevlerini kırmak, ilerici güçlere karşı bu kanlı provokasyonla daha geniş bir saldırı ortamı yaratmak, DGM'yi, olaganüstü hal yasalarını, sendikal özgürlükleri yok eden yeni önlemleri kanla, kurşunla dayatmak, rejimi daha da gericileştirmek ve faşist diktaya yolu açmaktır.

Ülkemiz Amerikan emperyalizminin hazırladığı kanlı bir komplo ile karşı karşıya bulunuyor. Emperyalist komployu boşa çıkartmak, halk düşmanı hükümetin ve militarist kliğin karşısına cesaretle dikilmeye, saldırılar karşısında bir tek geri adım atmamaya, en geniş demokratik güçleri bu temelde birleştirmeye bağlıdır. Türkiye işçi sınıfı, emperyalizmin baş yardımcısı, gerici, eli kanlı Demirel hükümetiyle uzlaşıp sömürü düzenini «onar-ma» politikasına da, giderek daha büyük boyutlara varan faşist saldırılar karşısında boyun eğmek anlamına gelen eylemsizliğe de asla izin vermeyecektir.

Bugün tüm politik güçler şu seçmeyle karşı karşıyadır: Ya emperyalizm ve işbirlikçi, tekelci burjuvaziyle birlikte halka karşı; ya da halkla birlikte emperyalizme ve işbirlikçi tekelci burjuvaziye karşı. TKP, işçi partilerini, Kürt demokratlarını, sol güçleri, CHP'li, MSP'li tüm yurttaşları, hükümetin halk düşmanı politikasına karşı olan herkesi can güvenliği için, faşist teröre, zorbalığa karşı yığinsal eylemlere çağırıyor.

Sendikal önderlerini yitiren metalürji işçileri, DİSK'e bağlı tüm işçiler, tekstil, cam ve metal tekellerine karşı grev alanlarında yiğitçe direnen grevciler, bu faşist saldırıya yığinsal direnişlerle karşı koyuyorlar. Fabrikalarda, işyerlerinde, sokaklarda bu kanlı cinayete karşı proletaryanın direniş bayrağı yükseliyor. Tüm emekçiler, ilerici güçler bu bayrağın çevre-

sinde birleşiyor. Grevler, gösteriler ülke çapında dalga dalga yayılıyor. Faşist saldırganlar, onların koruyucusu hükümet, kafalarını işçi sınıfının ve halkın duvarına çarpmıştır. Yığınların kabarın öfkesi faşist terör yuvalarını yok edecektir.

DİSK'e, Türk-İş'e bağlı yüzbinlerce işçi halk düşmanlarına karşı birleşmeli, sendikal ayrılık duvarlarını yıkmalıdır. DİSK, Türk-İş eylem birliği demokrasi düşmanlarının belini kırmak için başlıca gücünü oluşturacaktır. Onbinlerce işçinin grevleriyle dayanışma eylemi şimdi çok daha devrimci bir coşkuyla genişletilmeli, grevler utkuya ulaştırılmalıdır.

Faşist terör halkımızı yıldırılmaz. Halk düşmanı hükümet ve yarı askerel zorbalık rejimi tüm ulusal demokratik güçlerin kararlı savaşlarıyla yıkılacak, terör, işsizlik, pahalılık, işkence, hapis günleri sona erecektir.

Türkiye'nin tüm demokratik güçleri! Halk düşmanı hükümeti yıkmak için birleşin!

*Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

23 Temmuz 1980

Türkiye Maden-İş Sendikası Yönetim Kurulu'na

Değerli arkadaşlar,

Türkiye, uluslararası işçi ve sendika hareketi yiğit evlâtlarından birini yitirdi. Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler, gerici-egemen güçlerin plânlayıp uygulattığı kanlı bir saldırı sonucu can verdi. Türkiye Komünist Partisi, Kemal Türkler'in kişiliğinde tüm işçi ve sendika hareketine, demokratik ve devrimci güçlere yönelik bu politik cinayeti kesinlikle protesto eder.

Türkiye Maden-İş sendikası ve DISK kurucularından olan Kemal Türkler, uzun yıllar bu sendikal örgütlerin genel başkanlığını yapmış, ömrünün 30 yılı boyunca Türkiye işçi ve sendika hareketinde aktif bir rol oynamıştır. İşçi sınıfının yakın tarihinde demokratik ve sosyal haklar için tüm önemli grev ve direnişler, gösteri ve yürüyüşlerde O'nun büyük bir rolü vardır. 1976'dan sonra yığınsal çıkışlarla kutlanan 1 Mayıs'lar O'nun adıyla sıkışıkya bağlıdır. Gericici egemen güçlerce birçok kez hapislere atılması, O'nun Türkiye işçi ve sendika hareketinin ön sıralarında yer almasına engel olamamıştır.

TKP, Maden-İş sendikasının tüm yönetici ve üyelerine, tüm işçi sınıfımıza, devrimci demokrat güçlere, Kemal Türkler'in ailesine ve yakınlarına başsağlığı diler. İşçi sınıfı, halkımız, ulusal-sosyal kurtuluş için yürüttüğü savaşta bu yiğit evlâdının anısını her zaman canlı tutacaktır.

*Türkiye Komünist Partisi
MK Genel Sekreteri
İ. Bilen*

23 Temmuz 1980

TKP MK Genel Sekreteri I. Bilen yoldaşın «TKP'nin Sesi» Radyosunun sorularına yanıtı

Soru: NATO Konseyi, Dışişleri Bakanları düzeyinde, Ankara'da toplandı. Neden Ankara? Size göre bunun asıl nedeni nedir?

Yanıt: NATO Konseyi, bu Ankara toplantısından daha bir ay önce, Brüksel'de başkurmaylığında toplanmıştı. Bilindiği gibi, NATO'nun baş patronu Amerika, öteki ortaklarına, Avrupa'nın göbeğine 573 yeni, daha güçlü, orta menzilli roket yerleştirmelerini dayattı. Bunun hemen uygulanmasında ayak diredi. Ankara toplantısı bu saldırganlık ve gerginliği artırma girişiminin bir uzantısıdır. Toplantı iki gün sürdü. Kapalı kapılar ardında geçti.

Hepsi bu kadar değil. Pentagon dayatıyor, buyruk salıyor. Ama ortakları ayaklarını sürte sürte yaşıyor Carterlerin atom cehennemine. Roket yerleştirme planı Avrupa'da, dünyada, kamuoyunda geniş tepkiler yaratıyor. Ankara toplantısının bir nedeni bu. Washington, sıcaklığına Brüksel kararlarını uygulamak çabasıdadır.

Ankara'da yapılmasının öteki nedenlerine gelince, bunlar daha da ilginçtir. Amerika, NATO'nun elebaşısı Türkiye'ye özel bir önem verdiklerini değişik nedenlerle, her fırsatta vurguluyorlar. Üstelik, Türkiye'de gelişmeler Carter'ın, Luns'un, Muskie'nin, Demirellerin istedikleri gibi gitmiyor.

NATO'ya karşı, gitgide genişleyen, yığınları kucaklamakta olan bir direniş vardır. Bu direniş halk düşmanı hükümete karşı, kanlı faşist teröre karşı, sıkıyönetime karşı, NATO'ya dayanan bu zorbalığa karşı direnişle içiçe girmiştir. Onbinlerce işçiyi kucaklayan sürekli grevlerde bu açık yansıyor. NATO toplantısının yapıldığı sırada, yurdun pek çok yerlerinde, sıkıyönetimin sert baskılarına karşı, NATO'ya, uzatmalı ikili kölelik anlaşmalarına karşı, birbiri ardınca gösteriler oluyor. Bu kampanyaya, tüm ilerici güçlerle birlikte CHP so! kanadından yurtsever sayılabılır katılıyor. Ve, eli kanlı Demirel hükümeti sallanıyor.

Washington bu sallantıyı, çözülme başlangıcını, durdurmak istiyor. Amerikan emperyalistleri, ellerinin altında, her istediklerini uşaklıkla yerine getiren Demireller, Özallar, faşist Türkeşler istiyor.

İşbirlikçi tekeli burjuvazi sıkışık durumdadır. Tekelleşmede yeni adımlar atıyor. Büyük vurgunlar peşindedir. Buna karşı yalnız işçi sınıfı değil, kentin, köyün geniş emekçi yığınları giderek yıkılan orta katmanlar, burjuvazinin tekeli olmayan kesimi, emperyalizme, yabancı sermayelere karşı olan kesimi de direnişe geçiyor.

Bu hava, bu ortamda NATO'nun Ankara toplantısı oldu. Nasıl oldu? Sıkıyönetim komutanlığı, Ankara'da olağanüstü önlemler aldı. Tankları, jetleri, helikopterleriyle bir tümen Ankara'da sokakları, köşe başlarını kesti ... Yalnız bu tek olay durumu anlatmaya yeter. Bu, söz yok, halka bir göz dağıydı. Ama aslında, Türkiye'de NATO'cuların, Amerikancıların, barış ve özgürlük düşmanlarının korkularını açığa vurmaktadır.

Soru: Toplantının öteki nedenleri nelerdir?

Yanıt: NATO'nun kendi içinde çelişkiler, sürtüşmeler, içten içe işleyen çatışmalar vardır. Toplantının gündeminde, Luns'un ve ötekilerin konuşmalarında bunlar, «iç sorunlar» ortaya çıkmıştır. NATO'nun Güney Doğu kanadını «güçlendirmekten» söz ettiler. Toplantıda Yunanistan da vardı. Yunanistan NATO'nun silâhlı kolundan çekilmiştir. Yayılıcı Amerikan çevreleri Yunanistan'ı yeniden NATO'nun silâhlı kesimine çekmek istiyor. Bunun için Türkiye ile Yunanistan arasındaki soğukluğu, kendisinin neden olduğu sürtüşmeleri gidermek istiyor.

Amerikan emperyalistleri, NATO'daki küçük ortaklarını kendilerine daha sıkı bağlayabilmek ve onları istediği gibi oynatabilmek için, kimi zaman bunların aralarını açıyor, kimi zaman onları «barıştıyor». Türkiye ile Yunanistan arasında da bu taktiği sürdürüyor.

Soru: NATO'nun Ankara toplantısında Akdenizin doğu kesimi, özellikle Yakın ve Orta Doğu üzerinde duruldu. İran, Afganistan üzerinde söz edildi. Bu konuda daha aydınlatıcı bir yorum gerekiyor mu?

Yanıt: Bu sorunları, işin içyüzünü kamuoyuna, halka daha geniş açmak, gerçekleri göstermek, geniş yığınları uyarmak günün yakıcı sorunudur, TKP'nin komünistlerin vazgeçilmez somut görevidir. TKP, renkli, Amerikancı, NATO'cu basın, işbirlikçi tekelci burjuva gazeteleri, propagandacıları olayları halka tepetaklak gösteriyor, kamuoyunu şaşırtıyorlar. Anti-sovyetizmi, anti-komünizmi bu amaçla körüklüyorlar. Emperyalizmin, yayılıcı Amerikan çevrelerinin saldırganlıklarını, gerginliği arttırma, silâhlanma yarışını hızlandırma, barışı baltalama girişimlerini halkın gözünden gizlemeye çalışıyorlar.

Ama, ne yapsalar nafiledir. Mızrak çuvala sığmıyor. Emperyalist yayılmacılar, ne yapsalar saldırganlıklarını, Yakın ve Orta Doğu halklarına karşı, ulusal bağımsızlık hareketlerine karşı uyguladıkları planları hiç bir şeyle gizleyemezler, buna kılıf uyduramazlar. Amerikan emperyalistlerinin planları kanla çizilmiştir. Bu planlar petrol kokuyor. Vurgun, yağma planlarıdır. İran'a karşı uyguladıkları budur. Askerel saldırı girişimi, ambargo-su, hepsi barbarlıktır. Kanlı şahılgı deviren İran halkından öç almaktır. İran'da konumunu, dayanağını, saldırı üslerini kaybeden Washington, çılıgına dönmüştür. Eski konumunu geri almak için yeni yeni girişimlere geçiyor. «Yeni» üsler, saldırganlık blokları kurmak, buna Türkiye'yi de çek-

mek için Ankara'ya, hem ucu kurşunlu kırıbaçı, hem doların ucunu gösteriyor. NATO'nun Ankara toplantısında bütün bunlar açığa çıktı bir kez daha.

Afganistan sorununun Ankara toplantısında ele alınmasına gelince söylenecek söz kısadır, kesindir. Washington'u, Pekin'i tüm gerici, barış, ulusal bağımsızlık düşmanı güçler çok sert bir sille yediler. Serseme döndüler. Kuyruk acıları onlara rahat vermiyor.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin son plenumunda L. I. Brejnev yoldaş, Afganistan'daki durumu açık seçik vurguladı. Ve şunu söyledi: «Afganistan'da durum artık normale dönüyor. İç gericilik, büyük karşı devrimci çetelerin bir çoğu ezildi, bozgunca uğradı. Dışardan işe katılma girişimleri de güçlü bir yenilgiye uğradı. Bu koşullarda biz Afganistan'daki ordu birliklerimizin bir kesimini geri çekmeye karar verdik.»

Üstelik, Brejnev yoldaş, Sovyetler Birliği'nin bundan böyle de Afganistan devriminin yaşaması, gelişmesi için yardımını esirgemiyeceğini ayrıca vurguladı.

Sovyetler Birliği Afganistan halkının yardımına koştu. Afganistan devrimini, bu ülkenin egemenliğini, ulusal bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü savundu. Bununla barışı savundu.

TKP, dünyada ve bölgemizde barışın, güvenliğin uzun ömürlü, yumuşama sürecinin kalıcı olması için, silâhsızlanma için Sovyetler Birliği'nin yaptığı girişimleri, bu Leninci politikayı her zaman desteklemiştir. Bundan sonra da destekleyecektir.

Partimiz NATO'ya, ikili kölelik anlaşmasına, topraklarımızdaki üslere ve atom harmanlarına karşı, emperyalizmin silâhlanma ve gerginliği arttırma girişimlerine karşı halkımızı daha eylemli, sürekli savaflara sürmek politikasından ayrılmayacaktır.

2 Temmuz 1980

Eylem birliği yakıcı zorunluktur

TKP'nin 60. kuruluş yıldönümü nedeniyle TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın «Horizont» dergisinin sorularına verdiği yanıtlar.

Horizont: TKP 10 Eylül'de 60'ıncı kuruluş yılını kutluyor. 58 yıldan beri illegal koşullarda savaşılan TKP'nin etkinliği nasıl artmıştır? Bugünkü dönemde en önemli amaç ve görevleri nelerdir?

İ. Bilen: TKP 1973 atılımından bu yana örgütlenme yolunda köklü girişimlerde bulundu. Bugün ulusal çapta bir parti örgütlenmesi vardır. TKP işçi sınıfının en bilinçli kesimlerini artan ölçüde sıralarına çekiyor. Gençlik ve fikir emekçileri arasındaki etkinliği daha da artırıyor. Şimdi TKP bir yandan fabrika ve işyeri örgütlerini güçlendiriyor, öte yandan köylerde örgütlenmeyi öne alıyor.

Partimiz bugün, Türkiye'de politik yaşamın kopmaz bir parçası durumuna gelmiştir. TKP'nin politikası, belgeleri yığınlara artan ölçüde mal oluyor. Bu nedenle egemen sınıfların en gerici çevreleri saldırılarının sivri ucunu partimize yöneltiyorlar.

İllegal savaş koşullarında komünistlerin yığınlar üstündeki politik etkinliklerini arttırmaları, işçi sınıfının tüm halkımızın çıkarlarını ardıcıl savunmalarından, tüm demokrasi güçlerinin eylem birliği için aralıksız çalışmalarından, legal ve illegal çalışmayı, yaratıcılıkla birbirine bağlamalarından ileri geliyor. Marksizm-Leninizm, proletarya enternasyonalizmi ilkelelerini ödünsüz savunmamız, yığınlar arasındaki etkinliğimizin temel bir koşuludur. 60 yıl içinde binlerce kurban pahasına komünistlerin yürüttüğü özveri, yiğit savaşım emekçilerin arasında partiye saygınlık kazandırıyor.

Partimizin önünde duran başlıca güncel görev, emperyalizmin ülkemize karşı hazırladığı ve uygulamaya koyduğu karanlık planlara, bu planların başlıca politik aracı olan Demirel hükümetine karşı en geniş demokratik güçlerin eylem birliğini sağlamaktır. Halkın çoğunluğunu kazanmak, onun savaşını örgütlemektir. Ulusal demokratik cepheyi kurmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için, TKP'yi çok yönlü güçlendirmek vazgeçilmez koşuldur. O nedenle, tüm parti örgütleri, komünistler, TKP'nin 60'ıncı kuruluş yıldönümünü, «Partiyi güçlendir! TKP'ye gir!» belgisiyle, bu yönde girişimlerle karşılıyorlar.

Horizont: TKP, ülkenizde son zamanlarda keskinleşen durumu nasıl değerlendiriyor?

İ. Bilen: Hem emperyalizimin bölgemizdeki saldırgan hegemonyacı amaçları, hem yerli tekellerin oluşması ve Türkiye'nin içinde bulunduğu

derin bunalımlar, ülkemiz için olağanüstü bir tehlike oluşturuyor. Bir çok kapitalist ülkede aktifleşen neo-faşist hareketlerin varlığı, Türkiye'deki faşizm yanlısı güçlere destek oluyor. Son genel seçimlerde 1 milyona yakın oy alan, parlamentoda gurubu olan, iki kez AP ile ortak hükümet kuran, parlamento dışı silâhlı terör örgütlerine dayanan MHP, faşizmin politik gücünü oluşturuyor. Ordu içinde bugün belirleyici olmasa da faşizm yanlısı azımsanmayacak güçler vardır.

Hükümet ve politik yaşama giderek ağırlığını koyan, emperyalizm ve NATO yanlısı militarist çevreler, sıkıyönetime dayanarak işçi sınıfına, demokrasi güçlerine karşı kanlı saldırılara varan ağır bir baskı uyguluyorlar.

Horizont: Bu koşullarda Türkiye'de ilerici güçlerin, anti-emperyalist, demokratik savaşımının hedefleri, sorunları ve eğilimleri nelerdir?

İ. Bilen: Türkiye'de işçi sınıfı ve tüm demokratik güçlerin bugünkü ortak amacı, emperyalizme bağımlılığı ortadan kaldırmak, barışçı, anti-emperyalist, blok dışı bir dış politika izlemek, tekellerin egemenliğine son vermek ve toprak ağalığının tüm izlerini yok etmektir. TKP bu dönüşümlerin sosyalizme açılan ileri demokratik devrimle gerçekleşeceğini söylüyor. Bu amaca ulaşmak, halkın ezici çoğunluğunu ulusal demokratik cephede birleştirmekle olanaklıdır. Bugünkü aşamadaki temel görevimiz de budur.

Emekçi yığınlar, demokratik güçler bugün egemen sınıfların tüm alanlardaki saldırılarını göğüslemek için savaşıyorlar. TKP bu yılın Nisan ayında yapılan Avrupa komünist ve işçi partileri Paris Toplantısı'na katıldı ve «barış ve silâhsızlanma için» başlıklı çağrı çerçevesinde, ülkemizde, emperyalizmin tırmandırdığı silâhlanma yarışına, artan harp tehlikesine karşı, dünyada ve bölgemizde barış ve güvenliği savunmak yönünde giderek güçlenen barış hareketinin başında yürüyor. NATO'nun Batı Avrupa'ya atom roketleri yerleştirme kararına ve topraklarımızdaki Amerikan atom yığınaklarına karşı kampanya sürüyor. NATO'nun artan hegemonya sağlama çabalarına karşı, ABD tarafından bir süre önce Demirel hükümeti ile imzalanan ve ancak «ikili kölelik anlaşması» denilebilecek «Savunma ve İşbirliği Anlaşması»nın onaylanmasına karşı eylemler de yürüyor.

Emekçi yığınlar, bunalımın yükünün sırtlarına bindirilmesi politikasına, hayat pahalılığına ve işsizliğe karşı savaşıyorlar. Onların eylemleri aynı zamanda sıkıyönetimin, faşist çetelerin her türlü saldırısına karşı, Kürt halkının şovenistçe ezilmesine, zorbalığın onaylanması demek olan DGM ve öteki zorbalık yasalarına karşıdır.

Horizont: TKP sürekli olarak işçi partileri ve ülkenin öteki demokratik güçleriyle eylem birliğinden yana çıkmıştır. Bu amacı gerçekleştirmede ileri adım atma olanaklarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

İ. Bilen: Yaptığımız son MK Plenumunda tam bu sorunlar üstünde geniş olarak durulmuştur.

TKP, TİP ve TSİP'le işçi sınıfının politik birliğini sağlamak perspektifinde eylem birliği politikası izliyor.

Günümüz koşullarında böylesi bir hedef, TKP'nin çok yönlü güçlendirilmesi hedefiyle sıkı sıkıya bağlıdır.

Böylesine geniş bir perspektif taşıyan işçi partilerinin eylem birliği, ulusal demokratik güçlerin birliğinin sağlanmasında güçlü bir çekim merkezi olacaktır.

Bu güçlerin arasında Kürt ulusal hareketine bağlı guruplar önem taşıyor.

Bunun yanı sıra, TKP, emperyalizme ve iç gericiliğe karşı olan CHP sol kanadını da ulusal demokratik cepheye çekilecek güçler arasında görüyor.

Horizont: Türkiye'nin iç bunalımlarıyla, bu arada ekonomik istikrarsızlıkla NATO'nun ülkeyi emperyalizmin saldırgan askersel blokuna daha sıkı bağlama girişimleri arasında ne gibi bir bağlantı vardır?

İ. Bilen: Türkiye'nin derin bunalımlarının temelinde ülkemizin ekonomik, askersel ve politik alanlarda emperyalizme bağımlılığı yatıyor. Amerikan emperyalizmi, NATO gerginliği artırmak, bölgemizde sarsılan konumlarını güçlendirmek amacıyla bir dizi girişimlerde bulunuyor. Bu arada Türkiye'yi NATO'ya daha sıkı bağlamak, NATO'nun Güney Doğu kanadını güçlendirmek, Türkiye topraklarını Yakın ve Orta Doğu'daki stratejik amaçları için kullanmak, ülkemizi çöken CENTO'nun yerine oluşturulması planlanan yeni bir saldırganlık blokuna çekmek için yoğun çaba harcıyor. Ankara'da yapılan en son NATO Bakanlar Konseyi toplantısında, NATO başları Türkiye üstünde bu yönde ağır baskılarda bulundular.

Türkiye'nin dış alım ve satımında ilk sırayı alan Federal Almanya emperyalizmin ülkemize yönelik plânlarında önemli bir rol oynuyor. Federal Almanya Türkiye'nin silâhlandırılmasında daha da aktif bir etkinlik gösteriyor. Artan bu ekonomik ve askersel etkinliğe paralel olarak Federal Almanya'nın Türkiye üzerindeki politik etkinliği de artıyor. Örneğin faşist MHP'nin Strauss ve neofaşist NDP ile ilişkileri sık sık basına yansıyor.

NATO egemen çevrelerinin dayattığı silâhlanma programları çerçevesinde Türkiye'ye taşıyamayacağı kadar ağır askersel harcamalar yükleniyor. Türkiye NATO ülkeleri arasında bütçesinde silâhlanmaya ayrılan pay ve NATO emrindeki asker sayısı bakımından ön sıralarda yer alıyor. NATO'ya bu bağımlılık Türkiye'nin endüstrileşmesini baltalıyor. Emperyalist merkezler Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını sağlayacak yönde var olan olanakları kullanmasını ve ekonomik potansiyelini bu yönde geliştirmesini engelliyor. Herşeyden önce Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülke-

lerle ekonomik ilişkilerin daha da geliştirilmesine karşı çıkıyorlar. NATO egemen çevreleri emperyalist tekellerin Türkiye'ye daha serbest girebilmesi, ekonominin kollektif yeni-sömürgeci yöntemlerle daha sıkı kontrol altına alınması yönünde baskılarını arttırıyorlar.

Ulusun en büyük kesimlerinin çıkarlarıyla taban tabana ters böyle bir planın uygulanabilmesi için emperyalist çevreler, NATO yöneticileri, Demirel hükümetini bütün olanaklarıyla destekliyor.

Horizont: Türkiye'de sağ ve «sol» terörizmin kaynakları ve politik amaçları nelerdir?

İ. Bilen: Bunalımın sertleşmesi, orta katmanların, küçük burjuvazinin yıkıma uğraması, işsizliğin hızla artması, aşırı yoksullaşma, sağ terörizmin, ırkçı-şöven, Turancı ideolojilerin, öte yandan «sol» radikal görüşlerin toplumun belirli kesimlerine yayılması için nesnel bir ortam hazırlıyor.

«Bozkurtlar», «komandolar» gibi adlar altında örgütlenen faşizm yanlısı terör gurupları, MHP'nin yarı-askersel vurucu gücünü oluşturuyor. Bu guruplar, CIA ve MİT'le bağlı olan, ordu içindeki «Kontrgerilla» adlı özel birimle işbirliği içinde eylem yürütüyorlar. Faşizm yanlısı bu terör gurupları, bugün MHP ve onun yan kuruluşlarının legal örtüsü altında politik cinayetler işliyorlar. Sendika merkezlerini, ilerici parti ve dernek lokallerini bombalıyorlar.

Temmuz ayı sonunda faşist teröristleri tanınmış sendika önderi, Maden İş genel başkanı Kemal Türkler'i öldürdüler. Bugüne kadar, 100'den fazla İGD üyesi teröre kurban gitti. Partimizin çok sayıda üyesi öldürüldü.

«Sol» terörizme gelince ... Böylesi terör örgütleri, «sol» radikal gurupların ayrışması, ve bir kesiminin politik yozlaşması sonucunda oluştu. Bugün de bu terör gurupları arasında maoculuğun değişik kolları aktif rol alıyor.

«Sol» terörist eylemler gösteren gurupların bir kesimini doğrudan doğruya CIA ve MİT örgütüyor. Bu örgütler açıkça egemen sınıfların demokratik özgürlüklere karşı saldırılarına planlı olarak gerekçe hazırlıyor.

Doğrudan doğruya emperyalist merkezlerin örgütlediği sağ terörizm ve «sol» terörizmin bir bölümü, egemen sınıfların diktatörlüğünün bir aracı, rejimin yığınlar üstündeki giderek kalıcılaşan bir baskı yöntemidir.

Nitekim terörizm her geçen gün hızla tırmanıyor. Yalnız bu hükümet döneminde 2 bini aşkın yurttaş terörizme kurban gitmiştir.

Horizont: 1981 yılında yapılacak seçimlerin öne alınma şansı nedir?

İ. Bilen: Her ne kadar meclisteki sayısal durum nedeniyle erken seçim önerisinin gerçekleşme şansı zayıfsa da, gericiliğin erken seçim taktiği

ilerici güçler için ciddi tehlikeler taşıyor. Ülkede tırmanan terör, sıkıyönetim, demokratik hak ve özgürlüklerin olağanüstü kısıtlanması, CHP yönetiminin kendi dışındaki demokrasi güçleriyle eylem birliğine yanaşmaması, sol güçlerin hazırlıksızlığı erken seçimlerde gericiğin konumlarını güçlendirici etmenlerdir. O nedenle, TKP demokrasi güçlerini tekrar tekrar eylem birliğine çağırıyor.

(Horizont: 36 (1980))

TÜSTAV

İngiltere Komünist Partisi Yürütme Kurulu'na

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, tüm Türkiye komünistleri ve emekçileri adına İngiltere Komünist Partisi'nin 60. kuruluş yıldönümünü en içten duygularla selâmlar.

İngiltere Komünist Partisi 60 yıldan beri ülkeniz emekçilerinin ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak, dünyada barışı ve halkların kardeşliğini egemen kılmak için savaşıyor. Emperyalizmin uluslararası gerginliği tırmandırdığı, silâhlanma yarışını körüklediği, Avrupa'ya yeni atom silâhları yerleştirme planlarını uygulamaya kalkıştığı, İngiliz emperyalizminin bu planlarda özel bir rol oynadığı şu günlerde İngiltere Komünist Partisi'nin barış, yumuşama ve güvenlik için verdiği savaşım daha da büyük bir önem taşıyor. İngiltere Komünist Partisi gerici, faşist, ırkçı rejimlere karşı özgürlük savaşı veren halklarla enternasyonalist dayanışma bayrağını elden bırakmıyor.

Türkiye Komünist Partisi ile İngiltere Komünist Partisi ortak savaş ülküleri ve enternasyonalist dayanışma temelinde kardeşçe bağlarla bağlıdır. Size, partinizin kuruluşunun 60. yıldönümünde yeni yeni ve büyük başarılar dileriz.

*Komünist selâmlarımızla,
Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi
Genel Sekreteri
İ. Bilen*

31 Temmuz 1980

Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaş'a,

Değerli yoldaş,

Altmışıncı yaşgünüm dolayısıyla bana yolladığınız dileklere yürekten teşekkür ederim.

Bu davranışınız ülkelerimizin komünistleri arasında kurulmuş bulunan karşılıklı dayanışma bağlarını dile getiriyor. Fransız işçi sınıfının ve halkının Türkiye'de gerici erkin ve faşist grupların baskısına karşı, Türkiye Komünist Partisi'nin legale çıkması için verilen savaşımına desteğini bu bağlarla daha da güçlendirmeyi diliyoruz.

Değerli Bilen yoldaş, size en kardeşçe selâmlarımı yollarım.

*Fransız Komünist Partisi
Merkez Komitesi
Genel Sekreteri
Georges Marchais*

«Yeni Çağ» dan Okurlara

Federal Almanya'daki okurlarımız «Yeni Çağ» dergisini aşağıdaki kitap-
cılardan satın alabilirler:

Adam-Kuckhoff-Buchhandlung

5100 Aachen

Löhergraben 4

Buchhandlung Ludwig Feuerbach

8600 Bamberg

Obere Brücke 3

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

5070 Bergisch-Gladbach

Bensberger Straße 128

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

4800 Bielefeld

Feilen Straße 10

Progress-Buchhandlung

5300 Bonn

Oxford Straße 17

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

3300 Braunschweig

Adolfstraße 1

Dein Buch Volksbuchhandlung

2800 Bremen 1

Richtweg 4

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

6100 Darmstadt

Leuteschläger 3

Büchershop Angela Davis

4600 Dortmund

Kampstraße 80

Heinrich-Heine-Buchhandlung

4000 Düsseldorf

Ackerstraße 3

Libresso-Buchzentrum Sabine Weber

8520 Erlangen

Schiffstraße 5

Karl-Liebknecht-Buchhandlung
4300 Essen 1
Viehofer Platz 14
Tat-Buchhandlung «Johanna Kirchner»
6000 Frankfurt/Main
Schumannstraße 56
Buchzentrum in der Goethestraße
6000 Frankfurt/Main
Goethestraße 56
Buchhandlung Walter Herbster
7800 Freiburg
An der Mehlwaage 2
Wissen und Fortschritt Buchhandlung GmbH.
6300 Gießen
Schiffenberger Weg 1
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
3400 Göttingen
Burgstraße 24
Internationale Buchhandlung GmbH.
2000 Hamburg 13
Johnsallee 67
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
3000 Hannover
Hamburger Allee 37
Buchhandlung kollektiv GmbH.
6900 Heidelberg
Plöck 64a
Wissen und Fortschritt Buchhandlung GmbH.
3500 Kassel
Werner-Hilpert-Straße 5
Kollektiv-Buchhandlung
2300 Kiel 1
Falckstraße 16
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
5000 Köln
Fleischmengergasse 31
Buchhandlung Rosa Luxemburg
4150 Krefeld
St.-Anton-Straße 86

Bücherzentrum Süd-West

6500 Mainz

Bilhildisstraße 15

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

6800 Mannheim

U 2, 3

Wissen und Fortschritt Buchhandlung GmbH.

3550 Marburg

Am Grün 56

Buchhandlung Libresso

8000 München 40

Türkenstraße 66

Karl-Liebknecht-Buchhandlung

4400 Münster

Steinfurter Straße 15

Libresso-Buchzentrum Sabine Weber

8500 Nürnberg

Weinmarkt 12 a

Dein Buch Volksbuchhandlung

2900 Oldenburg

Am Damm 26

Libresso-Buchzentrum Sabine Weber

8400 Regensburg

Glockengasse 7

Lenchen Demuth-Buchladen

6600 Saarbrücken

Nauwieser Straße 13

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

5900 Siegen

Freudenberger Straße 18

Buchhandlung Hornung und Steinbach

7000 Stuttgart

Wilhelmsplatz 1

Buchhandlung W. A. Bastigkeit

5500 Trier

Lindenstraße 10

Friedrich-Engels-Buchhandlung

5600 Wuppertal-Elberfeld

Gathe 55-57

İÇİNDEKİLER

Sayfa

xx: Barışın güçlenmesi için	649
<i>Boris Ponomaryov</i>	
Barış paktı ve saldırı paktı	652
<i>Gus Hall</i>	
Tarihin akışı geri döndürülemez	669
<i>Rodney Arismendi</i>	
Leninizm'in özüne uyan ve uymayan şeyler	676
xx: Latin Amerika proletaryası ve anti-emperyalist savaşında bağ- laşıkları	690
xx: İşçi «katılımı» konusunda komünistlerin görüşü	724
<i>V. Ribakov</i>	
Dogmaların yıkıcı gücü	752
<i>Bohuslav Kuçera</i>	
Nürenberg: Tarihsel yargı yürürlükte dir	771
xx: İki tip uluslararası ekonomik ilişkiler	779
xx: Pekin ve Washington'un «paralel eylemleri» ne anlama geliyor?	788

OZEL SAYFALAR

xx: TKP Merkez Komitesinin bildirisi	793
xx: TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın Türkiye Maden-İş Sendikası Yönetim Kuruluna mesajı	795
xx: TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın «TKP'nin Sesi» rad- yosunun sorularına yanıtı	796
xx: TKP'nin 60. kuruluş yıldönümü nedeniyle TKP MK Genel Sekre- teri İ. Bilen yoldaşın «Horizont» dergisinin sorularına verdiği yanıtlar	799
xx: TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın İngiltere Komünist Partisi Yürütme Kuruluna mesajı	804
xx: Fransız Komünist Partisi MK Genel Sekreteri G. Marchais yol- daşın TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşa mesajı	805